

STATISZTIKAI ÉS NEMZETGAZDASÁGI

KÖZLEMÉNYEK.

A HAZAI ÁLLAPOTOK ISMERETÉNEK

ELŐMOZDÍTÁSÁRA

KIADJA

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA

STATISZTIKAI BIZOTTSÁGA.

SZERKESZTI

KELETI KÁROLY

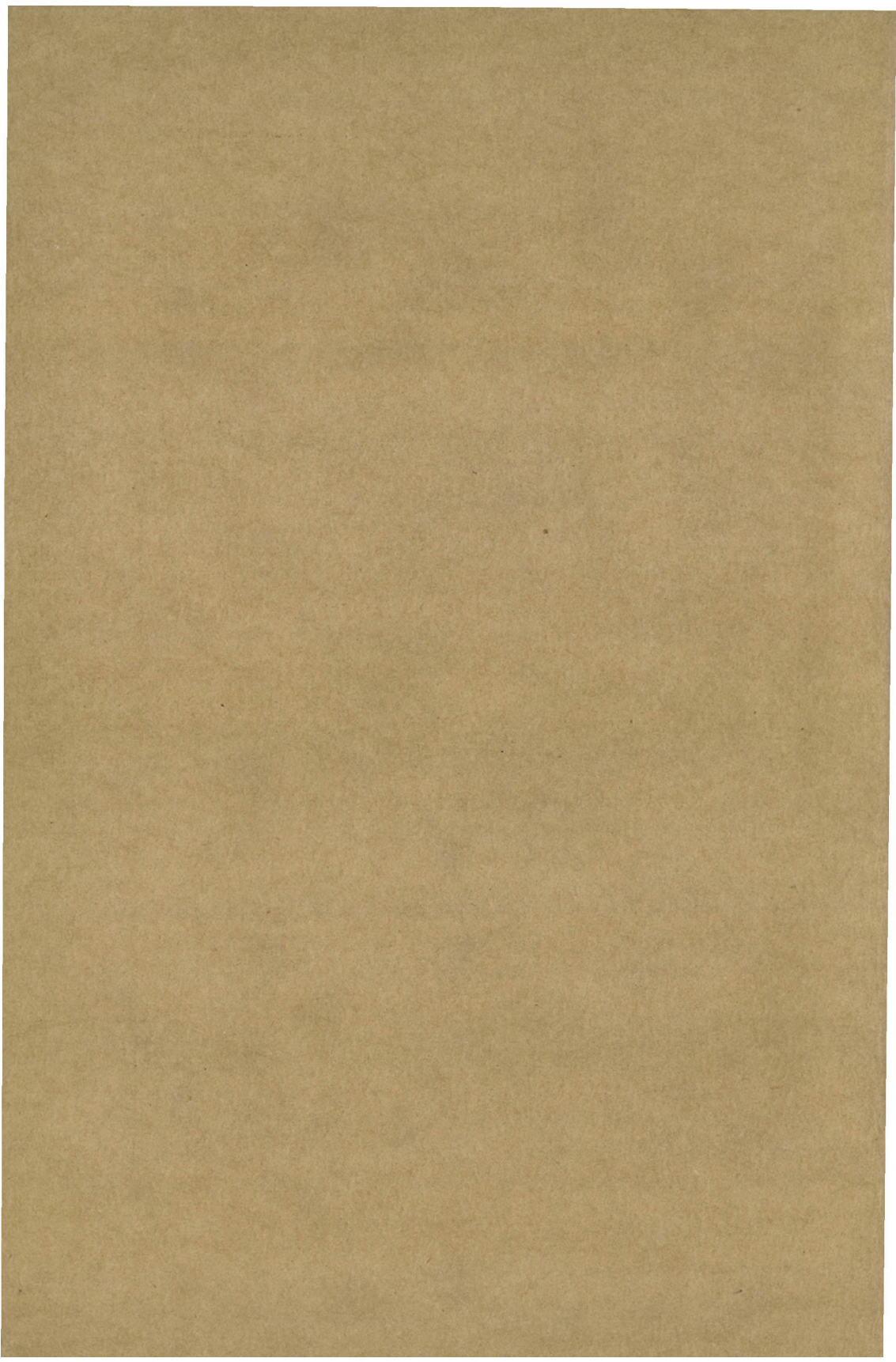
HETEDIK KÖTET.

I. FÜZET.

PESTEN,

EGGENBERGER FERDINAND, M. AKAD. KÖNYVÁRUSNÁL.

MDCCCLXIX.

STATISZTIKAI ÉS NEMZETGAZDASÁGI
KÖZLEMÉNYEK.

A HAZAI ÁLLAPOTOK ISMERETÉNEK

ELŐMOZDÍTÁSÁRA

KIADJA

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA

STATISZTIKAI BIZOTTSÁGA.

SZERKESZTI

KELETI KÁROLY.

HETEDIK KÖTET.

PESTEN,

EGGENBERGER FERDINÁND MAGY. AKAD. KÖNYVÁRUSNÁL.

MDCCCLXX.

AZ OSZTRÁK-MAGYAR MONARCHIA ÁLLAM- HÁZTARTÁSA E SZÁZAD ELSŐ FELÉBEN

ÉS

MAGYARORSZÁG ÁLLÁSA E HÁZTARTÁSBAN.

Weninger Vinczétől.

Második közlemény.

Az 1827-dik évet illető előirányzat egy előterjesztés kíséretében terjesztetett legfelsőbb jóváhagyás alá, a mely előterjesztés az államháztartás állapotát a budget kíséretében magyarázza és a következő fontosabb megjegyzéseket tartalmazza:

Az államadóssági összes szükséglet 35.772,207 frt pp. lett előirányozva, a melyből 27.411,583 forint kamatokra 8.087,013 frt a két törlesztési alapra (Bécsben és Milanóban:) jutalékokra és kezelési költségekre 78,000 forint, és végre 195,611 frt mindenféle visszafizetésekre (Cautiók, régi Couponok, megtérítések velencei kereskedőknek) esik.

A legfelsőbb udvartartásra 4.576,993 frt praelimináltatott.

A külügyi miniszterium szükséglete 1.622,000 frttal; Ő felsége 1826-dik évi június 4-én kelt határozata szerint a katonai szükséglet 38.000,000 frtot meg nem haladhat, a melynek fedezetére első vonalban saját bevétele 7.402,317 frttal szolgált és így a kincstár részéről 30.597,683 frt pótlék előirányoztatott.

Az általános kezelési és kormányzati költség 21.664,994 frttal volt előirányozva és így e czímen négy év alatt több mint 1 millió frt takarított meg.

A politikai alapok és intézetek részére 11.982,070 frt állami pótlék lett előirányozva, úgy hogy ezen alapok és intézetek, saját 2.947,975 frt jövedelmöket is hozzá számítva, 14.930,045 frt felett rendelkezhetnek.

A rendőri kiadások 2.038,406 frttal fordulnak elő; az állandó kataster készítésére pedig 1.000,000 frt volt praeliminálva.

Az állam-jövedelem beszedési költségei és az adóapadások együttvéve 26.549,551 frttal előirányoztattak, az egyenes adóknál 2.000,000 frt, a zsidó adónál 50,000 frt apadás számíttatván. A direct adóknál előirányzott visszamaradásból a magyar contributiókra 500,000 frt számíttatott.

A r e n d k i v ü l i kiadások összege 4.389,473 frttal lett előirányozva, a melyekből esett:

a) Idegen hatalmasságoknak (Bajorországnak az állandó 83,333 $\frac{1}{3}$ frt; a német szövetségnek a várak fentartásaért 35,015 $\frac{2}{3}$ frt; továbbá 361,000 frt Nápolynak és 90,124 frt Toskanának katonai praestatióikért) összesen 569,473 frt pp.

b) a telekadó provisoriumra 25,000 „ „

c) vörös rézpénz beváltására 1.184,000 „ „

d) francia követelésekre 80,000 „ „

e) papirpénz előállítási, szállítási és kezelési költség, valamint olasz ezüstváltópénz készítésre 211,000 „ „

f) hitelügyi kiadások 1.320,000 „ „

g) tartalék előre nem látható költségekre 1.000,000 „ „

Mindezt összefoglalva a rendes és rendkívüli kiadás 1827-re 147.595,694 ppfrttal lett előirányozva, a mi 1.889,478 frttal kevesebb mint az 1826-dik évi előirányzatban foglaltatik, és 4 $\frac{1}{3}$ millió frttal kevesebb mint 1825-ben.

Lássuk már most a bevételek előirányzatát.

A mi elsőbben a r e n d e s bevételeket illeti, ezek között a direct adók 51.605,247 frtban praelimináltattak, az indirect adók 81.678,015 frttal. A bányászatból és államjavarokból 2.831,234 frt jövedelem váratott, t. i. 218,000 frttal több mint 1826-ban, és pedig 16,420 frttal több a pécsi püspöki szék be nem töltése és több nemes ércnek termelése

által. A különféle bevételek 2.166,715 frtra számítvák úgy, hogy 138.281,211 pfrrtal lett a rendes bevétel előírva.

A rendkívüli bevétel 2.077,529 frrtal szerepel, a melyből 566,160 frt. a beváltott rézpénz ércértéke után és 1.511,369 államjavak eladásából váratott.

Egybehasonlítva az előirányzott kiadást, mely	147.595,694 frt
az előirányzott bevétellel, mely	140.358,740 „
	<u>7.236,954 frt</u>

hiány mutatkozott.

Ezt látva, vizsgáljuk már most az 1827-dik évről szóló kezelési zárszámadást, a melyet 1828 szeptember hó 20-kán mutatott be a pénzügyminister az uralkodónak.

A) **Bevétel 1827-ben.**

I. **Direct adók.**

	Tényleges bevétel	Előirányzott bevétel
1. Telekadó	31.457,851 frt 40 kr.	31.020,706 frt — kr
2. Házadó	3.590,402 „ 10 „	3.646,473 „ — „
3. Örökségi adó	473,343 „ 43 „	451,450 „ — „
4. Egyházi segélypénzek	57,766 „ 16 „	68,980 „ — „
5. Osztályadó	567,316 „ 58 „	501,138 „ — „
6. Személyadó	3.809,841 „ 32 „	3.527,754 „ — „
7. Keresetiadó	2.327,342 „ 7 „	2.179,619 „ — „
8. Triest város átalánya	60,000 „ — „	60,000 „ — „
9. Zsidóadó	1.389,030 „ 2 „	1.323,173 „ — „
	<u>43.732,294 frt 28 kr.</u>	<u>42.779,293 frt — kr</u>

II. **Indirect adó.**

10. Italadó	5.873,881 frt 31 kr.	6.350,000 frt — kr
11. Fogyasztási adó	6.706,972 „ 32 „	6.824,893 „ — „
12. Vám és harminczad	10.235,236 „ 54 „	9.599,670 „ — „
13. Sójövedék	19.473,054 „ 8 „	18.304,250 „ — „
14. Dohányegyedárúság	7.245,630 „ 12 „	6.487,757 „ — „
15. Bélyeg	2.837,761 „ 58 „	2.831,480 „ — „
16. Illeték	1.779,055 „ 15 „	1.709,800 „ — „
17. Lottojáték	2.912,472 „ 17 „	2.966,333 „ — „
18. Levélposta	1.207,400 „ 11 „	1.114,410 „ — „
19. Szekérposta	119,547 „ 5 „	162,000 „ — „
20. Út- és hidvám	1.535,816 „ 1 „	1.482,620 „ — „
21. Az egyesített illetékek Lombard-Velenczében	279,974 „ 17 „	246,850 „ — „
22. Salétrom és puszkapor eladásból	113,079 „ 14 „	149,163 „ — „
	<u>60.319,831 frt 35 kr.</u>	<u>58.229,226 frt — kr.</u>

III. Államjavarakból és regalékból	Tényleges bevétel	Előirányzott bevétel
23. Állami jószágok	2.376,922 frt 19 kr.	1.970,714 frt — kr.
24. Benem töltött papi székektől	37,379 „ 13 „	71,920 „ — „
25. Állami gyárakból „	24,943 „ 39 „	38,700 „ — „
26. Bányászatból	1.038,029 „ 16 „	750,000 „ — „
	<u>3.477,274 frt 27 kr.</u>	<u>2.831,234 frt — kr.</u>
IV. Különfélék.		
27. Járulék alapokból	131,500 frt 26 kr.	176,170 frt — kr.
28. Fiscalitások	38,841 „ 44 „	69,825 „ — „
9. Különfélék	551,900 „ 2 „	643,595 „ — „
	<u>722,245 frt 12 kr.</u>	<u>889,590 frt — kr.</u>
V. Rendkívüli bevétel.		
30. Rézpénz eladásból	262,500 frt 21 kr.	566,160 frt — kr.
31. Államjavak eladásából	1.176,428 „ 44 „	1.511,369 „ — „
32. Különfélék	421,588 „ 54 „	— „ — „
	<u>1.860,517 frt 59 kr.</u>	<u>2.077,529 frt — kr.</u>
Összes bevétel	110.112,813 frt 41 kr.	106.806,872 frt — kr.

Az előirányzat, a mint az az uralkodónak 1826-nak végével bemutatott, brutto budget volt, holott ezen kezelési számadás netto budgetet feltételez. Ha az eredeti előirányzatot egybehasonlítjuk a kezelés eredményével, a következőkre jutunk.

1. A direct adók brutto előirányzata volt 51.605,247 ft — kr. Ez összegben befoglatott a hadipénztárba folyt Contributio Magyarországból és Erdélyből, az ujonczozási pénz Magyarországból és a jövedelem a határörvidékből, a mi együttvéve 6.225,192 ft — kr.
marad 45.380,055 ft — kr.

Ebből továbbá levonandó a beszédési költség, mely 1.050,762 ft — kr. és az előirányzott adó elmaradás 1.550,000 ft — kr. 2.600,762 ft — kr.
úgy, hogy tulajdonépen 42.779,293 ft — kr. volt, mint netto bevétel, a direct adóknál előirányozva, mely összeg a táblázatban is látható.

2. Az összes bevétel brutto előirányzata volt 140.358,740 ft
holott a tábla szerint a netto előirányzat . 106.806,872 ft

ha ezen netto összeghez adatik :

a) a hadipénztárba folyt előirányzott	6.225,192 fttal
b) a katonaság saját bevételeinek előirányzata	1.277,125 „
c) a beszédési költség a direct adónál	1.050,762 „
d) „ „ az indirect „	23.448,789 „
e) az előirányzott adó-elmaradás (Ausfall)	1.550,000 „
úgy kijön a fentebbi brutto összeg	140.358,740 „

3. A valódi bevétel tehát meghaladta az előirányzott bevételt a tábla kimutatása szerint 3.305,941 frt 41 krral.

Nézzük már most a kiadásokat :

B) Kiadás 1827-ben.

I. Rendes :	Tényleges kiadás	Előirányzati kiadás
1. Államadósság kamatoztatása :		
a) osztrák általános	25.075,273 frt 38 kr.	24.822,463 frt — kr
b) lombard-velencei	2.244,246 „ 45 „	2.862,731 „ — „
2. Államadósság törlesztésére :		
a) osztrák általános	7.500,000 „ — „	7.500,000 „ — „
b) lombard-velencei	555,663 „ 39 „	587,013 „ — „
3. Legfelsőbb udvartartás	3.713,528 „ 22 „	3.703,243 „ — „
4. Külügyi ministerium	1.781,962 „ 10 „	1.622,000 „ — „
5. Hadügy	32.216,269 „ 40 „	31.097,683 „ — „
6. Általános administratio :		
a) Lombard-Velence nélkül	15.379,024 „ 20 „	14.991,060 „ — „
b) Lomb.-Velenczében	13.251,612 „ 54 „	12.197,472 „ — „
7. A vallás- és tanügyi alapnak	1.645,886 „ 34 „	1.605,882 „ — „
8. Útépités	2.597,381 „ 46 „	2.635,732 „ — „
9. Összekötő utak Olaszországgal	152,485 „ 40 „	400,000 „ — „
10. Vízépitészetre	476,573 „ 50 „	641,945 „ — „
11. Fegyházakra	713,100 „ — „	726,283 „ — „
12. Jótékony intézeteknek	1.095,185 „ 5 „	1.050,326 „ — „
13. Himlőoltásra	75,500 „ — „	115,222 „ — „
14. A tiroli rendeknek	59,000 „ — „	56,892 „ — „
15. Rendőrségre	1.707,631 „ 19 „	2.038,406 „ — „
16. Katasterre	934,114 „ — „	1.000,000 „ — „
	111.174,439 frt 42 kr.	109.654,353 frt — kr.

II. Rendkívüli:	Tényleges kiadás	Előirányzati kiadás
17. Idegen kormányoknak	173,815 frt 7 kr.	569,473 frt — kr.
18. Telekadó provisorium	25,325 „ — „	25,000 „ — „
19. Rézpénz beváltás . .	451,922 „ — „	1.184,000 „ — „
20. Különfélék	1.488,791 „ 1 „	1.534,000 „ — „
21. Francia követelések	— „ — „	80,000 „ — „
	<u>2.119,853 frt 8 kr.</u>	<u>3.389,473 frt — kr.</u>
Összes kiadás	113.294,292 frt 50 kr.	113.043,826 frt — kr

A kiadásokat illető előterjesztésben a következő igazolást és észrevételeket találjuk :

1. Az összes kiadások brutto előirányzata szolt 147.595,694 frt összegről. Ebből

a netto előirányzat kimutatása szerint levonandók :

a) a katonai kiadások

saját fedezete . . . 7.502,317 frt

b) a beszédési költség és

adó-elmaradás . . . 26.049,551 „

c) az előirányzott tartalék 1.000,000 „ } 34.551,868 frt

marad a táblában látható netto előirányzat 113.043,826 frt

2. A hadügyi kiadások szaporodása azzal indokoltatott, hogy a Pó mentében figyelő hadtestet kelle felállítani, mely 795,716 frt több kiadást okozott; továbbá hogy a magyar contributiók nem 500,000 frttal maradtak hátra mint, előirányozva volt, hanem 867,937 frttal.

3. A deficit fedezésére felvett kölcsönből befolyt 13.050,000, ellenben kimutatott és előirányzott kiadásokon kívül még következő költségek merültek fel:

a) a nemzeti banknak a papirpénz beváltásához

az 1826-dik év két utolsó havára 2.500,000 frt — kr.

b) a nemzeti banknak, előlegek visszafizetése .

2.400,000 „ — „

c) Arnstein és Eskeles, Geymüller, Rothschild és Sina bankároknak, 1826-ban felvett előle-

gek visszafizetése 5.270,000 „ — „

ehhez a táblázatban foglalt összes kiadást csatolva 113.294,292 „ 50 „

mutatkozik az 1827-dik évi valódi kiadás . . . 123.464,292 „ 50 „

Ezt összehasonlítva az összes bevétellel, mely 123.162,813 „ 41 „

előáll valódi hiányként 301,479 „ 9 „

A most kimutatott összesített kiadásból és bevételből a magyar tartományok számadásában a következő tételek fordulnak elő:

A magyar korona tartományaiból származott bevétel 1827-ben:

I. Direct adók:

	Magy- és Horvátorsz.	Bánság	Erdélyben
	128,087 frt — kr.	— frt — kr.	— frt — kr.
1. Telekadó	128,087 frt — kr.	— frt — kr.	— frt — kr.
2. Egyházi se- gélypénzek	57,766 „ 16 „	— „ — „	— „ — „
3. Zsidóadó	65,562 „ 30 „	1,098 „ 55 „	— „ — „
	<u>251,415 „ 46 „</u>	<u>1,098 „ 55 „</u>	
	1,098 „ 55 „		
	<u>252,514 „ 41 „</u>		

Ehhez jön még
a hadipénztárba
folyt:

a) Contributiók	4.185,450 „ — „
b) Ujjonczozási pénz . .	80,000 „ — „
c) Erdélyi con- tributio .	879,033 „ — „
d) Határőrvidéki jövedelem .	980,709 „ — „
	<u>6.377,706 „ 41 „</u>

Levonandó ebből

a hátramaradt	867,937 „ — „
Netto a)	<u>5.509,769 „ 41 „</u>

II. Indirect adók:

4. Harminczad	1.270,384 frt 7 kr.	— frt — kr.	189,921 frt 34 kr
5. Sójövédé	4.515,254 „ 60 „	— „ — „	1.459,369 „ 36 „
6. Illetékek	47,126 „ 15 „	— „ — „	12,920 „ 60 „
7. Lotto	152,000 „ — „	29,000 „ — „	22,500 „ — „
8. Levélposta	52,174 „ 6 „	— „ — „	— „ — „
9. Szekérposta	17,511 „ 27 „	— „ — „	— „ — „
10. Útvám	— „ — „	— „ — „	427 „ 42 „
összesen	<u>6.054,450 „ 55 „</u>	<u>29,000 „ — „</u>	<u>1,685,039 „ 52 „</u>
	29,000 „ — „		
	<u>1.685,039 „ 52 „</u>		
b)	<u>7.768,490 „ 47 „</u>		

III. Államvagyon:

11. Államjászá- gokból	661,415 „ 39 „	341,456 „ 50 „	37,126 „ — „
12. Be nem töltött papiszékektől	37,379 „ 13 „	— „ — „	— „ — „
	<u>698,794 „ 52 „</u>	<u>341,456 „ 50 „</u>	<u>37,126 „ 55 „</u>
	341,456 „ 50 „		
	<u>37,126 „ 55 „</u>		
c)	<u>1.077,378 „ 37 „</u>		

IV. Különfélék:

	Magy.- és Horvátorsz.	Bánság	Erdélyben
13. Alapokból . . .	9,882 frt 36 kr.	— frt — kr.	3,941 frt — kr.
14. Fiocalitásokból	49,383 „ 43 „	— „ — „	— „ — „
15. Bérletek . . .	— „ — „	633 „ 33 „	4,631 „ 31 „
16. Visszafizetett tőkék	657 „ 53 „	— „ — „	— „ — „
17. Kamatok . . .	2,848 „ 28 „	— „ — „	— „ — „
18. Selyemtenyész- tésből . . .	62,019 „ 32 „	— „ — „	— „ — „
19. Visszatérítések	48 „ 26 „	21 „ 6 „	9 „ 4 „
20. Vegyesek . . .	— „ — „	— „ — „	7,126 „ 45 „
	<hr/>		
	124,840 „ 38 „	654 „ 39 „	15,708 „ 20 „
	654 „ 39 „		
	15,708 „ 20 „		
	<hr/>		
d)	141,203 „ 37 „		

V. Rendkívü-
liek:

21. Államjavak eladá- sából . . .	341,073 „ 19 „	13,896 „ 21 „	420 „ — „
22. Vegyesek . . .	18,009 „ 22 „	19,850 „ 8 „	389 „ 19 „
	<hr/>		
	359,082 „ 41 „	33,746 „ 29 „	809 „ 19 „
	53,746 „ 29 „		
	809 „ 19 „		
	<hr/>		
e)	393,638 „ 29 „		

az a, b, c, d, e összegek együttvéve:

a)=	5.509,769 frt 41 kr.
b)=	7.768,490 „ 47 „
c)=	1.077,378 „ 37 „
d)=	141,203 „ 37 „
e)=	393,638 „ 29 „

14.890,479 „ 11 „

ebből levonandók még a pénztári

ellátások 362,157 „ 54 „

kimutatott összes bevétel 14.428,321 „ 17 „

Ez azonban korántsem az összes bevétel a magyar korona tartományaiból, mert ehhez számítandó még a bányászati jövedelem is, mely a központi bevételek között össze van foglalva az e című bevétellel más tartományokból.

Ugyanis mint a főgybeállításnál láttuk:

a (26)-ik tétel alatt előfordul: bányászatból 1.038,029 frt, 16 kr, ebből esik a részletes kimutatások szerint

	Magyar- és		Lomb.-Velenczére	
	Horvátországra Erdélyre			
	frt	kr.	frt.	kr.
bányászatból . .	258,564	— 47,626	—	(veszt.) 112,926 47
bányailletékek .	111,652	— 18,203	39	— —
bevéltóhivatalokból	4,942	21 448	16	—58,024 33 (veszteség)
bányajavakból .	50,536	2 10,134	21	— —
	<u>425,694 23 18,869 54</u>		<u>(veszt.) 54,902 14</u>	

levonva a vesz-

teséget . . . 18,869 54

tiszta bevétel 406,824 29

ezt a fentebbi összeghez adva, származik 14.428,321 frt 17 kr.

406,824 " 29 "

főösszeg 14.835,145 " 46 "

Szemben ezen bevétellel a következő kiadások számoltattak el a magyar korona tartományainak rovásán:

A magyar korona tartományaiban volt külön államkiadás 1827-ben:

	Magyarország	Bánság	Erdély
1. közigazgatásra	1.157,000 frt — kr.	140 812 frt — kr.	217,300 frt — kr.
2. különf. rendkiv.	6,687 " — "	99 " 12 " 89,385 " 37 "	
	<u>1.163,687 " — "</u>	<u>141,011 " 12 "</u>	<u>306,685 " 37 "</u>
	141,011 " 12 "		
	<u>306,685 " 37 "</u>		
	1.611,383 " 49 "		

Ezt az összes bevételből, mely 14.835,145 frt 46 kr.

levonva 1.611,383 " 49 "

mutatkozik tiszta felesleg . . . 13.224,761 " 57 "

mely is a központi kiadásokra volt fordítható.

Hogy a teherviselés arányát meghatározhassuk, szükséges ismernünk:

1. mennyi bevételi felesleget adtak:
 - a) Lombard-Velencze,
 - b) az örökös tartományok;
2. mennyi volt a központi bevétel;
3. " " " kiadás.

Magyarország feleslegét már kimutattam, hasonló módon kell Lombard-Velenczére nézve eljárnom.

Mindenek előtt kiemelendőnek tartom, hogy a lombard-velencei királyságnak külön államadóssága volt a milánói Monte nevű pénztárnál. Ezáltal két mód áll előttünk a számítás elrendezésénél, ugyanis ez adósságot egészen a

lombard-velencei királyság terhére számítani, vagy pedig azt az osztrák államadósággal egybefoglalva számolni. Mindkét esetet külön fogjuk vizsgálni.

Lássuk mindenek előtt az adatokat:

A) lomb.-velencei állam adósá g s z ü k s é g l e t e
1827-ben volt:

kamatokra	2.244,246	frt	45	kr.
törlesztésre	555,663	"	39	"
együtt	2.799,910	"	24	"

B) A bevételek:

Lombardiában . . .	18,374,647	frt	10	kr.
Velenczében . . .	13,451,386	"	5	"
	31,826,033	"	15	"
Ehhezabányajövedék	54,902	"	14	"
bevétel összesen	31,880,935	"	29	"

C) A kiadások voltak:

	Lombardiában	Velenczében
1. közigazgatás	6.953,551	frt 30 kr. 6.298,061
2. rendőrség	667,630	" 19 " 444,000
3. kataster	125,313	" — " 78,674
4. rendkívüliek	26,979	" 52 " 119,321
összesen	7.773,574	" 41 " 6.940,057
ide vonva a lombardiai		7.773,474
összes kiadás	14.713,531	" 54 "

Egybehasonlítván már most a kiadást a bevétellel,

bevétel	31.880,935	frt	29	kr.
kiadás	14.713,531	"	54	"
bevételi többlet	17.167,403	"	35	"
saját adóságának szükséglete	2.799,910	"	24	"

és így a felesleg 14.367,493 " 11 " a központi kiadások fedezésére szolgálhatott.

Már most kipuhatolandó a központi kiadások és bevételek összege.

A központi kiadások összege 1827. évben:

1. legfelsőbb udvartartás	3.713,528	frt	22	kr.
2. külügy	1.781,962	"	10	"
3. hadügy	32.216,269	"	30	"
4. külhatalmasságoknak	173,815	"	7	"
5. rézpenzbeváltás	431,922	"	—	"
6. különféle rendkiv. központi kiadás	1.215,862	"	58	"
együtt	39.533,360	"	7	"

A központi bevétel:

1. vörös réz eladásából	262,500	frt 21	kr.
2. különféle	180,832	" 7	"
együtt	<u>443,332</u>	" 28	"

Egybehasonlítva a központi kiadást a bevétellel:

kiadás	39.533,360	frt 7	kr.
bevétel	<u>443,333</u>	" 28	"
a valódi kiadás	39.090,027	frt 39	kr-n. mutatkozik.

Az államadóssági szükséglet, az az kiadás a következő

volt:

1. folyó kamatokra	25.075,273	frt 38	kr.
2. törlesztésre	7.500,000	" —	"
3. a nemzeti banknak	2.500,000	" —	"
4. " " "	2.400,000	" —	"
5. előlegek	<u>5.270,000</u>	" —	"
együtt	42.745,273	" 38	"

E czimen volt bevétel:

1. felvett kölcsön	13.050,000	frt —	kr.
2. ágio	<u>13,750</u>	" 30	"
	13.063,750	" 30	"

Egybehasonlítván a bevételt a kiadással:

kiadás	42.745,273	frt 38	kr.
bevétel	<u>13.063,750</u>	" 30	"
államadóssági	29.681,523	" 38	" nettokiadás mutatkozik.

Állítsuk már most egybe a számadásokból kivont és itt ismerttetett adatokat:

1. A zárszámadás szerinti összes birodalmi bevétel	123.162,813	frt 41 ¹ / ₂	kr.
Ehhez számítandó a katonai pénztárba folyt és a fentebbi összegbe nem vont magyarországi bevétel, mely	5.257,255	" —	"
együtt	<u>128.420,068</u>	" 41 ¹ / ₂	"

Ebben foglaltatik:

Magyarországi bevétel	14.835,145	frt 46	kr.
Lombard-velencei "	31.880,935	" 29	"
Központi "	443,332	" 28	"
Államadóssági "	<u>13.063,750</u>	" 30	"
együtt	60.223,164	frt 13	kr.
és így a maradék	68.196,904	" 28 ¹ / ₂	"

azon összeget mutatja, a melylyel az osztrák örökös tartományok az összes birodalmi bevételhez járultak.

Hasonló elv szerint puhatolom ki azon kiadásokat, a melyek az összes kiadásokból a német-szláv tartományokra estek. Ugyanis:

Az összes birodalmi kiadás:

1: a táblázatban foglalt . . .	123.464,292 frt 50 kr.
ehhez jön a katonaság azon kiadása, a melyet az a magyarországi bevételekből fedezett . . .	5.257,255 " — "
	<u>128.721,547 " 50 "</u>

E főösszegben foglaltatik:

1. központi kiadás:

39.533,360 frt 7 kr.	}	45.790,615 frt 7 kr.
és 5.257,255 " — "		
2. osztr. államadósságra . . .	42.745,273 " 38 "	
3. lomb.-vel. államadósságra	2.799,910 " 24 "	
4. magyarországi kiadás . . .	1.611,383 " 49 "	
5. lomb.velencei " . . .	14.713,531 " 54 "	
	<u>107.660,714 " 52 "</u>	

ezt a fentebiből levonva	<u>107.660,714 frt 52 kr.</u>
marad	<u>21.060,832 " 58 "</u>

azaz: az összes birodalmi kiadások között 21.060,832 frt 58 kr. azon összeg, a mely a német-szláv tartományokat illeti, és így, ha a bevételüket a kiadással egybehasonlíttjuk:

bevétel: 68.196,904 frt 28 $\frac{1}{2}$ kr.
kiadás: <u>21.060,832 " 58 "</u>
marad <u>47.076,071 " 30$\frac{1}{2}$ "</u>

mint felesleg, a melylyel a német-szláv tartományok a központi és államadóssági szükséglethez járultak. Ha ezen felesleget a magyarországi többlettel egybehasonlítom, származik:

$$47.076,071 \text{ frt } 30\frac{1}{2} \text{ kr.} : 13.224,761 \text{ frt } 57 \text{ kr.} = 78\% : 22\%,$$

mely eredmény azt mondja, hogy 1827-ben a központi és államadóssági kiadások fedezésére minden 100 frt-hoz: a német-szláv tartományok 78 frtot, Magyarország pedig 22 frtot fizettek. De ezen egybehasonlításnál figyelmen kívül maradt Lombard-Velence; lássuk most ennek befolyását a viszonyszámokra.

Lomb.-Velenceze feleslege, saját államadósságának kamatoztatási és törlesztési szükségletén felül

14.367,493 frt 11 kr.,

ebből vonjuk még le a legfelsőbb udvartartás kiadásainak egy harmadát, kiindulván azon feltevésből, hogy ezen kiadás on a birodalom három állama egyenlően osztozik.

Az udvartartás költsége volt	<u>3.713,528 frt 22 kr.</u>
ennek $\frac{1}{3}$ -da . . .	<u>1.237,842 " 47 "</u>

Ezt levonva	14.367,493 frt 11 kr.
	<u>1.237,842 " 47 "</u>
	13.129,650 " 24 "

Ennyi maradt a központi kiadásokra, a melyek mint láttuk netto igényeltek :

	45.790,615 frt 7 kr. összeget,
levonva a saját bevételt	443,332 frt 28 kr.
és a legf. udvart. költs.	3.713,528 " 22 " <u>4.156,860 frt 50 kr.</u>
	marad . . . 41.633,754 " 17 "
ebből levonva a fentebbi	<u>13.129,650 " 24 "</u>
	marad . . . 28.404,103 " 53 "

mint azon központi kiadás, a mely a monarchia nem olasz tartományai által volt fedezendő. Ebből

30% tesz	8.521,231 frt 12 kr.
a legfelsőbb udvartartáshoz	<u>1.237,842 " 47 "</u>
	9.759,073 " 59 "

ezt egybehasonlítva a magyarországi felesleggel, mely mutatkozott 13.224,761 frt 57 kr.-nak
maradt még az államadóságra 3.465,687 frt 18 kr.

Az államadósági netto-szükséglet volt 29.681,523 frt 8 kr, ehhez Magyarország 1827-ben járult 3.465,687 frttal, a mi csak $11\frac{7}{10}\%$. — Ha pedig azt vizsgáljuk, hogy a központi költséghez és államadósági szükséglethez, e kettő összefoglalva, mennyivel járult Magyarország, látjuk, hogy

a viszony: $\frac{13.224,761 - 1.237,842}{28.404,103 + 29.681,523} = 20,6\%$. —

Az államháztartás az 1828-dik évben.

Ezen évre a következő előirányzat készült volt :

A) Szükséglet.

I. Rendes szükséglet.

1. Államadósság :

kamat :

a) készpénzben	28.625,317	frt
b) 5%-os kötelezvényekben	2.448,628	"

törlesztés :

a) visszafizetések	197,323	"
b) dotatio a törl. alapnak	7.500,000	"
c) " a lomb.-vel. törl. alapnak	589,313	"

kezelési költség 78,000 " 39.438,581

2. Legf. udvartartás	4.511,579	"
3. Külügyi minist.	1,632,000	"
4. Hadügy	38.000.000	"
5. Általános közigazg. költség	21.485,000	"
6. Politikai alapoknak és intézeteknek	11.812,387	"
7. Rendőrség	1.971,162	"
8. Kataster	900,000	"
	<u>119.750,709</u>	"

Levonva a beszedési költségeket, és

bevételi apadásokat	26.050,471	"
a rendes szükséglet	<u>145.801,180</u>	"

II. Rendkívüli szükséglet.

9. Idegen kormányoknak	198,348	frt	}
10. Rézpénz beváltás	400,000	"	
11. Rendkívüli szükséglet (papirpénzkészítés, pénzverés, pénzszállítás, belügyi kiadás)	<u>1.152,000</u>	"	
12. Tartalék		"	
			1.750,348
			<u>3.900,000</u>
Összes szükséglet			151.451,528
Fedezet			140.204,441
Hiány			<u>11.247,037</u>

B) Fedezet.

I. Rendes.	bevétel	beszedési	marad tisztán
Közvetlen adók:			
		költség és apadás	
1. Telekadó	39.288,349 frt	2.673,796 frt	36.614,553 frt
2. Házadó	3.729,078 "	90,625 "	3.638,453 "
3. Örökösödési adó . . .	470,606 "	21,409 "	449,197 "
4. Egyházi segélypénzek	68,975 "	— "	68,975 "
5. Osztályadó	527,339 "	20,658 "	506,681 "
6. Személyadó	3.788,891 "	87,982 "	3.700,909 "
7. Kereseti adó	2.200,583 "	44,604 "	2.155,979 "
8. Triest város átalánya .	60,000 "	— "	60,000 "
9. Zsidóadó	1.429,118 "	96,881 "	1.332,237 "
	51.562,939 "	3.035,955 "	48.526,984 "

Közvetett adók:

10. Italadó	6.613,630 frt	313,630 frt	6.300,000 frt
11. Fogyasztási adó . . .	8.380,010 "	1.555,010 "	6.825,000 "
12. Határvám és harminczad	12.638,280 "	3.038,280 "	9.600,000 "
13. Só	24.322,860 "	5.855,860 "	18.467,000 "
14. Dohány	11.187,300 "	4.463,850 "	6.723,450 "
15. Bélyeg	3.169,520 "	316,770 "	2.852,750 "
16. Illetékek	2.120,536 "	324,549 "	1.795,987 "
17. Lotto	7.879,740 "	4.802,740 "	3.077,000 "
18. Levélposta	2.492,300 "	1.232,300 "	1.260,000 "
19. Szekérposta	864,200 "	744,200 "	120,000 "
20. Útívámok	1.715,256 "	207,306 "	1.507,950 "
21. Illetékek Lombard-Ve-			
lenczére	352,000 "	83,534 "	268,466 "
22. Salétrom és puskapor			
eladásból	199,263 "	76,487 "	122,776 "
	81.934,895 "	23.014,516 "	58.920,379 "

Államtulajdonból
és regalékból:

23. Államjavakból	2.127,418 frt	— frt	2.127,418 frt
24. Be nem töltött papi			
székek után	37,190 "	— "	37,190 "
25. Gyárakból	42,200 "	— "	42,200 "
26. Bányajövedék	1.000,000 "	— "	1.000,000 "
	3.206,808 "	— "	3.206,808 "
27. Különfélék	2.246,479 "	— "	2.246,479 "
a rend. bevétel. összege	138.951,121 "	26.050,471 "	112.900,650 "

	bevétel	beszedési költség és apadás	marad tisztán
II. Rendkívüliek.			
28. Vörös réz eladásából .	243,000 frt	— frt	243,000 frt.
29. Államvagyon eladásából	894,986 „	— „	894,986 „
30. Idegen kormányoktól	115,384 „	— „	115,384 „
a rendk. bevétel összege	1.253,370 „	— „	1.253,370 „
Összes bevétel	140.204,491 „	26.050,471 „	114.154,020 „

Az ezen előirányzatot kísérő felterjesztésben ki van emelve, hogy a katonai pénztárak jövedelme 7.466,611 frral az általános bevételek között foglaltatik, és hogy e szerint a hadügyi 38.000,000 frtra előirányzott költséghez a kincstár csak 30.533,489 frral fog járúlni. Ez évben a Pó-mentében figyelő hadtest tartatván, erre külön 900,000 frt és a magasb árú élelmi szerek fedeztetésére még 2.000,000 frt több kiadás hozatott számításba, a miért is az egy millió frral előirányoztatni szokott tartalék 3.900,000 frral fordul elő a szükségletben. Kiemelendő továbbá a pénzügyér előterjesztésében, hogy a kisebb bevételt (1827-hez képest) a sójövedékből a Magyarországon történt 25 krral való sóár leszállítással indokolja.

A direct adóknál a részletek között (115. lapon) találatik a következő kimutatás:

Magyarország és Erdély:			
Magyarország	{	contributiók	4.301,667 frt 29 ³ / ₄ kr
		ujjonozási pénzek	75,000 „ — „
		királybér a kir. városoktól	35,637 „ 15 „
Horvátország:		Cameralis contributiók	93,579 „ 7 ¹ / ₄ „
Erdély:		közönséges hadiadó	879,033 „ 25 „
Határőrvidék:		contributiók az összes határzrezredeből	979,353 „ 32 „
		előirányzott netto bevétel	6.364,270 „ 49 „

Az indirect adók részletezett előirányzatában a következő tételek fordulnak elő:

	bevétel	kiadás	marad tisztán
a t á r v á m:	frt	frt	frt
Magyarország	1.542,200	371,910	1.170,290
Erdély	227,000	65,000	162,000

	bevétel	kiadás	marad tiszttán
S ó j ö v e d é k :	frt	frt	frt
Magyarország	7.115,500	1.601,300	5.514,200
Bánság	451,230	57,820	393,410
Erdély	573,000	185,450	387,550
Határőrvidék	522,300	19,400	303,900
S ó f o g y a s z t á s :			
Magyarosz. 1.052,500 m.	(egy mázsa } kr. (előállítási } 19—25 ⁶ / ₁₆ (ára } 11 ¹³ / ₁₆		
Bánság 65,450 "			
Erdély 172,000 "			
Határőrvid. 96,000 "			
I l l e t é k e k :			
Magyarország			13,470
Erdély			4,070
L o t t o :			
Magyarország	381,660	241,060	140,600
Erdély	73,060	49,260	23,800
Bánság	84,960	57,080	27,880
L e v é l p o s t a :			
Magyarország §	277,100	220,960	56,140
Erdély	27,130	32,120	4,990(hiány)
S z e k é r p o s t a :			
Magyarország	77,300	63,153	14,147
Erdély	8,590	8,532	58

Az államtulajdonból és regalékból várt jövedelem előirányoztatott:

Á l l a m j a v a k b ó l :	
Magyarország	692,900 frt
Bánság	305,620 "
Erdély	62,490 "
B e n e m t ö l t ö t t p a p i s z é k e k b ó l :	
A rozsnyói püspökségtől	28,000 frt
Szt.-Silesius apátságtól	2,320 "
B á n y a j ö v e d é k :	
Magyarország	369,084 "
Horvátország	7,295 "
Erdély	106,457 "

A katonai pénztárhoz utalt határőrvidéki jövedelem a következő részletekben volt előirányozva:

a) meghatározott jövedelem:

1. munkamegtérítések és megváltások	24,209 frt
2. bérletek	158,342 "
	<u>182,551 "</u>
	2*

b) meg nem határozott jövedelem.

1. egészségügyi díjak és vesztoglőházaktól	119,811	frt
2. usztatási illeték	73,491	„
3. erdőkből	81,845	„
4. fakezelésből	6,449	„
5. bordézsmá	60,698	„
6. vámok	30,744	„
7. postajövedék	8,941	„
8. útlevel állomásoktól	5,011	„
9. állami épületek és eszközök eladásából	22,990	„
10. véletlenek (zufällige Einnahmen)	7,026	„

c) a katonai pénztár más bevétele:

1. az erdélyi tartományi pénztárból	118,032	frt	30	kr.
2. községektől	46,593	„	45	„
3. Kaproncza városától	182	„	45	„
4. a kincstártól 4 zenggi növendék után	400	„	—	„
5. a határörvidéki községektől	7,119	„	—	„

Az államadósság állása ekkép van részletezve az előirányzathoz csatolt mellékletekben:

1827-nek február végével:

1. Új, pengőpénzben kamatozó államadósság	580,207,551	frt	53 ² / ₁₆	kr.
2. Papirospénzben kamatozó, sorsolás alatt lévő adósság	370,528,118	„	7	„
3. Sorsolás alatt lévő adósság, a melynek kamatai 5% p. p. kötelezvényekben fizettetnek	55,487,250	„	—	„
4. Sorsolás alatt lévő nem kamatozó adósság	815,430	„	31 ¹ / ₂	„
5. Papirospénzben kamatozó sorsolás alatt lévő adósság	7,266,408	„	14	„
6. Lotteria kölcsön	49,480,000	„	—	„
	1,063,784,758	„	46	„
az 1826-dik év február hó végével	1,040,280,457	„	13	„
növekedés egy év alatt	23,504,301	„	33	„

Lássuk már most az 1828-dik év államháztartásának eredményét. Kétféle számadás fekszik előttem. Az egyik a kezelési kimutatás, a melyet az 1830-dik évre vonatkozó előirányzat előterjesztése alkalmából mutatott be a pénzügyér az uralkodónak; a második a zárszámadás, a melynek adatai a főszámszéknel találtattak. Az ismertetés minél teljesebb volta érdekében, egymás mellé állítom az adatokat.

A következő táblázatnál megjegyzendő, hogy a kezelési kimutatásban a magyarországi hadiadó nem fordul elő a

telekadóban; de igenis a zárszámadás e czimű tételében. A kezelési kimutatásban lévő 10 dik tétel 6.135,054 frt 26 kr. a következő részekből áll:

Magyarországi hadiadó	4.201,667 frt 30 kr.
„ ujonczozási pénz	75,000 „ — „
Erdélyországi hadiadó	879,033 „ 24 „
Határőrvidéki adó	979,353 „ 32 „
	<u>6.135,054 „ 26 „</u>

holott a zárszámadás első tétele a következő részekből van alakítva:

Telekadó	31,045,873 frt 27 kr.
Hadipénztárakba folyt	5.152,016 „ 36 „
	<u>36.197,890 „ 3 „</u>

A 31.045,873 frt 27 kr. összegben foglaltatik:

Magyarország:

a) a horvat megyék hadiadója	45,670 frt 28 kr.
b) királybér	16,581 „ 40 „
c) a 16 szepesi várostól	13,304 „ 16 „
Erdélyből	38 „ 23 „

A (31—40.) tételek a zárszámadásban megfelelnek a kezelési kimutás 30-dik tételének, és miután részletezve fordulnak elő, kimutatásomban is részletesen adatnak elő.

A 40-dik tétel alatt további magyarázat nélkül előforduló 998,368 frt kétségen kívül a határőrvidéki jövedelem, a miért is ez a magyarországi bevételek rovatába iratott. Kétségen kívül ily bevétel ez, mert a kezelési kimutatásban már 6,135,054 frt 26 kr. összeg fordul elő, és így a zárszámadás nem mutathat fel csakis 5.152,016 frtot, és miután a hiányzó összeg máshol fel nem található, azaz más bevételi czim alatt elő nem fordul, a 40-ik tétel pedig a hiánynak megfelel, csakis a határőrvidéki bevétel lehet az.

A zárszámadás több tételt nevez és részletez a „Rendkívüli bevételek czime“ alatt, azért is a 44-dik tételnek megfelelőleg a) és b) alatt külön felsorolom azokat és megjegyezem^t hogy a 44. c) alatti 3.533,151 frtból csak is

373,680 frt nem központi bevétel és így

3.159,471 frt az egybeállításnál nem mint

osztrák, hanem mint központi közös bevétel lesz elszámolva,

és érintőleg említem fel itt, hogy azon összegből 2.365,820 frt hadipénztárakba folyt volt.

A zárszámadásokban több helyen a bevételek között mint bevett pénzérték állami értékpapírok is előfordulnak; miután azonban ezen bevétel mint olyan csakis a pénztári számadásokban fordul elő, az ezekre fektetett egybeállításokban pedig hiányzik: ezeket nem vonhattam be a végösszegekbe.

Az 1828-dik évi államháztartás eredménye.

A) B e v é t e l.

Kezelési számadás.	Zár számadási adatok.			
	Magyarország és Horvátország		Erdélyország	Lombard-velencei királyság
	frt	kr.	frt	kr.
I. Direct-adók:				
1. Telekadó	30.949,190	24 kr.	36.197,890	4 kr.
2. Házadó	3.365,628	5 "	3.376,964	36 "
3. Örökösödési adó.	527,170	37 "	526,725	32 "
4. Egyházi segélypénz	46,679	46 "	46,665	14 "
5. Osztályadó	378,535	9 "	571,018	48 "
6. Személyadó	3.782,169	9 "	3.786,344	35 "
7. Kereseti adó	2.066,806	40 "	4.063,489	53 "
8. Triest város általánya	60,000	— "	60,000	— "
9. Zsidóadó	1.220,882	52 "	1.224,998	32 "
10. Katonai pénztárba folyt	6.135,054	26 "	—	— "
a)	48.532,119	8 "	47.854,097	14 "
II. Indirect-adók.				
11. Italadó	6.138,653	50 kr.	6.187,517	31 kr.
12. Fogyasztási adó.	6.686,892	12 "	6.854,625	53 "
13. Határvám	10.689,112	54 "	12.408,627	55 "
14. Sójövedék	18.671,251	19 "	21.452,766	16 "
15. Dohány	6.759,676	12 "	6.870,001	47 "
16. Bélyeg	3.066,207	15 "	3.084,301	19 "
17. Illetékek.	1.779,675	59 "	1.823,293	5 "
18. Lotto.	2.734,437	20 "	2.981,258	58 "
19. Levélposta	1.309,586	45 "	1.399,393	9 "
20. Szekérposta	112,528	18 "	182,472	57 "
21. Vámok	1.598,759	20 "	1.577,262	3 "
22. Diritti uniti	296,731	28 "	323,909	1 "
23. Salétom és puskapor	78,628	51 "	115,282	43 "
b)	59.922,641	45 "	65.260,709	37 "
			10.003,214	43 "
			1.957,707	44 "
			18.075,732	13 "

Kezelési számadás.

III. Államjavak és regalék után.	
24. Államjóságokból	2.767,245 frt 23 kr.
25. Papi székek után	103,726 „ 18 „
26. Gyárakból	41,951 „ 57 „
27. Bányajövedék	1.008,802 „ 28 „
	<hr/>
c)	3.921,726 „ 6 „

IV. Különféle rendes bevétel.

28. Alapokból	104,569 frt 57 kr.
29. Fiscalítások és szállományok	822 „ 17 „
30. Különfélék	737,217 „ 55 „
	<hr/>
d)	842,610 „ 9 „
31. Bérletek	
32. Kivándorlási díjak	
33. Selyemtenyésztés	
34. Kamatok	
35. Agió	
36. ArrhapéNZ	
37. Kikötői díjak	
38. Visszatérítések	
39. Különfélék	
40. „ hadipéNZtáraknál	

A) Bevétel.

Zárszámadási adatok.

	Magyarország és Horvátország	Erdélyország	Lombard-velencei királyság
3.584,220 frt 35 kr.	2.184,031 frt 51 kr.	112,562 frt 42 kr.	253,613 frt — kr.
156,345 „ 58 „	149,551 „ 40 „	5,446 „ 7 „	1,348 „ 11 „
27,600 „ — „	— „ — „	— „ — „	— „ — „
2.538,580 „ 22 „	129,160 „ — „	168,087 „ — „	48,555 „ — „
<hr/>	<hr/>	<hr/>	<hr/>
6.306,746 „ 55 „	2.462,743 „ 31 „	286,095 „ 49 „	303,516 „ 11 „
189,318 frt 53 kr.	24,571 frt 33 kr.	3,141 frt — kr.	36,781 frt 36 kr.
12,650 „ 11 „	— „ — „	— „ — „	3,229 „ 54 „
49,391 „ 7 „	— „ — „	4.971 „ 52 „	5,800 „ — „
3,061 „ — „	193 „ 59 „	— „ — „	— „ — „
74,936 „ 46 „	74,936 „ 46 „	— „ — „	— „ — „
162,569 „ 3 „	9,054 „ 42 „	— „ — „	— „ — „
16,720 „ 31 „	— „ — „	— „ — „	— „ — „
69,453 „ 26 „	— „ — „	— „ — „	69,553 „ 26 „
95,245 „ 29 „	— „ — „	— „ — „	— „ — „
161,157 „ 59 „	12,421 „ 14 „	1,542 „ 15 „	405 „ 23 „
55,639 „ 45 „	15,869 „ 39 „	1,583 „ 6 „	1.183 „ 52 „
998,368 „ 15 „	998,368 „ 15 „	— „ — „	— „ — „
<hr/>	<hr/>	<hr/>	<hr/>
1.888,562 „ 25 „	1.135,216 „ 8 „	11,637 „ 73 „	116,959 „ 11 „

Kezelési számadás.

V. Rendkívüli bevételek.	
41. Rézpenz eladásból	214,576 frt 19 kr.
42. Államjóságok eladásából	976,000 „ 27 „
23. Idegen kormányoktól	1,232,506 „ 24 „
44. Rendkívüli bevételek	356,427 „ 3 „
	<hr/>
e)	2.829,519 „ 13 „
a) felvett tőkék (actívák)	
b) „ „ (passívák)	
c) Különfélék	

VI. Felvett kölcsönök.

45. Új államadósság	
f) „előlegek	8.300,000 frt — kr.

Az a), b), c), d), és f) alatti részek egybeállítására a következő főösszegekre vezet :					
a)	48.532,119 frt 8 kr.	47.854,097 frt 14 kr.	5.338,984 frt 52 kr.	38 frt 23 kr.	13.979,877 frt 43 kr.
b)	59.922,641 „ 45 „	65.260,009 „ 37 „	10.003,214 „ 43 „	1.957,707 „ 44 „	18.075,732 „ 13 „
c)	3.921,726 „ 6 „	6.306,746 „ 55 „	2.462,743 „ 31 „	286,095 „ 49 „	303,516 „ 11 „
d)	842,610 „ 9 „	1.888,562 „ 25 „	1.135,216 „ 8 „	11,637 „ 73 „	116,959 „ 11 „
e)	2.829,519 „ 13 „	6.202,823 „ 24 „	314,958 „ 21 „	796 „ 8 „	493,473 „ 33 „
f)	8.300,000 „ — „	13.609,072 „ 35 „	— „ — „	— „ — „	— „ — „
	<hr/>	<hr/>	<hr/>	<hr/>	<hr/>
	124.348,616 „ 21 „	141.122,012 „ 10 „	19.255,117 „ 35 „	2.256,276 „ 17 „	32.969,758 „ 51 „

*) Államjavak eladásából. — **) Vörösréz eladásából.

A) Bevétel.

Zár számadási adatok.					
		Magyarország és Horvátország	Erdélyország	Lombard-velencei királyság	
882,229 frt 17 kr.	272,391 frt 13 kr.	419 frt. 27 kr.	115,150 frt — kr. *)		**)
214,576 „ 19 „	— „ — „	— „ — „	— „ — „		
980,386 „ 17 „	— „ — „	— „ — „	— „ — „		
	<hr/>	<hr/>	<hr/>	<hr/>	<hr/>
575,677 frt 39 kr.	5,535 frt 8 kr.	— frt — kr.	136,351 frt 19 kr.		
16,726 „ 13 „	10,762 „ 13 „	— „ — „	— „ — „		
3.533,151 „ 39 „	20,269 „ 47 „	376 „ 41 „	248,172 „ 14 „		
	<hr/>	<hr/>	<hr/>	<hr/>	<hr/>
6.202,823 „ 24 „	314,958 „ 21 „	796 „ 8 „	493,673 „ 33 „		
	<hr/>	<hr/>	<hr/>	<hr/>	<hr/>
	13,609,072 frt 35 kr.				

E szerint az összes 141.122.012 frt 10 kr. tényleges bevételből esik:

a magyar korona országaira	21.511,393 frt 52 kr.
t. i.	
Magyar- és Horvátországra	19.255,117 frt 35 kr.
Erdélyre	2.256,276 „ 17 „
együtt	<u>21.511,393 „ 52 „</u>
és a Lombard-velencei királyságra	32.969,758 frt 51 kr.

Meg kell azonban jegyezni, hogy a bányajövedékből kétszázéven kívül több esik Magyarországra mint 129,160 frt. Ugyanis a zárszámadás a bányajövedék czimén 2.538,580 frt 22 krt mutat, holott a még fenlevő részletes kimutatásokban a következő tételeket találtam:

1. bányászattól	401,708 frt	
2. bányajövedék	358,773 „	
3. pénzverdék	—	35,734 frt hiány
4. Montan uradalmak	52,174 „	
5. „ ipar és gyárak	62,677 „	
6. fémjelzés	30,697 „	
	<u>906,101 „</u>	
levonva	<u>35,734 „</u>	
maradt	870,367 frt tiszta haszon,	

és ez összegből mint magyarországi bevétel esik azon összeg a mely a bevételek 27-ik tételénél be van vezetve, t. i.

129,160 frt Magyarországból
és <u>168,087 „ Erdélyből, együtt</u>
<u>297,247 „</u>

az azonban teljesen lehetetlen, hogy a 870,367 frtból csakis 297,247 frt esnék Magyarországra, mert a bányászat összes jövedelmének mintegy 40%-a szokott a magyar korona tartományaiából folyni. Még annál kevésbé lehet elfogadni azon feltevést, hogy a 2.538,580 frtból is csak 297,247 frt illetné a magyar tartományokat. — Az e tételnél mutatkozó nagy különbséget úgy magyarázom meg magamnak, hogy a Bécsbe szállított bányatermékek nem számoltattak fel a most említett részletes kimutatásban, mely csak 870,367 frt összes bevételt eredményez, hanem külön elszámolás tárgyát képezheték és pedig a termények bécsi főraktáránál. Ha tehát az összes bevételek rovátában meghagyatik a szám 2.538,580 frt mint bevétel, úgy nem követünk el hibát, ha az ebből Ma-

gyarországra eső részt 297,247 frt helyett 800,000 frtra tesz-
szük, miáltal a magyar korona tartományainak összes bevé-
tele még mintegy 500,000 frttal emelendő és így lesz belőle
21.511,393 frt helyett kerekszámban 22 millió forint.

Áttérek ezek után a kiadások számadására. Itt nem
állíthatom egymás mellé a kezelési számadás és végszámadás
adatait, mert a címek, a melyek alatt a részletek felsorol-
tak, egészen különbözők és így először a kezelési számadás
eredményét ismertetem, azután pedig külön az állami zár-
számadás adatait.

Az 1828-diki év kezelési eredménye.

B) Kiadások.

I. Rendes kiadás.

1. Államadóssági kamatok :			
a) az osztrák adósság után	25.924,616 frt 33 kr.		
b) a lomb.-vel. „ „	2.233,671 „ 19 „	28.158,287 frt 52 kr.	
2. Államadóssági törlesztés :			
a) az osztrák adósság után	8.176,849 „ — „		
b) a lomb.-vel. „ „	413,675 „ 57 „	8 590,524 „ 57 „	
3. Udvartartás		3.566,280 „ 51 „	
4. Külügy		1.610,770 „ 34 „	
5. Hadügy		37.788,288 „ 6 „	
6. Általános közigazgatási költ- ségek :			
a) a német-szláv tartomá- nyokban		14.547,796 „ 13 „	
b) a lombard-velencei ki- ráltságban		11.183,226 „ 34 „	
7. Politikai alapok és intézetek :			
a) vallási és iskolai alapnak	1.632,243 „ 48 „		
b) útépitésre	2.715,066 „ 13 „		
c) összekötő utak Olaszor- szággal	215,368 „ 26 „		
d) vízépitészet	445,840 „ — „		
e) fegyrintézetekre	822,864 „ — „		
f) jótékony intézetekre	1.158,751 „ — „		
g) himlőoltásra	124,550 „ — „		
h) a tartományi rendeknek	67,800 „ — „	7.182,484 „ 27 „	
8. Rendőrségre		1.741,085 „ 45 „	
9. Kataster		869,444 „ — „	
a rendes kiadások összege		115.229,189 „ 19 „	

II. Rendkívüli kiadás.

10. Idegen kormányoknak	485,749 frt 7 kr.
11. Rézpénz beváltás	336,542 „ 25 „
12. Különféle rendkiv. kiadás	1.309,588 „ 20 „
a rendkívüli kiadások összege	2.131,879 „ 52 „
az összes kiadások	117,361,069 „ 11 „

Lássuk már most a zárszámadás adatait.

Az 1828-diki év zárszámadása.

B) Kiadások.

	A monarchiá- ban		Magyar- és Horvátországban		Erdélyben		A lomb.-vel, királyságban	
	frt	kr.	frt	kr.	frt	kr.	frt	kr.
1. Legf. udvar- tartás	4.269,113.	31						
2. Gárdák	249,270.	42						
3. Külügy	1.163,657.	55						
4. Tisztviselők és szolgák fizetése	11.310,697.	23	427,895.	46	115,492.	55	3.122,272.	40
5. Nyugdíjak	4.864,761.	42	362,626.	21	56,121.	—	2.084,636.	13
6. Ideiglenes nyugdíjak	123,772.	55	1,410.	—	2,700.	—	—	
7. Ellátások (Provisionen)	107,873.	44	1,90.	42	30.	40	—	
8. Fizetési pót- lékok	141,435.	47	7,850.	50	6,066.	40	17,559.	25
9. Adjutumok	172,792.	42	11,068.	53	2,125.	—	26,572.	43
10. Kiegészítő díjak	14,053.	428	1,380.	6	—		—	
11. Kegydíjak	328,105.	54	46,373.	49	5,869.	36	—	
12. Jutalmak, se- gélypénzek	227,230.	49	7,334.	53	1,208.	35	47,943.	9
13. Szálláspénzek	706,986.	22	4,185.	46	3,355.	54	48,021.	26
14. Járulékok	158,376.	23	12,627.	45	—		93,337.	57
15. Irodaköltsé- gek	1.191,359.	41	51,455.	5	7,739.	7	324,476.	18
16. Útiköltségek	308,196.	10	31,056.	25	1,530.	15	43,151.	55
17. Alapítványok	326,986.	12	26,633.	23	18,033.	55	—	
18. Aequivalensek	593,041.	50	1,867.	44	4,176.	15	7,483.	18
17. Építkezésekre	341,533.	27	46,842.	13	1,661.	3	194,899.	44
20. Vízépitészetre	12,618.	48	7,038.	33	—		—	

	A monarchiá- ban		Magyar- és Horvátországban		Erdélyben		A lomb.-vel. királyságban	
	frt	kr.	frt	kr.	frt	kr.	frt	kr.
21. Kincstári épít- letek fentar- tására . . .	56,250.50		410.14		—		16,721.31	
22. Sürgönyök .	22,328.14		5,339.48		—		80.13	
23. Hadügy . .	48,048,365.32		—		—		—	
24. Közigazgat. költség . . .	7,387,101.44		4,707,412.32		171,665.36		731,914.4	
25. Pénzkezelési költség . . .	126,856.41		—		—		—	
26. Conscriptió	36,852.31		—		—		—	
27. Térképezés	1,759.36		207.48		—		—	
28. Egészségügy	294,071.48		—		170.32		—	
29. Államadóssá- gi kamat. . .	22,079,867.40		—		—		—	
30. Hitelügyi költség . . .	82,687.—		—		—		—	
31. Rendőrség .	919,595.19		—		—		—	
32. Politikai alapoknak .	7,564,357.9		—		—		—	
33. Politikai in- tézeteknek .	5,129,654.57		—		9,739.4		5,112,150.32	
34. Kataster. .	911,762.57		—		—		—	
35. Adóvisszaté- ritések . . .	64,024.—		988.28		3,081.30		9,124.28	
36. Fiscalitási részek. . . .	117,835.14		116,391.7		234.13		—	
37. Megtérítések	2,197.44		398.31		1,549.19		—	
38. Különf. rend. kiadás. . . .	643,297.54		36,338.17		1,797.20		286,384.—	
39. Államjvak vételára . . .	14,700.—		—		—		—	
40. A nemzeti banknak *)	6,000,000.—		—		—		—	
41. Kölesönbe adott tőkék *) . . .	13,092,896.21		—		—		—	
42. Államköles. törleszt. *) .	5,284,325.17		—		—		—	

*) E tételek egy jelentékeny része nem készpénz, hanem államkö-
telezvények által fedezettett és pedig :

	A monarchiá- ban		Magyar- és Horvátországban		Erdélyben		A lomb.-vel. királyságban	
	frt	kr.	frt	kr.	frt	kr.	frt	kr.
43. Lottodíjak .	730,879	—	—	—	—	—	—	—
44. Idegen kor- nyoknak . .	810,677	.57	—	—	—	—	—	—
45. Rézpénzbe- váltás . . .	431,474	.34	—	—	—	—	—	—
46. Magyar or- szággyűlésre	4,650	.33	4,650	.33	—	—	—	—
47. Kamatok utal- ványoktól .	918,533	.20	—	—	—	—	—	—
48. Különf. rend- kivüliek **)	1,365,399	—	9,666	.56	3,031	.45	52,120	.41
	<u>148,554,268</u>	<u>17</u>	<u>5,931,708</u>	<u>28</u>	<u>426,379</u>	<u>14</u>	<u>12,18,850</u>	<u>18</u>

A zárszámadás kiadásaiban lévő tételeket ekkép osztályozom :

1. Legfelsőbb udvartartás és gárdák 4,518,384 frt 13 kr.

2. Központi birodalmi költségek :

3-ik tétel külügy . . .	1,163,657	frt 55	kr.	} 51,352,178 „ 30 „
23 „ „ hadügy . . .	48,048,365	„ 32	„	
44 „ „ idegen kormá- nyoknak . . .	810,677	„ 57	„	
45 „ „ rézpénzbeváltás .	431,474	„ 34	„	
48 „ „ a rendkivüliek között . . .	898,002	„ 32	„	

a 40-dik tételnél	6,000,000	frt —	kr.
„ 41 „ „	175,911	„ 51	„
„ 42 „ „	4,093,043	„ 27	„
vagyis együtt . . .	10,268,955	„ 18	„
és így a most kimutatott összes	148,554,268	„ 17	„ kiadásból
	csak	137,285,313	„ — „

lett fedezve készpénz által.

A magyar korona tartományait terhelő kiadások

5,931,708 frt 28 kr.

+ Erdély 426,379 „ 14 „

összesen 6,358,087 frt 42 kr.-ra rúgtak.

**) A különféle rendkivüliek között foglaltatik : 898,002 frt 32 kr. a mely a hadi, külügyi és más központi pénztáraknál lett fizetve.

3. Államadóssági szükséglet:

25-ik tétel pénzkezelés és			
agio	126,856	frt 41	kr.
29 " " kamat	22,079,867	" 40	"
30 " " hitelügyi kezel.			
költség	82,687	" —	"
40 " " a nemz. banknak	6.000,000	" —	"
41 " " kölcsönbe adott			
tőkék	13.092,896	" 21	"
42 " " törlesztés	5.284,925	" 17	"
43 " " lottodíjak	730,879	" —	"
47 " " utalványra kamat	918,533	" 20	"
			48.316,045
			frt 19
			kr.
e között 10.268,955 frt 18 kr. államkötelezvényekben.			
4. Kiadások a magyar korona országaiban	6.358,087	" 42	"
5. Kiadások a lomb.-velencei királyságban	12.218,850	" 18	"
6. Kiadások a német-szláv tartományokban	5.790,722	" 15	"
			<u>148.554,263</u>
			" 17
			"

Megjegyzendő, hogy a központi kiadások között meghagyatott az idegen kormányoknak fizetett 810,677 f.t, mert ezen terhek külpolitikai viszonyokból és a francia háborukból eredtek; szintúgy a rendkívüliek között talált s 898,002 frtra emelkedő kiadások.

Hasonló módon járunk el a zárszámadás bevételével.

1. Központi bevételek:

23-ik tétel puskapor és sa-			
létrom	115,282	frt 43	kr.
42 " " vörösréz eladásából	214,576	" 19	"
43 " " ideg. kormányoktól	980,386	" 17	"
44 " " a különfélék között	3.159,471	" —	"
	<u>4.469,716</u>	" —	"
			4.469,716
			frt 19
			kr.
2. Államadóssági bevételek:			
35-ik tétel agió	16,720	" 31	"
44 " " felvett tőkék között	204,000	" —	"
45 " " új kölcsön	13.609,072	" 35	"
			13.829,793
			" 6
			"
3. A lomb.-velencei királyságból folyt jövedelem	32,969,758	" 51	"
4. A magyar korona tartományaiból:			
a külön kimutatott vámjövédékkel együtt	22.000,000	" —	"
5. A német-szláv tartományokból	67,852,743	" 54	"
			<u>141.122,012</u>
			" 10
			"

Itt, valamint a kiadások osztályozásánál, a német-szláv tartományok illetménye azon módon lett kipuhatolva, hogy a

fősszezből levonatott az egyéb czimek alatt (udvartartás, központi költség, államadósság) kimutatott összeg, a maradvány a német-szláv tartományok saját illetményének tekintetett.

Lássuk már most, hogy a birodalom három része mely arányban fedezte a birodalom költségeit ?

1. A német-szláv tartományok :

Kiadás	Bevétel	67.852,743 frt 54 kr.
saját költségeik	25.790,722 frt 15 kr.	} 27.296,850 " 19 "
az udvartartásra	1.506,128 " 4 "	
	feleslegük	40.555,893 " 35 "

2. A magyar korona országai :

Kiadás	Bevétel	22.000,000 frt — kr.
saját költségeik	6.358,087 frt 42 kr.	} 7.864,215 " 46 "
az udvartartásra	1.506,128 " 4 "	
	feleslegük	14.135,784 " 14 "

3. A lomb.-velencei királyság :

Kiadás	Bevétel	32.969,758 frt 51 kr.
saját szükséglete	12.218,950 frt 18 kr.	} 16.245,978 " 22 "
az udvartartásra	1.506,128 " 4 "	
a tulajdonadóságra mintegy	2.800,000 " — "	
ez összeg pontosan ki nem tehető, mert a zárszámadásban a lombard-velencei adósság nincs külön kimutatva, s így csak a 1827-iki év szükségletét vehettem alapul		
	feleslege	16.444,780 " 29 "

A központi kiadások, a fentebbi egybeállítás szerint, rúgtak

51.352,178 frt 30 krra
az e czímen volt bevétel, mint láttuk
4.469,716 " 19 kr.

a három állam feleslegéből maradt fedezendő 46.882,462 frt 11 kr.

Az államadóssági brutto-kiadás volt	48.316,045	frt
ebből fedezve lett: a saját bevétel által	13.829,793	frt
a lomb.-velencei bevételekből	2.800,000	"
és mint fentebb felemlítettett, nem készpénzben, hanem papirokban, a melyek a convertálásnál használtattak	10.268,955	"
a járulékok által fedezendő maradt	26.898,748	"
	21.417,297	"

Ezen adatokból folyólag következő arány mutatkozik a teherviselés tekintetében:

A központi közös kiadások szükséglete volt	46.882,462	frt
Ebből mindenekelőtt levonom a lomb.-velencei királyság járulékát, mely	16.444,780	"
még fedezendő maradt	30.437,682	"
ha ebből 30%-ot számítunk a magyar korona országai terhére, mely	9.131,304	"
és ezt egybehasonlítjuk a magyarországi felesleggel, mely	14.135,784	"
még rendelkezésre maradt	5.004,480	"
a mely az államadósságra volt fordítható, és így ezen 5.004,480 frt által lehetett fedezni		

500.448,000 : 21.417,297 = 23%-ot a 21.417,297 frtra menő államadósságbeli készpénz kiadásból; és ha a convertálásnál igénybe vett kötelezvényeket figyelembe se vennők, volna

21.417,297	frt
10.268,955	"
31.686,252	"

Magyarország 5.004,480 frt fölös jövedelme fedezett 15½%-ot.

Ha összefoglaljuk a központi vagyis közös és az államadóssági kiadásokat, származik:

30.437,682	frt
31.686,252	"
62.123,934	"

a mihez Magyarország járult 14.035,784 frttal, miáltal ezen összes kiadások 22.7%-át fedezte.

Miután az összes kiadásokból, a melyek	62.123,934	frttal
számoltattak fel külügy, hadügy és államadósság czímén, Magyarország maga viselt	14.135,784	frt összeget
a német-szláv tartományokra	47.988,150	"
teher maradt, a mit ismét egybehasonlítva ezek járulékával:		

40.555,893	frt
47.988,150	"
7.432,257	" hiány mutatkozik.

Ugyanezen hiányt mutatja a kiadások és bevételek főösszege, ugyanis:

a kiadások tettek	148,554,268	frt	17	krt
a bevételek „	141.122,012	„	10	„
hiány	7.432,256	frt	7	kr.

Ha végre az 1827. és 1828. évek államháztartásainak adataiból szerzett végeredményeket vizsgáljuk, a következő következtetéseket vonjuk:

1. 1828-ban a felvett kölcsön daczára a kiadásokat nem lehetett a készpénzbeli bevételek által fedezni, hanem még mintegy 10 millió frt államkötelezvény is használtatott fel a kiadások fedezésére.

2. A birodalomnak külügyi, hadügyi és államadóssági szükségletéhez Magyarország járult

1827-ben 20.6% (százalékkal)

1828-ban 22.7% „

Ha Magyarország fölös jövedelmeiből először levonatik 30% a külügyi és hadügyi kiadásokra — és pedig azon kiadásokra, a melyek a lombard-velencei feles jövedelem nem fedezettvén a német-szláv és magyar tartományok terhére maradtak: úgy Magyarország az államadósságbeli kiadásokhoz járult még:

1827-ben 11 $\frac{7}{10}$ %-al

1828-ban 15 $\frac{1}{2}$ „ „.—

4. Hogy a mennyiben az 1827-dik évre vonatkozó viszonyszámok kezelési számadásból vannak merítve, az 1828-dik évre vonatkozó adatok pedig zárszámadásból, mondhatni, hogy az 1828-dik évre nézve mutatott eredmény a valóságnak tökéletesebben felel meg, mint az 1827-dik évi viszonyszámok, jóllehet, tekintve az összpontosítás által egybevont de együvé nem tartozó adatokat, az eredmények nem messze esnek egymástól.

5. A központi kiadások közé még számítandó lett volna a központi hatóságok költsége is, a mi nem törtévnén, a közösen fedezendő terhek valamivel csekélyebbeknek tünnek fel, mint a minők valóban voltak és így Magyarország hányada is valamivel kisebbnek mutatkozik. Tekintve azonban azon körülményt, hogy a bevételek közé úgy a központnál mint Ausztriánál oly tételek is kerültek, a melyek tulajdonképen Magyarországot illetik: mondhatni, hogy e két ellen-

kező természetű tételnek elmaradása által a hiba, ha nem is egészen, de bizonyára igen csekély összegig elenyészik.

6. Kitűnik az adatokból, hogy e század harmadik évtizedében Magyarország 13—14 millióval járult a központi költségekhez, miután a magyar jövedelmek felett rendelkező magyar király ennyit bocsátott a központi pénztárak rendelkezésére.

7. A lombard-velencei királyság, saját adósságának kiadásait fedezvén, valamivel többet szolgáltatott tisztán a birodalom államháztartásához, mint Magyarország és így korántsem volt azon időben teher a monarchiára nézve.

8. Viszonyítva a német-szláv tartományok feles jövedelmét a magyar korona feles jövedelméhez, ez volt

az 1827-dik évben 47.076,071 frt:	13.224,761 frt=	78%	: 22%	és
az 1828 „ „ 40.555,893 „:	14.135,784 „ =	74 ² / ₁₀ %	: 25 ⁸ / ₁₀ %.	

9. Kitűnik, hogy ezen években, a melyek a békekor-
szakából valók nagy ingadozások és eltérések mutatkoznak az egymást követő két évet illető államháztartásban.

10. Hogy Magyarország pénzügyi rendszere a jövedé-
kekre volt fektetve és az államjavak egyik főszerepet viselték, úgy hogy pénzügyi rendszerünk a legprimitívebb állapot-
ban volt.

A következő lapokon a negyedik évtizedből való ál-
lamháztartási eredményt fogom ismertetni.

Az 1837-ik év államháztartása.

Ezen évre a következő előirányzat készült:

Szükséglet.

A) Rendes szükséglet.

1. Államadósság:	
a) kamatok	37.397,840 frt
b) tőkevisszafizetések	7.806,185 „
c) a törlesztési alap dotatiója	2.488,450 „
d) a lombard-velencei törlesztési alapnak	480,000 „
e) kezelési költség	31,000 „
együtt	48,203,475 „
2. Legf. udvartartás	4.515,361 „
3. Külügyi minist.	1.726,860 „
4. Hadügy	40.000,000 „
5. Közigazgatási költség	26.400,200 „
6. Politikai alapoknak és intézeteknek	13.580,548 „
7. Rendőrség	2.112,197 „
8. Kataster	663,911 „
9. Különféle állandó költség	118,344 „
(Beszedési költség és bevételi hiányok)	28.700,196 „
a rendes szükséglet főösszege	166.021,092 „

B) Rendkívüli szükséglet.

10. Idegen kormányoknak	300,900 „
11. Rézpénz beváltás	48,000 „
12. Papírpénz beváltás és készítés	122,000 „
13. Kártérítések testületeknek és magánosoknak	1.111,146 „
14. Rendkívüli hadügyi költség	10.000,000 „
15. A lebegő adósságra és hitelügyi költség	1.200,000 „
a rendkívüli szükséglet főösszege	12.782,046 „
16. C) T a r t a l é k	1.000,000 „
Az összszerződések	179,803,138 „
az összfedezet	164.092,092 „
hiány	15.711,046 „

Fedezet.

A) Rendes fedezet.

	egész bevétel	a beszedési költ- ség és hiány	tiszta bevétel
I. Egyenes adók			
1. Telekadó	39.130,343 frt	1.512,302 frt	37.618,041 frt
2. Házádo	3.828,196 „	137,813 „	3.690,383 „
3. Örökösödési adó	804,900 „	18,212 „	786,688 „
4. Egyházi segélypénz	73,134 „	—	73,134 „
5. Személyadó	1.298,833 „	39,037 „	1.259,796 „
6. Kereseti adó	2.468,191 „	50,941 „	2.417,250 „
7. Triest átalánya	60,000 „	—	60,000 „
8. Zsidóadó	1.087,017 „	89,541 „	997,476 „
	<u>48.750,614 „</u>	<u>1.847,846 „</u>	<u>46.902,768 „</u>
II. Közvetett adók.			
9. Fogyasztási adók	21.564,500 „	984,500 „	20.580,000 „
10. Határvám	16.897,800 „	2.832,800 „	14.065,000 „
11. Sójövedék	25.816,000 „	5.416,000 „	20.400,000 „
12. Dohányjövedék	14.891,800 „	7.101,800 „	7.790,000 „
13. Bélyeg	3.615,750 „	235,750 „	3.380,000 „
14. Illetékek	2.425,600 „	300,600 „	2.125,000 „
15. Lotto	10.344,750 „	6.744,750 „	3.600,000 „
16. Postajövedék	4.898,000 „	2.998,000 „	1.900,000 „
17. Vámok	2.042,700 „	126,700 „	1.916,000 „
18. Diritti uniti (Lombard- Velence)	340,100 „	49,100 „	291,000 „
19. Puskapor és salétrom	139,350 „	62,350 „	97,000 „
	<u>102.996,350 „</u>	<u>26.852,350 „</u>	<u>76.144,000 „</u>
III. Államjavak és regálék.			
20. Állami uradalmak	3.330,000 „	—	3.330,000 „
21. Papiszékektől	147,000 „	—	147,000 „
22. Gyárakból	12,000 „	—	12,000 „
23. Bányajövedék	1.200,000 „	—	1.200,000 „
	<u>4.689,000 „</u>	<u>—</u>	<u>4.689,000 „</u>
24. IV. Különféle ren- des bevétel	2.574,068 „	—	2.574,068 „
a rendes bevételek összege	<u>159.010,032 „</u>	<u>28.700,196 „</u>	<u>130.309,836 „</u>
B) Rendkívüli fe- dezet.			
25. Vörösréz eladásából	40,000 „	—	40,000 „
26. Államjavak eladásából	800,000 „	—	800,000 „
27. Különféle rendkívüliek	4.242,060 „	—	4.242,060 „
a rendkívüliek összege	<u>5.082,060 „</u>	<u>—</u>	<u>5.082,060 „</u>
Összes fedezet	<u>164.092,092 „</u>	<u>28.700,196 „</u>	<u>135.391,896 „</u>

A „k. k. allgemeine Hofkammer“ elnöke Eichhof 1836-ik év augusztus 21-én kelt felterjesztésében, a melylyel az ismertetett költségvetést az 1837-ik évre az uralkodónak bemutatja, kiemeli szükségét, a hadügyi költségvetést tetemesen leszállítani, minélkül az állam pénzügyi helyzete nem javulhat. Kiemeli a miniszter, hogy 1831. óta, t. i. a mióta a hadügyi kiadások aránytalanul növekedtek, a rendkívüli szükséglet fedezése végett

az 5%-os államadósság	138.835,800 frttal	
„ 4 „ „	1.621,800 „	
„ 3 „ „	40.000,000 „	
„ lotto-adósság . . .	25.000,000 „	
összesen	205.457,600 frttal	növekedett
és ugyanazon években csak	56.018,000 „	törlesztetett
úgy, hogy az adósság tényleg	149.439,600 „	nőtt.

A költségvetésben előirányzott hadügyi kiadásokra nézve következőket kell megjegyeznem.

A hadügyi szükségletre mint rendes kiadás 40, mint rendkívüli 10 millió forint van előirányozva. Azonban ezen felosztásból korántsem következik, hogy valóban rendkívüli kiadásokra kéretett 10 millió frt. A katonai központi hatóság előirányzata szolt 49 millióra és 1 millióra a veronai és tiroli erődítések tovább építése végett. Ezen összes 50 millióból 40 millió forint a rendes kiadások közé lett téve, mert egy legfelsőbb határozat létezett, hogy a rendes katonai szükséglet 40 millió forintnál többet nem tehet. A kettéosztás e szerint mostani nézetek szerint nem felel meg a rendes és rendkívüli kiadás fogalmának.

A részletek között a katonai pénztárak saját bevételei következőképen volt előirányozva:

Magyarország contribútiója az 1827-dik évben Ó felsége által a magyar országgyűléshez intézett (márczius 2.) legfelsőbb kézirat értelmében 4.395,244 frt 38 $\frac{1}{2}$ krral volt megállapítva, ebből azonban más, t. i. nem hadi pénztáraknál volt elszámolandó:

1. A Horvátországra eső és a cameralis pénztárakba fizetendő 93,579 frt 7 $\frac{1}{2}$ kr.
2. A magyar gárdához utalt 100,000 „ — „

3. A be nem hajthatóknak tekintett következő részek:

a) néhány erdélyi megyétől	67,816 frt 7 $\frac{1}{2}$ kr.
b) „ várostól	1,376 „ 59 „
c) Felső-Bányától	6,196 „ 23 $\frac{1}{2}$ „
d) a Horvátországból kikebelezett részekről .	24,549 „ 53 „
e) a komáromi várépítéshez foglalt telkek után	1,343 „ 19 „

úgy, hogy a fentebbi összegtől csakis mintegy 4.100,382 $\frac{1}{2}$ frt bevétel volt várható a hadipénztáraknál. Ehhez jött még az erdélyi hadiadó 879,033 frttal; a magyarországi ujoncozásai pénzek 75,000 frttal; a határőrvidéki adók 992,890 frttal.

A katonai kezelés különféle bevételeinek előirányzatában a következő tételek találhatók:

1. Jövedelem a rokkantak alapjából	184,057 frt
2. „ a ménék után	6,685 „
3. „ a ménesekből	35,468 „
4. „ a ménesek gazdaságaiból	157,333 „
5. Erdély átalánya a lótenyésztésre	3,000 „
6. Kórházakból	428 „
7. Bevételek épületek és telkek után	92,341 „
8. Executiók után	15,213 „
9. Katonai neveldekből	12,487 „
	<hr/>
	507,012 „

Jövedelem a határőrvidékekből:

Veszteglési és egészségügyi bevétel	113,875 „
Bérletek és munkamegváltások	353,676 „
Úsztatási pénzek	82,678 „
Erdőjövedék	151,482 „
Fakezelésből	9,637 „
Boradó, vámok, útlevelek után stb.	98,484 „

Az erdélyi országos pénztár járuléka a katonai ellátás szükségletéhez 118,032 frtra van téve; a határőrvidéki comunitások járuléka 54,521 frtra; Kaproncza város járuléka 164 frtra és a véletlen bevételek 5,298 frtra, úgy, hogy a hadipénztárba közvetlenül 7.440,961 frt volt fizetendő, mely a 40 millió frtba betudandó volt.

A lombard-velencei államadósság szükségleti előirányzata következő:

1. Kamatok	2.900,380 frt
2. Tőkevisszafizetések	199,620 „
3. Törlesztési alapnak	480,000 „
	<hr/>
	3,580,000 „

Az általános államadósság állapota 1835-ik év october végével volt:

	p. p. frt	váltó forint
1. P e n g ő p é n z b e n k a m a t o z ó :		
a) kamatozó	727.630,327	
b) egyelőre nem kamatozó	138,504	
c) teljesen nem kamatozó	39.000,000	
2. L o t t o - k ö l c s ö n ö k :		
a) kamatozó	22.400,000	
b) díjakkal ellátott	30.720,000	
c) sorsolás alá eső, nem kamatozó	2.500,000	
3. P a p i r p é n z b e n (v á l t ó p é n z) k a m a t o z ó :		
a) kamatozó		291.776,951
b) egyelőre nem kamatozó		2.144,783
c) teljesen nem kamatozó		37,511
összeg	822.388,831	293,959,245

Az államadósság állását 1837-ben az 1839-dik évi államköltségvetésének mellékletei között ekkép látjuk ismeretve:

Az államadósság állása 1837-nek october végével:

1. P e n g ő p é n z b e n k a m a t o z ó :		
a) kamatozó	755.097,148	frt
b) egyelőre nem kamatozó	81,921	"
c) teljesen " "	42.000,000	" *)
2. L o t t o - k ö l c s ö n ö k :		
a) kamatozó	18.000,000	"
b) díjakkal ellátott	27,184,000	"
c) már kisorsolt és így nem kamatozó	1.750,000	"
3. V á l t ó p é n z b e n k a m a t o z ó :		
a) kamatozó		272.011,640
b) egyelőre nem kamatozó		2.144,783
c) teljesen " "		36,190
összeg	844.113,069	pfirt 274.192,613

Ezenkívül a bécsi bank tulajdonában volt 140.346,000 frt jelzálog-kötelezvény, mely az államot kamatokkal nem terhelte.

1837-ben az általános törlesztési alap saját jövedelme 8.082,983 frttal volt előirányozva, ehhez adva az állami 2.488,450 frt dotatiót, ez 10.571,433 frt felett rendelkezett.

Térjünk már most át az 1837-dik év kezelési eredményére, a mint az az 1839. év előirányzatához van mellékelve.

*) Követelése a banknak beváltott papiros pénz után.

Bevétel.

Rendes bevétel.

a) Közvetlen adók.

1. Telekadó	31.959,921	frt 55	kr.	}	40.501,311	frt 59	kr.
2. Házadó	3.787,784	" 50	"				
3. Örökségi adó	858,804	" 31	"				
4. Egyházi segélypénz	43,659	" 46	"				
5. Osztályadó	787	" 37	"				
6. Személyadó	1.276,487	" 59	"				
7. Kereseti adó	2.546,925	" 34	"				
8. Triest átalánya	60,000	" —	"				
9. Zsidóadó	966,939	" 47	"				

b) Közvetett adók.

10. Fogyasztási adó	20.491,878	" 56	"	}	81.250,333	"	8
11. Határvám	15.720,618	" 55	"				
12. Só	21.482,188	" 28	"				
13. Dohány	9.119,047	" 41	"				
14. Bélyeg	3.528,187	" 2	"				
15. Illetékek	2.409,495	" 8	"				
16. Lotto	3.923,121	" 16	"				
17. Posta	2.257,223	" 16	"				
18. Vámok	1.946,619	" 6	"				
19. Diritti uniti	310,265	" 58	"				
20. Puskapor és salétrom	61,887	" 22	"				

c) Államjavarak és regalék.

21. Állami urodalmak	2.932,546	" 6	"	}	4.268,350	"	10
22. Papi székek járadéka	129,809	" 59	"				
23. Állami gyárakból	5,774	" —	"				
24. Bányajövedelem	1.200,220	" 5	"				

d) Különféle rendes bevétel.

25. Járulék különböző alakból	174,069	" 54	"	}	1.198,330	"	58
26. Fiscalítások	270,532	" 9	"				
27. Különbözők	752,728	" 55	"				

e) Rendkívüli bevételek.

18. Rézpénz eladásából	20,644	" 54	"	}	7.959,875	"	12
29. Állami javak eladásából	2.132,911	" 15	"				
30. Különbözők	5.806,319	" 3	"				

31. Előlegek bankároktól	5.000,000	" —	"
Bevételek főösszege	141.178,401	" 27	"

K i a d á s.

R e n d e s k i a d á s.

1. Államadósság kamatai:			
a) az osztrák adósságtól	42.517,649	frt 25	kr.
b) a lomb.-vel. „	3.076,215	„ 39	„
			} 45.593,865 frt 4 kr.
2. Államadósság törlesztése:			
a) Általános törlesztési			
alapnak	3.222,143	„ 50	„
b) lomb.-velencei törlesztési			
alapnak	1.035,178	„ 29	„
			} 4.257,322 „ 18 „
3. Udvartartás			4.103,354 „ 30 „
4. Külügy			1.782,437 „ 47 „
5. Hadügy			41.098,924 „ 28 „
6. Általános közigazgatási költség:			
a) a német-szláv és magyar			
tartom.	15.463,211	„ 29	„
b) a lomb.-velencei királyságban			
.	12.259,135	„ 1	„
c) a pénzügyi hatóságoknál			
.	1.226,753	„ 34	„
d) határvám őrség.	2.387,660	„ —	„
e) pénzügy őrség	1.668,600	„ —	„
			} 33.005,360 „ 4 „
7. Politikai alapoknak és intézeteknek:			
a) vallás és közoktatási			
célokra	1.281,867	„ 25	„
b) utakra	3.749,387	„ 6	„
c) egybekötő utak Olaszországgal			
.	178,051	„ 54	„
d) vízépitészet	865,299	„ —	„
e) fegyintézetekre	973,894	„ —	„
f) jótékony intézetekre	1.000,029	„ —	„
g) himlőoltás	73,000	„ —	„
h) rendeknek	111,076	„ 30	„
			} 8.232,605 „ 5 „
8. Rendőrség			2.008,000 „ — „
9. Kataster			678,273 „ 9 „
10. Különfélék			118,345 „ 8 „
a rendes kiadások összege			140,878,487 „ 33 „

R e n d k i v ü l i k i a d á s.

11. Rézpénz beváltásra	51,822	frt —	kr.
12. Kártérítések	1.100,699	„ 6	„
13. Különfélék	2.969,786	„ 48	„
			} 4.122,507 „ 54 „
a kiadások főösszege			145.000,785 „ 27 „
14. Tőkevisszafizetés 5% régi kötelezvényekért			53,811 „ 26 „
összes kiadások			145,054,606 „ 53 „

Ezen kezelési számadáshoz egy áttekintése a kiadásoknak és bevételeknek, tartományok szerint, is van csatolva, a melyre nézve megjegyzem, hogy az a bevételeket és kiadásokat hiányosan mutatja fel, kimutatván hogy volt volna:

	bevétel	kiadás
a központi pénztáraknál *)	8.567,524 frt 32 kr.	64.018,483 frt 39 kr.
alsó-austriai	21.455,599 „ 45 „	932,321 „ 45 „
linzi	8.317,426 „ 16 „	2.973,174 „ 13 „
salzburgi	1.109,207 „ 22 „	586,000 „ 24 „
grátzi	5.000,870 „ 21 „	4.222,071 „ 16 „
prágai	17.070,827 „ 2 „	11.174,077 „ 46 „
brünni és tropau	8.523,548 „ 44 „	6.050,054 „ 49 „
lemergi	13.641,053 „ 38 „	9.106,152 „ 24 „
budai	8.947,360 „ 31 „	4.781,828 „ 10 „
szebeni	2.114,700 „ 54 „	686,151 „ 58 „
insbrucki és trienti	3.533,053 „ 17 „	4.759,121 „ 57 „
laibachi	1.785,721 „ 8 „	2.536,494 „ 25 „
klagenfurti	1.239,939 „ 15 „	842,163 „ 40 „
trieszti	3.191,467 „ 5 „	2.451,205 „ 41 „
zárai	907,287 „ 12 „	1.114,028 „ 49 „
milanói	20.345,674 „ 27 „	18.335,871 „ 34 „
velencei	15.427,139 „ 58 „	10.435,404 „ 23 „
főösszeg	141.178,401 „ 27 „	145.054,606 „ 53 „

Ezen kimutatás, jóllehet szolgálati ágazatok és bevételi címek szerint részletezve van, azért hiányos, mert a bevételi pénztár nem egyuttal az illető ország bevételi forrását képviseli. Így például az egész bányászati bevétel az alsó austriai pénztár bevételeként szerepel; szintúgy nincs kitüntetve a határörvidéki jövedelem, és sójövédéki bevételül egy fillér sincs kimutatva alsó Austriánál sat.

Ezen és már több ízben felemlített más okoknál fogva az államháztartási zárszámadásokat veszem számításaim alapjául, melyek a következő képet adják:

*) A „Staatscentralkasse“ bevételező pénztár volt, a melybe a pénztári feleslegek szállítottak, míg az „Univers-Kameral-Zahlamt“ a központi kiadásokat fedezte és a „Staatscentralkasse“ által lett ellátva,

A bevételek táblázatára nézve azon megjegyzést kell tennem, hogy

a rovatok közt, melyekből a következő adatok vétettek :

(Például a telekadóra nézve)

1. Bevétel	38.291,810 frt 40 kr.
2. Kiadás	639,467 „ 57 „
3. Több bevétel	37.652,342 „ 43 „
4. Vagyonszaporodás	—
5. Vagyonapadás	194,507 „ 10 „
6. Összes jövedelem 1837-ben	37.456,835 „ 33 „

továbbá a „Több-bevétel“ és „Összes jövedelem“ rovatok között csekély különbség mutatkozik, így

(például)	„Több-bevétel“	„Egész jövedelem“
a telekadó czimén	37.652,342 frt	37.456,835 frt
a házadó „	3.790,931 „	3.690,737 „
a zsidóadó „	997,544 „	996,685 „
a határvám „	15,927,600 „	15.451,206 „
a sójövédék „	21.586,083 „	21.996,646 „ stb.

Lássuk ezek után az 1837-ik évi eredményt a következő lapon :

Az 1837-dik évi államháztartás eredménye.

A) B e v é t e l.

I. Közvetlen adók.	Összes bevétel	a melyből esik:		
		Magyar- és Horvát- országra	Erdélyre	Lombard-Velenczére
1. Telekadó és contributió járuléka a magyar gárdához	37.456,835 frt 33 kr.	4.099,005 frt 33 kr.	889,033 frt 25 kr.	12.399,771 frt 37 kr.
" az ujonczozáshoz		100,000 " — "		
Horvátország hadiadója		75,000 " — "		
magyar királybér		96,333 " 5 "		
határőrvidéki jövedelem		34,254 " 55 "		
2. Házadó	3.690,737 " 27 "	1.000,839 " 59 "		
3. Örökségi adó	780,573 " 46 "	—		
4. Egyházi segélypénzek	73,134 " 34 "	73,134 " 34 "		
5. Osztályadó (hiány)	334 " 6 "	—		
6. Személyadó	1.271,445 " 12 "	—	—	1.241,346 " 19 "
7. Kereseti adó	2.372,387 " 57 "	—	—	362,013 " 58 "
8. Trieszt járuléka	60,000 " — "	—	—	—
9. Zsidóadó	996,685 " 3 "	155,709 " 6 "	—	—
	46.701,464 " 26 "	5.631,275 " 12 "	889,033 " 25 "	14.003,131 " 54 "
II. Közvetett adók.				
10. Fogyasztási adó	20.385,011 " 6 "	—	—	4.685,199 " 7 "
11. Határvám és harminczad	15.451,206 " 44 "	1.752,443 " 39 "	167,130 " 36 "	5.052,099 " 42 "
12. Sójövedék	21.996,646 " 9 "	5.240,189 " 59 "	1.968,569 " 31 "	4.352,843 " 26 "
13. Dohányjövedék	9.259,163 " 19 "	—	—	1.952,275 " 25 "
14. Bélyegilleték	3.440,785 " 31 "	—	—	859,059 " 46 "
15. Jogilleték	2.312,416 " 37 "	18,410 " 18 "	4,802 " 36 "	733,608 " 36 "
16. Lotto-játékból	3.998,943 " 44 "	273,830 " 6 "	51,908 " 31 "	1.246,693 " 29 "
17. Postajövedék	2.673,402 " — "	144,678 " 29 "	8,381 " 52 "	608,229 " 29 "
18. Vámok	1.924,903 " 3 "	—	—	—
19. „Diritti uniti“	294,361 " 54 "	—	—	294,361 " 54 "
20. Puskapor és salétrom (hiány)	16,945 " 1 "	—	—	16,945 " 1 "
	81.719,915 " 6 "	7.429,552 " 31 "	2.200,793 " 6 "	19.767,525 " 53 "

A) B e v é t e l.

III. Államjavadak és regalék.

	Összes bevétel	a melyből esik:		
		Magyar- és Horvát- országra	Erdélyre	Lombard-Velenczére
21. Állami urodalmakból	2.913,832 frt 22 kr.	1.359,206 frt 53 kr.	81,620 frt 44 kr.	144,673 frt 15 kr.
22. Papi járadékok	120,686 „ 35 „	119,570 „ 24 „	—	1,116 „ 11 „
23. Gyárakból	20,635 „ 59 „	—	—	—
24. Bányászattól	2,256,355 „ 50 „	557,760 „ 58 „	148,513 „ 53 „	58,844 „ 6 „
25. Bányailletékek	571,061 „ 57 „	192,651 „ 25 „	41,711 „ 49 „	—
26. Pénzverdék (hiány)	79,221 „ 36 „	10,087 „ 15 „	10,702 „ 12 „h.	40,775 „ 52 „h.
27. Bányaurodalmak	84,939 „ 52 „	36,679 „ 59 „	18,633 „ 26 „	—
28. Bányagyárak	17,798 „ 5 „	—	—	—
29. Fémjelzés	76,939 „ 2 „	—	—	31,088 „ 10 „
	<u>5.981,028 „ 6 „</u>	<u>2.275,956 „ 54 „</u>	<u>279,757 „ 40 „</u>	<u>194,945 „ 50 „</u>

IV. Különféle rendes bevétel.

30. A hadügyi saját bevétel	3.478,033 „ 38 „	—	—	—
31. Járulékok	226,694 „ 18 „	8,714 „ 26 „	53,533 „ — „	36,781 „ 36 „
32. Fiscalítások	254,919 „ 11 „	212,736 „ 13 „	—	1,225 „ 37 „
33. Különfélék	645,024 „ 32 „	18,723 „ 55 „	11,027 „ 23 „	163,809 „ 35 „
	<u>4.604,671 „ 39 „</u>	<u>240,174 „ 34 „</u>	<u>64,560 „ 23 „</u>	<u>201,816 „ 08 „</u>

V. Rendkívüliek.

34. Államjavadak eladásából	2.565,215 „ 18 „	249,532 „ 55 „	4.781 „ 16 „	893,521 „ — „
35. Vörös réz eladásból	20,644 „ 54 „	—	—	—
36. Kamatok követelések után Franczior- szágból	4.228,910 „ 16 „	—	—	—
37. Arad és Versetz városoktól (Eliberti- rungsgelder	9.411 „ 52 „	9.411 „ 52 „	—	—
38. Különfélék	531,676 „ 35 „	24,324 „ 20 „	5,227 „ 29 „	21,687 „ 44 „
	<u>7.355,858 „ 55 „</u>	<u>283,269 „ 7 „</u>	<u>10,008 „ 45 „</u>	<u>915,208 „ 44 „</u>

Összesítés.

	A		B		C		D	
	frt	kr.	frt	kr.	frt	kr.	frt	kr.
Bevétel I. alatt	46.701,464.	26	5,634,275.	12	889,033.	25	14 003,131.	54
„ II. „	81.719,915.	6	7,429,552.	31	2.200,793.	6	19.767,525.	53
„ III. „	5.981,028.	6	2.275,956.	54	279,757.	40	194.945.	50
„ IV. „	4.604,671.	39	240,174.	34	64,560.	23	201,816.	08
„ V. „	7.355,858.	55	283.269.	7	10.008.	45	915,208.	44
	<u>146.362.938.</u>	<u>12</u>	<u>15.863,227.</u>	<u>18</u>	<u>3.444,153.</u>	<u>19</u>	<u>35.082,628.</u>	<u>29</u>

Az „A“ alatti 146.362,938 frt 12 kr. főösszegben a központi bevételek is foglaltatnak, a melyek t. i. a birodalom egyik államát sem illetik külön, de igenis összefüggésben állanak a birodalmi kiadások egyes czímeivel. Ezek:

	frt	kr.
a 15-ik tételnél, udvari taksák	631,164.	13
a 33 „ „ udvari fizető		
hivat.	3,169.	15
központi pénztár (agió)		30,843,38
központi pénztár (megtérítések)		900.—
államadóssági pénztár		9,191,56
a 30 „ „ hadügyi saját bevétel	3,478,033.	38
a 34 „ „ udvari fizető hivatal	3,362.	27
a 38 „ „ központi pénztárba	458,156.	44
	<u>637,695.</u>	<u>55</u>
	3,967,934.	—
		9,191,56

Ha az összes bevételből, mely 146.362,938,12

levonatik:

Lomb.-Velencei jövedelme	35.082,628	frt 29	kr.
Magyarország „	15.863,227	„ 18	„
Erdély „	3.444,153	„ 19	„
az udv. fizető hivatal „	637,695	„ 55	„
a központi pénztár „	3,967,934	„ —	„
a 35. tétel rézpénz eladásból. }	20,644	„ 54	„
a 36. „ kamatok	4,222,910	„ 16	„
az államadósságot illető	9,191	„ 56	„
	<u>63,254,386</u>	<u>frt 7</u>	<u>kr.</u>
marad	83,108,552	„ 5	„

Ezen összeg az összes bevételnek azon részét képviseli, mely a német-szláv tartományokból folyt be.

Megjegyzendőnek vélem, hogy a bevételek 30-dik tételében (hadügyi saját bevétel) még foglaltatik horvát vagyis inkább határőrvidéki bevétel, melyet azonban azért nem lehet külön kimutatnom, mert azon számadás, a melyben e bevétel mint bruttó bevétel előfordul, az ugyan-e cím alatti kiadás-sal nem egyeztethető és így a valódi tiszta bevétel ki sem mutatható. A teljesség érdekében tehát felemlitem, hogy az 1837-dik év számadásaiban találtatik egy mérleg bruttó tételekkel is, a melyben a 30-dik tételnek megfelelő hadügyi bevételek ekkép vannak részletezve:

A katonai hatóság saját bevétele:

a) a dotációhoz tartozók:	pénzben	értékpapirokban
különféle katonai közigazgatási ágazatokból	1.207,825 frt	40 ³ / ₄ kr.
a határőrvidékből	893,505 „	56 ³ / ₄ „
puskapor és salétrom eladásából	823,494 „	30 ³ / ₄ „
b) a dotációhoz nem tartozók:		
a határőrvidéki alapból	35,995 „	6 „ 12,029 frt — kr.
az olasz kormányok járuléka a katonatartáshoz	387,147 „	59 „
mult évekből (minden további felvilágosítás nélkül)	9.819,739 „	23 „ 137 „ — „
egyebek	50,290 „	58 „ 14,025 „ 26 „
összeg	13.217,999 „	34 „ 26,191 „ 26 „
értékpapir.	26,191 „	26 „
összesen	13.244,191 „	— „
ebből levonva a vagyonkevesbülést, mely	9.766,157 „	22 „
marad	3.478,033 „	38 „

mint azon összeg, mely a zárszámadásban mint valódi bevétel van a katonai közigazgatásnál kimutatva. Miután a 9.766,157 frt vagyonkevesbülés elemei kimutatva nincsenek, nem vagyok képes meghatározni azon összeget, mely a 3.478,033 frtból s 38 krból a határőrvidékre esik.

B) Kiadás.

I. Rendes kiadás.	Összes kiadás	az összes kiadásból esik:		
		Magyar- és Horvátországra	Erdélyre	Lombard-Velenczére
1. Államadósság.				
a) (fundirte) állandósított:				
kamat	37.487,796 frt 38 kr.			kötelezvényben és 148,493 frt
közöns. kölcsöntörlesztés	387,739 " 1 "			
lotteria kölcs. tökevvisszafizetés	7.979,847 " 40 "			
b) lebegő v. függő adósság:				
kamat	1.000,000 " — "			
c) az által. törleszt. alapnak	3.222,143 " 49 "			
d) a lombard-velencei törleszt. alapnak	1.162,717 " 19 "			
e) kezelési költségek	99,532 " 12 "			
	<u>51.339,776 " 39 "</u>			
2. Udvartartás	4.977,964 " 5 "			
3. Küllügy	1.714,207 " 58 "			
4. Hadügy	{ 48.386,233 " 45 "			
	{ 1.694,176 " 36 "			
Közigazgatási költség.				
5. Hivatalnokok fizetése	11.113,663 " 1 "	534,496 frt 44 kr.	119,298 frt 49 kr.	3.324,837 frt-47 kr.
6. Nyugdíjak	4.512,572 " 24 "	360,307 " 33 "	66,799 " 58 "	1.788,036 " 33 "
7. Ellátások	155,235 " 11 "	4,958 " 41 "	285 " 48 "	57,230 " 8 "
8. Kegydíjak	386,806 " 33 "	67,546 " 15 "	7,098 " 8 "	15,403 " 39 "
9. Pótlékok	193,57 " 7 "	10,973 " 11 "	3,808 " 53 "	30,041 " 40 "
10. Szálláspénzek	500,981 " 49 "	1,982 " 62 "	2,055 " 12 "	—
11. Asztalpenz és járadékok	107,508 " 15 "	3,052 " 25 "	4,436 " 20 "	35,333 " 20 "
12. Bérletek hivat. helyiségekért	139,110 " 2 "	1,326 " 30 "	2,349 " 40 "	39,972 " 24 "
13. Épitkezések	385,516 " 43 "	47,215 " 38 "	14,889 " 56 "	141,040 " 12 "

B) K i a d á s.

	Összes kiadás	az összes kiadásból esik:		
		Magyar- és Horvátországra	Erdélyre	Lombard-Velenczére
14. Irodai átalány	1.003,236 frt 58 kr.	53,497 frt 29 kr.	5,460 frt 25 kr.	325,708 frt 22 kr.
15. Sürgönyök	38,018 „ 35 „	8,801 „ 32 „	280 „ 46 „	126 „ 19 „
16. Útiköltségek	354,799 „ 47 „	27,314 „ 12 „	8,907 „ 16 „	51,353 „ 33 „
17. Napidíjak	232,676 „ 1 „	10,838 „ — „	1,789 „ 30 „	70,218 „ 47 „
18. Segélypénzek	156,727 „ 3 „	12,236 „ 18 „	2,608 „ 24 „	16,200 „ 32 „
19. Conscriptio	30,649 „ 3 „	— „ — „	— „ — „	— „ — „
20. Egészségügyiek	281,049 „ 6 „	35,759 „ 42 „	— „ — „	— „ — „
21. A cholera járvány alkalmából	76,337 „ 52 „	— „ — „	— „ — „	— „ — „
22. Szolgák fizetése	103,800 „ 31 „	3,573 „ 92 „	119 „ 14 „	19,788 „ 11 „
23. Aequivalensek	650,823 „ — „	3,781 „ 15 „	7,469 „ 33 „	10,882 „ 5 „
24. Alapítványok és stipendiumok	338,610 „ 53 „	26,424 „ 46 „	25,269 „ 43 „	— „ — „
		<u>1.214,087 „ 45 „</u>	<u>272,954 „ 35 „</u>	<u>5.929.203 „ 32 „</u>
K ü l ö n f é l é k.				
25. Elhelyezett tőkék	7,846 „ 17 „	— „ — „	7,846 „ 17 „	— „ — „
26. Kamatok	7,581 „ 26 „	163 „ 19 „	— „ — „	3,738 „ 5 „
27. Agió, jutalék, pénzszállítás	110,589 „ 6 „	7,039 „ 59 „	— „ — „	— „ — „
28. Egyebek	710,777 „ 51 „	23,824 „ 44 „	887 „ 44 „	141,891 „ 10 „
P o l i t i k a i a l a p o k n a k.				
29. Vallásbeliek	} 13.576,857 „ 54 „	—	—	5.277,270 „ 34 „
30. Tanügyiék				
31. Normaliskolaiak				
32. Út- és vízepítészet				
33. Jótékony intézetek				
34. Fegyintézetek				
35. Himnlóltás				
36. Egyebek				

B) Kiadás.

	Összes kiadás	az összes kiadásból esik:		
		Magyar- és Horvátországra	Erdélyre	Lombard-Velenczére
37. Rendőrség	1.683,832 frt 43 kr.	—	—	—
38. Kataster	684,415 „ 10 „	—	—	—
39. Jövedékek igazgatása (cameralis)	1.251,444 „ 50 „	—	—	—
40. Határ- és pénzügyőrség	5.235,209 „ 25 „	—	—	—
41. Különféle rendes kiadás	118,845 „ 1 „	—	—	596,566 frt 40 kr.
a rendes kiadások	152.432,443 frt 2 kr.	1.245,115 frt 47 kr.	281,688 frt 36 kr.	11.948,670 frt 11 kr.

II. Rendkívüliek.

42. Idegen kormányoknak	—			
43. Vételárak	160,611 „ 6 „			
44. Rézpénz beváltásra	36,070 „ — „			
45. Kármentesítések az új fogyasztási adó okából	1.105,038 „ 26 „			
46. Kötelezvények visszaváltása a börzén	46,336 „ 42 „			
47. Papírpénz-kezelési költség	19,660 „ 3 „			
48. Egyebek	1.154,605 „ 9 „	57,455 „ 37 „	66,447 „ 41 „	103,042 „ 20 „
49. Államadóssági kiad. a multa	3,010 „ 33 „	—	—	—
a rendkívüli kiadások	2.525,331 „ 59 „	57,455 „ 37 „	66,447 „ 41 „	103,042 „ 20 „
a kiadások főösszege	154.957,775 „ 1 „	1.302,571 „ 24 „	348,136 „ 17 „	12.051,712 „ 31 „
50. Ehhez adva: I pénzügyi jövedékeknek adott ellátásokat és kezel. költséget	12.242,973 „ 28 „	7.553,613 „ 29 „	286,385 „ 53 „	790,628 „ 65 „
együtt	167.200,748 „ 29 „	8.356,184 „ 53 „	634,522 „ 10 „	12.842,341 „ 36 „

4*

Ezen táblázathoz egyelőre a következő észrevételeket csatolom:

1. A 4-dik czím alatti hadügyi kiadásokra nézve a következő részleteket találok:

A dotatióból fedezendő volt:

a hadsereg tartása	47.336,934	frt 11	kr.
előállítás a puskapor és salétromnak . . .	1.049,299	" 34	"
	<u>48.386,233</u>	" 45	"

Nem a dotációhoz tartozó jövedelmekből volt fedezendő:

az által. határőrvidéki-vagyon alapjához .	7,236	" 43	"
a Romában, Parma és Modenában tartott se- reg költségei	299,346	" 30	"
a mult évek szolgálatára	1.224,190	" 13	"
egyebek	163,403	" 11	"
	<u>1.694,176</u>	" 36	"

2. Az összes kiadások egy nagy része központi pénztárakból lett fedezve és pedig:

	kézpénzben	értékpapirokban
1. Az udvari fizető hivatala	3.706,890	frt 1 kr. 80,000
2. Külügyi minister fizető hivat.	1.714,207	" 58 " —
3. Állami központi pénztár	23.510,910	" 7 " 46,336
4. Általános cameralis fizető hi- vatal	4.526,282	" 8 " —
5. Által. állami és banko-adóss. fizető hivatal	45.980,055	" 31 " 148,492
6. Államadóssági régi pénztár	3,753	" 32 " —
7. Hadipénztár	50.225,422	" 14 " —
8. Rendőrségi pénztár	1.683,838	" 43 " —
9. Kataster közp. pénztár	684,415	" 23 " —
	<u>132.035,032</u>	" 37 " 274,828
Értékpapirokban	274,828	" 42 "
Összesen	132,309,861	" 19 "
A tartományi pénztárak fizettek	34.890,887	" 9 "
Összes fizetés	<u>167.200,748</u>	" 28 "

Az államháztartás mérlege a következő volt:

Állami activák (Staats-Activen Stand).

	az 1837-dik év elején	az 1837-dik év végén
A jövedékeknel számadás alatt lévő vagyon	115.000,160 frt 3 kr.	107.167,060 frt 48 kr.
Az állami pénztárak pénzkészlete	33.278,475 „ 38 „	24.869,904 „ 23 „
Az állami pénzt. activ tőkék	3.169,649 „ 27 „	3.130,456 „ 15 „
„ „ „ előlegei	38.883,818 „ 46 „	37.211,155 „ 35 „
„ „ „ függő követelései	5.587,122 „ 12 „	7.894,335 „ 26 „
Az általános törlesztési alap	185.369,418 „ 26 „	173.208,219 „ 40 „
A lomb.-velencei „	10,173,437 „ 56 „	11.864,159 „ 24 „
	<u>391.462,082 „ 28 „</u>	<u>365.345,291 „ 31 „</u>

Állami passivák (Staats-Passiven Stand).

	az 1837-dik év elején	az 1837-dik év végén
Hátramaradt állami kiadások	19.520,392 frt 16 kr.	18.183,154 frt 10 kr.
Államadósság: a) állandós.	1,143.142,188 „ 9 „	1,114.617,121 „ 51 „
b) függő	30.000,000 „ — „	35.000,000 „ — „
Papírpénzben lévő adósság váltócézduákban	15.885,135 „ 12 „	11.885,135 „ 12 „
előlegezett bevétel	23.390,719 „ 8 „	14.176,751 „ 31 „
a pénztárak függő tartozásai	5.759,872 „ 34 „	6.048,456 „ 41 „
	<u>1,237.698,307 „ 19 „</u>	<u>1,199.909,619 „ 25 „</u>

Ezen egybeállítás a régi irományok között „Allgemeine Staats-Bilanz“ czím alatt található.

Az állami activák között előforduló 1-ső tétel (jövedékeknel számadás alatt lévő vagyon) a következő részletekből áll:

1. Direct-adók (hátralékok)	22.645,003 frt 23 kr.
2. Indirect-adók	37.918,675 „ 41 „
3. Államjavak és regalék	38.906,140 „ 49 „
4. Különféle rendes források	3.219,188 „ 1 „
5. „ rendkívüli források	4.478,052 „ 54 „
	<u>107.167,060 „ 48 „</u>

A számadásokban különbség van téve a jövedelem (Ertrag) és bevétel (Einnahme) között. A bevétel magából érthetőleg nagyobb a jövedelemnél, mely utóbbi az elsőből származik, ha a vagyon kevesbüléséből származó bevételt elhagyom. Ennélfogva a „Bevétel“ szokott czíme atatt lévő egybeállítást „jövedelmi kimutatás“-nak kellene neveznünk.

Volt pedig:

	a bevétel	a jövedelem
A direct adóknál	47.235,449 frt 51 kr.	46.701,464 frt 26 kr. (I)
Az indirect adóknál	81,841,976 „ 49 „	81.719.915 „ 6 „ (II)
Az államjavak és rega- lékből	3.810,255 „ 22 „	5.981,028 „ 6 „ (III)
Különféle rendes bevétel.	14.478,201 „ 9 „	4.604,671 „ 39 „ (IV)
Rendkívüliek	7.027,488 „ 17 „	7.355,858 „ 55 „ (V)
	<u>154,393,371 „ 28 „</u>	<u>146.362,938 „ 12 „</u>
levonva	146.362,938 „ 12 „	
mutatkozik	8.030,433 „ 16 „	bevétel, mely a vagyon számlájának rovására történt és más, nem jövedelmi forrásokat illet.

A bevétel 154.393,371 frt 28 kr. legkevesbé sem képviseli az összes nyert bevételt, hanem inkább tiszta bevétel, mely a kiadások levonása után mutatkozik. A nyers bevétel és kezelési költség tételei ugyanis ezek voltak:

	nyers bevétel	kiadás	tiszta bevétel, vagyis felesleg
I-ső czim	48.131,324 frt	895,874 frt	47.235,450 frt.
II-ik „	110.582,660 „	28.740,683 „	81.841,977 „
III „ „	37.866,671 „	34.056,416 „	3.810,255 „
IV „ „	14.526,739 „	48,538 „	14.478,201 „
V „ „	7.027,488 „	—	7.027,488 „
	<u>218.134,882 „</u>	<u>63.741,511 „</u>	<u>154.393,371 „</u>

Az állami passivák között található tétel 18.183,154 frt 10 kr. (hátramaradt állami kiadások) a következő részekből származott:

Államadósságikamathátralék	11.951,952 pfrt 26 kr. és 8.161,830 vfrt 42 kr. *)	
Legf. udvartartás	479,229 „ 20 „	—
Külügy	115,173 „ 4 „	—
Közigazgatási költség	1.558,268 „ 33 „	16,232 „ 40 „
Politikai alapoknak	351,578 „ 48 „	—
Rendőrség	18,321 „ 25 „	—
Kataster	50,124 „ 59 „	—
Az új fogyasztási adó miatti kártérítésre	113,001 „ 20 „	—
Egyebek	151,628 „ 22 „	6,410 „ — „
„ „ „ kötelezv. }	1,000 „ — „	—
Jövedékek kezelésére	114,446 „ 28 „	4,100 „ 8 „
	<u>14,902,724 „ 46 „</u>	<u>8.188,573 „ 30 „</u>
		18.183,154 pfrt 10 kr.

*) 2½ vfrt=1 pfrt.

A pénztárak forgalmára vonatkozólag készített mérleg a következő képet adja:

Bevétel.

1. Rendes és rendkívüli bevétel, a jövedéki költségekre adott előlegek betudásával, egybefoglalva készpénzt és hitelpapírokat	166,583,607	pfrt 32 kr.
2. Hitelügyi miveletek által	167,852,205	„ 23 „
3. Átfutó tételek	360,239,871	„ 37 „
4. Pénztár maradvány 1836-nak végén	33,105,725	„ 15 „
	<u>727,781,409</u>	„ 47 „

Kiadás.

1. Rendes és rendkívüli kiadás	167,200,748	„ 30 „
2. Hitelügyi miveletek által	166,388,788	„ 48 „
3. Átfutó tételek	367,476,039	„ 18 „
4. Pénztár maradvány 1837-nek végével	26,715,783	„ 11 „
	<u>727,781,409</u>	„ 47 „

Az itt bejegyzett pénztári maradványok nem látszanak egyezni az a c t i v á k számadásában előforduló hasonló című tételekkel, a mi azonban legkevesbé sem hibás feljegyzés, hanem a részletekben azáltal van megmagyarázva és számokkal felvilágosítva, hogy a most említett pénztári forgalom adatainál egyszersmind az úton volt összegek is betudattak.

Ha már most az ismert adatok egybeállításához fogunk, előre is megjegyezzük, hogy a kiadások között lévő 50-dik tételt, t. i. a jövedékbeli kiadások 12.242,973 frt 28 kr. összegét nem vonjuk be a számadásba, mert a bevételeknél sem vesszük a brutto bevételt, hanem csak a netto jövedelmet. Már említettem volt, hogy a bevételbeli főegybeállítás csakis „valódi tiszta jövedelmet“ képvisel és így tulajdonképen a bevételi (tényleg nagyobb) összeget kellene számadásba hoznom. Azonban a bevétel és jövedelem közötti eltérés főoka a hadügyi bevételekben fekszik, melyek brutto tettek

13,244,191 frt 1 kr. összeget,

netto pedig mint „jövedelem“

csak	3.478,033	„ 38 „
a különbség	9.766,157	„ 23 „

ha ugyanezen összeggel leszállítjuk a hadügyi brutto kiadásokat, a hiba ki lesz egyenlítve.

A kiadások tehát ekkép oszlanak csoportokra :

1. Udvartartás		4.977,964	frt
2. Központi kormány-költségek :			
a) külügy	1.714,208	frt	}
b) hadügy 50.080,410	frt		
levonva 9.766,157	„	40.314,208	„
c) különféle (28) *)	164,918	„	}
d) „ (41) *)	35,012	„	
e) Idegen kormányoknak	160,611	„	
f) rendkívüliek (48) *)	495,667	„	
		42.884,669	
3. Államadóssági kiadás	51.379,776	„	
levonva a lombard-velencei illetményt			
kamat 3.100,000	frt		
törleszt. 1.162,717	„	4.262,717	„
		47.077,059	„
agió, jutalék (27)	98,696	„	
rézpénz beváltás (44)	36,070	„	
kötelezvények visszavál-			
tása (46) 46,336	frt		
papírpénz visszavált. (47)	19,660	„	
a lefolyt szolgálatra (49)	3,011	„	
egyebek (48) 25,140	„	47.305,972	„
4. Lomb.-velencei államadósságra		4.262,717	„
5. Magyarország és Erdély kiadásai			
1.302,571	frt 24 kr.		
348,136	„ 17 „	1.650,708	„
6. A lombard-velencei királyság kiadásai		12.051,713	„
		113.123,743	„
ehhez adjuk még a hadügyi kiadásoknál tett levo-			
nást, mely		9.766,157	„
		112.899,900	„
és ezt egybevonlítva a kiadások főösszegével, mely		154.957,775	„
		marad 32.057,775	„

mely összeg a német-szláv tartományok kiadásait képviseli.

*) Ezen tételek a pénztári részletes számadásokból vannak véve ; a rekeszbe foglalt számok (28), (41), (27) a tételt jelentik, a mely alatt az illető főösszeg a kiadások táblázatában foglaltatik, és a melynek itt kitett része központi pénztárak által fizettetett.

Röviden összefoglalva a kiadásokat, esik:

1. Udvartartásra	4.977,964	frt
2. Központ. kormányköltségekre	42.884,669	"
3. Államadósságra	47.305,972	"
4. Lomb.-velencei külön adósságra	4.262,717	"
5. A magyar korona országaira	1.650,708	"
6. Lombard-Velenczére	12.051,713	"
7. A német-szláv tartományokra	32.057,875	"
Együtt	<u>145.191,618</u>	"

Már most hasonlítsuk össze a kiadásokat a bevételekkel, a melyeket a bevezetésben ismerttettem:

1. Udvartartás.

Kiadás	4.977,964	frt
Külön bevétele	637,696	"
fedezendő maradt	<u>4.340,268</u>	"
ebből számítunk a német-szláv tartományokra 1/3-át	1.446,756	frt
" " a magyar korona országaira	1.446,756	"
" " a lomb.-velencz. királyságra	1.446,756	"
	<u>4.340,268</u>	"

2. Központi kormány-költségek.

Kiadás	42.884,669	frt
ebből levonandó a jövedelem, mely volna	8.217,489	frt
ebből azonban Magyarországot illeti kétségtelenül:		
a határörvidéki jöv.	893,505	frt 56 kr.
a határörvidéki alap jövedelme	35,995	" 6 "
	<u>929,501</u>	" — "
ebből levonva az ugyan ezen alapra volt kiadást.	7,236	" — "
lesz	922,265	" — "
és ezt levonva-ből	8.217,489	" — "
maradt valódi saját jövedelem	<u>7.295,224</u>	"
fedezendő maradt	<u>35.589,445</u>	"
és ha a rézpénz beváltás költségeit.	36,070	"
itt számítjuk el, mert a jövedelemnél is a vörös réz eladási értéke előfordúl, a fedezendő kiadás a központi-kormány címén volt	35.625,515	"

3. Államadósság.

Kiadása	47.305,972	frt
levonva a közp. kiadásokhoz áttett rész- pénz beváltást	36,070	„
maradt	47.269,902	„
és saját jövedelmeit	9,192	„
maradt fedezendő	47.260,710	„

4. A magyar korona országai:

a) Jövedelem:

a bevételi táblázat szerint	15.863,227	„	} 20.229,645
és Erdélyből	3.444,153	„	
a katonai bevételek között	922,265	„	

b) Kiadás:

közigazgatási	1.650,708	„	} 3.097,464
a legfelsőbb udvartartáshoz	1.446,756	„	
marad feleslege	17.132,181	„	

5. Lombard-velencei királyság.

Jövedelem	35.082,628	„	
Kiadások:			
közigazgatásiak	12.051,713	„	} 17.761,186
külön adósságaira	4.262,217	„	
legf. udvartásra	1.446,756	„	
maradt felesleg	17.321,442	„	

6. A német-szláv tartományok

Jövedelme	83.108,552	„	
Kiadásai:			
közigazgatásiak	32.057,875	„	} 33.504,631
udvartartáshoz	1.446,756	„	
maradt felesleg	49.603,921	„	

E szerint a rendelkezésre maradt összes felesleg:

1. a német-szláv tartományokból	49.603,921	frt	} 84.057,544
2. a magyar	17.132,181	„	
3. az olasz	17.321,442	„	

Ebből volt fedezendő:

a központi kiadások	35.625,515	„	} 82.886,225
az államadóssági kiadások	47.260,710	„	
maradt	1.171,319	„	

Ugyanezen eredményre jövünk, ha az összes kiadásokat a bevétellel egybe hasonlítjuk, ugyanis:

kiadás	145.191,618	frt
bevétel	146.362,938	„

1.171,320 „ a melynél az 1 frtnyi kü-

löbség a krajczárok elhanyagolása által származott.

Ezen egybeállítás az 1837-dik év budgetjéből folyó tételekre van fektetve; maga a kezelési kimutatás hiányt mutatott fel.

Lássuk már most a viszonyt, mely szerint Magyarország a terhekhez járult.

A központi kormányzat kiadásaiból, a melyek 35.625,515 frtot tesznek, mindenekelőtt a lomb.-velencei tartományok feleslegét vonjuk le, ez	17.321,442	"
a másik két állam terhére maradt	18.304,073	"
Ezen 18.304,073 frtnak 30%-a tesz	5,491,222	"
levonva ezt a magyar tartományok feleslegéből, mely	17.132,181	"
maradt a magyar tartományok feleslegéből	11.640,959	"

a melyet az uralkodó az államadóssági szükséglet fedezésére fordíthatott; és miután az államadósság által igényelt 47.260,710 frthoz a magyar korona tartományai járultak 11.640,959 frttal, azon teherből e tartományok még viseltek

$$\frac{11.640,959 \times 100}{47.260,710} = 24\frac{3}{5} \text{ százalékot.}$$

Ha a magyar tartományok 17.132,181 frt teljes feleslegét egybe hasonlítjuk a központi és államadósságbeli összes netto-kiadásával, származik

$$\frac{17.132,181 \times 100}{18.304,073 + 47.260,710} = \frac{1,713,218,000}{65,564,783} = 26\frac{1}{10} \text{ \%}$$

E két viszonzszám jelentése a következő:

1. Miután a magyar korona tartományai az udvartartás költségeinek egy harmadát viseltek, jövedelmük maradékából a központi kormányzat kiadásainak — levonatván előbb ezekből a lomb.-velencei királyság bevételi feleslege — 30%-át és az államadóssági kiadások 24³/₅%-át lehetett fedezni.

2. Összefoglalva az adósságbeli kiadást a központi kormányzatnak azon kiadásával, melyet az olasz tartományok jövedelme nem fedezett, a magyar tartományok jövedelmi feleslegéből ezen együttes kiadások 26¹/₁₀%-át lehetett fedezni.

Az 1838-dik év államháztartása.

Az előirányzat a következő részleteket mutatja.

I. Szükséglet.

A) Rendes.

1. Államadósság :	
a) kamat	36.511,752 frt
b) tökevisszafizetések	8.404,706 „
c) dotatió a törlesztési alapnak	2.773,450 „
d) „ a lomb.-velencei törlesztési alapnak	1.010,150 „
e) kezelési költség	310,000 „
	48.731,058 „
2. Udvartás	4.668,527 „
3. Külügyi minist.	1.758,393 „
4. Hadiügy	40.000,000 „
5. Által. közigazg. költség	27.699,000 „
6. Politikai alapoknak	13 840,258 „
7. Rendőrség	2.100,255 „
8. Kataster	664,411 „
9. Különféle állandó kiadás	118,344 „
Beszedési költség és hátramaradások	28.196,700 „
	a rendes szükséglet . . . 167.776,946 „

B) Rendkívüli.

10. A korona rendkívüli szükséglete	3.140,000 „
11. Idegen kormányoknak	192,000 „
12. Rézpénz beváltásra	48,000 „
13. Kárpótlások testületeknek és magánosoknak	1.091,270 „
14. Rendkívüli katonai szükséglet	8.000,000 „
15. A központi pénztár rendkiv. szükséglete	1.788,801 „
16. A lebegő adósságra és hitelügyi szükséglet	1.490,000 „
	a rendkívüliek összegek . . . 15.750,071 „
	tartalék . . . 1.000,000 „
	a szükséglet főösszege . . . 184.527,017 „
	a fedezet mint alább . . . 166.553,431 „
	hiány . . . 17.973,586 „

II. Fedezet.

A) Rendes.

	Bevétel	Beszedési költség és apadás	Tiszta bevétel
Közvetlen adók.			
1. Telekadó	38.899,208 frt	1.443,834 fit	37.455,374 frt
2. Házadó	3.857,599 „	152,909 „	3.704,690 „
3. Örökségi adó	766,208 „	11,808 „	754,400 „
4. Egyházi segélypénz	73,134 „	—	73,134 „
5. Személyadó	1.315,000 „	39,803 „	1.275,197 „
6. Kereseti adó	2.499,021 „	51,127 „	2.447,894 „
7. Trieszt általánya	60,000 „	—	60,000 „
8. Zsidóadó	1.094,489 „	89,829 „	1 034,660 „
	<u>48.564,659 „</u>	<u>1.789,310 „</u>	<u>46.775,349 „</u>
Közvetett adók.			
9. Fogyasztási adó	21.924,000 „	824,000 „	21.100,000 „
10. Határvám	18.308,000 „	3.058,000 „	15.250,000 „
11. Só	27.438,200 „	5.438,200 „	22.000,000 „
12. Dohány	15.083,700 „	6.171,700 „	8.912,000 „
13. Bélyeg.	3.631,460 „	221,460 „	3.410,000 „
14. Illetékek	2.473,470 „	253,470 „	2.220,000 „
15. Lottojáték	10.899,020 „	7.144,020 „	3.755,000 „
16. Posta	5.057,770 „	3.057,770 „	2.000,000 „
17. Útívámok	2.055,070 „	110,070 „	1.945,000 „
18. Diritti uniti	353,000 „	35,000 „	318,000 „
19. Lópor és salétrom	191,700 „	93,700 „	98,000 „
	<u>107.415,390 „</u>	<u>26.407,390 „</u>	<u>81.008,000 „</u>
Államjavak és regalék,			
20. Állami urodalmakból	3.500,000 „	—	3.500,000 „
21. Járadék papi székekből	152,000 „	—	152,000 „
22. Gyárakból.	6,000 „	—	6,000 „
23. Bányászatból	1.000,000 „	—	1.000,000 „
	<u>4.658,000 „</u>	<u>—</u>	<u>4.658,000 „</u>
Különféle rendesek.			
24. Ezek összege	2.591,081 „	—	2.591,081 „
a rendes fedezet	<u>163.229,130 „</u>	<u>28.196,700 „</u>	<u>135.032,430 „</u>
B) Rendkívüli.			
25. Vörös réz eladásából	44,000 „	—	44,000 „
26. Államjavak eladásából	1.615,000 „	—	1.615,000 „
27. Különfélék	1.665,301 „	—	1.665,301 „
a rendkívüli fedezet	<u>3.324,301 „</u>	<u>—</u>	<u>3.324,301 „</u>
a fedezet főösszege	<u>166.553,431 „</u>	<u>28.196,700 „</u>	<u>138 356,731 „</u>

Ezen költségvetést 1837. aug. 27-én terjeszté fel Eichhof báró. Az előterjesztésben a miniszter teljes őszintsséggel és nyíltsággal utalazon szomorú pénzügyi állapotra, melyet az államháztartás ezen adatai jelzenek; kiemeli az aggasztó állapot kútforrását, mely csakis a katonatartás nagy költségeinek tulajdonítandó. Az állam folytonosan évről évre deficitel küzd és mindamellett nem teljesítetik az uralkodó által már rég kívánt leszállítása a hadseregnek. Ez út tátongó örvénybe vezeti az államot. A hadügyi nagy extraordinariumon kívül még 3 millió frt van ez évben előirányozva a koronázási költségek fedezésére Olaszországban.

Az 1838-dik évet illető kezelési kimutatás (Darstellung der Geldgebarung im Jahre 1838) az 1840-dik év előirányzatához van kapcsolva és a következő adatokat tartalmazza.

I.

B e v é t e l.

Rendes bevétel.

Direct adók.

1. Telekadó	31.834,924 frt 40 kr.	}
2. Házadó	3.771,013 „ 9 „	
3. Örökségi adó	929,426 „ 4 „	
4. Egyházi segélypénz	66,740 „ 32 „	
5. Osztályadó	1.585 „ 43 „	
6. Személyadó	1.193,471 „ 31 „	
7. Kereseti adó	2.544,136 „ 38 „	
8. Ürieszt átalánya	60,000 „ 2 „	
9. Zsidóadó	959,981 „ 24 „	
		41.361,280 frt 20 kr.

Indirect adók.

10. Fogyasztási adó	20.578,725 „ 10 „	}
11. Határvám	17.134,983 „ 6 „	
12. Só	22.036,089 „ 20 „	
13. Dohány	9.342,868 „ 56 „	
14. Bélyeg	3.480,758 „ 25 „	
15. Illeték	2.376,940 „ 45 „	
16. Lotto	3.399,335 „ 12 „	
17. Posta	2.136,563 „ 52 „	
18. Útvám	1.968,753 „ 23 „	
19. Diritti uniti	277,806 „ 7 „	
20. Puskapor és salétrom	94,376 „ 23 „	82.827,190 „ 39 „

Államvagyon és regalék.

21. Állami urodalmak	3.125,415 frt 14 kr.	}	4.158,121 frt 18 kr.
22. Papi járadékok	23,626 " 29 "		
23. Állami gyárak . (hiány)	3,040 " — "		
24. Montanistikum	<u>1.012,119 " 35 "</u>		

Különféle rendes bevételek.

25. Alapokból	299,434 frt 14 kr.	}	1.187,791 " 16 "
26. Fiscalítások	86,730 " 8 "		
27. Különfélék	<u>801,626 " 54 "</u>		

Rendkívüli bevétel.

28. Vörösréz eladásából	69,335 " 44 "	}	4.821,962 " 2 "
29. Államjavak "	2.864,007 " 39 "		
30. Különfélék	<u>1.888,618 " 39 "</u>		
			134.356,345 " 35 "

31. Előlegek :

a) bankároktól	8.000,000 " — "	}	16.000,000 " — "
b) a törlesztési alapból és a letéteményi pénztárból	<u>8.000,000 " — "</u>		
			150.356,345 " 36 "

II.

Kiadás.

Rendes kiadás.

1. Államadóssági kamat:

a) az általános adósságtól	42.101,387 frt 4 kr.}	}	42.994,240 " 14 "
b) a lomb.-vel. "	<u>2.892,653 " 10 "</u>		

2. Adóssági törlesztés .

a) dotáció az ált. törlesztési alapnak	3.625,013 " 4 "	}	4.768,002 " 15 "
b) dotáció a lomb.-vel. törlesztési alapnak	<u>1.142,989 " 11 "</u>		

3. Udvartás 4.726,884 " 15 "

4. Külügyi miniszterium 1.840,223 " 32 "

5. Hadügy 41.684,292 " 10 "

6. Ált. közigazgatási költség:

a) a nem olasz tartományokban	15.618,921 " 20 "	}	35.506,029 " 11 "
b) Lombard-Velenczében	13.082,729 " 19 "		
c) a kincstári jövedékeknél	2.005,179 " 52 "		
d) a határőrségre (pénzügyi)	2.544 333 " 20 "		
e) a pénzügyőrség	<u>2.254,865 " 20 "</u>		

7. Politikai alapoknak és intézeteknek :		
a) vallásalapnak	1.303,708 frt 54 kr.	}
b) útépitésre	4.029,227 " 12 "	
c) egybekötő utak Olaszor- szággal	284,718 " 27 "	
d) vízépitészet	1.033,272 " — "	
e) fegyintézetek	948,082 " — "	
f) jótékony intézetek	925,845 " — "	
g) himlőoltás	78,400 " — "	
h) karoknak és rendeknek	108.300 " — "	
4. Rendőrség		2.031,036 " — "
9. Kataster		671.828 " 22 "
10. Különféle állandó kiadás		118,345 " 8 "
	a rendes kiadások összege	145.052.434 " 40 "
Rendkívüli kiadás.		
11. Vörös rézpénz beváltásra	39,892 frt 12 kr.	}
12. Kárpótlások	1.140,881 " 25 "	
13. Különfélék	3.702,910 " 14 "	
	a rendkívüliek összege	4.883,683 " 51 "
	az összes kiadás	149.936,118 " 31 "

A bevételek és kiadások pénztári forgalma ekkép van

a mellékletekben kimutatva :

Központi pénztáraknál 30,891,761 frt *) 77.823,103 frt**)

Tartományi pénztáraknál:

Alsó-Ausztria	18.659,185 "	955,623 "
Linz	8.316,395 "	3.047,347 "
Salzburg	1.084,271 "	617,310 "
Gratz	5.066,837 "	4.263,082 "
Prága	17.797,171 "	11.783,974 "
Brünn és Troppau	8.738,341 "	6.339,846 "
Lemberg	13.701,778 "	9.697,302 "
Buda	8.675,704 "	5.084,396 "
Nagyszeben	2.624,926 "	809,477 "
Insbruck és Trient	3.669,807 "	4.350,989 "
Laibach	1.863,571 "	2.732,778 "
Klagenfurt	1.283,046 "	844,493 "
Trieszt	3.106,423 "	2.433,328 "
Zara	1.863,314 "	1.135,014 "
Milanó	21.559,178 "	18.905,335 "
Venecze	15.454,635 "	12.096,722 "
	163.356,345 " ***)	162.920,118 " ***)

*) Itt nem 8 hanem 21 millió frt van bankároktól való előlegül elszámolva, ennyi vétetett fel.

**) Ebben 12,984,000 frt foglaltatik beváltott utalványokért.

***) A krajczárok mindenütt elhagytak.

Térjünk már most át a zárszámadásra, melyet az előttem lévő anyag segítségével behatóbban lehet ismertetnem.

Az 1838-dik évre vonatkozó zárszámadás.

I B e v é t e l.

A) R e n d e s.

Direct adók.	összes bevétel		kezelési költség		tisztá bevétel	
	frt	kr.	frt	kr.	frt	kr.
1. Telekadó.	37.892,451.	44	15,620.	5	37.876,831	39
2. Házadó	3.770,748.	50	—		3.770,748.	50
3. Örökösödési adó	943,574.	7	239.	44	943,334.	23
4. Egyházi segélypénz	66,740.	32	—		66,740.	32
5. Osztályadó	1,588.	13	2.	30	1,585.	43
6. Személyadó	1.199,787.	20	2,009.	—	1,197,778.	20
7. Kereseti adó	2.548,775.	40	13.	30	2,543,762.	10
8. Trieszt átalánya	60,000.	—	—		60,000.	—
9. Zsidóadó	960,289.	9	288.	45	960,000.	24
	47.438,955.	35	18,173	34	47.420,782.	1
Indirect adók.						
10. Fogyasztási adó	20.669,759.	34	14,803.	26	20.654,956.	8
11. Határvám	19.886,834.	6	7,847,039.	51	17.039,794.	15
12. Sójvédék	26.727,937.	45	4.660,579.	12	22.067,358.	33
13. Dohány	13.231,836.	39	3,910,081.	57	9,321,754.	42
14. Bélyeg	3.512,856.	4	29,826.	51	3,483,029.	13
15. Illetékek	2.373,277.	40	2,781.	10	2,370,496.	30
16. Lottojáték	3.790,596.	58	391,345.	44	3,399,251.	14
17. Posta	2.142,055.	59	8,911.	30	2,133,144.	29
18. Útvám	1.967,944.	19	301.	52	1,967,642.	27
19. Diritti						
20. Lőpor és salétrom						
} a lomb.-ve-	295,169.	29	7,363.	21	287,806.	8
} lenezei ki-						
} ráltságban	280,136.	22	185,759.	58	94,376.	24
	94.878,404.	55	12.058,794.	52	82.819,610.	3
Államvagyon és regalék.						
21. Állami urodalmakból	4.795,788.	33	1.261,283.	34	3,534,504.	59
22. Papi járadékok	123,725.	11	88,867.	22	34,857.	49
23. Gyárak (hiány van)	7,804.	48	14,066.	50	6,262.	2
24. Montanistikum	2.305,342.	3	1.356,768.	3	948,574.	—
	7.232,660.	35	2.720,985.	49	4.511,674.	46

Különféle bevétel.	összes		kezelési		tisztá	
	bevétel		költség		bevétel	
A katonai pénztár saját jö-	frt	kr.	frt	kr.	frt	kr.
vedelme:						
25. a) a dotációhoz tartozó:						
katonai ke-						
zelésből	frt	kr.				
származók	993,088.	12				
határőrvi-						
dékéből	913,827.	27				
lőpor és sa-						
létrom áru-						
lásból	841,202.	24	2.748,118.	3	—	2.748,118.
3						3
26. b) a dota-						
cióhoz nem						
tartozó:						
a határőr-						
vidéki alap-						
ból	38,828.	34				
a parmai						
kormány há-						
nyada . .	120,000.	—				
a parmai kor-						
mány mult						
évekre . .	387,429.	3				
egyéb bevétel	1.067,517.	27	1.613,775.	4	—	1.613,775
4						4
27. Járulékok			363,700.	51	18,883.	344,816.
54					9	93,457.
28. Fiscalitások			192,418.	9	98,961.	—
9						
29. Egyéb rendes bevétel	1.129,768.	13	14,453.	57	1.115,314.	16
16						
	6.047,780.	20	132,299.	3	5,915,481.	17
17						
a rendes bevétel						
összege . .	155.597,801.	25	14.930,253.	18	140.667,548.	7
7						
B) Rendkívüli.						
31. Államjavak eladásából	2.237,531.	18	—		2.237,531.	18
18						
32. Rézpénz	69,335.	44	—		69,335.	44
44						
33. Kamat az általány-alap-						
ból (Aversualfond)	72,777.	28	—		72,777.	28
28						
34. Arad és Versetz vá-						
rostól (Elibertirungs-						
gelder)	112,956.	38	—		112,956.	38
38						
35. Különféle rendkívüli	310,604.	36	—		310,604.	36
36						
36. Államadósság, mult						
évekre	1,364,096.	—	—		1.364,096.	—
—						
a rendk. bevétel összege	4.167,301.	44	—		4.167,301.	44
44						
a tulajdonképeni						
államjövedelem	159.765,103.	9	14.930,253.	18	144.834,849.	51
51						

C) Hitelügyletek által.	összes bevétel		kezelési költség		tiszta bevétel	
	frt	kr.	frt	kr.	frt	kr.
37. Előleg pénztári utalványokra	153.300.000.	—				
38. Kötelezvények kibocsátása által felvett kölcsön	8.203.828.	5				
39. A nemzeti-bank pénzszállítmánya beváltott papírpénzben .	1.000.000.	—				
40. 5% hypothekar-kötelezvény, szánuva a nemzeti banknak (a kiadások között is előfordul). . . .	1.428.500	—				
43. Lerovás miatt bevételezett törlesztett kötelezvények:						
a) a törlesztési alap al-	frt	kr.				
tal	6.603.627.	15				
b) sorsolás utján	3.964.496.	2				
c) rendkívüli törlesztés	61.057.	53				
d) az 5% kötelezv. convertálása						
4%-osra	1.941.940.	44				
e) lerovás	67.59	10.631.189.53	—		174.563.517.58	
		<u>174.563.517.58</u>	—		<u>174.563.517.58</u>	
44. D) Átfutó tételek	356.899.385.	28	—		356.899.385.	28
E) Pénztár adék.						
45. Az év kezdetén	26.715.783.	12	—		26.715.783.	12
mindentemű bevételek						
összege	717.943.789.	47	14.930.253.	18	703.013.536.	29

II. Kiadások.

A) Rendes.

1. Államadósság.

a) állandósított adósság:

α) kamat 37.438,699 pfrt 16 kr.

β) tőkevisszafizetés

készpénzbeni tőkevisszafizetés 57,354 „ 19 „

lottokölesönbeli törlesztés 8.138,270 „ — „

b) Függő adósság.

kamatok 1.516,666 „ 40 „

c) Törlesztési alapok.

az által. törleszt, alap járuléka 3.625,319 „ 34 „

a lomb.-velencei „ „ 1.108,246 „ 25 „

d) Kezelési költség 108,525 „ 52 „

51.993,082 „ 6 „

2. Udvartartás 5.707,509 „ 11 „

4. Külügyi minisztérium 2.088 430 „ 13 „

4. Hadügyi kiadás.

a) a dotatióból:

a hadseregbe . . 48.725,270 pfrt 44 kr.}

lőpor és salétrom . 761,846 „ 28 „ } 49.487,217 „ 12 „

b) nem a dotatióból:

a határőrvid. alapnak 10,358 „ 35 „ }

a mult évekre . . 2.453,218 „ 2 „ }

egyebek 139,813 „ 14 „ } 2.603,389 „ 51 „

5. Által. közigazgatási költség:

Hivatalnokok fizetése . 11.047,836 pfrt 26 kr.]

Nyugdíjak 4.375,606 „ 44 „]

Ellátások 160,137 „ 14 „]

Kegydíjak 386,082 „ 50 „]

Pótlékok 190,358 „ 35 „]

Szálláspénzek 502,897 „ 32 „]

Asztalpenz 101,866 „ 37 „]

Lakbér hivatalokért . . 162,496 „ 13 „]

Építésekre 437,520 „ 7 „]

Irodai szükséglet 941,186 „ 52 „]

Sürgönyökre 26,705 „ 57 „]

Útiköltségek 356,843 „ 24 „]

Napdíjak 240,578 „ 53 „]

Jutalmak és segélyek . . 160,317 „ 26 „]

Conscriptió költségei . . 27,522 „ 32 „]

Egészségügyi kiadás . . . 350,713 „ 40 „]

Szolgák fizetései 108,643 „ 33 „]

Aequivalensok 735,272 „ 59 „]

Alapítványokra 379,074 „ 59 „]

6. Különfélék :

Kamatok	9,617	pfrt 32	kr.	}	21.367,173 pfrt 31 kr.
Visszafizetett Cam. tőkék	11,384	" 37	"		
Pénzszállítás, ágió, jutalék	122.605	" 32	"		
Egyéb mindenféle kiadás	531,903	" 17	"		

7. Politikai alapoknak és intézeteknek.

Vallásbeli czélokra	1.015,093	pfrt 55	kr.	}	14.912,441 " 10 "
Tanügyi "	1.265,917	" 47	"		
Elemi iskolákra	206,100	" —	"		
Út- és vízepítészetre	8.567,142	" 31	"		
Jótékony intézeteknek	1.554,071	" 25	"		
Fegyintézetekre	1.701,704	" 22	"		
Himlőoltás	81,800	" —	"		
Egyebek	520,111	" 10	"		
8. Rendőrség	1.732,295	" 54	"		
9. Kataster	659,890	" 43	"		
10. Jövedékek kezelése	2.005,100	" 25	"		
11. Határ- és pénzügy-őrség	4.914,509	" 30	"		
16. Különféle rendes kiadás	118,345	" 9	"		
a rendes kiadások összege	157.589,384	" 55	"		

B) Rendkívüli.

13. Államjavak vételára	117,293	" 22	"
14. Idegen kormányoknak	46,092	" 3	"
15. Rézpénzbevitel	133,167	" —	"
16. Kárpótlás az új fogyasztási adó behozatala folytán	1.147,287	" 39	"
17. Kötelezvények börze útján vásárlására	36,365	" 51	"
18. Papiospénz előállítási költség	17,770	" 36	"
19. Szerződésileg fizetendő követelések osztrák alattvalóknak	2,267	" 4	"
20. Ugyanazoknak pótlólag kamatok	12,872	" 19	"
21. Egyéb rendkívüli	535,624	" 18	"
22. Államadósság elszámolás a multa	53,667	" 21	"
A rendkívüli kiadások	2.102,407	" 33	"
A tulajdonképeni kiadások összege	159,691,792	" 23	"

C) Kezelési költség és ellátás

a jövedékeknél	14.930,253	" 18	"
	174.652,045	" 46	"

D) Hitelügyi kiadások.

23. Beváltott pénztári utalványok	137.284,000	" —	"
24. Törlesztett tőkék, leírva	13.063,526	" 15	"

25. Kibocsátott új kötelezvények:		
a) sorsolás folytán	4.472,106 pfrt 39 kr.)	
b) convertálás „	825 „ 49 „	} 4.776,552 pfrt 38 kr.
c) új tartozás „	187,143 „ 49 „	
d) kisebb kölcsönök folytán	116,476 „ 21 „	
	<u>116,476 „ 21 „</u>	
26. A nemzeti-banknak papírpénz beváltásért	1.000,000 „ — „	
27. „ „ 5% Hypothekar kötelez-		
vényekért.	1.428,500 „ — „	
	<u>157.552,578 „ 53 „</u>	
28. E) Átfutó tételek	357.506,333 „ 35 „	
29. F) Pénztár álladék az év végével	28.262,831 „ 33 „	
	<u>717.943,789 „ 47 „</u>	

Hasonlóképen igen érdekes egybeállítás a „törlesztési alap“ zárszámadása.

„Általános törlesztési alap“ és „Lombard- velencei törl. alap.“

I. B e v é t e l.

A) Valódi.

a) Saját jövedelem,

1. Kamat beváltott kötelezvényektől:		
α) az elidegeníthetlen vagyontól	7.967,393 frt 7 kr.	
β) a megsemmisítésre szánt régebb kötelezvényektől	68,271 „ 10 „	
γ) Domestikal és magán kötelezvényektől	57,612 „ 53 „	
δ) Pénztári utalványoktól	182,000 „ — „	
	<u>8,275,277 „ 10 „</u>	

2. Visszafolytókék:

magánosoktól	1,522 frt 46 kr.)	} 11,322 „ 46 „
a központi állampénztárból	<u>9,800 „ — „</u>	

3. Különfélék:

a letétipénztár egy évi nyere-		} 117,826 „ 26 „
ménye	112,976 „ 46 „	
egyebek	4,849 „ 40 „	
	<u>117,826 „ 26 „</u>	
	8.404,426 „ 22 „	

b) Dotáció.

4. A központi állami pénztárból:

a törlesztési járulék	1.888,450 frt — kr.)	} 4,768,308 „ 45 „
eladások utáni vételár	<u>1.736,869 „ 34 „</u>	

5. A milánói közp. pénztártól

65,884 „ 50¹/₂ „

6. A velencei „ „

1.077,104 „ 20¹/₂ „

a valódi saját jövedelem 13.172,735 „ 7 „

B) Á t f u t ó.

7. Visszafolyt előleg	1.604,918	frt 19	kr.
8. Számbeli kiegyenlítés utalványok felváltásakor	3,200,000	" —	"
9. Pénztárálladék az év kezdetén	259,702	" 44	"
	<u>5.064,621</u>	" 3	"
A bevételek főösszege	18.237,356	" 10	"

II. K i a d á s.

A) V a l ó d i.

1. Kötelezvények beváltására :			
az új államadósságból	6.489,020	" 38	"
a váltópénzben kamatozó adósságtól	761,160	" 39	"
domestikal kötelezvények	5,897	" 9	"
2. Pénztári utalványokra	5.900,000	" —	"
3. Kifizetett kamatok beváltott kötelezvényektől	43,358	" 41	"
4. Nyugdíjak	7,036	" 31	"
5. Jutalmak	915	" —	"
6. Segélyek	35	" —	"
7. Hivatali költség	308	" 25	"
8. Alkuszdíjak	4,305	" 51	"
9. Egyéb kisebb költségek	41	" 32	"
	<u>13.212,079</u>	" 26	"

B) Á t f u t ó.

10. Előleg	1.688,000	" —	"
11. Számbeli kiegyenlítés utalványok felcserélésekor	3.200,000	" —	"
12. Pénztárálladék az év végén	137,276	" 44	"
	<u>5.025,276</u>	" 44	"
A kiadások főösszege	18.237,356	" 10	"

A két törlesztési alap vagyónállapota 1838-nak végével.

V a g y o n.	általános t.		lomb.-vel. törl.		együtt	
	alap		alap			
	frt	kr.	frt	kr.	frt	kr.
Beváltott kötelezvények	179.522,470.	21	13.539,879.	25	193.062,349.	46
Hátralékos kamat	329,386.	21	—		329,386.	21
" előleg	—		337,094.	8	337,094.	8
Pénztári készlet	73,086.	30	64,190.	13	137,276.	43
Összeg	<u>179.924,943.</u>	12	<u>13.941,163.</u>	46	<u>193.866,106.</u>	59

T a r t o z á s.

Hátralékos fizetések	679.	28	—		679.	28
--------------------------------	------	----	---	--	------	----

Tiszta vagyon 179.924,263.44 13.941,163.46 193.865,427.31
és így 1837-hez képest 8.793.048 frt 29 kr. vagyonemelkedés mutatkozik.

Az állam adósság 1838 végén volt:

Állandósított adósság:

	Pengőpénz	Váltópénz
a) pengő pénzre szóló .	667.518,471 frt 9 kr.	
b) váltó „ „ .	—	231.204,211 frt 9 kr.
c) lotto-kölesön p. pénzben .	53,189,077 „ — „	—
d) a lomb.-velencei .	56.435,837 „ 4 „	—
e) a Cameralis fizető hivatalokat terhelő .	17,000 „ — „	2,143,793 „ 40 „
	<hr/>	<hr/>
	777.160,385 „ 13 „	233,348,004 „ 49 „

Függő adósság:

Az állami központi pénztárnál

	51,010,000 „ — „	—
	<hr/>	<hr/>
Összesen	828.176,385 „ 13 „	233,348,004 „ 49 „

Ezenkívül még volt 29.712,838 váltóforintnyi papírpénz (Einlösungs- und Antizipationschein) 1838-dik év október végével forgalomban. Megjegyzendő, hogy ezen papírpénzből ugyanazon év december hó utolsó napján már 14.984,825 frt ily papírpénz volt beváltva és várta a megsemmisítést, úgy, hogy az 1839-dik év kezdetével csak 14.728,013 frt volt forgalomban.

Mielőtt a Magyarországot illető ez évi kiadások és bevételek ismertetéséhez fognék, a hadügyi zárszámadás fontosabb adatait jegyzem fel, véve azokat a kezeimhez jött „Militär Rechnungs-Hauptabschluss sammt der baaren Vermögens-Nettobilanz und Armee-Standes-Uebersicht für das Jahr 1838“ című hivatalos kéziratban lévő munkából.

Tekintettel azon nagy fontosságra, melylyel az államok jelen háztartásában a hadügyi költségvetés bír, e tárgy megérdemli, hogy tovább időzzek nála és pedig annál inkább, mert nem minden évről található fel részletes hadügyi zárszámadás, az 1838-dik évről való pedig 60 nagy folio ívre terjedő kötetben sok érdekes adatot tartalmaz.

Hadügyi zárszámadás az 1838-ik évre.

I. Bevétel.

A) Dotatio, járulók a kincstár részéről.

a) Jövedelmek, a melyek beszedése a katonai közegeknek lett átengedve.

	Hátralék 1837-ről		1838-ra		Összesen	
	frt	kr.	frt	kr.	frt	kr.
1. A hadipénztáraknál	7.849,406	27	5.004,948	11	12.554,354	38
2. A határórv. pénztáraknál	87,159	20	1.926,968	54	2.014,128	13
3. A rokkantak alapja pénztáránál	53,482	2	208,024	53	261,506	57
4. A tengerészeti főfizetőhivat.	481	54	369	2	850	56
5. Az osztályok pénztárainál	18,044	20	855,001	1	873 045	21

b) A kincstár készpénz járulékai.

6. Rendes dotatio	125,759	58	32.415,466	2	32.541,226	—
7. Rendkívüli dotatio	—		9.157,649	10	9.157,649	10
8. Megtérített postadíjak és sürgönyök	35,663	50	1,337	42	37,001	32
	<u>7.869,997</u>	<u>52</u>	<u>49.569,764</u>	<u>56</u>	<u>57.439,762</u>	<u>48</u>

Ö felsége 1838-ban engedményezett:

rendes szükségletre	40.036,407	frt	} 48 2'4,521. —
rendkívüli szükségletre	8.198,114	"	

Ehhez jön:

a magasb élelmi árak, valamint az Oroszország határán felállított katonai határvonal (a pestis ellen), a római legatiókban tartott hadkölttségei alhalmából támadt nagyobb kiadás, levonva már a későbbi hadleszállítás által eszközölt megtakarítást 228,643 frt 44 kr.

Verona erősítése	500,000	"	—	"	} 1.122,235 12
Brixen	358,579	"	39	"	
Mainz és Luxemburg fentartása	35,011	"	48	"	
	<u>1.122,235</u>	<u>12</u>	<u>49.356,756</u>	<u>12</u>	

Egybe hasonlítván a bevételt az engedményezett dotatióval, nagyobb bevétel mutatkozik

213,008.44 krral.

B) Bevételek, a melyek a dotatiót nem érintik.

Az 1838-dik év végével hátralékos jövedelmek 7,897,240 frt 47 kr.
és így 1838-ban tényleg befolyt 49,542,522 " 1 "

Ehhez járúl:

9. A civil-pénztárak által viselt katonai kiadások,
a melyek mult évek szolgálatára lettek fizetve 1,626,770 " 44 "

10. Kincstári előlegek, civil-pénztáraknál 75,000 " — "

11. Bevételek:

katonai kezelésből értékpapirban 2,693 frt — kr. 1,401,428 " 15 "

a Pizzighetonei fegyháztól 3,870 " 26 "

a geográfiai intézettől 3,150 " 49 "

a lőpor és salétrom pénztárainál 841,202 " 25 "

ujonczozási járulék Magyar-
országból 43,800 " — " 74,159 " 45 "

12. Pénztár maradék 1837. évből 427,191 " 6 " 10,583,991 " 34 "

13. Alapítványok (ideg. pénzek) 1,635,217 " 57 " 10,656,676 " 9 "

14. Visszatérített előlegek 105,059 " 37 "

15. Activumok különféle pénz-
táraknál 69,529 " 20 "

2,108,902 " 3 " 74,983,365 " 5 "

16. Az általános és erdélyi ha-
tárörvidéki alap 1,777,011 " 28 " 58,091 " 34 "

3,885,913 " 31 " 75,041,456 " 39 "

Főösszeg, készpénz és értékpapirokban 78,926,370 " 10 "

II. Kiadás.

A) A dotatióból.

1. Zsold, a tiszteknek 8,556,524 frt 38 kr.

2. Lakbér (szálláspénz, szahályszerű) 316,015 " 32 "

3. Zsold a legénységnek 10,968,830 " 40 "

4. Húsjárulék 1,200,212 " 13 "

5. Különféle pótlékok és járulékok 1,576,227 " 28 "

6. Érem-pótlék 67,988 " 13 "

7. Szabályszerű megtérítése az élelmeknek 183,132 " 12 "

8. Irodai szükséglet 1,682,360 " 4 "

9. Úti költségek 508,494 " 21 "

10. Ágypénzek és házbér 940,772 " 46 "

11. Ujoneozási költség 175,018 " 48 "

12. Lovakra 484,319 " 7 "

13. Erődítési és más építkezésekre 3,210,123 " 59 "

14. Élelem és service 7,747,146 " 46 "

15. A magyar tartományok részéről szabályszerűleg
szállított élelmi szerekért 1,032,105 " 18 "

16. Ruházatra és fegyverzetre 3,128,948 " 20 "

17. Katonai ágyakra 595,063 " 38 "

18. Különféle kiadások	304,187 frt 31 kr.
19. Egészségügyi kiadás	310,570 „ 28 „
20. A katonai kezelés alatt lévő urodalmak gazdál- szatára	202,679 „ 32 „
21. Anyagok beszerzésére.	1.252,532 „ 25 „
22. Katonai nevelésügy	187,616 „ 50 „
23. Nyug- és kegydíjak	4.128,073 „ 56 „
	<hr/>
	48.758,944 „ 50 „
A mult évek szolgálatára	4.540,618 „ 14 „
	<hr/>
	53.299,563 „ 4 „

egybehasonlítva az 1838-dik év dotatiójával,
mely 49.356,756 frt 12 kr. mutatkozik,

48.758,944 „ 50 „

597,811 „ 22 „ kevesebb kiadás.

B) A dotatiót nem érintő kiadások.

24. A hajóhivatalok jövedelmiből fedezett kiadások	23,364 „ 7 „
25. Lőpor és salétrom előállításra	761,946 „ 29 „
26. Előlegezett postabér és sürgönydíj	37,001 „ 32 „
27. A magyar ezredek ujonczozási költségei és a tör- lesztési alapba szállított felesleg.	121,749 „ 34 „
28. A csempészek ellen használt őrhajók költségei	36,073 „ 37 „
29. Előlegek	107,568 „ 3 „
30. Visszatérített kiadások a civil-pénztárak részére értékpapirban	31,873 „ 55 „ 2,633 „ — „
31. Az 1838-dik évi szolgálatot illető kiadások, a melyek már 1837-ben előre eszközöltettek	10,239 „ 18 „
32. Pénztárálladék az év végével az egyes osztá- lyoknál	2.240,059 „ 51 „
33. Alapok (idegen pénzek)	11.777,241 „ 24 „
értékpapirokban	1.512,307 „ 53 „
34. Elszámolandó előlegek	99,752 „ 4 „
35. Actívumok a külömféle pénztáraknál	107,320 „ 52 „
36. Pénztárálladék a naplót vezető pénztáraknál	6.329,611 „ 16 „
értékpapirokban	593,961 „ 11 „
	<hr/>
	77.092,267 „ 18 „

az általános és erdélyi határőrvidéki alap (kész-
pénz és papírok)

1.835,103 „ 2 „

78.926,370 „ 10 „

Ha az előre küldött államháztartási zárszámadásban fog-
lalt hadügyi dotatiót, mely ott 49.487,217frttal van felszámol-
va, egybehasonlítjuk azon dotatióval, mely a katonai, most

ismertetett, zárszámadásban 49.569,764 frt jövedelemmel van kimutatva, oly eltérés mutatkozik, melyet csak azon körülmény képes megmagyarázni, hogy a hadügyi definitív végelszámolás mindig későn és külön történt. Az utóbbi zárszámadást kísérő felterjesztést később ismertetem, most né-mely érdekes adatot kívánok előbb bemutatni.

A hadipénztárba folyt contributiók:

	Előírás és hátralék	Befizetés 1838-ban
1. A magyar tartományokból .	12.523,043 frt 13 kr.	4.874,122 frt 23 kr.
2. A határőrvidéki pénztárak jövedelme:		
adók	1.044,757 „ 2 „	1.088,028 „ 53 „
kincstári munka megtérítés (Arbeits-Relutionen) . .	35,277 „ 10 „	29,327 „ 26 „
bérletek után	226,487 „ 14 „	220,213 „ 57 „
3. Az erdélyi tartományi pénztártól	118,032 „ 30 „	118,032 „ 30 „
4. A határőrvidéki határközségektől, többféle cím alatt .	58,169 „ 22 „	55,276 „ 44 „
5. Kaproncza várostól	326 „ 36 „	163 „ 48 „
6. Határőrvidéki jövedék . . .	526,493 „ 50 „	486,238 „ 36 „
7. Ugyanonnét vegyesek	4,583 „ 26 „	4,574 „ 25 „
8. Magyarország járuléka az ujjonczozási költségekhez .	113,710 „ 12 „	74,159 „ 40 „
	<hr/>	<hr/>
	14.650,861 „ 55 „	6.950,138 „ 22 „

A beszolgáltatott 4.874,122 frt 24 kr. bevételből esik:

Magyarországra 3.554,549 frt 39 kr. és maradt hátralék 5.817,968 frt 33 kr.		
Slavoniára	136,193 „ 31 „	1838 végével 122,568 „ 27 „
A bánságra	509,360 „ 51 „	129,564 „ 30 „
Erdélyre	674,018 „ 22 „	1.578,819 „ 18 „

Az évi 75,000 frt ujjonczozási utalványból esett:

Magyarországra	62,842 frt 21 kr.	a hátralék volt 35,992 frt 42 kr
Slavoniára	2,749 „ 2 „	1838 végével 1,374 „ 31 „
A bánságra	7,730 „ 59 „	1,344 „ 29 „
Horvátországra	1,677 „ 38 „	838 „ 49 „

A sereg fentartási költségeinek megbírálására nézve érdeklél bir a következő kimutatás, melyből kitünik, hogy egy közlegény eltartása mibe került a katonai kincstárnak:

egy évre	graná- tos	sorgya- log	határ- őr	vadász	vértes lovak	huszár	tüzér
zsold	frt 36.30	30.25	—	36.30	42.35	42.35	36.30
kenyér	„ 15.45	15.45.4	—	15.45.4	15.45.4	15.45.4	15.45.4
patkolás	„ —	—	—	—	3. 2.4	3. 2.4	—
átalány a fegy- verzet és ru- ha rendben tartása vé- gett . . . „	—	—	— .16	—	—	—	—
foglaló (a gyalóságnál 14, a lovas- ságnál 8 év- re) . . . „	— .12.7	— .12.7	—	— .12.7	— .12.7	— .12.7	— .12.7
ágypénz . „	3. 2.4	3. 2.4	—	3. 2.4	3. 2.4	3. 2.4	3. 2.4
lóértéke (10 évre számít- va) . . . „	3.37.3	3.37.3	—	3.37.3	3.37.3	3.37.3	3.37.3
lótartás . . „	—	—	—	—	83.20.2	76.25.7	—
ruházat . . „	9.47.3	9.16.7	1.55.2	9.54.5	12.45.2	14.34.4	10.—.4
fegyverzet és lőszer . . . „	2.9.6	2.9.6	3.55.3	3.32.6	3.21	3.39.7	—
együtt . . . „	71.5.3	64.29.7	6.6.5	72.35.5	183.42.4	173.28.7	69.8.6

Ezen rendes élvezményekeken kívül még járt a közlegény-
nek különböző czímen pótlék gyanánt egy évre :

	húsrá	főzelékre	italra	külföldi pótlék	együtt
Lombardiában . . .	frt 16 43.6	5. 1.1	—	—	21.44.7
Velenczében . . .	„ 16.43.6	4.52	—	—	21.35.6
Bécsben	„ 5.54.5	—	—	—	5.54.5
Mainzban és Frankfurt- ban	„ 3. 2.4	—	6.5	6 5	15.12.4
Prágában	„ 4. 3.3	—	—	—	4. 3.3
Parmában	„ 3. 2.4	3.39	—	—	6.41

Az 1838-dik évre vonatkozó hadügyi kezelést előtün-
tető zárszámadást 1840-dik év január 13-án terjeszté fel
Baldacci az uralkodónak. E felterjesztésben a következő
adatok vannak kiemelve :

Ha az előirt tartozásból az átfutó kiadások levonatnak,
ellenben a „Hofkriegsrath“ 391,003 frt kiadása, melyet a

civilpénztár fizetett és a nyugdíjak, melyeket civilpénztárak 913,231 frt összegben a hadipénztár rovására kiszolgáltattak, — hozzászámíttatnak: az 1838-dik évi összes szükséglet 52.695,275 frtban mutatkozik, melynek fedezésére a hadi-kincstár 53.614,601 frtot kapott ugyan, betudva az átfutó tételeket, de ezek levonásával csak 51.636,415 frtot.

A valódi szükséglet 1837-hez képest 50.423,856 frtról 52.695,275 frtra emelkedett. A gyalogság 241,971 frttal kevesebbe került 1837-hez képest, t. i. 11.646,623 frtba, a mi annak tulajdonítandó, hogy a gyalogság 170,769 főről 165,245-re szállítottatott le elbocsátások által. Ellenben a lovaság 109,364 frttal többbe került, 54,165 fő és 40,274 ló után. A határőrvidéki 2.491,409 frt költség 8,607 frttal apadt az előbbi évhez hasonlítva, a határőrvidéki jövedelem pedig 34,602 frttal, t. i. 1.926,969 frtra emelkedett, úgy, hogy ennyivel kisebb hiányt kelle pótolni a hadipénztárból. A határőrök 44,890 főre szaporodtak, 6,030 tisztet, hivatalnokot és katonai felet, valamint 778 nyugdíjast be nem számítva. Az élelmezés és service 9.023,969 frtba, 370.713 frttal többbe került. Ágyak beszerzésére és javítására 612,070 frt, azaz 191.003 frttal több vétetett igénybe. A túllépést a magasb élelmi árak indokolják, mert 1837-hez képest a sereg létszáma apadt volt.

A jelentésben hangsúlyoztatik, hogy Magyarországbán a hadiadó befizetése hanyagul történik, a miről az udvari kamara minden hóban értesíttetik. Az államnak pénzügyi helyzetére nagy súlyt fektet a jelentés, mondván a következőt:

„Kétségtelen elöttem, hogy mindaddig, míg az 1831 óta szaporított haderő fentartatik, és a főélelmi czikkek ára tetemesen le nem száll — a mi pedig nem remélhető — : a legjobb katonai kezelés sem képes a mult években igényelt összegeknél kevesebbel beérni, ha csak oly eszközökhöz nem nyúlunk, melyek által a hadképesség alább szállna vagy pedig a katonai kincstár által viselt terhek egy része közvetlenül a lakosságra tereltetnék; szintúgy világos elöttem, hogy a hadsereg fordított költségek már évtizedek óta nincsenek arányban a monarchia pénzügyi viszonyaival, miáltal a papirospénz aránytalan kibocsátása és a szerencsétlen 1809-dik évi hadjárat után pénzügyünk bukása következett be, és az 1819.

de főleg 1831-dik év óta az államadóssági szükséglet emelkedése, már ezen állapotnak további fentartását, a legveszélyesebb bekövetkezmények előidézése nélkül, nem is engedi. — Közel 30 évi időszak az, a mely a hadjáratokra esik; csak rövid ideig tartottak a szünetek, de a hadikészletek félbe nem szakítottak. A hadjáratok nagy része az áldozatok daczára rosszul végződött, és nem valánk képesek az ellenség invasióitól az államot megóvni. Ezen csapások folytán, melyek mellett a pénzügyi operációk 1802—1809-ig, főleg pedig 1810., 1811. és 1812-ben az államhitei tönkretételét is maguk után vonták, a kormány minden iparkodása oda irányult, az állam kiadásai és bevételei között az egyensúlyt helyreállítani. Ennek elérésén Stadion pénzügyér is fáradozott, mihelyt az első legsürgősb feladat, t. i. az értéktelen papirpénz helyettesítése ércpénzzel és a közhitei regeneratiója elérve volt; azonban — mint Felséged a mellékelt táblázatból kiveheti — már 1820-ban a hadi készületek az olasz mozgalom miatt ismét megkezdettek, a melyek folytán a pénzügyi kezelés ismét zavarba ejtetett. A hadügyi kiadások, a melyek 1819-ben alig 52 millió frtot tettek, 1820-ban 59 és 1821-ben 72 $\frac{1}{2}$ millió frtra emelkedtek; 1822-ben kevéssei apadván 1823-ban még mindig 63 millió frtot igényeltek. Ezen három év mindegyikében a hadügy az állami bevételek felét emészette fel és habár a következő években 1830-ig ezen költség 45 millió frtot meg nem haladt, nem volt év, a melyben a bevételek a kiadást fedezhette volna, csakis közelebb jutottunk volt a célhoz. Nagy csapás volt tehát az állami pénzügyekre nézve, midőn 1831-ben a 442,248 emberből és 53,630 lóbból álló haderő 591,128 emberre és 89,963 lóra emeltetett, a mi 78 $\frac{1}{2}$ millió frt költséget okozott, míg az állami bevételek e szükségletnek kétszeresétől távol maradtak, de 127 milliót sem értek el. 1833 kezdve a hadsereg létszáma ismét leszállított, a kiadások azonban csak 1836 és 1837-ban apadtak érezhetőleg, és 1838-ban annyiban javult az arány, hogy 51.284,700 hadügyi kiadással szemben állt 142.270,990 millió frt állami bevételek. Mindamellet nem lehet figyelmen kívül hagyni, hogy a nagy hadügyi kiadások által származott deficitiek fedezésére szolgált kölcsönök az államadósság évi

szükségletét már 51.000,000 frtra rugtatták, míg Poroszország az államadósságra csak 8.918,000 tallért igényelt és hogy Poroszországban a bevételekből teljesen lehetett fedezni a kiadásokat, melyek között 1.350,000 tallér rendkívüliek is foglaltatnak. Ha tehát Poroszország nagyobb mérvben, illetőleg arányban, igényli összjövedelmének egy részét a hadügyi kiadásokra mint Ausztria, ez Poroszországra nézve korántsem oly káros mint Ausztriára, mert ott a bevételek fedezik a kiadásokat és az állam nincs kényszerítve deficiteket drága kölcsönök által fedezni. — Ugyanezt mondhatni Franciaországról, ha az 1839-ik évre vonatkozó budgetjét Ausztria 1837. évi államháztartásával egybeahasonlítjuk. . . .

„Ha így marad a dolog, a monarchia pénzügyi viszonya és állapota folyton rosszabbuland és nem szükséges bizonyítani, hogy bekövetkező kedvezőtlen körülmények esetében a legnagyobb veszély támadhat, mert a legnagyobb bölcseséggel sem lehet a jövedelmek egy harmadánál még kisebb részzel (az utolsó 19 évben átlag 128.806,000 és a legjobb évben 143,871,541 frt volt a bevétel), az államadósságon és hadügyen kívül lévő egyéb állami kiadásokat fedezni. És ha könnyű dolog volt kölcsönöket — melyek új terheket róttak az államra de a tőkepénzesre nézve igen kedvezők, — felvenni, ezen könnyűség csak látszólagos szerencse és a legrövidebb idő alatt bekövetkezhetnek olyan körülmények, melyek miatt semmiképen vagy csak a legterhesebb feltételek alatt lehetend pénzre szert tenni.

„Mint hogy a baj forrása legkevésbé sem keresendő a katonai kezelés költséges voltában, hanem az évek óta túl nagy és az állam pénzerejét meghaladó állandékban (Truppenstand), és mint hogy elkerülhetetlenül szükséges az évről évre növekedő bajnak véget vetni: kívánatos, hogy azon kérdések, melyeket 1838-dik évi július 15-én kelt legalázatosb előterjesztésben, az 1836-ik évi katonai zárszámadás alkalmából előadni bátorkodtam, mielőbb figyelemre méltassanak.

„Ha tekintetbe veszem, hogy két évtized óta az 1837-dik évi bruttóbevétel volt a legkedvezőbb, és hogy azt 189.147,066 frtnál magasbra emelni nem lehetett, míg Franciaországnak 1839. évi előirányzata szerint, a melynek két-

ségen kívül az 1837-dik év eredménye szolgált alapúl, 429.957,243 fr jövedelem váratak, jóllehet Ausztria úgy terület mint népessége tekintetében meghaladja Franciaországot: könnyen juthatni azon véleményre, miszerint nem lehet nehéz Ausztria jövedelmeit — az adózók túlterhelése nélkül — odáig emelni, hogy legalább mellőzhetlen kiadásai, tehát azok is, a melyek a viszonyok által parancsolt hadseregbe szükségesek, a bevételből fedezhetők legyenek, úgy mint Poroszországban, mely nem csak hogy nem szaporította adósságait a béke helyreállta óta, hanem még le is szállította azokat. Azonban azon különféle okok között, melyek e szándék valósításának útjában állanak, főakadály Magyarország és Erdély, a melyeknek tulajdonítandó a monarchia bevételei és kiadásai között lévő aránytalanság. Már 1826-ban volt szerencsém a legmagasb parancs teljesítésében, mely felvilágosítást kívánt a magyar korona tartományainak jövedelme és kezelési költségei, valamint járuléka felett a monarchia költségeihez — alázatos felterjesztésemet átnyújtani, mely az 1826. május 6-án kelt legmagasb elhatározással tudomásul vétetett. A felterjesztésből és ahhoz mellékelt zárszámadási kimutatásokból, mely utóbbiak legfelsőbb helyen visszatartattak, világosan kitűnik, hogy Magyarország és Erdély az 1824-dik évben a monarchia összes költségeihez alig járult többel egy nyolczadnál, holott területénél és népesedésénél fogva legalább $\frac{1}{3}$, de bizonyosan $\frac{2}{3}$ részét teszi a monarchiának. Ezen kedvezőtlen teherviselési arány azóta nehezen változott, miután 1824 óta többféle jövedék, mely a magyar tartományokban nem is létezik, mint például a fogyasztási adó és dohányegyedáruság, jövedelmezőbbek lettek.

„Habár a jelen viszonyok között, midőn még a nemeség és papság adómentessége miatt csekély hadiadóból — daczára a néhány év előtt történt elengedéseknek — is milliók hátralékban vannak és a gazdag, papság a csekély subsidiumokat sem fizeti rendesen, de maga a zsidóadó is csak alig felerészben szedetik be, alig remélhető, hogy Magyarországból több jövedelem fog folyni és a nagyfontosságú említett kérdésnek megoldásánál főleg a többi tartományok

lesznek szem előtt tartandók: mégis szükségesnek találtam és pedig tekintettel a nagyfontosságú kérdésre, a most említett adatokat az emlékezetbe visszaidézni.“

A hadügyi kiadásoknak s a hadálladéknak ama felterjesztésben említett kimutatása így szól:

év	hadsereg létszáma	lovak száma	hadipénztárak kiadásai	összes állami bevétel
1819 . . .	—	—	51.906,342 pfrt	123.576,806 pfrt
1820 . . .	—	—	58.805,964 „	120.566,276 „
1821 . . .	489,227	51,140	72.567,860 „	128.222,990 „
1822 . . .	492,542	47,520	72.095,807 „	138.764,728 „
1823 . . .	493,474	43,668	63.094,036 „	130.978,966 „
1824 . . .	486,137	40,598	57.747,104 „	128.242,132 „
1825 . . .	476,898	40,313	50.165,566 „	124.509,242 „
1826 . . .	440,376	40,003	45.583,545 „	120.753,696 „
1827 . . .	423,450	41,517	46.681,981 „	126.688,198 „
1828 . . .	466,007	48,526	48.048,366 „	120.533,650 „
1829 . . .	464,749	52,168	50.960,866 „	122.052,608 „
1830 . . .	442,248	53,615	44.910,786 „	125.936,023 „
1831 . . .	591,128	89,963	78.724,365 „	126.752,188 „
1832 . . .	582,497	80,185	70.481,692 „	130.644,969 „
1833 . . .	581,720	77,047	67.430,718 „	130.921,105 „
1834 . . .	576,785	74,211	66.179,694 „	130.439,950 „
1835 . . .	569,623	63,730	65.295,736 „	133.339,832 „
1836 . . .	528,186	54,267	54.417,945 „	140.531,485 „
1837 . . .	515,099	53,557	48.940,013 „	143.871,541 „
átlag 19 évről	450,000	50,000	58.687,000 „	128.806,000 „
1838 . . .	516,423	52,159	51.284,700 „	142.270,990 „

Az itt hivatkozott felterjesztést az 1838-dik évet illető számadások végén fogom közleni.

Lássuk már most, hogy az összes bevételből és kiadásból mi esik: a) a közös, b) mi a magyar korona tartományaira és c) mennyi Lombard-Velenceze számadására?

Megjegyzendő, hogy a bevételek „tisza bevétel“-nek tekintendők és az összes kimutatás e című rovatának felelnek meg.

I. B e v é t e l.

Bevételi czím	Központi bevételek		a magyar korona országai- ból		Lombard- Velenczéből
	frt	kr.	frt	kr.	frt kr.
1. Telekadó	—	—	—	—	12.493,079.47
horvát megyék	—	—	85,667.24	—	—
királybér	—	—	18,696.15	—	—
16. szep. város	—	—	13,842.18	—	—
Hadiadó :					
Magyarország	—	—	4.384,024.24	—	—
Erdély	—	—	674,018.21	—	—
Határőrvidék	—	—	1,008,028.53	—	—
2. Egyházi segélypénz	—	—	66,740.32	—	—
3. Személyadó	—	—	—	—	1.177,213.49
4. Kereseti adó	—	—	—	—	338,269.56
5. Zsidóadó	—	—	78,044.13	—	—
6. Fogyasztási adó	—	—	—	—	4.951,890.42
7. Határvám :					
Magyarország	—	—	1,977,545.59	—	—
Erdély	—	—	212,864.50	—	5.476,091.35
8. Sójövedék :					
Magyarország	—	—	4.849,459.16	—	4.513,031.39
Erdély	—	—	2,124,510.5	—	—
9. Dohányjüvedék	—	—	—	—	2.727,152.37
10. Bélyeg	—	—	—	—	950,805.39
11. Illetékek	—	—	—	—	835,840.47
Magyarország	—	—	64,453.12	—	—
Erdély	—	—	12,933.46	—	—
12. Lotto	—	—	—	—	1,010,261.24
Magyarország	—	—	370,834.8	—	—
Erdély	—	—	82,000.—	—	—
13. Postajüvedék	—	—	—	—	577,587.15
Magyarország }	—	—	126,153.55	—	—
Erdély }	—	—	—	—	—
14. Diritti uniti	—	—	—	—	287,806.6
15. Lőpor és salétrom	—	—	—	—	94,376.23
16. Államjavakból	—	—	—	—	881,695.24
Magyarország	—	—	1,331,142.36	—	—
Erdély	—	—	83,425.33	—	—
17. Papi járadékok	—	—	34,480.2	—	377.46
18. Bányajüvedék	—	—	568,000.—	—	—
19. A katonai pénztárak bevétele:					
Határőrvidékből	—	—	913,827.27	—	—
határőrvidéki alapból	—	—	38,828.34	—	—
közösek	3.419,237.6	6	—	—	—

Bevételei czfm	Központi bevétel		a magyar korona országából		Lombard- Velenczéből	
	frt	kr.	frt	kr.	frt	kr.
20. Járulékok	—	—	61,158.35	—	36,781.36	—
21. Fiscalítások	—	—	47,058.25	—	526.48	—
22. Visszafolyt tőkék	—	—	7,726.32	—	94,243.17	—
23. Activ kamat	—	—	1,660.52	—	—	—
24. Bér ujságokért	—	—	—	—	7,125.—	—
25. Agió	33,145.29	—	—	—	—	—
26. Térítmények	1,289.35	—	2,993.47	—	27,369.9	—
27. Késedelmi kamat	—	—	351.46	—	—	—
28. Selyemtenyésztés	—	hiány	1,238.40	—	—	—
29. Márton-bér	—	—	4,241.—	—	—	—
30. Védilleték :						
(Protectionstaxe)	—	—	5,619.10	—	—	—
31. Egészségügyi díjak	—	—	—	—	17,460.56	—
32. Arrhapézn	—	—	—	—	53,875.56	—
33. Államjavak eladásából	600.—	—	169,479.01	—	565,530.30	—
34. Vörösréz eladásából	69,335.44	—	—	—	—	—
35. Aversualalap kamatai	72,777.28	—	—	—	—	—
36. Felszabadítási pénz	—	—	112,956.38	—	—	—
37. Vegyesek	110,607.11	—	4,757.27	—	78,492.24	—
			<u>3,706,992.33</u>	<u>19,537,514.15</u>	<u>37,196,836.25</u>	

ehhez való még az államadósságot illető és a mult éveket illető

1.364,096 frt — kr.

A hitelügyleti bevételek az államadósság külön elszámításánál fognak figyelembe vétetni.

Még indokolni kívánom a bányajövedék bevételeinél a magyar korona tartományainak rovatába irt összeget. A bevételek főegybeállításának 24 tétele alatt (65. l.) előforduló 948,574 forint a pénztári szállításokat jelenti, tehát nem magát a jövedelmet, mert a bányapénztárak nem szállították fel egész jövedelmüket. Hogy azonban mennyi pénzzsállítás jutott egy-egy pénztárból, azt a bányászati zárszámadás külön könyvből sem puhatolhattam ki. Utána néztem a jövedelmi adatoknak és ezekből a következő tűnik ki :

Jövedelem volt:

	a monarchiában	a magyar korona országában
a bányákból . . .	1.178,963 frt	337,066 frt
bányaiilletékek . . .	4.478,822 „	202,596 „
pénzverésből . . .	84,182 „ hiány	21,398 „ hiány
Montan-javakból . . .	35,312 „	40,162 „
gyárakból . . .	46,317 „ hiány	—
fémjelzésből . . .	76,751 „	—
	<u>1.639,347 „</u>	<u>558,526 „</u>

ehhez jön még a mi az anyagelszámolás között előfordul, úgy hogy a magyar bányászat jövedelme bátran 568,000 frtra tehető.

Lássuk már most a kiadásokat:

II. K i a d á s.

K i a d á s i c z í m :	Központiak		Magyarországiak		Lomb.Vel.	
	frt	kr.	frt	kr.	frt	kr.
1. Államadósság . . .	47.981,902.06	és	—	—	4.001,180.—	—
2. Udvartartás . . .	5.707,509.11	$\frac{1}{3}$	1.902,503.04	—	1.902,503.04	—
3. Külügy . . .	2.088,430.13	—	—	—	—	—
4. Hadügyi kiadás:						
a) a dotatióból . . .	49,487,217.12	—	—	—	—	—
b) nem a dotatióból . . .	2,593,031.16	—	10,358.35	—	—	—
5. Hivatalnokok fizetése	2.673,949.4	—	673,154.34	—	3.235,154.20	—
Nyugdijak . . .	763,998.29	—	408,952.20	—	1.690,833.50	—
Ellátások . . .	14,057.14	—	4,625.33	—	65,320.20	—
Kegydijak . . .	113,513.21	—	70,128.19	—	15,007.54	—
Pótlék . . .	44,589.24	—	16,000.5	—	25,061.40	—
Szálláspénz . . .	454,250.—	—	3,466.14	—	—	—
Asztalpenz . . .	19,588.53	—	5,183.6	—	34,000.—	—
Lakbér hivatalokért . . .	22,151.28	—	5,609.33	—	45,994.36	—
Építésekre . . .	21,560.42	—	79,035.1	—	114,341.24	—
Hivatali szükséglet . . .	163,210.29	—	59,435.57	—	313,503.19	—
Sürgönyökre . . .	16,104.43	—	5,910.41	—	144.3	—
Útiköltségek . . .	34,916.6	—	54,875.26	—	40,262.40	—
Napedijak . . .	23,325.57	—	11,130.45	—	67,692.7	—
Jutalmak és segély- pénzek . . .	55,971.37	—	17,811.33	—	10,720.9	—
Egészségügyiiek . . .	—	—	65,485.7	—	—	—
Szolgák fizetése . . .	45,312.16	—	4,247.38	—	19,384.34	—
Aequivalensek . . .	27,398.32	—	8,969.52	—	9,480.55	—
Alapítványok . . .	53,429.14	—	54,106.18	—	—	—
az A alattiak nélkül . . .	<u>53.168,678.41</u>	—	<u>1.558,487.37</u>	—	<u>5.686,901.51</u>	—
az A „ betudásával	58.697,036.10	—	—	—	—	—

Kiadási cím:		Központiak Magyarországiak Lomb.-Vel.			
		frt	kr.	frt	kr.
Áthozatal		54.168,678.41	1.558,486.37	5.686,901.51	
		<hr/>			
		58.697,036.10			
6. Különfélék:					
kamatok stb.		—	9,349. 8	—	
visszafiz. tőkék		—	11,384. 37	—	
pénzszállítás stb.	112,644. 48		182. 40	1,508. 26	
egyebek	22,089 32		29,445. 3	68,489. 25	
7. Politikai alapoknak	—		—	6.052,482. 36	
8. Jövedékkezelés	—		—	629,836. 35	
9. Határ- és pénzügyőrség	—		—	1.076,400. —	
10. Különfélék	118,345. 9		—	—	
11. Államjavak vételára:					
udvari fizető hivatal	17,000. —		—	—	
12. Idegen kormányoknak	46,092. 3		—	—	
13. Rézpénz beváltás	133,167 —		—	—	
14. Papírpénz előállítási költség					
	17,770. 36		—	—	
15. Osztrák alattvalóknak	2,267. 4		—	—	
„ „	12,872. 19		—	—	
16. Egyéb rendkívüli	200,000. —		21,504. 58	55,758. 4	
az A alattiak nélkül	54.850,927. 12		1.630,353. 3	13.571,376. 57	
ehhez még az államadós- ságot illető két tétel					
17. Kötelezvények visszavál.	36,365. 51				
18. Államadóssági elszámó- lás a multa	53,667. 21				
	<hr/>				
	54.940,960. 24				

Ezek után hozzáfoghatunk az államháztartás részeinek összeillesztéséhez:

1. Államadósság.

A nem lomb.-velencei, által. államadósság kiadása 47.981,902 frt ehhez a most említett 17 és 18 alatt két tétel	90,033 „
A hitelügyleti kiadások	157,552,578 „
	<hr/>
Összes kiadás	205,624,513 „
Az e czímen lévő bevételek:	
A rendkívüli bevételek utolsó tétele	1,364,096 „
A hitelügyleti bevétel	174,563,517 „
	<hr/>
Összes bevétel	175,927,613 „
	<hr/>
A bevételnél nagyobb a kiadás	29.696,900 frttal.

2. A z állami bevételek.

Bevétel Lombard-Velenczéből	37.196,886	frt
„ a magyar korona országaiból	19.537,514	„
„ közös rovásra	3.706,992	„
Államadóssági és hitelügyl. bevétel	175.927,613	„
A német-szláv tartományokból	83.029,361	„
	<u>319.398,366</u>	„

Ezen 319.398,366 két részből áll, úgymint a bevételek főtblázatában található:

Összes rendes és rendkívüli bevételekből	144.834,849	frt
és a hitelügyleti bevételekből	174.563,517	„
	<u>319.398,366</u>	„

3. A z állami kiadások. Ezek főösszege szintén a kiadások táblázatából veendő, ú. m.:

Rendes és rendkívüli kiadások összege	159.691,792	„
Hitelügyleti kiadások	157.552,578	„
	<u>317.244,370</u>	„

Ezen kiadások a következő főtételekből állanak:

Általános adósságra	48.071,935	frt
Udvartartásra	5.707,509	„
Közös birodalmi kiadás	54.850,927	„
A magyar királyságok kiadása	1.630,353	„
Lombard-Velence közigazgatása	13.571,376	„
„ adóssága	4.001,180	„
Hitelügyleti kiadás	157.552,578	„
Német-szláv tartom. közigazgatása	31.858,512	„
	<u>317.244,370</u>	„

4. A közös kiadások	54.850,927	frt
Az ezímen volt bevétel	3.706,992	„
maradt fedezendő	<u>51.143,935</u>	„

5. Lombard-Velence:

	jövedelme	37.196,886	„
kiadásai:			
közigazgatási	13.571,376	frt)	
udvartartásra	1.902,503	„	
adósságára	4.001,180	„	19.475,059
			<u>19.475,059</u>
	feleslege	17.721,827	„

6. A magyar korona országai:

	jövedelem	19.537,514	„
kiadásai:			
közigazgatási	1.630,353	frt)	
udvartartásra	1.902,503	„	3.532,856
			<u>3.532,856</u>
	feleslege	16,004,658	„

7. A német-szláv tartományok:

	jövédelme	83.029,361	frt
kiadás:			
közigazgatásra	31.858,512	}	33.761,015
udvartartásra	1.902,503		
			" "
		<u>marad</u>	49.268,346

Ezekből folyólag látni, hogy a birodalom három államának feleslege, melylyel a központi költségekhez járult, ez:

a német-szláv tartományok	frt 49.26	millió, és viszonya	59.3%
Lombard-Velenceze	17.72	"	21.3%
Magyarország	16.00	"	19.4%
	<u>82.98</u>	"	<u>100%</u>

Ha pedig Magyarországot szemközt a német-szláv tartományokkal vizsgáljuk, a következő eredményre jutunk:

A központi közös kiadások	51.143,935	frt
ebből mindenekelőtt a lombard-velencei felesleget levonva	<u>17.421,227</u>	"
maradt a monarchia másik két állama által fedezendő	<u>33.422,108</u>	"
ennek 30%-át tegyük a magyar rovásra	10.026,632	"
és így a magyar feleslegből, mely	<u>16.004,658</u>	"
maradt az adósságra még	5.978,026	"

mely a készpénzben fedezendő volt 29.696,900 frt államadósági kiadásnak 20.1%-át teszi.

Azaz:

az 1838-ik év államháztartásában, viszonyítva a német-szláv tartományokhoz, Magyarország annyit viselt, az udvartartás költségeiből mint ők; és viselt 30%-ot a birodalmi költségekből és az államadósági kiadásokból 20%-ot.

Ismét nem hagyom érintetlenül, hogy a bécsi központi pénztár kiadásai között is egy rész Magyarország terhére esik ugyan, a mennyiben a központi hivatalok, egynémely tekintetben közös teendőket végeztek; ezt azonban meghatározni nem lehet. Ezek az elkülönített kiadások táblázatában az A alatti kiadások között foglaltatnak.

Vagyon mérleg.

1. Actívák:

A jövedékek számadása alatt maradt	108.563,647	frt 11 kr.
Pénztári maradványok	29.081,161	„ 12 „
Actív tőkék	2.651,376	„ 22 „
Előlegek	37.070,245	„ 19 „
Actív, úton volt pénz	4.577,965	„ 6 „
Törlesztési alap	179.924,263	„ 45 „
Lombard-velencei törlesztési alap	13.941,163	„ 46 „
	<hr/>	
	375.812,822	„ 41 „

2. Passívák.

Hátramaradt állami kiadás	17.419,547	„ 21 „
Államadósság: a) állandósított	1,110.894,231	„ 23 „
b) függő	45.116,000	„ — „
Forgalomban lévő papírpénz	11.885,135	„ 12 „
Előre bevételezett tételek	14.393,036	„ 12 „
Függőben lévő pénztári tartozás	5.399,294	„ 44 „
	<hr/>	
	1,205.107,244	„ 52 „

Végül még ismertetem báró Baldaccinak a főszámvévőszék (General-Rechnungs-Directorium) elnökének 1826. január 12-kén kelt és értekezésében említést talált felterjesztését.

„Felsőges uram! Az 1825-ik év december 3-án kelt legalázatosabb felterjesztésemre, a melyben az országgyűlés alkalmából épített hajóhidnak Pozsony városa részére történt átengedéséről tétetett jelentés, és a melyben egyúttal jelentetem, hogy az 1824-dik évi zárszámadás készítésekor egyszerű kimutatással fogok szolgálni az iránt, hogy mennyi jövelemmel bírnak az egyes tartományok; mely kezelési és közigazgatási kiadások terhelik azokat; — mekkorák a közösen viselendő birodalmi kiadások és hogy mennyivel járulnak ezekhez az egyes tartományok: Felsőged ugyanazon hó 14-én kelt legkegyelmesebb kéziratában azon óhajtást méltóztatott kifejezni, hogy mielőbb tudomást kíván szerezni arról, mekkora jövelemmel bír a magyar királyság és a monarchia összes terheihez mennyivel járul?

„Jóllehet a legmagasb rendelet csak Magyarországról szól, nem vélek hibázni, ha a kimutatásba Erdélyt is befogalom, mivel ez lényegében a Magyarországgal egynemű és

a többi tartományokétól különböző alkotmánynyal (Verfassung — itt tán állami szervezet értendő) bír; és mivel a kimutatásban, mindkét országra nézve, külön láthatóvá van téve az, a mit felséged tudni óhajtott.

„Kivántam volna felségednek még tökéletesebb áttekintéssel azáltal szolgálni, hogy a kimutatás necsak egy évre hanem több évekre terjesztessék ki és így valamely átlagnak kipuhatólását lehetővé tenni. Azonban ehhez több idő igényeltett volna mint a mennyi a legfelsőbb elhatározás szó szerinti értelmében engedve volt.

— „Az áttekintés tehát, melyet felségednek idecsatolva legalázatosabban bemutatok, csak az 1824-ik évre terjed ki. — Azonban kitűnik abból úgy az a mi előirányoztatott, valamint a bevétel és kiadás tányleges eredménye.

„Magyarország tiszta jövedelmének több évi átlaga kétségen kívül kisebbnek mutatkoznék mint így találtatott, és pedig már azért is, mert a hadiadó csakis néhány év óta fizettetik ezüstben. Az 1824-dik évben volt jövedelem úgy tűnik fel, hogy még az esetben is, ha a mostani sóárak megmaradnak, és a hadi adó in natura is fizettetik, a következő években nem igen várható tetemes jövedelem-emelkedés; holott a birodalom közös kiadásai, szükség esetében, kölcsönököt fognak igényelni: sőt már az élelmi czikkek emelkedése által is az említett kiadások növekedni fognak.

„A netaláni félreértések és kételyek eloszlatása végett, mire a számportozások alkalmat adhatnak, már a kimutatásba vétettek fel magyarázatok, azonkívül köteletségemnek ismerem, valamint az egész egybeállításra úgy részleteire nézve a következő felvilágosítással szolgálni.

„Az „előirányszert”-i rovatnak alapjául szolgál a 1824-dik évi költségvetés, melyet a pénzügyminiszterium készített; a „valódi kiadás” és „valódi bevétel”-nél alapúl van véve a már beküldött zárszámadási anyag. Ezen anyagot képezik részben kivonatok azon könyvekből, melyekbe a számvevőség a bevételeket és kiadásokat a pénztári naplókából könyveli, részint pedig az egyes jövedékek mérlegei, a melyek készítése külön oktatás tárgya és a melyek a főszámszék részéről is megvizsgál-

tatnak. Az adatok tehát bizalmat érdemelnek, és csak néhány tételnél hol némely hatóság illetménye kiválasztva nincs, kellett ezen kihasítást közelítőleg megállapítani, a mi szintén a legnagyobb gonddal történt, úgy, hogy a kipuhatolt szám nem ugyan matematikailag pontos, de az eltérés bizonyára csak csekély és nem bír nyomatékkal, midőn csak nagybani'áttekin-tésről van szó.

„Már egy előbbi alázatos felterjesztésben fejtetett ki azon eltérésnek oka, melynek a bevételek és kiadások és ezeknek bármely lelkiismeretesen készült előirányzata között létezni kell. Még szembetűnőbb lesz ez azonban az által, a mi a ki-mutatás részleteire nézve itt következik.

„A magyar hadi adó, betudva a horvát kincsári adót, 4.297,012 forintban volt előirányozva, de a valóságban csak 3.538,270 frt lett befizetve. A nagy hátramaradás daczára a befolyt adó határozottan megczáfolja azon gyakori állítást, mely szerint a hadiadónak ércpénzben való befizetése az adózók erejét felülhaladná, annyival is inkább, mivel összhangzásban ezen állítással némely közigazgatási hatóság az adóbehajtást nem eléggé erélyesen viszi, a minek bizonyítékául az is szolgál, hogy még némely oly megyében is, a mely nem tartozik a szerencések közé, semmi vagy csak igen csekély hátralékok mutatkoznak.

„Hogy az ujonczozási pénzből, szemközt 200,000 frt-nyi előirányzattal, 81,620 frt valódi bevétel áll, onnan ered, mert a legmagasb elhatározás, melyszerint a 200,000 frt csak váltópénzben fizetendő, akkor jött, midőn az előirányzat már elkészült. A következő 1825-dik évre már csak 80,000 frt lett előirányozva.

„A királybért, és egyházi segélypénzt illetőleg, az előirányzat és tényleges bevétel között nincs jelentékeny különbség; de maga a bevétel sem jelentékeny, tekintve azt, hogy mindannyi szabad királyi város és adományból származott papi szék járul hozzá.

„A Magyarországbán tartózkodó zsidók temes számához képest csekélyre szabott 160,000 frt zsidoadónak fele folyt be.

„Ezzel a magyarországi direct adók sora be van fe-

jezve, mely Erdélyben főleg a 887.110 frt hadiadó-bevételben áll, mely az előirányzatot 8077 frttal meghaladta és így fényesen igazolja, hogy a hadiadónak ezüstben befizetése a csekély gabna árak mellett sem jár nehézséggel.

„A közvetett adóknál Magyarországon 1.074,833 frt és Erdélyben 131,610 frt valódi bevétellel elszámolt harminczadjövedék az 1824-dik évnél befejezett e című mérlegére van fektetve. Mindkét szám a tiszta bevételt képviseli és távolról sem éri el az előirányzatot.

„Ugyanezt kell mondanom a sójövedékről is, mely a magyarországi és erdélyi jövedékek legjelentékenyebbike. Itt is a tiszta bevétel van alapul véve, a mely ha tetemesen eltér az előirányzattól, okát abban kell keresni, hogy ez utóbbiban nem hozattak levonásba azon megtérítések, melyeket Magyarország a részint Erdélyből részint Velicskából vett sóért nyújtani tartozik, valamint az emelt sóalap, a mely nem a kincstárnak hanem az országnak esik javára. Hogy Erdélynek e címen 1.243,469 frt bevétele volt, csakis a Magyarországnak adott nagy sómennyiségnek tulajdonítandó, nem pedig a tartomány fogyasztásának. Ha tekintettel vagyunk azon körülményre, hogy mily kedvező befolyással voltak az olcsó gabnaárak a sóelőállítás és szállítás költségeire, a jövőben e jövedékek inkább apadását, mint növekedését várhatjuk.

„Jóllehet az illetékek tényleges bevétele néhány ezer forinttal meghaladta az előirányzott összeget, az Magyarországon 56,340 és Erdélyben 13,960 frtnál többre nem rúgott. Előbbi években még kevesebbet jövedelmezett, és így jelentékeny jövedelem-emelkedés e forrásból sem remélhető.

„A lottojövedéknél nem tartalmazza a kimutatás a jövedéki pénztárak által fedezett kiadásokat, mert a kimutatásnak „valódi bevétel“ rovatában csak azon összeg áll, mely a nyeremények és hasonló kiadások levonása után az állami pénztárakba folyt, de még ezen netto-pénztárak is fizettek Magyarországon 2500, Erdélyben 5500 forintot, a minek betudásával a tiszta bevétel Magyarországon 153,890 és Erdélyben 15,500 frtot tisztán jövedelmezett; az előbbi-

ben többet, az utóbbiban kevesebbet, mint a mennyi előirányozva volt.

„A levél- és a szekér-posta jövedékeket egybe lehet foglalni, mert egészben véve igen csekély és csak részben ad jövedelmet. Ha a kimutatásban lévő adatok szerint a levél-posta 32,690 frt jövedelméből a szekérposta 8690 frt több kiadása levonatik, e két jövedék együttes jövedelme leszáll Magyarországon 24,000 frtra. — Erdélyben a levélposta 9710 frt hiányt, a szekérposta 570 frt bevételt, együttvéve tehát 9140 frt hiányt eredményezett. Ezen kedvezőtlen eredmény igen könnyen megmagyarázható, ha tudjuk, hogy a fizetetlen levélbér Magyarországon 408,040 frtra és Erdélyben 79,579 „

összesen 487,619 frtra rüg.

„A magyar kincstári urodalmak bevétele meghaladta ugyan az előirányzatot, azonban a kezelési költségek levonása után Magyarországon csak 765,000 frt és Erdélyben 40,640 folyt be tisztán. Ezt annál inkább tartom kiemelendőnek, mert a magyar államjövők jövedelmezőségéről Magyarországon de egyebütt is túlzott véleménynyel vannak.

„Ugyanez áll a be nem töltött papiszékek járulékáról. Igenis, volt idő midőn a kincstár e forrásból néhány százezer forintot kapott; minthogy azonban az állomások lassanként betöltettek, 1824-re már csakis 86,000 frt lett előirányozva és valamivel több, t. i. 95,160 frt beszedve. A következő évben e cím alatt már semmit sem várhatni, mivel a bevétel nem lesz képes a kiadást fedezni.

„A montanisticum jövedelme külön van egybeállítva, és látható, hogy az állami pénztárakba folyt bevételi felesleg ugyan nem több 128,409 frtnál, azonban a vagyon is további 113,353 frttal szaporodott. A tiszta jövedelem tehát 241,760 frttal van kimutatva. Erdélyben a bevétel ugyan kisebb 215,180 frttal mint a kiadás, minthogy azonban a vagyon 107,639 frttal emelkedett, a hiány 107,540 frtra apad.

„Az eddig ismert bevételeken kívül még a „különféle bevételek“ czíme alatt is fordulnak elő Magyarországon és Erdélyben jövedelmek, a melyek, habár igen csekélyek,

teljesség kedvéért nem maradhatnak érintetlenül. 1824-ben a következő bevételi czímek fordúlnak elő:

„a) Járulékok a vallás- és iskolai alapból, az erdélyi tartományi pénztárból sat. Ezek mindössze Magyarországnban 17,060 frtra és Erdélyben 8920 frtra rúgtak;

b) Fiscalítások, a mely czímen Magyarországnban befolyt 85,220 frt, de ki is adatott 71,210 frt, és így a tiszta bevétel 14.010 frtra szállt le. Erdélyben csakis 880 frtot tett ezen bevétel, már befoglalva a papi hagyatékpénzeket (Massalgeld). — 1825-ben e czímen összefoglalva mindent, csakis 21,552 frtot lehetett beszedni;

c) Activ kamatok, többnyire revöktől. Ily bevétel csakis Magyarországnban volt és pedig 18,922 frt;

d) Selyemtenyésztségnből 207,330 folyt be, de a kezelési költség 218,280 frtra rúgott s így e czímen 10,050 ft hiány áll elő. Hogy azonban ily kedvezőtlen eredmény nemcsak 1824-ben állt be, kitünik a magyar-erdélyi udvari számvevöségnek mellékelt kimutatásából; és jóllehet a pénzügyminiszterium az udvari számvevöség és központi állampénztár kimutatásai között lévő különbségek miatt a főszámvevöszékkel a különbségek rendbehozatala végett érintkezésbe lépni kénytelenítettet, ez által csakis a veszteség számtétele fog módosítást szenvedhetni és bizonyos, hogy e czímen kiadás nem pedig bevétel eredményeztetik;

e) Mártonbér. Erdélyországnból e czímen 3690 frtnyi bevétel;

f) Térítmények és egyéb bevételek. Mint minden nagyobb háztartásban, úgy az állam háztartásában is fordulnak elő jövedelmek, a melyek a többi rovatok egyikébe sem illeszthetők, de a rendkívüliek közé sem tartoznak. Ily jövedelem volt Magyarországn 38,310 frt. Erdélyben 3,410 frt.

„Ebből állanak az összes rendes jövedelmek Magyarországnból és Erdélyből. Miután Felsőged határozott parancsa oda irányúl, miszerint mutassam ki, mennyire emelkedik Magyarország összes jövedelme, valamint kezelési és közigazgatási költsége és járuléka az összes kiadásokhoz: úgy tartom, hogy csak a rendes és ismétlődő nem pedig a rend-

kivüli kiadások tartóznak a kimutatásba, a melyet Felsőged őhajtott, annál inkább, miután a rendkívüli bevételek legnagyobb része t. i. 1.028,258 ft államjavak eladásából származik, melyek tehát nem jövedelmet képeznek, hanem inkább a törzsvagyont emésztik és így az államjavak jövedelmét a jövőben apasztják. Az „egyéb rendkívüli“ Magyarországon 10,680 és Erdélyben 5,040 frtot jövedelmezett. Hogy azonban minden bevétel láthatóvá tétessék, mely 1825-ben Magyarországon és Erdélyben eszközöltetett, ezen renki-
vüli bevételek is találtak helyet a kimutatásban.

„A közigazgatási és kezelési költségeket illetőleg meg kell jegyeznem, hogy csak azok lettek felvéve a főkimutatásba, a melyek kizárólag Magyarországot illetik.

„Az udvari szükségletre vonatkozó megjegyzések a kimutatásban foglaltatnak és azokból kitűnik, hogy a valódi kiadás 67,000 fittal csekélyebb volt az előirányzatnál.“

„A kamaralis kiadásoknál, melyek a helytartótanács, a magyar kamara, a táblák és ágai valamint az erdélyi dikasteriumokra kiterjednek, szintén kisebb volt a kiadás az előirányzatnál, mindazonáltal Erdélyben 192,070, Magyarországon 1.018,830 frt lett ily czímen kiadva.

„A „kezelési költség“, mely Magyarországon az előirányzatnak meghaladásával vagyis túllépésével 223.750 frtot, Erdélyben 24,100 frtot tett, részleteiben a kimutatásban felismerhető.

„Aequivalensekre Magyarországon 4,140, Erdélyben 6,810 frt, a nagyszámú de csekély összegű alapítványokra Magyarországon 43.335 frt, Erdélyben 27,040 frt lett kiadva.

„A „fiscalítások“ czíme alatt nincs semmisen betéve, mert azok a bevételnél már levonásba hozattak, és minden bevételi ágánál a tiszta bevétel van elszámolva. Ezenkívül Magyarországon 1,640 frt Regale beneficium, 47,150 különféle kiadás és Erdélyben 340 frt pénzzállítmányi költség fordul elő.

„Jóllehet a központi számvevőség által készített főgyebeállítás pontos áttekintést a Magyarországon és Erdélyben volt brutto- és netto-jövedelmekről, még két külön kimutatást

készíttem és csatolok ide, melyek külön-külön mutatják Magyarországra és Erdélyre nézve a mindennemű adók és bevételek összegét az ezeket terhelő kezelési és beszedési költségek levonásával, valamint a közigazgatási költségeket.

„Ezen két kimutatás elsejéből Felséged látni méltóztatik, hogy 1824-ben Magyarország összes 10.666,880 frtnyi bevételéből 1.851,481 frt kiadás lett fedezve, és így a közös kiadások fedezésére még 8.815,409 frt maradt rendelkezésre.

„A második kimutatás szerint Erdély összes bevétele 2.348,189 frtra terjedt, a melyből levonva 454,382 frt kiadást, a közös költségekhez 1.893,807 frtot szolgáltatott.

„A két ország tehát együttvéve 10.709,216 frttal járult a közös állami kiadásokhoz (Concretal-Staats-Ausgaben), melyek összevonása a legfelsőbb parancsban kitűzött feladatnak félremagyarázása nélkül történhetett, mivel úgy területre mint népesedésre és minden egyéb körülményre való tekintettel, sőt arra nézve is, mit a két ország a közös terhekhez fizet, nincs különbség a két ország között, Erdély úgy távol-sága mint terményeinek nehéz értékesítése által annyival kedvezőtlenebb helyzetben lévén.

„Annak kimutatása végett, hogy a most említett járulékok mily viszonyban áll a közös kiadásokhoz, ezek egybeállításához kelle fogni, a mi a szintén, idecsatolt táblázatban a legnagyobb pontossággal történt, azon elvből indulván ki, hogy csak oly kiadások vétessenek fel a táblázatba, a melyek nélkül állam fen nem állhat, vagy kellőleg nem igazgathatik és a melyeket Magyarország akkor is viselne, ha a többi államtesttől elválasztva volna.

„Ide tartozik kétségtelenül a legfelsőbb udvartartás, a külügyi ministerium költsége, a hadügyi kiadás, a központi kormányzat költsége és oly politikai intézetek szükséglete a birodalmi fővárosban, a melyek máshol a monarchiában oly kiterjedésben nem léteznek és az összes lakosság használatára állanak, annál is inkább, mivel a központi kormányzat költségei közé csak azok számítottak, melyek az államtanács, pénzügyministerium és általános udvari kamara, az udvari haditanács (Hofkriegsrath) és a főszámszék

által származnak, míg mindazon főhatóságok és udvari számvevőségek (Hofbuchhaltungen), melyek csak a német tartományok ügyeivel foglalkoznak, mint az egyesített udvari kanczellária, főtörvényszék, rendőrségek, valamint mindazon hatóságok és hivatalok, melyek a német, gács és olasz tartományokban léteznek, az egybeállításból kihagyattak.

„Ép oly kevéssé vagy talán még kevésbé lehet kétségbe vonni Magyarország és Erdély kötelezettségét az államadóság terheihez járulni. Minthogy azonban e tekintetben az 1811/12-dik évi országgyűlésen ellenkező értelmű nyilatkozatok történtek, legyen szabad már e helyen — noha e tekintetben egy legközelebbi külön előterjesztésben alkalmam lesz bővebben szólhatni — figyelembe ajánlani: hogy úgy a kamatozó mint nem kamatozó államadóság — a mint az a sommás-táblázatokból is kiviláglik — egyedül csak a háborúk és hadikészületek roppant költségei által származtak; hogy ezen hadjáratokban nem egyes kerületek és tartományok forogtak veszélyben, hanem a mi minden államra nézve a legbecsesebb, t. i. a lét és függetlenség; hogy e czél elérésében Magyarország — azon ellentét miatt melyben alkotmánya és az aristocraticus elvek továbbterjedése a republicanus Franciaország és Napoleon eszméivel állottak — érezhetőbben volt érdekelve; és hogy Magyarország ezek daczára — legalább pénz tekintetében — kevesebb segílyt nyújtott, mint a többi tartományok; hogy végre Magyarország a hadiszerencse elmaradásakor is — kis területek kivételével — ment maradt invasióktól, melyek a többi tartományoknak milliókba kerültek.

„Habár a közös kiadások között rendkívüliek is előfordultak, azokat itt nem hozom számításba, mert a bevételeknél, az ott előadott okoknál fogva, a rendkívüliek szintén kihagyattak.

„Azon rendes közös kiadások, melyekhez Magyarország és Erdély a jog és méltányosság alapján járulni tartozik, a táblázat szerint 83.719,650 forintra rúgnak, melyek a hasonnemű előirányzati összegtől csak mintegy 70,000 frttal eltérnek.

„Ha Magyarország és Erdély területe meg népessége

az egész monarchia területével és népességével viszonyítottik, Magyarország és Erdély valamivel többre, mint a monarchia egy harmadára tehető, miután Magyarország a határörvidéken kívül 4181 négyszög mértföldet, Erdély pedig 1109 □ mfd, együttvéve tehát 5290 □ mfdet tesznek; és jóllehet a népesség száma tekintetben positiv adatok hiányzanak, annyi mégis bizonyos, hogy az 1832-dik évben megjelent táborkari térképen előforduló adatok szerint Magyarország a határörvidék elhagyásával 8.585,874 és Erdély ugyan a határörvidék nélkül 1.825,307 lakossal, együttvéve tehát 10.411,181 lakossal bírt, és hogy e számok a valóságnál inkább kisebbek mint nagyobbak, míg ugyanazon térkép adatai szerint az egész monarchia területe 12,153 □ mfdel és lakossága 30.006,849 lélekkel mutatkozik.

„A szóban lévő két ország jövedelmi feleslege nem is fedezi harmadrészét azon 33 millió frtnak, a melyet az államadósság fedezése szükségel; ennek maradéka és az összes közös költségek terhe a német-szláv és olasz tartományokra nehezül.

„Ha azon szempontból vétetik a dolog, hogy a közös költséghez való járulásnak helyes viszonyba öntése nemcsak a területtől és népesség számától, hanem még más körülmények figyelemre méltatásától függ: úgy ezen állításnak helyességét, magában véve, tagadni nem lehet. Minthogy azonban Magyarország termékenysége nemcsak közelít más tartományokéhoz, sőt némely kivétellel meghaladja ezeket; miután az ország lakói képesítés és természetes hajlam tekintetében mitsem engednek másoknak; mivel azon becsnél fogva, melyet a nemzet szóvivői az ő alkotmánynak tulajdonítanak, ebben csak nem láthatják a természet adományai és a képesség fejlesztésének akadályát: a magában véve helyes állítás itt nem alkalmazható. — De bármikép is gondolkozzék valaki e tárgyról, azt nem fogja bebizonyíthatni, hogy a jognak és méltányosságnak elég van téve ha Magyarország és Erdély a birodalom közös költségeinek csak is egy nyolczadát viseli.

„A magyar alkotmányban rejlő csekély belkormányzati költségek itt figyelembe nem vehetők, mert feltéve, hogy az

alkotmány nem léteznék, Magyarország legfeljebb 30 kerületi hivatalt, mindegyiket 11,000 frttal számítva, és a már most is fizetéses kerületi tábla helyett ugyanannyi erősebben fizetett országos törvényszékeket igényelne. Ezen kiadások mindössze 400,000—500,000 frtot tennének legrosszabb esetben, a melyek legnagyobb része illetékek által ismét fedeztetnék és számos előnyt eredményezne a kormány részére. A kisebb kezelési és közigazgatási költségek tehát semmit sem változtatnak a dolgon s én e körülményt szóba sem hoztam volna, ha nem lettem volna magam is gyakran tanúja annak, hogy ezen közigazgatási költségek a csekély jövedelem compensatiója gyanánt mutattattak fel.

„Legfőbb figyelmet érdemel azon körülmény, hogy a német tartományok (Olaszország nélkül) az 1816-ik év óta 142.626,511 frttal több telekadót fizettek, mint az eredeti kiszabás rendeli, és hogy az 1820-dik év óta fennálló házáddal együtt 176.626,511 frt p. pénzzel többet fizettek ez évtizedben, míg Magyarország hadiadója, mely annyiszor volt támadások tárgya, Felségednek trónra lépte óta nem változott.“

A felterjesztésben említett táblázatok az archivumokban nem található, de nem is szükségesek feltétlenül, miután mindazon adatok, a melyek érdekekkel birnak, az előterjesztés folytán megemléttetnek.

A befoglalt adatokra nézve csak azon megjegyzésem van, hogy a magyar tartományok jövedelme közé mindenestre a határőrvidék jövedelme is beszámítandó, és hogy a közös szükségletnek kimutatásakor a közös bevételek is számításba voltak volna vonandók, a mi ha történik, egészen más viszonyszám ered vala a teherviselés arányának kipuhatólásánál.

Baldacci ezen feltetjesztése annyira érdekes, hogy azt teljességében közlendőnek tartottam. Visszátérek még e fontos okmányra, mikor az 1846. 1847. és 1848-ik évre vonatkozó adatok kipuhatólása és ismertetése után a monarchia félszázados államháztartása felett teendém észrevételeim.

Az 1846-dik és 1847-diki évek.

Előre bocsátom e három évről az előirányzatot és pedig egybefoglalva az 1846. és 1847-ik évről szóló adatokat az egybehasonlítás könnyítése végett.

I. Szükséglet.

A) Rendes.	1846-ra	1847-re
1. Államadósság:		
a) kamat	41.045,670 frt	40.171,357 frt.
b) tőkevisszafizetés	3.069,010 „	2.998,220 „
c) az által. törlesztési alapnak	2.049,150 „	2.038,650 „
d) a lomb.-vel. „	208,000 „	159,700 „
	46.371,830 „	45.367,927 „
2. Udvartartás	5.375,863 „	5.307,943 „
3. Külügy	2.284,172 „	2.298,677 „
4. Hadügy	47.291,693 „	47.667,782 „
5. Által. közigazg. költség.	30.536,000 „	30.979,800 „
6. Politikai alapok és intézetek	16.637,868 „	16.893,063 „
7. Rendőrség	2.348,667 „	2.421,975 „
8. Kataster	665,050 „	715,050 „
9. Vegyesek	83,333 „	83,333 „
Beszedési költség és bevételi apa- dások	32.549,265 „	33.601,518 „
	184.143,741 „	185.337,068 „
B) Rendkívüliek:		
10. Idegen kormányoknak	76,559 „	76,747 „
11. Rézpénz beváltásra	20,000 „	20,000 „
12. Kárpótlás testületeknek és magáno- soknak	975,000 „	972,000 „
13. Hadügyi	5.826,799 „	8.958,269 „
14. Vasutakra	8.000,000 „	10.000,000 „
15. Vegyesek	2.590,696 „	2.508,155 „
16. A függő adósságra	2.137,650 „	2.356,400 „
	19.626,704 „	24.891,571 „
C) Tartalékul	1.000,000 „	1.000,000 „
A szükséglet főösszege	204.770,445 „	211.228,639 „
A fedezet főösszege	185.742,881 „	190.179,250 „
Hiány	19.027,564 „	21.049,389 „

II. Fedezet.

A) Rendes.

Direct adók:	1846-ra	1847-re
1. Telekadó	39.011,896 frt	39.046,682 frt
2. Házadó	4.761,540 „	4.873,147 „
3. Örökségi adó	82,700 „	81,800 „
4. Subsidiüm ecclesiast.	73,045 „	81,045 „
5. Személyadó	1.398,666 „	1.406,883 „
6. Kereseti adó	2.718,510 „	2.744,952 „
7. Trieszt átalánya	60,000 „	60,000 „
8. Zsidóadó	1.134,015 „	1,109,851 „
	<u>49.240,372 „</u>	<u>49.396,865 „</u>

Indirect adók:

9. Fogyasztási adó.	23.762,000 „	23.916,000 „
10. Határvám és harminczad	22.403,000 „	22.514,000 „
11. Só	29.987,348 „	30.880,984 „
12. Dohány	19.505,180 „	21.197,200 „
13. Bélyeg	5.748,904 „	5.866,700 „
14. Illeték	981,380 „	965,000 „
15. Lotto	12,579,065 „	12.766,800 „
16. Posta	6.797,340 „	7.163,000 „
17. Útívám	2.591,728 „	2.600,205 „
18. Diritti unitti	380,000 „	369,000 „
19. Puskapor és salétrom eladás	169,490 „	189,150 „
	<u>124.905,435 „</u>	<u>128.427,539 „</u>

Államjavarak és regalék:

20. Állami urodalmak	3.600,000 „	3.723,000 „
21. Papi járulékok	11,200 „	71,330 „
22. Gyáarak után	13,900 „	9,500 „
23. Montanisticum	1.200,000 „	1.200,000 „
	<u>4.825,100 „</u>	<u>5.003,830 „</u>
24. Különfélék	5.042,831 „	5.168,536 „
A rendes fedezet.	<u>184.013,738 „</u>	<u>187.996,270 „</u>

B) Rendkívüli:

25. Vörösréz eladás	9,000 „	9,000 „
26. Államjavarak eladásából	266,000 „	206,400 „
27. Különfélék	1.454,143 „	1.967,580 „
Rendkívüli fedezet	<u>1.729,143 „</u>	<u>7.182,980 „</u>
A fedezet fősszege	<u>185.742,881 „</u>	<u>190.179,250 „</u>

Ezen évekből a zárszámadási iratok hiányoznak és nem találhatók, sem az irattárakban, sem a számvevő közegeknél. Vannak egyes részletes kimutatások — melyeket ismertetni fogok — sommás kimutatást azonban csak a sta-

tistikai hivatal „Tafeln zur Statistik der österr. Monarchie für die Jahre 1845 und 1846. Erster Theil“ czimű munkában találtam, és így nem marad más hátra, mint ezt követni.

Lássuk mindenelőtt az 1846-ik évre vonatkozó adatokat:

Államháztartás az 1846-ik évben.

I. Állambevétel.

Direct adók.	Brutto- bevétel	Beszedési és jöve- déki költség	Netto- bevétel
Telekadó	38.130,374 fnt	630,289 fnt	37.500,085 fnt
Házadó	4.890,381 „	192,165 „	4.698,216 „
Örökségi adó	203,057 „	5,486 „	197,571 „
Osztályadó	34 „	—	34 „
Személyadó	1.420,990 „	38,072 „	1.382,918 „
Kereseti adó	2.806,980 „	46,912 „	2.760,068 „
Zsidóadó	1.096,245 „	2,295 „	1.093,950 „
Egyebek	102,610 „	—	102,610 „
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
	48.650,671 „	915,219 „	47.735,452 „
Indirect adók.			
Fogyasztási adó	22.645,837 „	1.114,162 „	21.531,675 „
Határvám	22.566,690 „	3.483,809 „	19.082,881 „
Sójövedék	32.075,477 „	6.597,858 „	25.477,619 „
Dohányjövedék	21.174,408 „	9.154,790 „	12.019,618 „
Bélyeg	6.082,972 „	357,449 „	5.729,523 „
Jogilletékek	1.020,638 „	44,058 „	976,580 „
Lotto	13.965,445 „	8.492,716 „	5.472,729 „
Posta	7.493,004 „	5.538,858 „	1.954,146 „
Útvám	2.629,687 „	92,669 „	2.537,018 „
Diritti uniti (Lomb.-Ve- lenczében)	355,270 „	36,648 „	318,622 „
Puskapor és salétrom- jövedék	1.705,448 „	1.180,224 „	525,224 „
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
	131.718,876 „	36.093,271 „	95.625,605 „
Államjavak és regalék.			
Állami urodalmak	9.240,936 „	5.058,487 „	4.182,449 „
Montanisticum	12.678,502 „	11.181,960 „	1.496,542 „
Gyáarak	373,146 „	377,612 „	4,466 „*)
Határőrvidéki jöved.	726,950 „	54,179 „	672,771 „
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
	23.019,534 „	16.672,238 „	6.347,296 „

*) Hiány.

Különféle bevétel.

Központiak	2.864,960 frt	—	2.864,960 frt
A tartományokból	2.251,168 „	—	2.251,168 „
	<u>5.116,128 „</u>	—	<u>5.116,128 „</u>
F ö s s z e g	208.505,209 „	53.680,728 frt	154.824,481 „

II. Államkiadás.

Udvartartás		5.224,233 frt
Államtanács		362,515 „
Külfüggy		2.488,075 „
Pénzügyi igazgatás:		
központi	9.179,963 frt	} 21.078,518 „
tartományi	10.059,960 „	
kárptótlás a fogyasztási adók behozása miatt	<u>1.838,595 „</u>	
beszedési és jövedékbeli kiadás		53.680,728 „
Államadósság:		
kamat	39.449,602 „	} 49.033,349 „
tőkevisszafizetés és lotteria-díjak	4.925,845 „	
törlesztési alapoknak	2.397,444 „	
hitelügyi és kezelési kiadások	<u>2.260,458 „</u>	
Hadüggy		59.111,913 „
Igazságüggy		4.693,021 „
Politikai közigazgatás		11.277,665 „
Kataster		701,787 „
Politikai alapok és intézeteknek		16.983,297 „
Rendőrség		2.337,236 „
Ellenőrző hatóságok		2.806,654 „
A központi kormányzat rendkívüli kiadásai		<u>600,666 „</u>
	F ö s s z e g	230.379,657 „
Ezt egybehasonlítja a bevétellel, mely	208.505,209 „	
mutatkozik		21.874,448 „ hiány.

Lássuk már most, mely kiadások és bevételek számolandók el a központ, német-szláv tartományok, Lombard-Velence és Magyarország czimén?

1. A központi kiadások és bevételek:

- a) udvartartás 5.224,233 frt; ebből $\frac{1}{3}$ t. i. 1.741,411 frt számolandó el külön-külön a birodalom mindhárom államára;
- b) a katonai költség 59.111,913 frt, de megjegyzendő, hogy itt már levonatott 1.319,823 frt a határörvidéki adminisztrációra, mint nem katonai kiadás;

- c) a külügyi miniszterium költsége volt 2.488,075 frt;
- d) a pénzügyi igazgatás 11.018,558 frt költségei között az általános udvari kamarára csak 657,121 frt esik;
- e) a politikai közigazgatás költségei között előfordul:
a magyar udvari kancellária	264,417 frt
az erdélyi „ „	106,916 „
összesen	371,333 „ költséggel;
- f) Az ellenőrző hatóságok között előfordul: a főszámszék (General-Rechnungs-Directorium) 109,221 frt kiadással, és udvari számvevőségek 1.310,243 frttal; ez utóbbi összegből esik:
- az állami hitel- és központi-udvari-számvevőségre 126,319 frt
- a kamarai főszámvevőségre 146,610 „
- a magyar-erdélyi udvari számvevőségre 43,789 „
- és az udvari katonai számvevőségre 422,634 „
- az első tétel az államadóssági kiadásoknál
- a második „ a központi „
- a harmadik „ a magyarországi „
- a negyedik „ pedig a katonai „ lesz elszámolandó;
- g) a rendkívüli központi kiadások nincsenek részletezve;
- h) a központi 2.864,960 frt bevétel szintűgy nincs részletezve.

A tartományi kiadások és bevételek.

2. A magyar és olasz tartományok kiadásai és bevételei:

A) B e v é t e l.	Magyarország	Erdély	Határőrvidék	Lombard-Velencze
	frt	frt	frt	frt
Telekadó	4.497,064	773,503	1.038,170	12.395,240
Egyéb direct-adók.	100,000	—	—	1.717,798
Fogyasztási adó	—	—	—	5.233,716
Határvám	2.495,022	16,985	523,936	5.507,310
Sójövedék	5.573,077	2.231,319	614,807	4.841,200
Dohány	—	—	—	3.020,932
Bélyeg	—	—	—	1.836,365
Illetékek	160,854	13,428	9,200	263,020
Lotto	395,031	82,955	28,846	1.656,750
Posta	80,760	1,422	3,620	512,211

	Magyarország	Erdély	Határőrvidék	Lombard-Velence
Útívám és diritti uniti . . .	—	—	64,482	318,622
Lőpor és salétrom eladásból . .	188,517	8,988(hiány)	5,456(h.)	76,987
Állami urodalmak	2.311,283	107,112	176,881	214,361
Montanisticum .	224.635	231,205	4,163	116,083(h.)
Határőrvidéki jövedelem . .	—	—	672,771	—
Különfélék . .	417,904	11,828	192,901	473,209
Főösszeg	16.445,087	3.457,925	3.324,321	37.951,638

A magyar korona tartományaiból tehát brutto befolyt 23.227,333 frt.

A monarchia nem központi bevételei tettek összesen 151.959,521 frtot; ebből jutott:

- a) a német-szláv tartományokra 90.780,550 frt, és így egy □ mfdre esik 17,442 frt, a mi teszen egy-egy főre 5 frtot;
- b) a lombard-velencei királyságra 37,951,638 frt, és így egy □ mfdre 48.034 frt esik, vagyis egy-egy lakosra 7 frt 36 kr. p. p.;
- c) a magyar királyságra 23.227,333 frt, és így egy □ mért-földre jut 4,147 frt, egy-egy lakóra 1 frt 36 kr. p. p.

B) A kiadások.

Pénzügyi kiadás:	Magyarország	Erdély	Határőrvidék	Lombard-Velence
	frt	frt	frt	frt
Pénzügyi hatóságok . . .	229,652	73,204	—	755,187
Pénzügyőrségek (fiscalämter)	23.708	25,495	—	56,018
Pénztárak	27.409	8,189	—	35,826
Pénzügyi őrség	—	—	—	1.287,534
Különfélék	82,540	4,093	116,935	339,709
Igazságügy	311,572	19,043	—	2.320,766
Polit. közigazgatás	569,868	48,200	765,666	2.229,044
Kataster	—	—	—	146,121
Polit. alapoknak és intézeteknek	—	—	275,178	6.839,927
Rendőrség	—	—	—	1.556,467
Számvevőségek	147,200	20,745	—	528,802
Főösszeg	1.392,139	198,969	1.157,779	16.095,401

Egybehasonlítva a bevétellel,

a fennmaradt felesleg 15.052,948 3.258,056 2.166,542 21.856,237

20 478,446 frt.

A német-szláv tartományok bevételi feleslege 63.427,948 frt, miután kiadásai 27.352,602 frttal vannak kimutatva.

Azonban az itt kimutatott felesleg változik, mert a központi kiadások és bevételek között felmutatott egynémely tétel szintén a három állam egyikére vagy másikára esik.

Ugyanis:

1. az állam adósság 49.033,349 frt összes kiadást mutat, e között a lomb.-velencei monte kiadása is foglaltatik. Ennek kiadása nincs ugyan külön kimutatva, azonban ismeretes az adósság állása az 1846-ik évben, volt ugyanis 57.721,734 frt 5%-os tartozás, ennek kamatszükséglete 2.886,587 frt 2.998,347 „ 4%-os „ „ „ 120,000 „ 829,880 „ nem kamatozó tartozás; és így az évi kamatszükséglet mintegy 3 millióra rúgott. Ehhez jön még 246,458 frt dotatio a monte törlesztési alapjának és így a fentebbi 49 millió frtból 3.250,000 frt esik a lombard-velencei királyság külön adósságára és marad

(49.033,349 frt

3.250,000 „)

45.783,349 „ mint kiadás az osztrák államadósság után. Minthogy pedig az 1846-ik év 21.874,448 frt deficitet mutat, mely újabb kölcsönök által volt fedezendő: úgy tekinthetjük a dolgot, mintha a deficit épen az államadósság rovataán maradt volna fedezendő, úgy hogy a tényleges bevételekből az összes állami kiadások és még

a 45.783,349 frtból

a 21.874,448 frt deficitet levonva

23.908,901 „ államadóssági kiadás fedeztetett a tényleges bevételből.

2. Központi közös kiadás és bevétel.

Ha a központi közös kiadásoknak és bevételeknek oly kiterjedést adunk, a mint az 1867-ik évi egyezmény által elismertetett, akkor az 1846-ik kiadásainak központi rovatából közösöknek tekintendők:

a) a külügyi ministerium kiadásai	2.488,075 frt
b) a hadügyi „ „	59.111,913 „
c) a főszámvevőszék költségei	109,221 „
d) különfélék	600,666 „
összesen	<u>62.309,875 „</u>

Ebből levonandók a központi közös bevé-		
telek a katonai kezelés után	2.591,517 frt	}
Különnféle rendes bevétel	68,938 „	
„ rendkívüli bevételek.	204,505 „	
	<u>2.864,960 „</u>	
Járukékok által volt fedezendő	59.444,915 „	
A központi czímen elszámolt kiadások összege	130.502,039 „	
ebből valódi közös költség	62.309,875 „	
A kétféle államadósságra kiadás	49.033,349 „	
Udvartartási kiadás, melyet a három államra felosztani		
fogunk	5.224,233 „	
A kiadásokból Magyarországot külön illeti:		
a) a magyar kancellária kiadása	264,417 frt	}
b) az erdélyi „ „ „ „ „ „	106,916 „	
c) a magyar udvari számvevőség.	43,789 „	
	<u>415,122 „</u>	
d) a hadügyi kiadások közé teendő a katonai számve-		
vőség kiadása	422,634 „	
e) az államadósság szükségletéhez még számítandó a		
hitelügyi számvevőség kiadása	126,319 „	
ez tesz együtt	117.531,532 „	
egybehasonlítva a központi kiadás főösszegével	130.502,039 „	
marad	12.970,507 „	

mely nem közös, hanem a német-szláv tartományokat illető kiadás.

Összefoglalva az eddig ismertetett kiadásokat, a teherviselés arányának kipuhatolása ekkép történik:

1. Államadóssági kiadás.

Az előbb kimutatott és tényleges bevételekből fedezhető

23.908,901 frt kiadáshoz még a szakszámvevőség

126.319 „ kiadása adandó, úgy hogy a bevételből

fedezendő volt 24.035,220 „

2. Közös kiadás. A központi kiadások részletezésénél mondottak után

az 59.444,915 frt netto-kiadáshoz még adandó

422,634 „ a katonai számvevőség kiadása

összesen fedezendő volt 59.867,549 „ ennek

70%-a 41.907,285 frt

30%-a 17.960,264 „

100%-a 59.867,549 „

azonban ezen közös kiadásokhoz a lombard-velencei királyság is járult, és pedig mint a következő 3-ik pont alatt látható, 16,864,826 frttal, és így a német-szláv, valamint a magyar tartományok által csak a maradék volt fedezendő, mely:

59.867,549	frt	
<u>16,864,826</u>	"	
43.002,723	"	ennek 70%-a 30.101,906
		és 30%-a 12.900,817
		<u>100%-a 43.002,723</u>

3. A lomb.-velencei királyság járuléka a központi kiadásokhoz 1846-ban a következő volt:

a fentebb kimutatott feleslege	21.856,237	frt
ebből levonandók még:		
járléki $\frac{1}{3}$ az udvartartáshoz	1.741,411	frt)
a „Monte“ külön adósságára	3.250,000	")
	<u>4.991,411</u>	"
úgy, hogy még maradt mint járuléka a közös birodalmi terhekhez.	16.864,826	"

4. A magyar királyság járuléka.

A bevételek és kiadások részletezésénél kimutatott bevételi felesleg	20.478,446	frt
ebből még levonandó:		
járlék az udvartartás költségeihez	1.741,411	frt)
a központi kiadások között foglalt	415,122	")
járlék a közös költségekhez (30%)	12.900,817	")
	<u>15.057,350</u>	"
maradt még	5.421,096	"

mely az államadóssági kiadásokra volt fordítható.

5. A német-szláv tartományok járuléka.

A szintén fentebb kimutatott bevételi felesleg	63.427,948	"
ebből levonandók még:		
járlék az udvartartásra	1.741,411	frt)
a központi kiadások között foglalt	11.970,507	")
járlék a közös kiadásokhoz	30.101,906	")
	<u>44.813,824</u>	"
maradt	18.614,124	"

a mely az államadósságra volt fordítható.

Ha a német-szláv tartományok részéről fenmaradt	18.614,124	"
összeghez a szintígy maradt magyarországi	<u>5.421,096</u>	"

több bevételt adjuk, ered 24.035,220 "

vagyis azon összeg, mely az (1) alatti pontban előfordul mint a tényleges bevételekből fedezett államadóssági kiadás, míg ezen kiadásnak 21.874,448 frtnyi tetemes része nem járulékokból fedeztetett, hanem hitelügyi operatiók útján és forrásokból, melyek a birodalom egyik részét sem terhelték külön.

Hasonlítsuk már most össze Magyarország államadóssági járulékát a 24.035,220 frt fedezett államadóssági kiadás-

sal, és azt látjuk, hogy Magyarország ezen 24 millió frtnak $22\frac{1}{2}\%$ -át fizette.

A most ismertetett lehozások alapján állíthatni, hogy Magyarország szemközt a német-szláv tartományokkal, az 1846-ik évben:

1. annyival járult az udvartartás költségeihez, mint az utóbbiak;
2. minden 100 frt közös költséghez 30 frtot fizetett;
3. az államadóssági kiadásokhoz $22\frac{1}{2}$ frtot adott Magyarország minden $77\frac{1}{2}$ frt után, melyet a német-szláv tartományok e célra befizettek.

Megjegyzendőnek tartom, hogy a nyugdíjak 9.554,612 frttal és a kegydíjak 2.834,665 frttal minden hatóságnál külön el vannak számolva, és így már azon rész terhére vannak írva, melyet illetnek.

Hogy az egy rész által sem fedezett 21.874,448 frt államháztartási deficitet az államadóssági rovatra vettem, teljesen correct, mert ezen deficit hitelügyi operatiók által fedezettvén, e rovatban találja az elszámolást, és így a tényleges járulékokra fektetendő volt viszonzyszámot, akármely rész hátrányára vagy előnyére, nem érinti.

A központi kiadásokból a német-szláv tartományok külön rovatára irtunk 12.970,507 frt összeget; ennek főbb alkatrészei:

Vasutak igazgatása és építése	8.254,703 frt
Kárpótlások a fogyasztási adó behozatala alkalmából	1.838,595 „
„Wiener Senat der obersten Justiz und Hofkommis- sion in Justiz-Gesetztsachen“	257,190 „
Egyesített kancellariák	441,715 „ sat.

Államháztartás az 1847-dik évben.

I. B e v é t e l e k.

Direct adók.	Brutto-bevétel	Beszedési költ- ség és jövedékbeli kiadás	Tiszta bevétel
Telekadó	37.847,390 frt	580,461 frt	37.266,938 frt
Házadó	5.039,823 „	188,483 „	4.851,340 „
Örökségi adó	146,079 „	6.295 „	139,784 „
Osztályadó	78 „	3 „	75 „
Személyadó	1.395,752 „	34.518 „	1.361,234 „
Kereseti adó	2.801,311 „	41.570 „	2.759,741 „
Zsidóadó	1.437,025 „	3,921 „	1.433,104 „
Külömbözök	129,931 „	—	129,931 „
	<u>48.797,398 „</u>	<u>855,251 „</u>	<u>47.942,147 „</u>
Indirect adók.			
Fogyasztási adó	21.634,684 „	1.447,481 „	20.187,203 „
Határ vám	23.007,833 „	3.397,746 „	19.610,087 „
Só jövedék	32.258,677 „	6.486,800 „	25.771,877 „
Dohány jövedék	21.203,930 „	8.122,802 „	13.081,128 „
Bélyeg	6.250,735 „	381,551 „	5.869,184 „
Illeték	1.053,942 „	45,660 „	1.008,282 „
Lotto	12.906,360 „	8.061,048 „	4.845,312 „
Posta	8.098,533 „	6.039,165 „	2.059,368 „
Út vám	2.569,905 „	104,542 „	2.465,363 „
Diritti uniti	388,427 „	45,344 „	343,083 „
Lőpor- és salétrom- jövedék	1.733,375 „	1.313,691 „	419,684 „
	<u>131.106,401 „</u>	<u>35.445,830 „</u>	<u>95.660,571 „</u>
Állam javak és regalék.			
Állami urodalmak	9.702,205 „	5.406,057 „	4.296,148 „
Montanisticum	14.997,629 „	13.195,568 „	1.802,061 „
Gyárak	265,630 „	381,819 „	96,189 „ (hiány)
Határörvidékből	677,727 „	55,185 „	622,542 „
	<u>25.643,191 „</u>	<u>19.018,629 „</u>	<u>6.624,562 „</u>
Különfélék.			
A központban	2.629,590 „	—	2.629,590 „
A tartományokból	2.542,806 „	—	2.542,806 „
	<u>5.172,396 „</u>	<u>—</u>	<u>5.172,396 „</u>
Főösszeg	<u>210.719,386 „</u>	<u>55.319,710 „</u>	<u>155.399,676 „</u>

II. Kiadások.

1. Udvartartás	5.464,219	frt
2. Államtanács	355,742	"
3. Külügyministerium	2.571,205	"
4. Pénzügyi igazgatás :		
központi igazgatás	9.422,321	frt
tartományi "	10.307,844	"
kárpótlás a fogyasztási adó miatt	1.846,977	"
beszedési és jövedékbeli költség	55.319,710	"
	<u>76.896,852</u>	"
5. Államadósság :		
kamat	40.127,887	frt
tőkevisszafizetés és lotteria díjak	4.256,453	"
törlesztési alapoknak	2.365,330	"
hitelügyi és kezelési költség	3.073,016	"
	<u>49.822,686</u>	"
6. Katonartartás	61.072,338	"
7. Igazságügy	4.916,828	"
8. Politikai közigazgatás	12.264,881	"
9. Kataster	730,911	"
10. Dotatio politikai alapoknak és intézeteknek	16.913,074	"
11. Rendőrség	2.413,889	"
12. Ellenőrző hatóságok	2.891,082	"
13. Rendkívüliek	25.043,155	"
	<u>Főösszeg</u>	<u>261.356,862</u>
Egybehasonlítva a bevétellel, mely	210.719,386	"
mutatkozik	50.637,476	" hiány.

A központiaknak mondott költségek a következőképen vannak egybeállítva, hozzávéve még az e czímen volt bevételt is :

Központi kezelés.

Bevétel.		
A katonai kezelésből (a határörvidék elhagyásával és a löpor és salétrom jövedék nélkül)	2.058,880	frt
Különféle rendes bevétel	43,209	"
" rendkívüli bevétel	527,501	"
	<u>Az összes központi bevétel</u>	<u>2.629,590</u>
Kiadás.		
Legfeljebb udvartartás	5.464,219	"
ebből fog számíttatni :		
1/3 a német-szláv tartományok rovására	1.821,406	frt
1/3 az olasz " "	1.821,406	"
1/3 a magyar királyság " "	1.821,407	"

Kü l ü g y i m i n i s t e r i u m :

az udvari és állami titkos kanzellária	707,574	frt	
követségek	1.142,252	"	} 2.571,205
consulatusok	246,625	"	
járlék Ulm és Rastatt részére . . .	474,754	"	
	<u>474,754</u>	"	

P é n z ü g y i i g a z g a t á s :

általános udvari kamara	633,735	frt	} 11.269,298 "
bányászati és pénzverési kamara . .	131,328	"	
központi bányászati igazgatóság . .	20,507	"	
vasutak központi igazgatósága . . .	8.453,526	"	
központi pénztárak kezelési költsége	183,225	"	
fogyasztási adó kárpótlás	<u>1.846,977</u>	"	

Á l l a m a d ó s s á g :

kamat készpénzben	40,127,887	frt	} 49.822,686 "
tőkevisszafizetés :			
a) visszafizetések	1,565,502	"	
b) lotteria kölesönök törlesztésével :			
tőke	1.324,800	"	
díjak	1.366,151	"	
c) az által. törleszt. alapnak	2,101,163	"	
d) a lomb.-velencei törl. alapnak . .	264,167	"	
e) a lebegő adósság kamatja	2.984,585	"	
f) hitelügyi és kezelési költség . .	<u>88,831</u>	"	

H a d ü g y i k ö l t s é g :

a hadipénztárak kiadása	61.172,273	frt	} 61.072,338 "
(levonva a határőrvidék kezelési költségeit, melyek a tartományi kiadások között előfordulnak).	1.370,603	"	
maradt	59.801,670	"	
a „Hofkriegsrath“-ra	435,495	"	
katonai „nyugdíjak“ ex camerali . .	819,081	"	
a katonaságot illető kiadások a kincstári pénztáraknál	<u>16,092</u>	"	

I g a z s á g ü g y :

a bécsi legfőbb tanács jogi ügyekre	273,350	"
---	---------	---

P o l i t i k a i k ö z i g a z g a t á s :

az egyesített udv. kanzellariák . . .	441,599	frt	} 878,946 "
a magyar „ kanzellária	249,966	"	
az erdélyi „ „	109,186	"	
az építészeti udvari tanács	<u>78,195</u>	"	

R e n d ő r s é g	108,004	"
-----------------------------	---------	---

Ellenőrző hatóság:			
főszámvevőségek	111,243	frt	} 1.491,536
udvari számvevőségek	1.380,293	"	
Rendkívüliek:			
belföldi iparvállalatok papírjainak be-			
váltására	24,200,000	frt	} 25.043,155 "
vételárak	13,170	"	
különfélék	829,985	"	
	fősszeg	158,350,479	"
A központi bevétel	2.629,590	frt	} 107.713,003 "
a tartományok feleslege	105.083,413	"	
	fedezetlen hiány	50.637,476	"

Ezen központi kiadásokból esik a mintegy birodalmi közös költségekre:

Közösek	}	a külügyi ministerium költsége	2.571,205	frt
		hadügyi költség	61.072,338	"
		a főszámszék kiadása	111.243	"
		a katonai számvevőség kiadásai	427,890	"
		különfélék	829,985	"
			65,012,661	"
		levonva a közös bevételt	2.629,590	"
		maradt fedezendő	62.383,071	"

Az államadóssági kiadások rovatába tartozik:

Maga az államadóssági kiadás	49.822,686	"
Az udvari számvevőségek között lévő	135,652	"
a hitelügyi és államadóssági számvevőségre, úgy hogy együttvéve kiadás volt	49.958,338	"
ennek egy része a lomb.-velencei államadósságot terheli és levonásba hozandó. Hogy mennyire megyen e kiadás, a következőből fog kitünni:		
a lomb.-velencei törli. alap dotatiója volt	264,167	frt
1847-nek october havában a lomb.-velencei adósság volt:		
4%-os adósság 2.136,747 frt; kamatja	85,470	frt
5%-os " 56.957,924 "	2.847,896	"
	2.933,366	"
Lombard-Velenceze terhére számítandó tehát	3.198,533	"
és így az összes államadósságbeli kiadásból, mely	49.958,338	"
a nem olasz tartományok terhére maradt	46.759,805	"

Együttal kihasítom a magyar tartományokat illető költséget a központi kiadásokból. Ilyen kiadás volt:

a magyar udv. kancellaria költsége	249,966	frt
az erdélyi „ „ „	109,186	„
a magyar „ számvevőség „	43,962	„
	<u>403.114</u>	„

E szerint az összes központi kiadásból, mely 158.350,479 frt volt, esik:

az udvartartásra	5.464,219	frt
közös költségekre	65.012,661	„
a nem olasz államadóságra	46.759,805	„
a lomb.-velencei államadóságra	3.198,533	„
Magyarországot illető kiadás	403,114	„
a német-szláv tartományokat illető	37.512,153	„
	<u>158.350,485</u>	„

A német-szláv tartományok rovására maradt 37.512,153 frt között foglaltatik egyszersmind a 24.200,000 frt vasuti részvények beváltására, mely vasut a német-szláv tartományok területén fekszik.

Lássuk már most, hogy a magyar tartományok mennyivel járultak a birodalmi terhekhez? E végre állítsuk egybe kiadásait és bevételeit, hasonlóképpen a lombard-velencei adatokkal.

1. Bevételek.

	Magyarország	Erdély	Határőrvidék	Lomb.-Velence
	frt	frt	frt	frt
Egyenes adók	3.961,064	773.598	1.034,733	14.178,928
Fogyasztási adó	—	—	—	5.252,526
Határ vám	2.552,312	12,600	511,562	5.370,233
Sójövedék	3.815,896	4.124,528	360,443	4.984,861
Dohányjövedék	—	—	—	3.053,497
Bélyeg	—	—	—	1.848,457
Illetékek	177,082	12,504	9,200	262,214
Lotto	419,379	86,477	27,988	1.347,723
Posta	119,519	1.382	2.754	538,993
Útívám és díritti uniti	—	—	61,944	343,083
Lőpor és salétrom eladásából	159,219	9,753	6,547(hiány)	98,101
Állami urodalmakb.	2.363,763	130,738	173,114	142,664
Montanisticum	272,062(h.)	158,493	3,084	84,031(h.)
Határőrvid. jöved.	—	—	622,542	—
Különfélék	469,000	9,919	180,902	433,632
Összeg	13.765,172	5.324,989	2.981,719	37.770,881

2. Kiadások.

	Magyarország	Erdély	Határőr- vidék	Lombard- Velence
	frt	frt	frt	frt
Pénzügyi hatóságok	244,886	66,859	—	756,920
Pénzügyérségek	26,272	30,594	—	53,923
Pénztárak	26,125	9,044	—	37,016
Pénzügyőrség	—	—	—	1,305,894
Egyéb pénzügyi kiadás	25,152	3,567	124,526	344,624
Igazságügy	340,069	22,540	—	2,483,459
Politikai közigazgatás	683,074	94,986	786,906	2,393,928
Kataster	—	—	—	161,528
Alapoknak és intézeteknek	—	—	291,028	6,824,500
Rendőrség	—	—	—	1,609,357
Számvevőségek	148,843	20,581	—	535,010
Összeg	1.494,421	248,171	1.202,460	16.506,159

Egybehasonlítva a bevétellel, a felesleg 12.270,751 5.076,818 1.779,259 21,264,722

A magyar királyság járuléka a központi kiadásokhoz } 19.126,828 frt.

A német-szlav tartományok feleslege volt 64.691,863 frt.

A most ismertetett adatok segítségével könnyű meghatározni az összeget, melylyel a birodalom három állama a birodalmi költségek viseléséhez járult. Tekintsük a számviteli elemek összefüggését.

1-ör. Lombard-velencei királyság.

Jövedelmi feleslege volt 21.264,722 frt

ebből levonandók :

saját adósságának szükséglete	3.198,533 frt)	
1/3-a az udvartartási költségnek	1.821,406 „ }	5.019,939 „
maradt a közös költségekre		16.244,783 „

2-or. Közös költség.

A netto kiadás volt	62,383,071 „
levonva Lomb.-Velence járulékát, mely	16,244,783 „
maradt fedezendő a másik két állam által	46,138,288 „
ennek 70%-a a német-szláv tartományokra	32,296,802 „
„ 30%-a a magyar királyságra	13,841,486 „
épen megadja a	46.138,288 „

3-or. A magyar királyság járuléka.

A magyar királyság bevételi feleslege . . .	19.126,828	frt
ebből levonandók:		
járulék az udvartartás költségeihez . . .	1.821,407	frt
az ezt illető központi költség . . .	403,114	"
30% a közözügyi kiadásokhoz . . .	13.841,486	"
	<u>16.066,007</u>	"
maradt még . . .	3.060,821	"

mely az államadósságra volt fordítható.

4-er. A német-szláv tartományok járuléka.

Bevételi feleslegük volt . . .	64.691,863	frt
levonandók:		
járulék az udvartartás költségeihez . . .	1.821,406	frt
központi költségeik	37.512,153	"
70% a közözügyi költségekhez . . .	32.296,802	"
	<u>71.630,361</u>	"
hiány . . .	6.938,498	"

E szerint az 1847-dik évben a német-szláv tartományok nemcsak hogy mit sem adtak az államadósság költségeihez, hanem még saját háztartásukban is deficitjük volt, 6.938,498 frt hiányozván a közözügyi költségekre számított 70%-os járulékhöz, származott pedig e hiány azon 24 millió frt kiadás által, a melyet osztrák vasutak részvényeinek vásárlására fordított a kormány, és melyet nem lehet a közös kiadások rovatába helyezni. Ezen számítás helyessége kitűnik abból, hogy a fedezetlenül maradt kiadás valóban az államháztartási deficittel egyezik. Ugyanis:

Az államadóssági kiadás	46.759,799	frt
ehhez járult Magyarország	3.060,821	frttal
	<u>43.698,978</u>	frt
fedezetlen maradt	43.698,978	frt
és az osztrák külön deficit	6.938,498	"
	<u>50.637,476</u>	"
összes deficit	50.637,476	"

mely ismét kölcsönök felvétele által fedeztetett. — Megjegyzendőnek vélem, hogy az itt ismertetett adatok a bécsi statisztikai hivatal kimutatásaiból vannak véve, melyek a kezelési kimutatásokból lettek annak idején merítve.

Minthogy az 1847-dik évvel a kormányforma és államháztartás egy korszaka végződik, még néhány érdekesebb adatot tartok ez évről közlendőnek.

A német-szláv tartományok bevételei és kiadásai voltak (hozzácsatolom a lombard-velencei és a magyarországi adatokat is):

A tartomány neve	Bevétel	Kiadás	Felesleg vagyis járuléka a központi költségekhez	
	frt	frt	frt	fejenként
Alsó-Ausztria	23.820,855	4.746,475	19.074,380	12 frt 26 kr.
Felső-Ausztria	6.320,670	1.909,859	4.410,811	5 „ 4 „
Stiria	5.148,124	1.899,455	3.248,669	3 „ 11 „
Karinthia és Kariniolia	4.855,660	1.777,002	3.078,658	3 „ 51 „
Tengerparti vidék	4.046,727	1.639,055	2.407,672	4 „ 31 „
Tirol	3.496,114	2.705,840	790,274	— „ 54 „
Csehország	21.186,284	3.953,276	17.233,008	3 „ 53 „
Morvaorsz. és Szilézia	10.045,992	1.837,668	8.208,324	3 „ 34 „
Galiczia	12.966,294	6.302,870	6.663,424	1 „ 14 „
Dalmatia	1.040,605	1.463,962	(hiány) 423,357	— „ — „
	92.927,325	28.235,462	64.691,863	3 „ 13 „
Lombard-Velence	37.770,881	16.506,169	21.264,721	4 „ 13 „
A magyar királyság	22.071,880	2.945,052	19.126,828	1 „ 19 „
A monarchiában a központiak kivételével	152.770,086	47.686,673	105.183,413	2 „ 47 „

Az államadósság kamata.

	Állandósított adósság				Függő adósság
	pengőpénzben kamatoz		váltópénzben kamatoz		P. pénzben kamatoz
	a tőke névszerinti értéke	5%-os értékre átszámítva és a nem kamatozó adósság	a tőke névszerinti értéke	2 1/2%-os értékre átszámítva és a nem kamatozó adósság	
	frt	frt	frt	frt	
1846-nak végével	946.182,966	864.148,539	176.860,265	155.079,513	60.847,050
1847-nek végével	975.737,546	878.764,453	174.984,661	153.738,534	98.621,200

Részletesb adatokat más helyen közlök, a mellékletek 2. a) pontja alatt.

A katonai kezelés zárszámadása.

(Az adatok az eredeti zárszámadásból vannak véve.)

I. Bevétel.

A) Saját jövedelem.

1. Az ellátási szakból . . .	195,044	frt 48	kr.	}	
2. Határőrvidékből . . .	2.238,450	" 12	"		
3. Rokkantak alapja . . .	206,259	" 43	"		
4. Szertárákból . . .	496,154	" 17	"		
5. Monturkommissiók . . .	39,477	" 28	"		
6. Tanintézetekből. . . .	157,963	" 37	"		
7. Ágykezelés	25,783	" 38	"		
8. Administrációból	61,103	" 15	"		
9. Gyalogságnál	64,637	" 5	"		
10. Lovasságnál	25,475	" 39	"		
11. Tüzérségnél	5,682	" 26	"		
12. Külön csapatoknál . . .	14,713	" 18	"		
13. Hadpénztáraknál	4.394,525	" 44	"		
14. A szekerészetenél . . .	6,844	" 18	"		
15. Ménosztályoknál	13,458	" 34	"		
16. Ménesektől	622,156	" 39	"		
17. Pótlovazás (Remontirung)	121,393	" 29	"		
18. Pótlovazási felügyelőségek.	182	" 30	"		
19. Iroda-kezelésnél	2,237	" 44	"		
20. Genie-osztálynál	128,176	" 46	"		
21. Laktanyákból	42,900	" 3	"		
22. Tengerészeti osztályból .	89,181	" 6	"		
23. Egészségügyi intézetek .	1,414	" 17	"		
24. Bécsi kórháznál	16,206	" 46	"		
25. Gyógyszerek kezeléséből .	11,687	" 48	"		
26. Nem előirányzott bevétel .	44,114	" 45	"		
				9.030,726	frt — kr.

B) A kincstár járuléka.

27. Az 1847-dik évre	47.125.380	frt 50	kr.	}	
28. " 1848 " "	5.014,094	" 18	"		
29. A lefolyt évekre	86,514	" 10	"		
30. " " "	2,604	" 20	"		
				52.228,593	" 38 "

41. C) Pénzszállítmányok az egyes kezelési ágakból 2.200,533 " 28 "

32. D) Visszatérítések 628,198 " 38 "

E) Jövedelem saját kezeléssel bíró osztályoktól.

33. A pizzihetonei fegyházból	3,027	" 49	"	}	
34. Lőpor és salétrom jövedék	1.143,041	" 56	"		
				1.146,069	" 45 "

35.	F) Visszatérítések a régi időkből	33.262	frt 10	kr.
36.	G) Pénztármaradvány a múlt évről:			
	készpénz	4.275,217	„ 44	„
	idegen pénz	1.317,345	„ 48	„
	értékpapír	2.283,269	„ 25	„
37.	H) Idegen pénzek:			
	készpénz	6.819,460	frt 12	kr. }
	értékpapír	2.011,069	„ 22	„ }
			8.830,529	„ 34
38.	Ideiglenes bevétel:			
	készpénz	4.158,613	frt 14	kr. }
	értékpapír	302,981	„ 40	„ }
			4.461,594	„ 54
39.	Megtérített ideiglenes kiadás:			
	készpénz	57.568,477	frt 59	kr. }
	értékpapír	47.243,676	„ —	„ }
			104.812,153	„ 59
	Összes bevétel	191.247,695	„ 53	„

Ezenkívül még a főszámvevőszéknek 1846-nak július 26-án ^{8810.}/_{696.} szám. alatt kelt decretuma folytán, evidentiában tartás végett mint követelés a könyvekben jegyeztetett 3.690,614 frt 21 kr pp. és 3.953,375 frt 9 kr. váltópénz a károlyvárosi határörvidéken okozott azon károkért, melyeket a Boszniából átkelt törökök ott okoztak, és kárpótolandó lesz a török kormány által. Hogy ez megtörtént-e valaha? Nincs tudomásom.

II. Kiadások.

A) A katonai dotatióból.

1.	A táborkoknak és katonai administratióra	2.386,372	frt 49	kr
2.	Kórházak igazgatása	29,268	„ 24	„
3.	A mérnöki kar	250,041	„ 31	„
4.	A laktanyákban lévő katonai feleknek	20,450	„ 22	„
5.	Sorgyalogság és vadászcsapatok	13.466,241	„ 59	„
6.	Lovasság	3.785,131	„ 18	„
7.	Tábori tüzérség	1.573,230	„ 9	„
8.	Vártüzérség	493,662	„ 8	„
9.	Külön csapatok	1.064,014	„ 12	„
10.	Általános kiadások	326,116	„ 50	„
11.	Ellátás a reglement alapján	1.041,822	„ 32	„
12.	Ágyúfogat	1.556,799	„ 53	„
13.	Katonai képezdék	599,050	„ 17	„
14.	Ruhabizottmányok	4.593,233	„ 46	„
15.	Pótlóvadászi felügyelőség	15,026	„ 17	„

16. Ménosztályok	276,653 frt 27 kr.	
17. Ménések	976,133 „ 6 „	
18. Szekerészet	577,859 „ 29 „	
19. Állatgyógyintézet	14,591 „ 52 „	
20. Lovak vásárlására	731,313 „ 14 „	
21. Irodai költségek	114,546 „ 29 „	
22. A genie-csapat	2.357,640 „ 55 „	
23. Laktanyák kezelése	749,408 „ 4 „	
24. Elszállásolás	827,246 „ 19 „	
25. Segélypénzek	91,075 „ 11 „	
26. A lagunák hajózása	29,470 „ 19 „	
27. A József-akadémia	37,412 „ 7 „	
28. a bécsi helyőrségi kórház	110,544 „ 27 „	
29. Egészségi kiadások	78,625 „ 59 „	
30. Gyógyszerészeti kezelés	234,645 „ 29 „	
A katonai alap általános kiadásainak összege		38.407,628 „ 52 „
B)		
31. Ellátási raktárak	14.289,361 „ 48 „	
32. Határőrvidéki kiadások	3.387,708 „ 48 „	
33. Rokkantaknak	1.672,177 „ 43 „	
34. Nyugdíjak	3.118,475 „ 21 „	
35. Ágyraktárak	929,037 „ 52 „	
36. Haditengerészet	2.282,056 „ 27 „	
		64.086,446 „ 52 „
C) Kiadásai azon kezelési ágaknak, melyek sajátjukból tartják fen magukat :		
37. A pizighetonei fegyház	5,168 „ 52 „	
38. A löpor és salétrom jövedéknél	1.278,244 „ 57 „	
39. D) Visszatérített dotatiók	33,262 „ 10 „	
Összes kiadás kincstári pénzekből		65.403,122 „ 51 „*)
E)		
40. Idegen pénz : készpénz . 6.690,834 frt 2 kr. }		
értékpapír . 1.739,062 „ 36 „ }	8.429,896 „ 38 „	
41. Ideiglenes kiadások és visszaszámított ideigl. bevétel : készpénz . 62.113,492 frt — kr. }		
értékpapír . 47.542,507 „ 40 „ }	109.655,999 „ 40 „	
		183.489,019 „ 9 „
Pénztármaradvány az év végével	7.758,676 „ 44 „	
		191.247.695 „ 53 „

*) Az 1846-ik évet ez összegből 2.028,070 frt 52 kr. illeti.

Áttekintése a magyarországi és erdélyi contributiókat és ujonczozási pénzeket illető elszámolásnak az illető törvényhatóságokkal:

I. Contributió (hadiadó).

	Hátralék 1864- nak végén	Tartozás 1847-re	Együttvéve	A befizetett és beszámolt összeg	Az 1847-ik év két végha- vában pótlólag beszolgáltatott	Hátralék 1847-nek végén
Pozsonyi kerület*)	1.019,415 frt**)	634,098 frt	1.653,513 frt	576,626 frt	252,865 frt	824,022 frt
Sopronyi "	648,164 "	489,860 "	1.138,024 "	492,324 "	221,516 "	424,189 "
Besztercebányai kerület	509,899 "	154,569 "	663,868 "	106,293 "	82,638 "	474,937 "
Pécsi "	105,914 "	558,364 "	1.364,278 "	459,048 "	323,863 "	581,367 "
Budai "	1.061,314 "	861,213 "	1.922,527 "	710,373 "	340,563 "	871,591 "
Kassai "	760,818 "	416,880 "	1.177,698 "	513,224 "	161,891 "	702,583 "
Debreczeni "	657,258 "	382,972 "	1.040,230 "	319,111 "	145,511 "	575,608 "
Magyarországból összesen	5.462,182 "	3.497,956 "	8.960,138 "	2.977,000 "	1.528,847 "	4.454,231 "
Ehhez jön a bántság	180,162 "	443,387 "	623,549 "	394,948 "	54,358 "	174,243 "
Slavonia	181,913 "	157,664 "	339,527 "	132,599 "	77,685 "	129,293 "
Erdélyország	2.485,620 "	879,033 "	3.364,653 "	773,597 "	401,056 "	2.190,000 "
	8.309,877 "	4.978,040 "	13.287,917 "	4.278,144 "	2.061,946 "	6.947,767 "

II. Járulék az ujonczozás költségeihez.

Pozsonyi kerület						
Sopronyi "						
Besztercebányai kerület						
Pécsi "	31,787 frt	62,842 frt	94,629 frt	57,964 frt	36,665 frt	Semmi ***)
Budai "						
Kassai "						
Debreczeni "						
Bántság	1,524 "	7,731 "	9,255 "	7,059 "	2,196 "	
Horvátország	839 "	1,678 "	2,517 "	1,678 "	839 "	
Slavonia	1,374 "	2,749 "	4,123 "	2,749 "	1,374 "	
	35,524 "	75,000 "	110,524 "	69,450 "	41,074 "	

*) A kerületek az 1847-ben volt katonai beosztás szerint vannak megtartva. — **) A pénzérték a krajczárok elhagyásával van beírva. — ***) A katonai zárszámadás végszámadás az 1847-dik évre.

Ide csatolok még néhány kimutatást államháztartási adatokról, melyek kevésbé ismeretesek és a cs. kir. osztr. főszámvevőszék feljegyzéseiből származnak.

1-ör. A hadsereg és tengeri had költségei.

a) Hadsereg.

Év	Összes kiadás osztr. ért. pénzben	Saját fedezés	Kincstári járulék
1816	83.026,333 frt	2.631,086 frt	81.395,247 frt
1817	77.254,978 „	2.293,618 „	74.961,360 „
1818	67.913,537 „	1.607,652 „	66.305,885 „
1819	63.683,055 „	3.002,645 „	60.682,410 „
1820	64.456,954 „	2.500,664 „	61.956,290 „
1821	94.666,363 „	8.729,336 „	85.937,027 „
1822	82.313,603 „	9.333,169 „	72.980,434 „
1823	72,198,065 „	7.645,410 „	64.552,655 „
1824	66.307,719 „	3.073,446 „	63.234,273 „
1825	50.508,357 „	3.112,980 „	47.395,377 „
1826	52.332,754 „	3.111,922 „	49.220,832 „
1827	58.344,382 „	3.479,922 „	54.864,460 „
1828	60.144,388 „	4.583,170 „	55.561,218 „
1829	60.771,277 „	3.670,979 „	57.100,298 „
1830	54.326,718 „	3.851,842 „	50.474,876 „
1831	85.585,439 „	4.943,408 „	80.642,031 „
1832	78.852,280 „	5.892,645 „	72.959,635 „
1833	76.684,753 „	4.407,727 „	72.277,026 „
1834	74.667,026 „	3.746,180 „	70.920,846 „
1835	71.961,322 „	5.063,354 „	66.897,968 „
1836	60.482,596 „	4.535,004 „	55.947,592 „
1837	55.216,504 „	14.390,122 „	40.826,382 „
1838	57.372,480 „	5.494,757 „	51.877,723 „
1839	58.491,565 „	4.550,038 „	53.941,527 „
1840	59.344,643 „	4.614,624 „	54.730,019 „
1841	61.427,698 „	4.855,682 „	56.572,016 „
1842	57.801,342 „	4.998,823 „	52.802,519 „
1843	54.944,531 „	5.371,472 „	49.573,059 „
1844	54.465,537 „	6.337,893 „	48.117,464 „
1845	55.727,295 „	6.286,883 „	49.440,412 „
1846	62.403,480 „	6.827,318 „	55.576,162 „
1847	66.242,194 „	6.093,990 „	60.148,204 „
1848	87.017,687 „	5.456,286 „	81.561,401 „
1849	157.584,281 „	10.165,912 „	147.418,369 „
1850	140.575,638 „	9.569,992 „	131.005,646 „

Év	Összes kiadás osztr. ért. pénzben	Saját fedezés	Kincstári járulék
1851	144.310,559 frt	9.862,126 frt	134.448,433 frt
1852 „	134.105,807 „	11.734,497 „	122.371,310 „
1853	130.648,632 „	14.257,998 „	116.390,634 „
1854	223.828,200 „	21.656,903 „	202.171,297 „
1855	241.235,344 „	16.908,436 „	224.326,908 „
1856	148.984,261 „	16.122,860 „	132.861,401 „
1857	125.989,568 „	9.686,437 „	116.303,131 „
1858	117.173,216 „	8.535,285 „	108.634,931 „
1859	239.264,092 „	14.001,488 „	225.262,604 „
1860	181.273,646 „	15.064,273 „	166.209,373 „
1861	162.817,321 „	13.265,458 „	149.551,863 „
1862	138.147,990 „	16.832,163 „	121.315,827 „
1863	113.259,246 „	8.179,327 „	105.079,919 „
1364—12 havi	*) 117.993,619 „	11.885,031 „	106.108,588 „
1864— 2 „ } időszak			
1865	95.534,354 „	8.975,130 „	86.559,224 „
<hr/>			
Főösszeg kerek-			
számban	4.820.390,000 „	386.000,000 „	4.434.390,000 „

b) Tengeri haderő.

1816	1.551,224 frt	27,339 frt	1.523,885 frt
1817	1.448,803 „	12,061 „	1.436,742 „
1818	1.514,050 „	9,074 „	1.504,976 „
1819	1.342,938 „	12,531 „	1.330,407 „
1820	1.385,609 „	7,126 „	1.378,483 „
1821	2.065,554 „	2,299 „	2.063,255 „
1822	1.728,802 „	10,455 „	1.718,347 „
1823	1.872,886 „	7,159 „	1.865,727 „
1824	1.438,307 „	496,256 „	942,051 „
1825	1.787,290 „	27,043 „	1.760,247 „
1826	1.995,691 „	34,431 „	1.961,260 „
1827	1.972,139 „	11,803 „	1.960,336 „
1828	2.029,407 „	3,539 „	2.025,868 „
1829	1.992,534 „	2,410 „	1.990,124 „
1830	1.843,123 „	7,093 „	1.836,030 „
1831	1.432,424 „	5,641 „	1.426,783 „
1832	1.645,407 „	410,270 „	1.235,137 „
1833	2.531,811 „	5,283 „	2.526,528 „
1834	2.044,261 „	9,750 „	2.034,510 „
1835	2.178,114 „	33,123 „	2.144,991 „
1836	2.220,320 „	48,946 „	2.171,374 „
1837	2.148,036 „	82,670 „	2.065,366 „

*) L. a jegyzetet a 128. l. alján.

Év	Összes kiadás oszt. ért. pénzben	Saját fedezés	Kincstári járulék
1838	1.973,266 frt	67,400 frt	1.905,866 frt
1839	1.916,171 „	24,063 „	1.892,108 „
1840	1.865,264 „	496 „	1.864,768 „
1841	1.934,525 „	722 „	1.933,803 „
1842	2.023,735 „	299 „	2.023,436 „
1843	1.953,137 „	391,052 „	1.562,085 „
1844	1.683,112 „	68,703 „	1.614,409 „
1845	3.372,083 „	194,046 „	3.178,037 „
1846	2.620,808 „	111,213 „	2.509,595 „
1847	2,396,159 „	99,593 „	2,296,566 „
1848	1.850,645 „	129,158 „	1.721,487 „
1849	3.396,608 „	77,843 „	3.318,765 „
1850	2.910,332 „	31,046 „	2.879,286 „
1851	3.858,813 „	22,777 „	2.836,036 „
1852	3.521,415 „	59,082 „	3.462,333 „
1853	4.628,190 „	122,177 „	4.506,013 „
1854	6.044,917 „	80,246 „	5.964,671 „
1855	5.414,999 „	37,016 „	5.377,983 „
1856	6.067,369 „	14,804 „	6.052,565 „
1857	6.449,683 „	225,547 „	6.224,086 „
1858	7.299,206 „	131,941 „	7.167,265 „
1859	8.259,571 „	71,231 „	8.188,340 „
1860	10.320,112 „	107,033 „	10.213,079 „
1861	15.335,805 „	243,996 „	15.091,809 „
1862	17.408,154 „	171,141 „	17.237,013 „
1863	9.368,425 „	86,101 „	9.282,324 „
1864—12 havi	} időszak	8.726,058 „	8.625,249 „
1864— 2 „		1.261,820 „	1.238,559 „
1865		7.563,459 „	226,670 „
Főösszeg kerekszámban	191.600,000 „	4.186,000 „	187.414,000 „

Ha a hadsereg e században volt költségeinek emelkedő során végig tekintünk, valóban nem csodálkozhatunk azon, hogy a monarchia évenként deficittel zárta be számadásait, és hogy összefüggésben ezzel az államadósság évről évre emelkedett. Tökéletesen igaza volt Baldaccinak, midőn felterjesztésében (melyet jelen értekezésemben (89—99. ll.) ismerttettem) a veszélyre figyelmeztetett, mely a hadseregnek a monarchia pénzerejét meghaladó költségei által a monarchiát fenyegeti. Az absolutismus korszakát semmi sem illusztrálja oly jellemzőleg, mint a roppant kiadás e czímen.

2-szor a) Az államadósság állapota 1847-nek végével:

1847-ben államadóssági kamatokban kifizetett 37.372,227 pfrt 36%^o kr.; a kamathátralék 1847. october végével volt 16.934,036 pfrt 26%^o kr., azaz, az államhitelezők a lejárt kamatokból mintegy 17 millió pfrtot nem vettek volt fel.

1847-nek végével az ezüstben kamatozó államadósság névértéke volt . 975.737,546 frt
 ebből az általános törlesztési alapon volt 158.330,374 „

úgy hogy tényleg csak 817.407,172 „ volt a forgalomban. Tekintve azt, hogy ezen papirok egy része 5%-nál jóval kisebb kamatláb szerint kamatozott, a fentebbi 975.737,546 frttőkének, 5% tőkében csak 878.764,453 frt tartozás felel meg.

A papirpénzben kamatozó tartozás 174.984,661 frtra rúgott (5%-os tőkére reducálva 153.738,534 frt), melyből szintén 484,643 frt (5%-ra reducálva 442,084 frt) volt a törlesztési alapon.

A lebegő adósság 98.621,200 frtra rúgott, ebből 40%^o millió frt a törlesztési alapon volt; a forgalomban lévő régi papirpénz 7.519,138 frtra rúgott.

Ezek szerint 1847-nek végével az államadósság állapota volt:

	névérték	5%-ra reducálva
1. Állandósított államadósság:		
p.-pénzben kamatozó	975.737,546 frt	vagyis 878.764,453 frt
papirpénzb. „	174.984,661 „	153.738,534 „
2. Lebegő adósság	98.621,200 „	98.621,200 „
	<hr/>	<hr/>
	1.249.343,407 „	1.131.124,207 „
levonva a törlesztési alapon lévő	199.565,017 „	187.076,596 „
	<hr/>	<hr/>
maradt	1.049.778,390 „	947.147,611 „
a papirpénzben kamatozóinak értékét szintén levonva		<hr/>
		441,084 frtban, marad
forgalomban lévő államadósság	1.049.778,390 „	943.705,527 frt
és papirpénz	7.519,138 frt	
	<hr/>	
	1.057.297,528 „	

2. b) Az államadóssági szükséglet az 1848—1865. években.

(Itt a kiadások összege van kimutatva, beleértve az állandósított és függő adósságot, a törlesztési alap járulékát a Daz-kártalanítás szükségletét is. A pénzürték osztrák értékű forintokra van átszámítva. Az adatok a zárszámadásokból vannak véve).

Évszám	Kamatokra	Tökelerovásra
1848	40.799,152 frt	11.804,334 frt
1849	42.394,918 „	32.955,068 „
1850	48.989,232 „	20.284,531 „
1851	51.473,834 „	193.603,834 „
1852	63.165,446 „	139,366,124 „
1853	67.461,861 „	136.750,820 „
1854	72.134,865 „	196.148,883 „
1855	80.353,781 „	69.742,382 „
1856	83.598,456 „	22.394,442 „
1857	93.059,636 „	199.630,136 „
1858	105.751,473 „	43.925,900 „
1859	93.005,865 „	91.963,959 „
1860	100.051,851 „	74.252,731 „
1861	102.977,485 „	95.113,477 „
1862	117.514,166 „	62.846,410 „
1863	119.426,313 „	277.529,588 „
1864 (12 hó)	111.427,687 „	44.137,954 „
1864 (2 hó)	22.974,401 „	18.526,147 „
1865	119.501,444 „	94.178,247 „

3-szor. Állami vasutak eladásából folytat be vétel:

1. Az állami vasut társaságnak 65.450,000 frton p.-pénzben eladatott, a brünn-olmütz-bodenbachi, továbbá marchegg-szolnok-szeged-temesvár-baziási vonal 1855-ben.
2. A lombard-velencei és olaszországi központi vasuttársaságnak 1856-ban eladattak a lombard-velencei vasutak 40.000,000 frton p.-pénzben.
3. A tiszai vasuttársaságnak ugyanazon évben a szolnok-debreczen-püspök-ladány-nagyvárad-i vonal 5.520,560 frt 93 kr. össz.
4. A Károly-Lajos vaspálya-társaságnak eladott 1858-ban a Krakkó-Dembina-Rzeszow vasut a két szárnyvonallal 13.189,842 frtért.

5. A Krakó-Granica-Sezakowa vasut eladatott 1858-ban a Ferdinand-éjszaki vasuttársaságnak 2.148,620 frton; végre
6. a) a déli államvasut, a sopronyi és laxenburgi szárnyvonalokkal,
 b) a steinbrück-reichenbergi vonal,
 c) az insbruck-kufsteini vasut, és a
 d) verona-botzeni vonal, 1858-ban váltak 100 millió ezüstforinton a déli államvasut-társaság tulajdonává. A vételárból 70 millió forint le van fizetve, 30 millió frtnak lefizetése a vasut jövedelmezőségétől van feltélezve és még künn áll.

4-szer. Az állandó kataster költsége.

Év	A kataster központi pénztáránál	Az örökös tartományokban	A magyar korona országaiban
1848	28,559 frt	637,461 frt	—
1849	46,204 „	633,434 „	—
1850	44,331 „	658,993 „	—
1851	90,791 „	724,417 „	—
1852	43,397 „	736,912 „	—
1853	64,586 „	735,085 „	9,340 frt
1854	113,481 „	733,252 „	16,061 „
1855	85,127 „	835,624 „	28,621 „
1856	110,088 „	835,570 „	136,220 „
1857	134,418 „	764,224 „	554,988 „
1858	132,480 „	533,528 „	569,146 „
1859	185,719 „	671,899 „	467,971 „
1860	94,766 „	533,553 „	464,560 „
1861	110,885 „	394,977 „	571,056 „
1862	97,473 „	307,990 „	665,362 „
1863	100,271 „	285,689 „	682,709 „
1864 (12 hó)	77,381 „	264,015 „	680,741 „
1864 (2 hó)	2,740 „	130,704 „	8,308 „
1865	83,197 „	281,170 „	652,526 „

5. A telekadó-ideigleneg (Grundsteuer-Propisorium) költségei:

Év	A központi pénztáránál	A magyar korona országaiban	Az örökös tartományokban
1850	—	11,409 frt	—
1351	—	610,567 „	—

Év	A központi pénztárnál	A magyar korona országaiiban	Az örökös tar- tományokban
1852	—	1.782,369 frt	—
1853	—	1.549,045 „	—
1854	—	1.227,966 „	—
1855	22,798 frt	1.037,144 „	—
1856	735 „	1.139,472 „	—
1857	609 „	994,875 „	—
1858	630 „	930,468 „	—
1859	2,032 „	742,571 „	—
1860	—	585,700 „	—
1861	—	288,424 „	—
1862	—	195,660 „	—
1863	—	196,910 „	—
1864 (12 óra) *) . . .	—	168,206 „	—
1864 (2 óra)	—	30,812 „	—
1865	—	155,143 „	—
		<u>11.646,741 „</u>	

6. Az állami zárszámadásokban kimutatott valódi bevételek és kiadások kimutatása:

Év	Kiadás	Bevétel	Hiány
1851	303.632,141 frt	228.777,807 frt	74.854,334 frt
1852	322.168,975 „	236.696,470 „	85.472,505 „
1853	335.225,341 „	243.111,051 „	92.114,290 „
1854	424.700,363 „	258.689,288 „	166.011,075 „
1855	459.694,060 „	297.408,213 „	162.285,847 „
1856	384.878,866 „	300.648,002 „	82.250,864 „
1857	387.526,159 „	328.760,665 „	58.765,494 „
1858	379.263,767 „	306.751,748 „	72.512,019 „
1859	459.956,162 „	354.164,899 „	105.791,263 „
1860	364.362,465 „	315.118,962 „	49.243,503 „
1861	383.521,144 „	303.985,296 „	79.535,848 „
1862	402.673,814 „	319.653,292 „	83.020,522 „
1863	401.957,935 „	328.666,609 „	73.291,326 „
1864 (12 hó) *) . . .	530.931,895 „	454.077,440 „	76.854,455 „
1864 (2 hó)	104.645,023 „	76.849,807 „	27.795,216 „
1865	500.861,335 „	446.863,722 „	53.997,613 „

*) 1865 előtt az államháztartási év november hó elsején kezdődött s a jövő naptári év october hó utolsó napjáig tartott; 1864-ben a november és december hónapok az 1864-dik évhez csatoltattak, s úgy azután 1865-nek januar elsejével kezdődött az új rend, mely szerint az államháztartási év a naptári évvel egybeesik.

7. A polgári közigazgatásra fordított költségek az 1851—1865. években:

Évszám	Központi hatóságoknál	A német-szláv tartományokban	A magyar királyságban
1851 . . .	5.935,579 frt	45.612,210 frt	14.965,544 frt
1852 . . .	6.991,278 „	48.594,194 „	19.665,976 „
1853 . . .	6.948,241 „	48.960,320 „	22.530,753 „
1854 . . .	7.179,013 „	46.923,809 „	23.581,440 „
1855 . . .	7.419,989 „	49.895,647 „	25.629,939 „
1856 . . .	7.919,303 „	47.405,521 „	30.167,559 „
1857 . . .	11.528,170 „	53.620,239 „	34.645,696 „
1858 . . .	8.471,568 „	51.269,441 „	31.348,466 „
1859 . . .	11.796,812 „	49.500,103 „	30.302,712 „
1860 . . .	7.493,238 „	48.544,702 „	27.649,517 „
1861 . . .	7.102,608 „	47.894,920 „	24.212,442 „
1862 . . .	6.614,114 „	48.226,571 „	21.706,557 „
1863 . . .	6 320,604 „	47.742,444 „	20.401,582 „
1864 . . .	5.521,040 „	43,780,348 „	24.186,501 „
1865 . . .	4.917,335 „	40.537,932 „	22.594,390 „

8. Magántársulatok tulajdonát képező vasutak beváltására tett állami kiadások:

Év	Krakkói vaspálya	Bécs-gloggnitzi vasút	Milano-velencei vasút	Milano-Monza-comoi vasút	Magyar központi vasút	Bécs-ujhely-sopronyi vasút	Összesen
1848 . .	—	—	—	—	—	—	—
1849 . .	—	—	—	—	—	—	—
1850 . .	—	—	—	—	2.834,365 frt	—	2.834,365 frt
1851 . .	750 frt	—	—	—	2.792,132 „	—	2.792,882 „
1852 . .	11,100 „	—	471,309 frt	80,230 frt	1.031,856 „	—	1.594,147 „
1853 . .	16,500 „	—	274,809 „	85,835 „	1.031,508 „	—	1.413,000 „
1854 . .	14,850 „	—	1.023,750 „	204,964 „	1.057,087 „	—	2.300,651 „
1855 . .	34,200 „	2.002,875 frt	2.079,763 „	538,983 „	1.055,103 „	618,992 frt	6.329,916 „
1856 . .	7,275 „	310,800 „	1.045,800 „	1.809,869 „	1.044,225 „	479,199 „	4.697,168 „
1857 . .	18,900 „	2.296,088 „	1.044,750 „	212,701 „	1 059,713 „	313,950 „	4.946,102 „
1858 . .	34,500 „	2.065,392 „	1,019,298 „	558,755 „	1.041,075 „	316,050 „	5.035,070 „
1859 . .	2,400 „	1.167,915 „	1.074,577 „	110,330 „	1.073,363 „	312,900 „	3.741,485 „
1860 . .	41,350 „	112,481 „	1.056,307 „	888,796 „	6,562 „	312,173 „	2.418,169 „
1861 . .	4,950 „	18,270 „	16,387 „	125,512 „	3,675 „	8,044 „	176,838 „
1862 . .	24,000 „	47,040 „	1,743 „	92,249 „	3,675 „	674 „	169,381 „
1863 . .	22,650 „	45,885 „	315 „	87,179 „	3,675 „	37 „	159,741 „
1864 . .	25,200 „	47,145 „	2,674 „	52,156 „	3,675 „	68 „	130,918 „
1865 . .	41,850 „	51,870 „	—	38,984 „	3,675 „	—	135,379 „
	300,975 „	8.165,751 „	9.111,482 „	4.886,543 „	14.049,364 „	2.362,087 „	33.876,212 „

1848 és 1849-ben vasutak vásárlására misem adatott ki.

9. Vasútak építésére és felszerelésére tett állami kiadások:

Év	A német-szláv és olasz tartományokban						A magyar korona országaiban		
	Déli vasút	Éjszaki vasút	Keleti pálya	Éjszak-tiroli pálya	Dél-tiroli pálya	Lomb.-velencei pálya	Délkeleti pálya	Horvátországi pálya	Montan-pályák
1848	4.488,368 frt	7.236,611 frt	—	—	—	—	—	—	—
1849	5.092,778 „	5.813,113 „	—	—	—	—	—	—	—
1850	3.771,138 „	4.115,317 „	—	—	—	—	—	—	—
1851	7.470,480 „	2.563,307 „	30,596 frt	219 frt	—	4.120,382 frt	2.838,915 „	—	566,527 frt
1852	4.946,056 „	2.989,799 „	932,141 „	971 „	—	5.411,002 „	2.783,360 „	—	1.784,453 „
1853	9.986,569 „	2.572,782 „	703,701 „	—	—	4.330,274 „	7.566,752 „	155,197 frt	1.434,437 „
1854	11.602,095 „	1.154,636 „	397,382 „	449,942 „	152,194 frt	5.129,325 „	6.447,376 „	340,287 „	1.807,969 „
1855	10.366,556 „	86,444 „	7.006,418 „	1.533,285 „	136,500 „	4.486,368 „	2.771,325 „	753,726 „	980,400 „
1856	17.318,864 „	192,906 „	4.883,075 „	4.163,382 „	4.121,586 „	(235,138) *)	3.910,100 „	636,530 „	48,088 „
1857	11.222,515 „	100,719 „	1.091,625 „	1.952,918 „	5.081,596 „	303,996 „	7.740,046 „	268,592 „	494,605 *)
1858	5.252,322 „	10,628 „	936,749 „	2.207,149 „	6.066,457 „	105,091 „	1.460,052 „	10,024 „	—
1859	1.269,586 „	(102,882) *)	1.229,559 „	578,958 „	907,261 „	329,493 „	70,219 „	4 „	6,912 „
1860	362,255 „	92,571 „	(757,393) *)	54,726 „	705 „	4,850 „	67,617 „	(715) *)	—
1861	1.197,357 „	4,635 „	970 „	11,933 „	67,348 „	6,412 „	33,155 „	—	—
1862	339,039 „	25,034 „	(8,605) *)	26,721 „	136,248 „	73,808 „	17,116 „	14,000 „	23,062 „
1863	742,025 „	(92) *)	—	83,133 „	243,635 „	173,197 „	(5,915) *)	904 „	—
1864	254,761 „	14,282 „	—	539,741 „	151,393 „	132,963 „	—	—	—
1865	1,572 „	85,415 „	—	—	263,573 „	1,519 „	1,500 „	—	—
98.684,336 „ 26.955,225 „ 16.446,173 „ 11.603,078 „ 17.328,496 „ 24.374,042 „ 38.071,117 „ 2.178,549 „ 6.157,243 „									

9*

*) A rekeszben lévő fekvő jegyekkel írott számok visszszámított több bevételt jelentenek.

E szerint a német-szláv tartományokban összesen kiadatott vasútépítésre 195.391,350 frt

és a magyar korona országaiban 46.406,909 „

A kiadások közé a kezelési eredmény nincs felvéve.

NÉZETEK

A STATISZTIKA TUDOMÁNYOS ÁLLÁSÁRÓL.

KELETI KÁROLYTÓL.

Egy százada körülbelől, hogy az államtudományok nagyszámú családjában új magzat ütötte fel fejét. Ősei a régi kor homályába merülnek, szülője ismeretlen, keresztatyja kétes. Öröksége nincs, de annál merészebben nyúl bőkezű családjának összes birtoka után. Idegen területen foglal s róla többé le nem terelhető, legkevesébbé az államtudományok által, mert éppen az államot, főleg kezdetben, kizárólag magának vindikálja működése teréül.

Ez képileg a statistika keletkezése.

Merész fellépése, tárgyának hangzatosága: az „államnevezetességek“ (Staatsmerkwürdigkeiten), klasszikai nyelvből választott elnevezése: „statistika“, mindenek fölött pedig a küzdőterre vezetett végtelen sorai: a számok és a miként sorozta, a csatarendül tekinthető táblázatok mindenféle tekintélyt szereztek ez új tanszaknak. Hívei nőttek, követői más tudományszakoktól szegődtek s többé sem bölcsészlet sem történelem, sem nemzetgazdaságtan vagy egyéb állami, társadalmi tudomány nem szégyelte a statistika által hirdetett rokonságukat.

Bármennyi híve akadt egyébiránt ez új s rövid idő alatt annyira elhatalmasodott tanszaknak, hirdetői korán sem jártak egy nyomon. Ismeretes dolgokat beszélnek sazért csak lehető röviden érintem, mely szakadásra adott alkalmat már a „statu s“ szónak kétféle „államtól“ s „állapottól“ vett értelmezése, hogyan vált ki már kora kezdetén az úgynevezett historiai és matematikai irány, mely nagyszerű, bár eddigelé aligha túl nem becsült irányul csillogott az úgy-

nevezett „moralstatistika“, mit az annyira használt „erkölcsi statistika“ nem fejez ki helyesen, míg végül újabban a „valószínűségek elmélete“ (theorie des probabilités) czime alatt folytatja tudományos kutatásait.

Egy százada körülbelől, hogy ez új tanszakot statistika neve alatt ismerjük s ugyanaannyi ideje, hogy sem elmélete, se módszere, sem határai vagy rendszere megállapítva, általánosan elfogadva nincsenek.

Szoros kapcsolata az ember természeti, erkölcsi és értelmi fejlődését illetőleg, a történelemmel, ethnografiával és ethikával, általában a természettannal és földrajzzal oly zürzavart idéztek elő, melyben hullámként sodorva, majd e tanszak tudományossága ment veszendőbe majd meg kicsapott a statistika valamennyi emberi ismeretágra.

Növelte még e zürzavart azon több mint másfél évtized, mely a Brüsszelben 1853-ban és a Hágában 1869-ben tartott nemzetközi statistikai kongresszusok közé esik.

Ez állítás idegenszerűnek látszhatik s ennél fogva igazolást követel.

Tisztult elmélet és általában elfogadható módszer, ok-szerűen kiszabott határok és kifogástalan rendszer nélkül, a statistika birodalma mégis első pillanattól fogva terjedt; kormányok és társadalmak, nemzetek és egyesek mindinkább érezték nem csak hasznát, hanem szükségét is; az általa kiderített tények ismerete nélkülözhetetlenné vált s mind újabb újabb hívet s követőt szereztek neki, kik keveset gondolva elméleti villongásaival s tudományos tusáival, főleg gyakorlati hasznát vették igénybe, alkalmazását mind több több irányban megkisértvén.

Gyakorlati statisztikusok valának pedig nagyrészt azon férfiak, kik e nemzetközi kongresszusokban részt vettek, s bár szülő eszméjük épen a legnagyobb theoretikus, Quetelet elméjében villant meg, köztudomás szerint, legelőször, gyakorlati és hivatalos jellemöket e kongresszusok mindvégig, legalább a florenczit (1867) bezárólag, megtartották.

Azon alapgondolatból kiindulva, hogy a statistikai anyag valódi becsét csak összehasonlíthatósága állapítja meg, és egytől egyig ismerve a legyőzhetetlen nehézségeket, me-

lyek az anyag összehasonlítása körül egyeseknek bármily ernyedetlen fáradozásai elé gördülnek: a nemzetközi kongressusok kezdetben csakis az adatok egyforma gyűjtésére, egyező alakban való megszerzésére fordíták főfigyelmüket.

Jóllehet tudományos törekvések jellemzésére nem igen látszik alkalmasnak a test legegyszerűbb működéséből vett hasonlat, szinte önként akad itt tollhegyre e franczai példabeszéd: „l'appetit vient en mangeant“ Az Engel által kiváló szorgalommal összeállított „Tableau synoptique“ a brüsseli, párisi, bécsi és londoni kongressusok működését ábrázolván, úgyszólván egy pillantásra mutatja meg ezen, egymásután következett kongressusok folyton fokozott fogyasztási képességét, s ha utánuk a berlininek két roppant 4-edrét kötetre terjedő jelentéseit s a testességre tán szerényebb, de tárgyalásai sokfélsségére nézve még mérhetetlenebb florenczi kongressus viselt dolgait tekintjük; ha a javasolt és az egyes kormányok által foganatosíttatni óhajtott egyes kutatások részletességét, az adatok és körülmények, úgyszólván minutiosítását szemléljük, szinte aggodalommal nézhetnők a jövőt, kérdve önmagunktól, hol lesz itt a megállapodás és hol a határ?

A tágulás, terjedés és aprólékos részletezés ne továbbja azonban Florenczben látszott elérve, s ha vége nem szakadt is, mégis óvó intést rejtett magában a visszatekintésre, figyelemztetést a teremendő számok végzetetlen tengerére, mely a tudomány iránytűt veszítendő hajóját elsülyedéssel fenyegeti.

A mívelt külföldnek nem épen szorosan szakbeli de általában tudományos időszaki sajtója nem egyszer emelt szót a kongressusok ezen, a kellő határokon való túlcapása ellen, és hihetőleg volt is befolyása az ujabban nyilatkozó mérsékletre nézve. E mérséklet egyébként minden irányban még be nem következett. A ki a hágai értekezleten például a halva szülöttek számbavételét illető discussiót hallotta, hallván pedig a szigorúan szaktudományos, orvosi és közegészségügyi szempontból meg nem támadható határozatokat: a foetus, fejlődése mely stadiumában tekintendő életképesnek s e szerint világra jöve, élve vagy halva születettnek veendő-e: annak mindezek gyakorlati foganato-

sítását főleg kevésbé művelt s a hatóság' rendeleteit nem mindenkor és készségesen teljesítő népnél elvállalni aligha lesz bátorsága.

Sietek azonban hozzátenni, hogy ez csak egy példa, talán még egy hagyomány a közel multból, mert épen a hágai kongressuson nyilvánult szemmel láthatólag a szigorú önmérséklet, épen itt vitta ki a gyakorlati és összehasonlító statistika eddigelé legszebb babérait, itt volt tárgyalandó legelőször a statistika elmélete és methodologiája!

A brüsseli és londoni kongressusokon ugyanis föl sem merült még a statistika theoriája. A mennyiben pedig a közbeneső párisin az elméletről szó volt, az inkább csak az állandó statistikai központi bizottságok és hasonló intézmények általánosítására vonatkozott. Ugyancsak a szervezéshez számítható, a mi Berlinben e tárgyra nézve fölmerült, sőt még Florencz se tett e tekintetben kivételt, s itt is csak a kongressus ujjá szervezésének sokat vitatott kérdése temetett el, valószínűleg hosszú időre, s inkább csak impulsus adatott a jövő congressus előmunkásainak az elméleti kérdések behatóbb tárgyalására.

A jövő székhelyül választott Németalföld és fővárosának derék tudósai pedig fényesen meg is feleltek föladatuknak.

A mult tavasszal szétküldött programmjavaslatban (projet du programme) legelőször találkozunk nem csak a statistika elméletének czimével, mely a régebbi compte-rendukben is megvolt, csakhogy alája más tárgyak valának sorozva; hanem a tervezett öt szakosztály elseje majdnem kizárólag elméleti kérdések megoldására volt alakítandó.

A programmjavaslat készítői maguk is bevallván, mily csekély szerepe jutott az eddigi kongressusokon a statistika elméleti részének, további javaslataik élére, a kongressus tiszteletre méltó korelnökének elnevezett *Quetelet* következő, a florenczi kongressuson mondott szavait tűzik:

„Tekintve azon statistikai kérdések fontosságát és terjedelmét, melyek a matematikában lelik tudományos alapjukat; tekintve, hogy valamennyi művelt nemzetnél kitünő mérnökök tevék tanulmányuk tárgyává a valószínűségi számí-

tás alkalmazását ezen kérdésekre, az értekezlet kifejezi azon óhaját: legyen a jövő kongresszusokon külön szakosztály megbízva azzal, hogy a valószínűség elméletével kapcsolatban álló statisztikai kérdésekkel foglalkozzék.

A hágai kongresszus előkészítő bizottsága kissé tágított az értelmezésen és két oly kérdést vett fel programjába, melyek, gyakorlati hasznukat nem tagadva, mégis az elmélet köréhez tartoznak, s a valószínűségek elméletének a statisztikai adatokra alkalmazásában mintegy alapul szolgálhatnak.

E két kérdés: „a statistika határai“ s „a statistika módszertana“ (methodologia).

Tudvalevő, hogy a statistika határát részben az általa szemlélendő tények, vagyis a körébe eső anyag, részint azon műveletek szabják meg, melyeket teljesíteni köteles. Ezen két szempont összezavarása — az említett bizottság szerint is — legfőbb oka a statisztikusok között támadt nézelkülönbségnek, egyúttal legfőbb akadályja határai szigorú megsabálásának.

Kifejtvén a bizottság, hogy a statistika birodalmába eső anyag megvitatása a határkérdéshez, műveletei a methodológiához tartoznak, s e tanszak keletkezésére vetvén rövid pillantást, úgy találja, hogy a társadalmi elemeket, ugymint az emberi nemet, a születéseket és halálozásokat, általában pedig a társadalom különféle termékeit sorolván fel a statistika a közgazdaságtan segédtudományának látszik; de a nemzetek természeti, értelmi és erkölcsi erőit vévén számba, úgy kell azt tekintenünk, mintha a politikának képezné alkatrészét.

Ez előzmények után pedig azon kérdések felállítására kényszerül a bizottság: Melyik tehát a statistika működésének tulajdonképi birodalma?

Mely megkülönböztethető helyet foglal el a statistika a társadalmi és politikai tudományok között?

Hogyan szabható meg a statistika külön birtoka, mely valamennyi tudományhoz látszik tartozni?

Később ki fog tűnni, mennyire sikerült vagy nem, a tekintélyes kötötté dagadt programban s az ennek fonalán

tanácskozott kongressusban e kérdések megoldása. Okszerű sorrend megtartása végett azonban szükségesnek látszik előre bocsátani a programjavaslatban felállított másik főpontot t. i. a statisztika methodológiáját.

Itt egész tömege merül fel a legérdekesebb kérdéseknek. Például :

Melyik a statisztikai tanulmányok valóságos célja? Melyek a legalkalmasabb utak e cél elérésére? Melyik e munkában a közigazgatásnak, a politika férfainak, a tudósoknak kijelölhető szakmány? Vajjon a társadalmi tények egyszerű kutatása magában tárgy, cél-e (objekt), avagy nem-e csak módszer, nélkülözhetetlen eszköz a speculatio szolgálatában? Mely egység alapján lehetne a historiai és matematikai iskolák közötti vitát megszüntetni? stb.

Míg a program-javaslat ezen, szerinte is többféleképen megoldható kérdésekre nézve a válasz kutatását a statisztikusokra bizza, a maga részéről is hozzájárul, ha nem is megoldásukhoz, legalább némely zavaros forgalom tisztázásához. A statisztikai kutatásokban ugyanis hármas, különböző bár kölcsönös célt ismer fel. Három művelet teendő a statisztikai kutatásoknál, melyek egymást követve, összefüzdnek s egymást kölcsönösen támogatják, de melyek mindegyikének mégis különleges célja van: az anyagi művelet (l'opération matérielle) a gyakorlati művelet (l'opération pratique) vagyis az alkalmazás módszere, és a tudományos művelet (l'opération scientifique).

Az anyagi művelet a társadalmi tények minél tökéletesebb gyűjtésére és megállapítására szorítkozik. Célja s feladata különleges ugyan, mindamellett arra is szolgál egyuttal, hogy az őszanyag nyilvántartva, betekinthező s mintegy átlapozható legyen a következő műveletek számára.

A gyakorlati művelet összeállítja, rendezi s összehasonlítja az egyes statisztikai adatokat, bírálja, meghatározza a constatatált tények értékét s levonja belőlök az eredményt. Különleges célja: megismertetni a társadalmi élet föltételeit, vagy világot árasztani némely külön kérdésre. Számításai egyuttal előkészítik azon törvények kutatását, melyek a társadalmi élet physiologiájában netalán uralkodnak, a mivel

tulajdonképen a harmadik vagyis tudományos művelet foglalkozik.

Ezen harmadik, gyakran moral-statistikának, olykor matematikai statistikának nevezett, újabban — mint említém — a valószínűségek elmélete cím alatt ismert tanszak szülőapjául *Quetelet*, a híres belga tudóst tekintik s méltán mondják e műveletről, hogy „ez azon tanulmány, melyet a tudomány gyöngéd virágjához lehetne hasonlítani, virágja kelyhéhez, melynek, hogy megnyiljék, szüksége van éltető nedvekre, miket a gyökerek gyűjtenek, a virág szálai pedig megszünrnek.“

Hanem, ha elfogadjuk e hasonlatot, úgy iparkodjunk a tudomány e virágát gyöngéd ápolásban is részesíteni, mert a rideg közöny földében elszáradnak gyökerei s megszünik az éltető nedvek keringése; ha pedig — mint fájdalom gyakrabban történt — bárdolatlan kezek nyulnak még zsenge szirmaihoz, ezek hervadva hullanak alá, mielőtt még teljes ki-fejléshez juthattak volna.

Indokolva van-e ezen prozaiabb sóhajom a programm ama költői hasonlata után, ám igazolják a legközelebb multnak vagy úgyszólván jelennek tudományos törekvései és vitatkozásai e téren!

Német-Alföld lelkes tudósai nem érték be a száraz programm-vázlat, illetőleg javaslat egyszerű fölállítással; sőt azzal sem, hogy azt szétküldve a névszerint ismert statisztikusoknak, tőlük e tárgybeli nézetök nyilvánítását kérték; hanem maguk láttak a dologhoz, s mintha sejtették volna, hogy a külföld részvéte nem fog átlapozhatatlan foliánsokat bocsátani rendelkezésökre, maguk iparkodtak a felállított kérdések megoldásához járulni. *Baumhauer*, a hágai statisztikai hivatal főnöke, még a programm-javaslatot megelőzőleg bocsátott ki „*Idées-mères*“ cím alatt egy tartalmas füzetet, melyben a statistika feladataira kitérvén, sok jeles eszmét pendít meg, egyébiránt sokkal inkább a kongresszus által felkarolandó összes anyaggal foglalkozott, semhogy a statistika tudományosságára vonatkozó kérdések bővebb fejtegetését tőle csak követelhetnék is.

Szorosabban a tárggyhoz szolt *Vissering* az ósrégi leydeni egyetem jónevű tanára, a programmban magában

közlött igen jeles értekezésében. Eszmemenetét, egyuttal a vitás pontokat tán semmi sem világítja meg inkább azon érdekes kérdéseknél, melyekkel értekezését megkezdi:

Tudomány-e a statistika vagy művészet (art, itt inkább mesterség); vagy egyik is másik is egyszerre?

„Elismerve a statistikát tudománynak, követelhet-e az magának független létet s elkülönített működési kört; vagy alagául tekintendő más tudománynak, például a földrajznak vagy történelemnek?

„Ha a statistikát a független tudomány jellege meg is illeti, nem kell-e mindamellet másodranggal beérnie, mint más tudományágak segédtudományának; avvagy van-e tulajdon tárgya és külön czélja?

„Elfogadva a statistikát létező s önmagától működő tudománynak, vajjon a tudományok mely csoportjához tartozik az, a történelmi, a politikai, a természettudományi vagy a matematikai tudományokhoz-e? Itt is csak melleleg jegyzem meg, hogy Akadémiánk talán egészséges tapintattal sikamlott el ily könnyedén ez egész vitás kérdés mellett, midőn osztályunk tudományágait csoportosítván, az állami és társadalmi tudományok sok elhallgatott disciplinája mellett a statistikát külön megemlíti, nyitva hagyván maga részéről is a kérdést, melyre itt Vissering s vele sokan még mind keresik a választ.

További kérdések még:

„A statistika, mint tudomány, egy-e természeténél fogva, avvagy a kutatások különféle sorozatai (séries) által alakul-e, melyek különböző irányokban mozognak oly módon, hogy azt két vagy több ágra kelljen osztanunk? Végül pedig:

„Kutatásaiban a statistikának az észlelés és inductio útját kell-e követnie, vagy pedig fölállított elvekből kiindulva a logikai deductio ösvényét kell-e választania?”

Noha e kérdések az egybeülendő kongressusnak valának szánva, az igazság érdekében föl kell említeni, hogy Vissering, ki pedig később Hágában, mint a kongressusnak alelnöke s a megjelenni gyakran gátolt belügyminister F o c k helyettese, kiváló szerepet viselt, korán sem úgy állítá fel azokat, mintha a kongressus felettök szavazattal volna döntendő. Sőt

a mily szerényen vallja be magáról, hogy oly megoldást csak megkísérteni sem mer, mely kartársainak egyhangú helyeslését kiérdemelhetné, s a mily méltánylattal szól a tudomány coryphaeusai által hangoztatott gyakran eltérő, néha homlok-egyenest ellenkező nézeteiről, époly határozottan nyilatkoztatja, hogy „távol van tőlünk még csak eszméje is annak minthæ a kongressust areopágnak akarnók választani, mely legfőbb ítéletképen, tekintélye által e kérdéseknek bármely megoldását szentesítené. „A tudományos kérdések nem döntenek el — úgymond — semmiféle szavazattöbbség által.“

Inkább feltűnő, hogy Vissering sem kerülheté ki, még pedig itt, a hol a statistikának kiválóan tudományos jellegével foglalkozik, hogy fejtegetéseiben vissza ne nyúljon a statistika eredetére. Feltűnő és csodálatos, noha épen a statistika eddigi készületlenségéből foly s tán hosszantartó, de tényleges ifjusága mellett bizonyít, hogy a XVII és XVIII-dik századbeli Conring és Achenwall, Schlözer és Süssmilch nevei egyaránt szerepelnek a legujabbkori Moreau de Jonnés és Quetelet, Engel, Wagner és Ottingenstb. mellett, épugy valamely statistikai kézikönyvben mint tudományos értekezésben, vagy heves polemikiában. Mindenki legelején kénytelen kezdeni, hogy keresztül a „status“ szón, a Lüder-féle csúfnévvel jelzett „Tabellenknechte“ korszakán s a Schlözer-féle állandó történelmen valamint az ujabban hangoztatott „Massenbeobachtung“, fájdalom, tömegészleléssel fordított jelszón keresztül, az egész századon át folyt heves tusák közepett saját álláspontját igazolja s az eredményeket, melyekhez okoskodásai fonálán netalán eljutott, indokolja.

Mindenki kénytelen végig törtetni azon legtöbbsnyire meddő viták kietlen pusztáján, melyben a statistika fogalmát eddigelé annyiféleképen iparkodtak formulázni a nélkül, hogy csak egy általánosan kielégítő akadt volna, s kénytelen legalább érinteni az e hiú törekvésekből támadt szakadást, mely Knies, Rümelin és Wagner később Engel értelmezései folytán, két tudományt akar látni tárgyunkban, noha egyetértés még e szakadásban se jött létre. Míg ugyanis Rümelin a statistikát más tudományok segédszerének

mondja a társadalmi tények számbavételét pedig demographiának kereszteli, K n i e s a statistika alatt csak a társadalmi természettant érti, a matematikai iskola tanaira pedig a „Gegenwartskunde“ vagy „Staatenkunde der Gegenwart“ czímét találja fel, mit magyar kézikönyveink „államisme“ szóval fordítanak. A statistika és demographia közt E n g e l is ismer el különbséget, csak hogy amazt inkább módszernek tekintti, a társadalmi élet tudományát pedig emebben foglalja össze.

Szerencsére e kétfelé szakadás nem fogadtatott el általában, s habár a zürzavar egy harmadik, az eddigi nézeteket tagadó irány által nem is lön csekélyebb, részemről mégis örömmel üdvözlöm a francia, angol, belga s néhány tekintélyes német tudósok tiltakozását ez önkényes felosztás ellen s teljes meggyőződéssel osztozom V i s s e r i n g szavaiban, ki e szakítást sem szükségesnek sem hasznosnak nem látja. Szerinte nem volna ennek egyéb célja, mint hogy elválaszsa a tanulmányokat, melyeknek tényleg egy tárgyuk és közös céljuk van; másrészt oly műveleteket tulajdonít a statistikának, melyeknek egyéb közösük sincs vele, mint a számok kölcsönös alkalmazása. Szerintem egy neme a szörszállhasogatásnak, ha annyit bibelődünk a névvel, ha a többékevésbbé mindig önkényes nevezetből akarunk tudományágakat deriválni; ha hasonló önkénnyel választunk más szót, mely a tudomány összes feladatait még sem merítvén ki, egy, egy új irány fölmerülésével újabb keresztelésre kényszerít s a határpontok okszerű kiszemelése helyett, a határköveket a mindenség ürjébe taszítja.

Némi meglepéssel csatlakozom ennél fogva V i s s e r i n g nézeteihez annál inkább, hogy e szavak nemzetközi kongressus előestéjén ejtettek s így bennök találni egyik erős ösztönzöt azon mérséklet kifejlésére, melyet korábban jeleztem s később talán eredményeiben is látni fogunk.

Noha nem szívesen követem értekezőt azon t érre, hol 180 és egynéhány definíció túl maga is újat kísért meg, mégis megemlítem. V i s s e r i n g összes értekezése ugyanis nemcsak a legújabb eddig e tárggyal foglalkozó, és ennél fogva az egész multat magába ölelő, hanem kiténik világosságá s

azon tisztult, mondhatnám, megszürt nézetek által, melyeket csak az igazság komoly keresése sugallhat. Vissering szerint: „a statisztikai tudomány tárgyai a természeti-erők és az emberi élet cselekvősége által egy egy társadalom közepett létesült tények, továbbá e cselekvőség eredményei összevetve a társadalom érdekében; és azon állandó vagy időszakai jelenségek, melyek e cselekvőség által meghatározottatván, a társadalom rendszerében létesülnek.“

Ezen definitióból valamint szerző további fejtegetéseiből látszik, hogy a tudomány alapjául az ember társadalmi életét, tárgyául pedig csak az erre vonatkozó tényeket tekinti. Értelmezése szerint a statistika e tényeket gyűjti és egyszerűen összeállítja, de ezt egyszersmind lehetőleg teljesen teszi és ez az egyéni statistika; összehasonlítja e tényeket egymás között, vitatja viszonylagos értékeket s belőle eredményeket von, mi az összehasonlító statistika tárgya; végül állandó vagy véletlen újjátermelésöket, időszakiságukat és hullámzásait észleli és iparkodik fölfedezni a törvényeket, melyeknek e mozgalmak alávetvék, valamint az okokat, melyek szerint haladnak, s ezt bölcsészeti vagy moral statistikának, avvagy a valószínűségek elméletének nevezi.

Megfigyelendő, hogy Vissering a társadalmi tények constatalása végett nem csak az emberi cselekvényeket, hanem a természeti erők nyilatkozatait is számba veszi, s hogy végleg kihagyja értelmezéseiből az álllameszméjét mire alább még vissza kell térnem.

Érdekes továbbá, mit szerző a statistikának a többi tudományokhoz való viszonyáról mond. Egyenkint említve föl ugyanis a történelmet, földrajzt, ethnographiát s a természet-tudományokat és külön külön feladataikat, mindezt pedig találó példákkal illusztrálva, azon következtetéshez jut, hogy a statistika koránsem segédje ezen tudományoknak, mint azt azon egyszerű indokból akarják következtetni, hogy ezek is, mint a statistika a számbeli expositio módszerével élnek. Sőt ellenkezöleg a statistika saját adózóivá teszi e tudomány-ágakat és hasznosítja észleleteik eredményét, hogy megmagyarázza az élet jelenségeit a társadalom közepett, hogy ki-

tüntesse például valamely nemzet közegészségügyi viszonyait, iparának irányát, gazdagságának forrásait stb.

Az ugynevezett speculativ tudományok közül *Vissering* csak némelyeket említ: a nemzetgazdaságot, politikát, a törvényhozási, bűnügyi, közegészségügyi és orvosi tudományt. A statisztika kapcsolatát ezekkel kettős természetűnek mondja. Egyrészt a statisztika által szolgáltatott tények alapul szolgálhatnak amazok elméletének felállításához; másrészt ugyan e tények az elmélet értékének megítéléséhez szolgálhatnak próbaköül. Nagy elismeréssel szól végül a matematikáról s értekezése eszméit a statisztika határaitól, egyzersmind válaszul a kezdetben felállított kérdésekre, következőkben foglalja össze:

A statisztika nem pusztán művészet (mesterség); hanem joga van rangsort foglalni a tudományok között.

Hasznossága, sőt főhaszna nem szorítkozik arra, hogy segédül szolgáljon azon más tudományszakoknak, melyek kifejtésükben rovatokba szedett számokat és táblázatokat alkalmaznak. Van a statisztikának független létele, van tulajdon tárgya és különleges célja.

A statisztika nem vegyülete többféle tudományoknak, melyek eltérő irányokban működnek és megkülönböztető nevet igényelnek. Tárgyánál és céljánál fogva a statisztika egy és elválaszthatatlan.

A statisztika tárgya és célja, melyek természetét, egyéni állását (position) és határait meghatározzák: a nemzet és nemzetek társadalmi élete tényeinek beható ismerete.

A statisztika az észlelő tudományok csoportozatának képezi tagját. A többi természeti, speculativ vagy exact tudományokkal való többé-kevésbé benső viszonya pedig csak azon közös kapocsból származik, mely az emberi ismeret valamennyi ágait egymás közt összefűzi.

Ezen kérdésekre adott szintoly világos, mint határozott válasz egyébiránt, fájdalom, szinte magában áll a program összes dolgozataiban. Szólottak ugyan hozzá még *Balchen* Stokholmból, valamint a híres *Herrmann* veje és a bajor statisztikai hivatal vezetésében utódja, *Dr Mayr* Münchenből, de a vitás pontok felvilágosításához

csak csekély részben járultak. Balchen ugyanis a statisztika máris kelleténél számosabb értelmezéseihez újabbal járul s visszatérve a régi definitiókhoz, az államot is bevonja, sőt egyik jegyzetben statistika alatt csakis a szerinte tulajdonképi vagy is hivatalos statistikát érti. Értelmezése ez: A statistika az állam tudománya, melynek feladata bizonyos korszakban való fejlődésének eredményeit és azon főbb törvényeket kimutatni, melyek e fejlődésen uralkodnak.“ A korábbi kérdések beható magyarázata, hogy ne mondjam megoldása után ez értelmezés minden egyéb, itt-ott helyes fejtegetés mellett, bizonyára kissé soványnak fog látszani. Többet mondhatni Mayr értekezéséről, mely az állam fogalmát indokoltan elejtván, illetőleg azt inkább a társadalomban találván, különbséget tesz statistika és a statistika tudománya közt, de mindkét esetben a tömeges észleletekre fektetvén súlyt, a statistika tudományából a természeti tények számbavételét is ki akarja küszöbölni.

Vajjon indokolt-e ezen megszorítása a statistikának, az előre bocsátottakból talán máris világos. Mert ha valóban a társadalmi élet összes jelenségein kívül azon törvényeket vagy legalább rendszerességeket akarja a statistika kutatni, melyek a társadalom physiologiájában netalán uralkodnak; ismerve a szoros összefüggést, mely a társadalmi cselekvőség s a természeti erők nyilatkozványai között létezik, meg lehetünk győződve, hogy ez utóbbiak ismerete nélkülözhetetlen. Ha pedig nélkülözhetetlen e természeti jelenségek ismerete, vajjon a természettudományok valamelyikénél fogunk-e mindannyiszor kopogtatni, hogy birtokába jussunk, és ugyan ki mondja meg, hogy a természettudományok egyre terjedő birodalmában, mely ága fogja ezeket szolgáltatni? vagy pedig e tudomány különleges céljainál fogva lehetünk-e biztosítva csak az iránt is, hogy a tömeges észleletek azon irányban, melyre a statistikának szüksége van megtétetnek-e mindannyiszor? mikor maga Mayr is állítja hogy a természettudományok feladatainak nagy részét minőségi vagy mennyiségi egyes észleletek (Einzelbeobachtung) alapján oldhatják meg; mely egyes észlelet alatt a tény-egyen (Thatsachen-Individuum) észlelését érti.

Lesz egyébiránt még módom az e tárgy körül fel-felmerülő eltérésekre később is kitérnem s azért sietek, ismeretve immár az előzményeket, ismertetni a sorsot is, mely ezen, valamennyi statisztikus által a legnagyobb érdekekkel tekintett kérdéseket magán a kongressuson érte, hol sokan azon titkos reménnyel jelentek meg, hogy az örök béke itt, a tudomány coryphaeusainak ily fényes gyülekezetén, okvetlenül meg lesz állapítva.

Hiú remények!

Alig nyílt meg múlt év szeptember 8-án az elmélettel foglalkozandó első szakosztály ülése, tiszteletbeli elnökül Vissering választatván, ki e kérdést eddigelé a legkiemerítőbben tárgyalta, alig tüzetett ki tanácskozás tárgyául a statisztika határai czímű programmpont, azonnal felkelt Heuschling, a híres belga statisztikai hivatal jelen igazgatója, és tiltakozván Vissering egy korábban említettem állítása ellen kijelenti, 1-ször, hogy a statisztika két iskolára szakadását nem minden belga statisztikus utasítá vissza; 2-szor pedig, hogy az elkülönítés ellenkezőleg kitünően hasznos s ennél fogva szükséges is.

Hogy pedig a két belga Heuschling és Quetelet közötti titkos antagonismus a kongressus egy tagjára nézve se maradjon titokban, rögtön az előbbi után Quetelet emelt szót, kifejezván abbeli nézetét, hogy nem lehet felosztásokat állapítani meg oly tudományban, mely eddigelé nem létezik.

E nyilatkozat okvetlenül mennykőcsapásként hull a tanácskozásba, ha Quetelet-ről a statisztikának épen nestoráról ismeretes nem lett volna, hogy nem a statisztika tudományos voltát tagadja, hanem csak czímet akar neki újat adni, saját tanulmányai czímét t. i. „Physique social“, mely a valószínűségek elméletének is alapjául szolgált, és mely hasonczímű könyvének közel harmincz év után ismételt újabb kiadását ezen kongressusnak emlékül is felajánlta.

A vita kiélesedik vala még mielőtt megkezdődik, ha ez marad iránya; de már Wolterbeck, hollandi tag óhajtja, hogy a statisztikát illetőleg alkalmazkodjunk a gyakorlathoz s ne az elmélethez, Engel pedig, előre látva a netaláni dis-

cussio meddőségét, úgy hiszi, hogy lehetetlen a statistikát definiálni; kijelenti, hogy a különféle szerzőkben már 180 ily eltérő definitiót talált. Ő szerinte a statistika, legfőbb fokra emelve, az emberi társadalom (voltaképen községek, commu-neautés) természettana; de miután a községek változnak, a statistika definitiójának is változni kell azon szempont szerint, a melyre helyezkedünk.

Tagadhatatlan egyébiránt, hogy Engel saját szempontja, a demografia iránti rokonszenve ez értelmezésből szintén kitűnik. További fejtegetésétől azonban tartózkodott, s úgy hiszi hosszan lehetne csak ez első kérdést is tárgyalni a nélkül, hogy eredményhez jutnánk, miért is következőt indítványoz: Az első szakosztály, legfőbb elismerését nyilvánítván Vissering úrnak a statistika tárgya és határai című, világossága- és tudományosságánál fogva kitűnő munkájáért azon véleményét fejezi ki, hogy sem egyik, sem másik pontja nem illik bármely gyülekezet megvitatása vagy szavazása alá. A statistika tárgya és határai, sőt e tudomány állása is szemben más tudományokkal, kell, hogy mindazok szabad kutatására legyen bocsátva, kik vele foglalkoznak.“

E javaslatot Legoyt Franciaországból, Farr Angliából, Semenov Oroszországból s maga Engel támogatván, Vissering pedig saját részéről is hozzájárulván, egyhangulag elfogadtatt s ezzel megmentetett a kongressus jó hírneve is, mely semmitő törvényszék szerepét nem vállalván, nyitva hagyott oly kérdést, melynek tisztázásához mindamellettt járult kiváló előmunkálatok által.

A statistika módszerének vagyis a methodologia vitatásába belebocsátkozott ugyan a kongressus, sőt határozatokat is hozott benne, de az egész ügyet oly gyakorlati térre vitte, hogy nem tudom, lesz-e jövőben szükség az elmélet számára külön szakosztályt alkotni?

Az elmélet kérdése a kongressuson tehát elejtetett, de a vita felette annál hevesebben foly az irodalom terén s bár azon komoly méltóság, mely az ismerttettem előmunkálatokban végig szemlélhető, a hevesebb magán-polemiában mindent fel sem található, mégis sokkal érdekesebb és fontosabb

semhogy a statistika tudományos állásáról szólván, itt melőzhetnők.

Még érdekesebbé válik pedig e kérdés az által, hogy kiki saját íróasztalánál vevén bonczkése alá a tagtárs vagy ellenfél nézetét, sokkal tárgyilagosabban ítél, nem állván behatása alatt például az ősapa tiszteletében részesülő Quetelet élénk szelid szemének, a sarkastikus élczeket szóró erőteljes Engelnek vagy Legoyt kiapadhatatlan folyású bőbeszédjének. Az író asztal körül nem csábit el Visschers fényes szónoklata, sem Wolowsky simulékony udvariasága; Jonák fejtegetései olvasva erősebben, Vissering szavai pedig olvasva-hallva egyaránt meggyőzőleg hatnak.

De még egyébként is érdekesebb lesz a tusa. Más erők szállnak síkra. Oettingen a keresztyén erkölcsant állítja csatárlánczba újabb keresztségű gyermeke, a statistikából derivált social-ethika mellett; Hildebrand, Gläser és többen valamint a review-k és szakfolyóiratok névtelen bírálóknak egész seregét működtetik; az ifjú 1870-diki év pedig egy szintén ifjú íróval, Oncken doctorral köszön be, ki „maiden-füzetében“ egész könnyűséggel bán el a statistika tudományosságával, minden vitás kérdést megtudván oldani, mihelyt módszernek fogadjuk el csupán a statistikát.

E vitatkozások azonban, noha szintén a kezdet legkezdetéből indulnak ki s a statistikának épenugy fogalmával és föladataival, mint tudományos állásával foglalkoznak, mégis kiválóan a belőle az emberre és cselekvényi szabadságára vont következtetések jogosultságát, helyességét veszik bonczkés alá. Itt valóban a „fleur delicate de la science“ az, mit foszlányra tépnek, de áldott földje, melyet a küzdők sulyos léptei, látszólag keményre taposnak, újabb hajtásokra bírja, melyek megismertetése egyébiránt külön értekezésnek képezze tárgyát.

EGYVELEG.

Az 1869/70 dik évi népszámlálás előleges eredménye szerint a sz. István koronája területén létező szab. kir. és kiváltságos városok lakossága, összehasonlítva az 1857-diki népszámmal, következő számokat tüntet fel:

Folyó szám	Városok	Az 1869/70-ki népszámadás előleges eredménye			Az 1857-i népes-ség	1870-dik évben a népesség			
		férfi	nő	összes		általában		% -ban	
						több	kevesebb	több	kevesebb
		lakosság							
1	Arad sz. kir. város	15.702	16.094	31.796	26.959	4.837	—	17.94	—
2	Bakabánya „	1.437	1.589	3.026	2.540	486	—	19.14	—
3	Bártfa „	2.611	2.902	5.513	4.222	1.291	—	30.57	—
4	Bazin „	2.045	2.239	4.284	4.275	9	—	0.21	—
5	Besztercebánya	5.586	6.193	11.779	5.661	6.118	—	108.07	—
6	Breznobánya „	5.986	5.971	11.957	3.994	7.963	—	199.37	—
7	Budasz. k. főváros	26.496	28.081	54.577	55.240	—	663*)	—	—
8	Debreczensz. k. v.	21.756	21.761	43.517	36.283	7.234	—	19.93	—
9	Eperjes „	5.231	5.615	10.846	8.916	1.930	—	21.64	—
10	Esztergom „	4.760	4.463	9.223	11.215	—	1.992	—	17.76
11	Felsőbánya „	2.947	3.055	6.002	6.069	—	67	—	1.10
12	Gölniczbánya „	2.452	2.753	5.205	4.907	268	—	5.42	—
13	Győr „	9.655	10.597	26.252	17.834	2.418	—	13.55	—
14	Kassa „	10.574	11.168	21.742	16.417	5.325	—	32.43	—
15	Kecskemét „	21.023	21.066	42.089	39.434	2.655	—	6.73	—
16	Késmárk „	1.842	2.096	3.938	3.467	471	—	13.56	—
17	Kis-Marton „	1.163	1.312	2.475	2.765	—	290	—	10.48
18	Kis-Szeben „	1.429	1.644	3.073	2.701	372	—	13.77	—
19	Komárom „	6.064	6.624	12.688	11.951	737	—	6.16	—
20	Korpona „	1.826	1.916	3.742	3.476	266	—	7.65	—
21	Körmöczbánya „	4.064	4.346	8.410	8.603	—	193	—	2.24
22	Kőszeg „	3.525	3.903	7.428	6.858	570	—	8.31	—
23	Libetbánya „	905	934	1.839	1.679	160	—	9.53	—

*) Illetőleg az 1857-ki népszámhoz, amikor Ó-Budával együtt számított, 15,540 léleknyi szaporodás,

Folyó szám	Városok	Az 1869/70-ki népszámlálás előleges eredménye			Az 1857-i népeség	1870-dik évben a népesség			
		férfi	nő	összes		általában		o/o-ban	
						több	kevesebb	több	kevesebb
		lakosság							
24	Lőcse sz. k. város	3.225	3.662	6.887	5.729	1.158	—	20.21	—
25	Modor „ „	2.460	2.631	5.091	4.766	325	—	6.32	—
26	Nagybánya „ „	4.562	4.645	9.207	7.197	2.010	—	27.92	—
27	Nagyszombat „ „	4.512	5.267	9.779	9.566	213	—	2.22	—
28	Nagyvárad „ „	14.892	14.348	29.240	22.443	6.797	—	30.28	—
29	Pécs „ „	12.264	11.750	24.014	17.447	6.567	—	37.64	—
30	Pest „ „	103.803	98.108	201.911	131.705	70.206	—	53.30	—
31	Pozsony „ „	21.467	25.077	46.544	43.863	2.681	—	6.11	—
32	Ruszt „ „	636	688	1.324	1.408	—	84	—	5.96
33	Selmeczbánya (Bélabányával)	6.831	7.272	14.103	13.644	459	—	3.56	—
34	Sopron sz. k. vár.	10.256	10.890	21.146	18.898	2.248	—	11.90	—
35	Szabadka „ „	27.812	28.457	56.269	53.499	2.770	—	5.07	—
36	Szokolca „ „	2.781	2.951	5.732	5.882	—	150	—	2.55
37	Szatmárnémeti „ „	9.305	9.272	18.577	14.288	4.289	—	30.01	—
38	Székesfehérvár „ „	10.924	11.704	22.628	18.399	4.229	—	22.89	—
39	Szeged „ „	34.574	34.440	69.014	62.700	6.314	—	10.07	—
40	Szentgyörgy „ „	1.433	1.579	3.012	2.904	108	—	3.72	—
41	Temesvár „ „	16.539	16.215	32.754	22.507	10.247	—	45.53	—
42	Trencsén „ „	1.829	2.111	3.940	2.981	959	—	32.17	—
43	Ujbánya „ „	2.137	2.187	4.324	4.293	31	—	0.72	—
44	Ujvidék „ „	9.488	9.823	19.311	15.822	3.489	—	22.06	—
45	Versecz „ „	10.579	10.517	21.096	19.087	2.009	—	10.52	—
46	Zilah „ „	2.878	2.789	5.667	4.480	1.187	—	26.49	—
47	Zólyom „ „	974	1.073	2.047	2.005	42	—	2.09	—
48	Zombor „ „	12.580	12.724	25.304	22.426	2.878	—	12.83	—
	Összesen	487.820	496.506	984.326	813.435	170.891	—	21%	—
	Erdély.								
1	Erzsébetv. sz. k. v.	1.355	1.295	2.650	2.241	409	—	18.28	—
2	Kolozsvár „ „	12.503	12.577	25.080	20.615	4.465	—	21.65	—
3	Marosvásárhely „ „	6.333	6.345	12.678	11.217	1.461	—	13.02	—
4	Gyulafehérvár „ „	3.914	3.908	7.822	6.034	1.788	—	29.63	—
5	Szamosujvár „ „	2.738	2.450	5.188	4.611	577	—	12.51	—
6	Deés kir. nem. v.	2.950	2.838	5.788	4.590	1.198	—	26.10	—
7	Nagyenyed „ „	2.973	2.857	5.830	4.548	1.282	—	28.18	—
8	Torda „ „	4.798	4.463	9.261	8.302	959	—	11.55	—
9	Abrudbánya k.m.v.	2.031	2.077	4.108	3.759	349	—	9.29	—
10	Bereczk „ „	2.344	2.289	4.633	2.803	1.830	—	65.36	—
11	Csik-Szereda „ „	601	646	1.247	1.110	137	—	5.45	—
12	Fogarás „ „	2.469	2.438	4.907	4.583	324	—	7.06	—

Folyó szám	Városok	Az 1869/70-ki népszámlálás előleges eredménye			Az 1857-i népes-ség	1870-dik évben a népesség			
		férfi	nő	összes		általában		% -ban	
						több	kevesebb	több	kevesebb
		lakosság							
13	Illyefalva k.m.v.	697	713	1.410	1.376	34	—	2.48	—
14	VajdaHunyad „	1.256	1.390	2.646	2.171	475	—	21.87	—
15	Kézdi-Vásárhely	2.175	2.252	4.427	4.102	325	—	7.92	—
16	Kolos „ „	1.684	1.735	3.419	3.140	279	—	8.88	—
17	Hátszeg „ „	935	811	1.746	1.546	200	—	12.93	—
18	Oláhfalva „ „	1.798	1.716	3.514	1.748	1.766	—	101.02	—
19	Székelyudvarhely	2.119	2.234	4.353	4.510	—	157	—	3.48
20	Sepsi-Szt.-György	2.225	2.129	4.354	3.008	1.346	—	44.74	—
21	Szék „ „	1.802	1.691	3.493	3.158	335	—	10.60	—
22	Vizakna „ „	2.112	2.113	4.225	3.441	784	—	22.78	—
23	Szász-Régen „ „	2.791	2.716	5.507	5.250	257	—	48.95	—
	Összesen *)	64.603	63.683	128.286	107.863	20.423	—	18.93	—
	Hervát-Szlavonország.								
1	Kőrös sz. kir. vár.	1.797	1.522	3.229	2.747	482	—	17.54	—
2	Kaproncza „ „	2.987	2.798	5.785	4.746	1.039	—	21.89	—
3	Varasd „ „	5.327	5.190	10.517	8.978	1.539	—	17.14	—
4	Zágráb „ „	10.259	10.378	20.637	16.657	3.980	—	23.89	—
5	Károlyváros „ „	2.491	2.684	5.175	5.515	—	340	—	6.16
6	Fiume „ „	8.888	9.921	18.809	15.319	3.490	—	25.72	—
7	Buccari „ „	6.542	7.038	13.580	5.070	8.510	—	167.85	—
8	Eszék „ „	8.715	8.576	17.291	13.883	3.408	—	24.55	—
9	Pozsega „ „	1.497	1.463	2.962	2.743	219	—	7.98	—
	Összesen	48.413	49.570	97.985	75.658	22.327	—	29.51	—
	*) Mint a szekkel egyesült és sommákkal ott kimutatott szab. kir. városok még te kintben jönnek								
	Erdélyben:								
	Besztercze sz.k.v.	3.810	3.568	7.378	6.690	688	—	10.78	—
	Nagyszében „ „	9.341	9.811	19.152	18.588	564	—	3.03	—
	Szegvár „ „	4.067	4.129	8.196	7.906	200	—	2.50	—
	Medgyes „ „	3.002	3.244	6.246	6.375	—	129	—	2.02
	Brassó „ „	13.460	14.554	28.014	26.826	1.188	—	4.42	—
	Szászsebes „ „	2.771	3.019	5.790	5.644	146	—	2.58	—
	Szászváros „ „	2.794	2.740	5.534	5.469	65	—	1.18	—
	Összesen	39.245	41.065	80.310	77.588	2.722	—	3.50	—
	Erdélyben együtt	103.848	104.748	208.596	185.451	23.195	—	12.48	—

Az ausztriai 18⁶⁹/₇₀-diki népszámlálás a bécsi cs. kir. stat. központi bizottság által közzétett előleges eredménye szerint a birodalmi tanácsban képviselt országok 144 nagyobb helysége következő lakosságot tüntet ki.

Ország Helység	Lakosság		Szaporodás	
	1857	1869	általában	%-ban
Alsó-Ausztria:				
Bécs I. kerület	53.072	63.362	10.290	19.39
" II. "	56.016	84.844	28.828	51.46
" III. "	60.497	88.751	28.254	46.70
" IV. "	49.472	72.217	22.745	45.98
" V. "	42.637	52.278	9.641	22.61
" VI. "	52.346	66.490	14.144	27.04
" VII. "	68.885	76.215	7.330	10.64
" VIII. "	44.313	52.956	8.646	19.51
" IX. "	48.987	64.974	15.987	23.64
Összesen	476.222	622.087	145.865	30.63
Bécs kültelepei:				
Hernals	14.437	33.189	18.752	129.89
Fünfhaus	13.539	27.065	13.426	98.42
Rudolfsheim	15.211	22.814	7.600	49.98
Ottakring	12.468	21.269	8.801	70.58
Währing	5.107	16.023	10.916	213.74
Unter-Meidling	5.882	13.776	7.894	134.21
Simmering	6.467	11.900	5.433	84.01
Gaudenzdorf	8.750	11.692	2.942	33.62
Sechshaus	7.529	11.050	3.521	46.77
Neulerchenfeld	9.052	10.068	1.016	11.22
Ober-Döbling	4.091	5.513	1.422	34.76
Wilhelmsdorf	609	4.325	3.716	610.18
Nussdorf	3.085	4.029	944	30.60
Heiligenstadt	2.281	3.630	1.349	59.14
Hietzing	2.439	3.009	570	23.37
Ober-Meidling	1.416	1.535	119	8.40
Unter-Döbling	767	1.203	436	56.84
Weinhaus	700	988	288	41.14
Összesen	113.930	203.078	89.148	78.25
Egyéb községek:				
Bécs-Újhely	14.544	18.077	3.533	24.29
Szt.-Pölten	7.299	8.500	1.201	16.45
Krems	6.837	8.157	1.320	19.31
Penzing	5.218	7.870	2.652	50.82
Baden	6.503	7.590	1.087	16.71
Neunkirchen	5.246	5.945	699	13.32
Reichenau	5.059	5.313	254	5.07

O r s z á g H e l y s é g	Lakosság		Szaporodás	
	1857	1869	általában	%-ban
Stockerau	4.319	5.018	699	16.18
Mödling	3.798	4.325	527	13.88
Hainburg	4.142	4.192	50	1.21
Bruck a/d. Laitha	3.557	4.159	602	16.92
Haag	5.001	3.945	1.056	21.11
Stein	3.091	3.744	653	21.13
Schwechat	3.497	3.678	181	5.18
Florisdorf	2.810	3.600	790	28.11
Langenlois	3.549	3.524	25	0.71
Waidhofen a/d. Ips	3.352	3.498	146	4.36
Berchtoldsdorf	2.870	3.262	392	13.66
Pottendorf	4.386	3.057	1.329	30.30
Ober-St.-Veit	2.715	3.002	287	10.57
Türnitz	2.609	2.779	170	0.65
Ebenfurth	3.817	2.510	1.307	34.24
Tuln	2.102	2.286	184	8.75
Gumpoldskirchen	2.036	2.099	63	3.09
Leobersdorf	2.540	1.779	761	29.96
Breitensee	793	1.327	534	67.34
Baumgarten	827	1.270	443	53.57
Hacking	708	1.005	297	41.95
F e l s ő - A u s z t r i a :				
Linz	27.628	30.519	2.891	10.46
Steier	10.752	13.392	2.640	24.55
Ischl	6.215	7.126	911	14.66
Wels	6.926	6.827	801	13.29
Urfahr	5.254	6.275	1.021	19.43
Gmunden	5.623	6.062	439	7.81
S a l z b u r g :				
Salzburg	17.253	19.325	2.072	12.01
Abtenau	3.677	3.887	210	5.71
S t a j e r o r s z á g :				
Gratz	63.176	80.732	17.556	27.79
Marburg	6.294	13.085	6.791	107.90
Leutschach	5.464	5.755	291	5.33
Leoben	3.601	5.091	1.490	41.38
Cilli	4.016	4.203	187	4.66
Eisenerz	4.083	3.841	— 242	— 5.93
Fürstfeld	3.227	3.609	382	11.84
Knittelfeld	1.947	2.032	85	4.37
K a r i n t h i a :				
Klagenfurt	13.479	15.200	1.721	12.77
Ober-Vellach	4.376	5.723	1.347	30.78
Feldkirchen	5.147	5.316	169	3.28
Villach	3.663	4.528	865	23.62

Ország Helység	Lakosság		Szaporodás	
	1857	1869	általában	%-ban
Bleiberg	4.428	4.061	367	8.29
Friesach	3.919	3.663	256	6.53
Krajna:				
Laibach	20.747	23.032	2.285	11.01
Gurkfeld	5.065	6.000	935	18.46
Idria	3.839	3.960	121	3.15
Triest, Görz, Gradisca, Istria:				
Triest területével	104.707	120.050	15.343	14.65
Görz	13.297	16.823	5.326	26.52
Cherso	7.367	8.095	728	9.88
Castelnuovo	6.360	7.423	1.063	16.71
Dignano	4.517	6.405	1.888	41.80
Kirchheim	5.403	5.862	459	8.40
Cormons	4.628	4.680	52	1.12
Tirol és Vorarlberg:				
Innsbruck	14.224	16.810	2.586	18.18
Trient	14.347	17.000	2.653	18.47
Botzen	8.103	9.357	1.254	15.48
Dornbirn	8.444	8.486	42	0.50
Levico	5.674	6.250	576	10.15
Hall	4.327	5.022	695	16.06
Schwatz	4.766	4.813	47	9.86
Hohenems	4.088	4.191	103	2.52
Csehország:				
Prága	142.538	175.275	14.687	10.30
Pilsen	14.269	23.681	9.412	65.96
Reichenberg	18.854	22.394	3.540	18.78
Budweis	14.811	17.465	2.654	17.92
Smichow	9.147	15.401	6.254	68.37
Warnsdorf	11.977	14.400	2.423	20.23
Eger	11.012	13.441	2.429	22.06
Karolinenthal	12.048	13.387	1.339	11.11
Kuttenberg	12.727	12.764	37	0.29
Kladno	5.499	11.066	5.567	101.24
Aussig	6.956	10.933	3.977	57.17
Teplitz	6.854	10.174	3.320	48.44
Leitmeritz	7.488	10.023	2.535	33.83
Pribram	7.665	9.825	2.160	28.18
Pisek	8.178	9.822	1.644	20.10
Asch	7.420	9.405	1.985	26.75
Rumburg	8.175	9.347	1.172	14.34
Saaz	7.674	8.870	1.196	15.58
Jung-Bunzlau	7.779	8.695	916	11.78
Neuhaus	7.302	8.620	1.318	18.05

Ország Helység	Lakosság		Szaporodás	
	1857	1869	általában	%-ban
Böhmisch-Leipa	8.442	8.214	218	2.58
Pardubic	6.714	8.197	1.483	22.08
Schlan	6.220	7.422	1.202	19.32
Komotau	5.933	7.298	1.365	23.01
Brüx	4.984	6.306	1.322	26.52
Königgrätz	5.061	5.410	349	6.90
M o r v a o r s z á g :				
Brünn	58.809	73.464	14.655	24.92
Iglau	17.427	20.112	2.685	15.41
Prossnitz	12.542	15.717	3.175	25.31
Olmütz	13.997	15.231	1.234	8.82
Sternberg	12.665	13.479	814	6.43
Znaim	8.676	10.600	1.924	22.18
Kremsier	9.110	9.823	713	7.83
Neutitschein	7.907	8.645	738	9.33
Schönberg	6.651	7.285	634	9.53
Prerau	5.419	7.000	1.581	29.18
Zwittau	5.095	5.781	686	13.46
Ungarisch-Hradisch	2.719	3.100	381	14.01
S z i l é z i a :				
Troppau	13.861	17.134	3.273	23.61
Bielitz	8.699	11.059	2.360	27.13
Jägerndorf	6.618	8.402	1.784	26.96
Freudenthal	5.519	6.440	921	16.69
G a l i c z i a :				
Lemberg	70.384	87.105	16.721	23.76
Drohobicz	11.324	16.884	5.560	40.91
Przemysl	9.806	15.400	5.594	56.53
Jaroslau	8.773	11.166	2.393	27.28
Sniatyn	10.663	10.598	— 65	—0.69
Horodenka	8.451	10.000	1.549	18.33
Uj-Sandecz	7.079	9.800	2.721	38.44
Bochnia	5.496	8.040	2.544	48.18
Grodek	7.381	8.000	619	8.38
Biala	4.667	6.558	1.891	40.52
B u k o v i n a :				
Csernovitz	26.345	34.000	7.655	29.05
Radautz	7.249	9.007	1.758	24.25
Szucsava	6.012	7.436	1.424	23.69
Szereth	6.653	6.486	833	14.74
Kuczurmare	6.276	6.149	127	2.02
Moldva-Kimpolung	4.718	5.521	803	17.02

Pestmegyében, a központi árvatörvényszék jelentése szerint kecskeméti, pesti, pilisi, solti és váci-ujpesti járások községeiből gyűjtött és járasonkint összesített adatok figyelembe vételével az árvák összeírásának és az árvapénztárak vizsgálatának eredménye a megye egész területén 182 falusi községben és 5 rendezett tanácsú mezővárosban, Nagykőrös várost ide nem értve, a következő:

Az árvák és gondnokság alatt állók összes létszáma: 32,546.

Magángyámi és gondnoki képviselő alatt állt ideértve, a term. és törv. gyámokat is: 15,060.

Közgyámi képviselő alatt állt: 17,456.

Vagyontalan árva volt: 2057.

A nyomorékok és lelki betegek száma volt: 614.

Leltározatlan hagyaték találatott: 3072.

Tárgyalandó hagyaték találatott: 2319.

Az összes árvapénztári tartalékalap tett: 56,992 frt. 69 krt.

A községi szegényalapok összege tett: 18,103 frt. 71 krt.

A biztosított árvapénztári kölcsöntőke tett: 2.620,839 frt 96 krt.

A nem biztosított árvapénztári kölcsöntőke tett: 4071 adósnál: 546.110 frt. 83 krt.

A veszendő árvapénztári kölcsön tett 339 adósnál: 43,241 frt. 60 krt.

A nagykoruak árvapénztári követelése 1219 nagykorú részéről tett: 380,893 frt. 72 $\frac{1}{2}$ krt.

Az árvákat illető lakházak száma tett: 6184.

Az árvákat kizárólag és nagykorúakkal közösen illető ingatlanok mennyisége tett: 43,240 holdat, 588 □ ölet, melyből körülbelül $\frac{1}{3}$ nagykorúakra esik.

Ezen ingatlanok összes becsértéke tett: 5,289,381 frt 76 kr., melyből körülbelül $\frac{1}{3}$ nagykoru közös birtokosok vagyonának értéke.

Az itt közlött és az összeíró bizottságok munkálataiból összeállított adatok kiegészítésére érdekes lesz azon adatokról is megemlékezni, melyeket az 1867 évi összes megyei árvavagyon mennyiségéről a volt m. k. helytartótanács által 1863-ban kiadott és a m. k. igazságügyministerium által is fenntartott mintázat szerint a közp. árvaszemvevőség a múlt évben előterjesztett. Nagykőrös város ezuttal is kivéve.

A közp. árvaszámvevőségnek 1868 okt. 15-én kelt kimutatásából álljanak itt a következő tételek:

Az árvák és gondnokoltak összes árvapénztári vagyona az 1867. év végén kamatozó kölcsöntőkében tett		2,917,052	frt	4 $\frac{1}{2}$	krt
Nem kamatozó tőkében volt		321,797	"	75 $\frac{1}{2}$	kr.
Összesen		3,238,849	"	90	"

Az árvapénztáron kívül külön gyámok és gondnokok kezelése alatt levő ingatlan és egyéb vagyion értéke volt		1,828,027	"	26 $\frac{1}{2}$	"
Összesen		5,066,877	"	16 $\frac{1}{2}$	"

Ezen értéket a vizsgáló és összeíró küldöttségek által kinyomozott értékkel szembeállítva, az eredmény következő lesz :

A küldöttségek által kinyomozott árvapénztári érték, a biztosított, nem biztosított és veszendő kölcsöntőkéket, továbbá a tartaléktőkét együttvéve, tesz

Az ingatlanok értékéből vagyis 5,289,381 frt 76 krból a nagykoru közös tulajdonosok illetősége gyanánt $\frac{1}{3}$ részt levonva az ingatlan vagyion értéke tesz		3,267,185	"	8 $\frac{1}{2}$	"
Az összes érték		6,793,439	"	59 $\frac{1}{2}$	"

Levonva a közp. árvaszámvevőség által az 1867. év végéről kimutatott vagyionállást		5,066,877	"	16 $\frac{1}{2}$	"
marad		1,726,562	"	43	"

E szerint árvák és gondnokság alatt állók összes vagyona, az 1867 év végén ismert vagyionhoz képest az összeírások folytán, 1,726, 562 frt 63 krral több.

A különbség sokkal nagyobb, ha a készpénz és az évi kamatjövdelem mennyisége, az értékpapírok és drágaságok értéke is összehasonlítottatik, továbbá a megyei árvatörvényszékek felügyelete alatt álló hitbizományi és alapítványi javak értéke is felszámolttatik.

Nem kis mértékben szaporodott az árvák és gondnokoltak létszáma, mert míg a közp. árvaszámvevőség az 1867. év végén csak 25, 921 árva létezéséről birt hivatalos tudomással, e létszám most: 32.546.

Hasonló mérvben emelkedett az árvatörvényszékek által évenként elintézendő ügyek száma, mert míg a közp. árvatörvényszék ügyforgolma 1867. évben 5—6000 darabból állt, most e szám a 8000-et mindig felülhaladja.

A sóvári magyar kir. sófőzde 1869-diki termeléséről érdekes adatok állnak rendelkezésünkre. Ezek szerint termeltett:

cisterna-só	189 mázsa	5 frtjával
főtt-só	127,070 „	7 „
serpenyő-kő	443 „	3 ft 46 krjával

Összesen 127,702 mázsa 637,827 ft 78 krért.

E munkát végezte 114 férfi, 6 gyermek, összesen 120 munkás. A munkások társláda-vagyona 21,350 ft. 35 kr.

A munkához felhasználtatott 4 előmelegítő serpenyő 400 □' fenéktéri mértékben, 3 főző serpenyő 2,520, átlag 840 □' térmértékkel; 8 sószárító 3052, átlag 381 térmértékkel.

A feldolgozott anyag volt 717.653 köb. láb, melynek só tartalma köblábanként 17.88 font.

Fűtőszer felhasználtatott:

a főzéshez 217 b. öl cserfa 31 mázsájával

2,834¹/₂ „ „ bükkfa 26 „

a szárításhoz 82 „ „ „ melynek összes tüzelő ereje bükkfára változtatva 3114 bécsi ölnök felel meg.

Munkaidőül felhasználtatott a főzésnél 14,601 tizenkét órasi napszám, a szárításnál 5,142.

Termeltett, mint feljebb 127,259 mázsa konyhasó, 443 mázsa melléksó, összesen 127,702 mázsa.

A serpenyő hőségével szárítottatott 94,295 mázsa, külön tüzeléssel 32,964 mázsa.

A sótermelés volt naponkint átlag 445. 5 mázsa

1 □ lábra esett	0.17 „
1 bécsi öl puha fára à 108 köbláb jut	32.33 „
1 mázsa puha fára	1.54 „
1 köbláb nyers anyagra	17. 7 font
1 bécsi öl kemény fára	40.61 mázsa
sóhulladék mázsánkint	1. 2 font.

E szerint 1000 mázsa sóhoz kell:

30.89 bécsi öl vagyis 649 mázsa puha fa,

5647 köbláb nyersanyag (Soole=sólé),

155 tizenkét órasi napszám,

1.87 mázsa vasfogyasztás.

K i m u-

a felső-magyarországi magán-bányák részéről az iglói telepeknek beszolgáltatott érczokről, be nem számítva a képest előállott fémszaporodást, mely a magán ko-

Évfolyam	S á r g a é r c z b á n y á s z a t (Gelferez :)											
	a bányapolgárság Phoenix- kohónak		a bányapolgárság György- kohónak		a bányapolgárság István- kohónak		az iglói János- kohónak		a szomol- noki állami kohónak		összesen va- lamennyi ko- hónak be- szolgáltatott	
	r é z											
	máza	font	m.	font	m.	font	m.	font	m.	font	m.	font
1855	7669	95 ¹ / ₄	1232	59 ¹ / ₄	294	54 ³ / ₄	2199	20 ¹ / ₂	329	94 ¹ / ₄	11726	24
1856	9034	07	1157	29 ¹ / ₄	819	52	1730	56 ¹ / ₂	207	79	12949	23 ³ / ₄
1857	7801	76 ³ / ₄	1690	59	630	84 ¹ / ₂	1276	51 ³ / ₄	91	66 ¹ / ₂	11491	38 ¹ / ₂
1858	7293	09 ³ / ₄	1315	59 ¹ / ₂	732	78 ¹ / ₄	1498	09 ³ / ₄	137	94	10977	51 ¹ / ₄
1859	7670	13 ³ / ₄	1995	—	618	97 ¹ / ₂	1190	31 ¹ / ₄	209	54	11683	96 ¹ / ₂
1860	8360	27	1426	10	619	44	1599	13	232	14 ¹ / ₄	12237	08 ¹ / ₄
1861	9639	40 ³ / ₄	1623	62	755	81 ¹ / ₄	1933	65	110	45 ¹ / ₄	14062	94 ¹ / ₄
1862	9661	55 ¹ / ₄	2106	84	922	12 ¹ / ₄	1704	68	116	32 ³ / ₄	14511	52 ¹ / ₄
1863	9285	36	1586	71	876	31 ³ / ₄	2143	88	130	90 ¹ / ₂	14023	17 ¹ / ₄
1864	9773	05	1387	10 ¹ / ₄	652	03 ¹ / ₄	2728	99	221	53 ¹ / ₂	14762	71
1865	9448	34 ¹ / ₄	1656	57 ¹ / ₄	1046	27 ¹ / ₂	2311	28	138	79 ³ / ₄	14601	26 ³ / ₄
1866	8127	46 ³ / ₄	1369	93 ³ / ₄	534	95	2504	59 ³ / ₄	318	01 ¹ / ₂	12854	96 ³ / ₄
1867	6623	88 ³ / ₄	1876	86 ³ / ₄	439	81 ³ / ₄	1947	46 ³ / ₄	296	76 ¹ / ₂	11184	80 ¹ / ₂
1868	5123	79	1015	01	144	82 ¹ / ₂	1540	43 ¹ / ₄	214	26 ³ / ₄	8038	32 ¹ / ₄
1869	3400	43 ³ / ₄	735	77 ¹ / ₄	163	21 ¹ / ₄	1214	84 ¹ / ₂	161	88	5676	64 ³ / ₄
össz.	118913	09	22175	60 ¹ / ₄	9251	47 ¹ / ₄	27523	65	2917	96 ¹ / ₂	180781	78

t a t á s

bányakapitányság kerületében az alább felsorolt kohó-
kohászati eljárásnál a beváltási kémlet eredményéhez
hókra nézve mint a bányák közvagyoná ezeknek jár.

Fakó érczbányászat						Mindkét nemü bányászat											
a bányapolgársági István-kohónak, va- lamint 1863-ig a György - kohónak, és 1865-ig bezárólag némi kevés a szo- molnoki állam kohónak is beszolgáltatott						r é z				e z ü s t				h i g a n y			
						r é z		e z ü s t		h i g a n y		m.		font		m.	
m.	font	márk.	lat	n.	d	m.	font	m.	font	márk.	lat	n.	d	m.	font	m.	font
9188	18 ³ / ₄	6931	8	—	—	1121	03 ² / ₃₂	20914	42 ³ / ₄	6931	8	—	—	1121	03 ² / ₃₂		
7157	53 ¹ / ₂	6249	10	—	—	886	10 ² / ₃₂	20106	77 ¹ / ₄	6249	10	—	—	886	16 ³ / ₃₂		
6626	13 ³ / ₄	7137	11	3	3	759	16 ⁵ / ₃₂	18117	52 ¹ / ₄	7137	11	3	3	759	16 ⁵ / ₃₂		
6335	37 ¹ / ₄	6067	11	—	1	629	59	17312	88 ¹ / ₂	6067	11	—	1	629	59		
6606	16 ¹ / ₄	5635	10	1	2	685	60 ²⁹ / ₃₂	18290	12 ³ / ₄	5635	10	1	2	685	60 ²⁹ / ₃₂		
6950	31 ³ / ₄	5654	2	3	3	645	36 ²⁷ / ₃₂	19187	40	5654	2	3	3	645	36 ²¹ / ₃₂		
6971	70 ¹ / ₄	5361	4	3	3	605	28 ¹⁵ / ₃₂	21034	64 ¹ / ₂	5361	4	3	3	605	28 ¹⁵ / ₃₂		
6350	09	6078	9	—	2	502	12 ⁷ / ₃₂	20861	61 ¹ / ₄	6078	9	—	2	502	12 ⁷ / ₃₂		
6044	85 ¹ / ₄	5538	6	—	2	536	30 ³ / ₃₂	20068	02 ¹ / ₂	5538	6	—	2	536	30 ³ / ₃₂		
6990	58 ³ / ₄	6819	15	2	3	676	85 ¹⁶ / ₃₂	21753	29 ³ / ₄	6819	15	2	3	676	85 ¹⁶ / ₃₂		
7274	97 ¹ / ₄	7262	9	1	1	809	26 ²⁵ / ₃₂	21876	24	7262	9	1	1	809	26 ²⁵ / ₃₂		
8257	52 ¹ / ₂	10024	11	3	1	1080	34 ⁶ / ₃₂	21112	49 ¹ / ₄	10024	11	3	1	1080	34 ⁶ / ₃₂		
8111	87	10931	4	2	3	974	43 ⁵ / ₃₂	19296	67 ¹ / ₂	10931	4	2	3	974	43 ⁵ / ₃₂		
6504	09	8223	—	2	3	708	09 ¹⁴ / ₃₂	14542	41 ¹ / ₄	8223	—	2	3	708	09 ¹⁴ / ₃₂		
4788	83 ¹ / ₂	5951	14	—	2	531	42 ²⁴ / ₃₂	10465	48 ¹ / ₄	5951	14	—	2	531	42 ²⁴ / ₃₂		
104158	23 ³ / ₄	103868	02	3	1	11151	04 ¹⁶ / ₃₂	284940	01 ³ / ₄	103868	02	3	1	11151	04 ¹⁵ / ₃₂		

58299·960 pénzverdei font.

A zárdák és személyzetök száma Magyarországon Erdélyben 1867. végével következőkép tünik elő:

I. Férfi szerzetek	a zárdák	személyzetök száma
Bencze	7	68
Cistercita	5	82
Domonkos	4	31
Jezsuita	4	63
Irgalmas	12	121
Kegyesrendi	28	306
Premontrei	9	97
Szt. Ferencz rendi		
a) Szt. István 23	136	} 914
b) Kapistran 10	129	
c) Szt. László 9	78	
d) Szz. Mária 20	242	
e) Üdvözítő 25	332	
Kapuczinus	7	79
Karmelita	1	13
Machitarista	1	1
Minorita	17	125
Szervita	3	23
	Összesen 185	1,926
II. Női szerzetek		
Angol kisasszony	4	44
Miaszszonyunk	3	94
Irgalmas (szürke) néne	9	170
Szt. Erzsébet	2	66
Szt. Ferencz	1	7
Szt. Orsolya	7	231
Paulai szt. Vincze	17	134
	Összesen 43	746
III. Görög katolikus		
Szt. Vazul (férfi)	9	55
	Mindössze 238	2,727

TARTALOM.

A hetedik kötet I. füzetének tartalma:

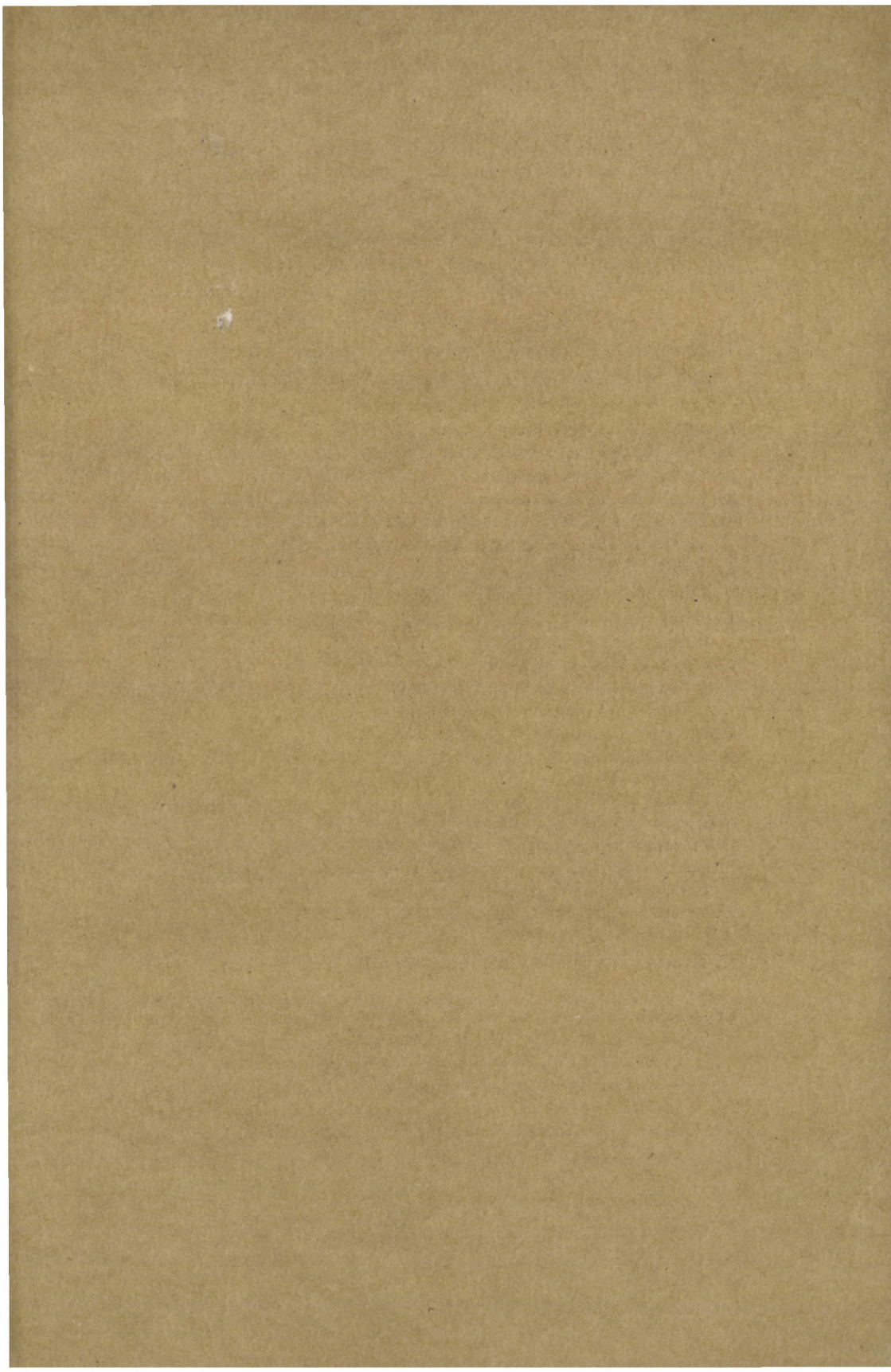
	Lapszám
I. Az osztrák-magyar monarchia államháztartása e század első felében, és Magyarország állása a háztartásban. Weninger Vincze . Másod. közl.	3
Az 1872-ik évi költségvetés	—
Az államháztartás az 1828-ik évben	16
Az 1837-ik év államháztartása	36
Az 1838-ik év államháztartása	60
Baldacci bárónak, a főszámvevőszék elnökének felterjesztése 1826. jan. 12. Ő Felségéhez az államháztartás ügyében	89
Az 1846 és 1847-diki évek	100

Kilenczféle kimutatás államháztartási adatokról, mint:

1. A hadsereg és hadi tengerészeti költségei évről évre 1816-tól 1865-ig	122
2. a) Az államadósság állapota 1847-nek végén	125
b) Államadóssági szükséglet 1848—1865.	126
3. Állami vasutak eladásából folyt bevétel	—
4. Az állandó kataster költsége	127
5. A telekadó-ideiglen költségei	—
6. Az állami zárszámadásokban kimutatott valódi bevételek és kiadások kimutatása 1851—1865.	128
7. A polgári közigazgatásra fordított költségek 1851—1865	129
8. Magántársulatok tulajdonát képező vasutak beváltására tett állami kiadások, külön kimutatása a birodalom egyes részeit szerint	131
9. Vasutak építésére és felszerelésére tett állami kiadások 1848—1865.	

II. Nézetek a statistika tudományos állásáról. Keleti	
Károly	132

Egyveleg. Az 1869/70-dik évi népszámlálás előleges eredménye szerint a sz. István koronája területén létező sz. k. és kiváltságos városok lakossága összehasonlítva az 1857-ik évi népszámmal. 147. — Az ausztriai 1869/70-diki népszámlálás szerint a birodalmi tanácsban képviselt országok 144 nagyobb helységének népessége. 151. l. — Pest megyei árvaák vagyonállása. 155. — A sóvári m. k. sófőzde 1869-ik évi termelése. 158. l. — Kohászati adatok 1855-től 1869-ig. — Zárdák és személyzetek Magyarországon és Erdélyben 1867-ben.

A m. tud. akademia statist. bizottsága eddigi kiadványai:

1. Statistikai közlemények hat kötet. 1861—1864-ig. (Már a készlet el nem fogy, a hat kötet összes ára 12 frt helyett 5 frt. — A kötetek egyébiránt egyenként is kaphatók 1—1 frtjával. — A hatodik kötetben mind a hat kötetnek összegvont tartalom-mutatója található.)

2. Statistikai és nemzetgazdasági közlemények 1865—1869. szintén hat kötet. Minden kötet két füzetből áll. Egy-egy füzet ára 1 frt.

A hetedik kötet I. füzetének tartalma:

I. Az osztrák-magyar monarchia államháztartása és szá-^{Lapszám}zad első felében, és Magyarország állása a háztartás-

ban. Weninger Vincze. Másod. közl.	3
Az 1872-ik évi költségvetés	—
Az államháztartás az 1828-ik évben	16
Az 1837-ik évi államháztartása	36
Az 1838-ik évi államháztartása	60
Baldacci bárónak, a főszámvevőszék elnökének felterjesztése 1826. jan. 12. ö Felségéhez az államháztartás ügyében	89
Az 1846 és 1847-diki évek	100

Kilenczféle kimutatás államháztartási adatokról, mint:

1. A hadsereg és hadi tengerészet költségei évről évre 1816-tól 1865-ig	122
2. a) Az államadósság állapota 1847-nek végén	125
b) Államadóssági szükséglet 1848—1865.	126
3. Állami vasutak eladásából folyt bevétel	—
4. Az állandó kataster költsége	127
5. A telekadó-ideiglen költségei	—
6. Az állami zárszámadásokban kimutatott valódi beételek és kiadások kimutatása 1851— 865.	128
7. A polgári közigazgatásra fordított költségek 1851—1865	129
8. Magántársulatok tulajdonát képező vasutak beváltására tett állami kiadások, külön kimutatása a birodalom egyes részei szerint	131
9. Vasutak építésére és felszerelésére tett állami kiadások 1848—1865.	

II. Nézetek a statistika tudományos állásáról. Keleti

Károly	132
------------------	-----

Egyveleg. Az 18 9/70-dik évi népszámlálás előleges eredménye szerint a sz. Istvan koronája területén létező sz. k. és kiváltságos városok lakossága összehasonlítva az 1857-ik évi népszámmal. 147. — Az ausztriai 1869/70 diki népszámlálás szerint a birodalmi tanácsban képviselt országok 144 nagyobb helységének népessége. 151. l. — Pest megyei árvák vagyonállása. 155. — A sóvári m. k. sófőzde 1869-ik évi termelése. 158 l. — Kohászati adatok 1855-től 18 9-ig. — Zárdák és személyzetek Magyarországon és Erdélyben 1867-ben.

STATISZTIKAI ÉS NEMZETGAZDASÁGI

KÖZLEMÉNYEK.

A HAZAI ÁLLAPOTOK ISMERETÉNEK
ELŐMOZDÍTÁSÁRA

KIADJA

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
STATISZTIKAI BIZOTTSÁGA.

SZERKESZTI

KELETI KÁROLY

HETEDIK KÖTET.

II. FÜZET.

PESTEN,

EGGENBERGER FERDINÁND, M. AKAD. KÖNYVÁRUSNÁL.

MDCCCLXXI.

ROYAL HOLLAND

THE EAST INDIA COMPANY

AMSTERDAM

1715

1715

1715

AMSTERDAM

A TŐZSDE ÉS AZ ÁLLAM.

MATLEKOVITS SÁNDORTÓL.

Közgazdasági tanulmány *).

Az újabbkori államviszonyok, kapcsolatban a közgazdasági fejlődéssel, sajátsterü intézményeket léptettek fel a társadalom szinterére. Ez intézményeket hasztalanúl keressük a múlt időkben, mert ha itt ott látszólagos hasonmásaikat vélünk is felismerni, csakhamar meg kell győződnnünk, hogy hiányzik azon széles és messzeágazó gyökértörzs, mely az állam, a közgazdaság, és társadalom valamennyi részeit érintené és többé kevésbbé függésben tartaná.

Ily újabbkori intézetek a tőzsdék, melyek a jelen korban már oly hatalommá fejlődtek, hogy mozgásaikra uralkodók és népek, gazdag és szegény ügyel, s a helyzet jó vagy rosszoltát „a tőzsdék hangulatából“ igyekszik kimagyarázni.

„A tőzsde — mond Proudhon — a jelen társadalomnak kiváló emlékszobra. Nemcsak a műtermek, raktárak, kikötők, irodák, a föld és a tenger vannak hatalma alá vetve s fizetnek ide adót: hanem az iskolák, akadémiák, színházak, a politikai gyülekezetek, congressusok, a hadsereg, a törvénykezés sőt maga az egyház is elsőbbséget enged ez intézetnek. Nincs hatalom sem az ó-korban, sem a jelen időkben, melyet az övével egybe lehetne hasonlítani. A templomosok, Jeruzsálem és Malta vitézrendjei, a pápák ezen hadserege, mely a királyok és császárok felett parancsolt, — a ferencziek, domonkosok vagy jezsuiták; — a „vehm“ törvényszékek és a szabadkőmivesség nem mutathatnak fel gyorsabb, általánosabb

*) Olvstatott az Akadémia osztályülésében 1870-ben nov. 21-én.

eredményeket, mint a tőzsdék. A Nagysándorok, Caesarok, Nagykirályok, Napoleonok, dicsőségök tetőpontján nem voltak a tőzsde hatalmához képest egyébek törpéknél.

A laicus a borzalom és a vágy bizonyos nemével fordul a tőzsde felé. A vágy érzetét ébreszti fel a szemlélőben a „tőzsdé férfiak“ serege, mert megannyi dúsgazdag, megannyi milliókról rendelkezik, megannyi vagyonának hatalmával és tőzsdei összeköttetéseinél fogva uralkodó fejedelmeknek parancsol, és a mívelt világ egyes tartományainak közgazdasági és politikai életére ugyyszólván döntő hatást gyakorol! És e pénzfejedelmek többnyire szegény sorsu egyének voltak, vagyonukat többnyire a tőzsdén szerezték, s jelenleg a tőzsdén sokszorosítják azt. A vágy gyorsan, könnyen, és munka nélkül gazdaggá lenni, talán soha sem volt nagyobb mint jelen korunkban; nem hiába élünk az igérvények, és a sorsjegykölcsönök korszakában. Ha nincs meg a népben a vágy nyeresémes játékok iránt, vagy ha közgazdasági s s fájdalom gyakran hibás kormány intézkedések nem támogatják vagy föl nem keltik a játékszenvedélyt, hasztalan ott az igérvény, hasztalan ott a sorsjegyek özöne. A tőzsde is oly hely, hol hirtelen s gyorsan lehetni gazdaggá. Ha a szerencse kedvez, pénz nélkül milliomos lehetsz. Hogy a be nem avatott a tőzsde életének rendesen csak e fényes képét látja; hogy ama számtalan bukások és szerencsétlen tönkrejutások, melyek gyakran, sőt mondjuk talán naponkint a tőzsde áldozatai, az egyoldalú szemlélő előtt fel nem tűnnek: azt csak onnan magyarázhatjuk, mert a tőzsdeviszonyok iránt még nem eléggé tájékozottak az egyének és mert mindenki rendesen úgy tünteti elő a képet, amint az neki legjobbnak és legkellemesebbnek teszik.

De nem pusztán a vágy, hanem a borzalom, sőt a megvetés bizonyos nemével szoktak sokan a tőzsde s annak működése felé pillantani. A tőzsde — mondják sokan — az improductiv üzleteknek székhelye, ott állítólag pusztán szerencsejátékok, s ennelfogva erkölcselenségek napi renden vannak. A differentialis üzlet, gondolják legtöbben, nem egyéb hazard játéknál, mely a hamis hírek koholását, a hazugságot és rágalmat előmozdítja, mely a közgazdasági élet és a társadalmi

együttlétet megmételjezi; mely hiu tárgyaknak értéket tulajdonít. Mily kóros tünetenyekkel jár karöltve a tőzsdei élet, azt a történet bizonyítja.

A tizenhetedik század tulipomaniája példát nyujt egy a tőzsdei visszaélések virágzási korszakától még távoli időből a szédelgések netovábbja tekintetében. E játék különösen Hollandban divatozott. 1634-ben a tartomány főbb fárosai tulipánhagymákkal nagyszerű kereskedést üztek, a gazdagok és szegények egyaránt tulipán hagymák után hajhásztak. Az üzlés játékszenvedélylyé fajult. Egy egy tulipán hagymáért arany-sulyját adták. 1634-ben a tulipán hagymák ép oly keresettek voltak, mint a részvényvállalatok korszakában a részvények. Miután gyakran a meghatározott nemű hagymák a piacon nem voltak találhatóak, ezrek és ezrek költettek az üzlet kü-lömbözetének kielégítésére. El lehet gondolni mennyire ment a tulipánláz, midőn hatóságilag hitelesített okmányokból olvas-suk, hogy egy és ugyanazon fajú hagymáért egy izben 200 frank, más izben 2,600 forint fizettetett, hogy egy hagymáért egy hintó és két ló adatott szerszámmal együtt, hogy egy hagymáért 12 hold földet adtak Egy hagymaüzér egy hét alatt 60,000 ftot nyert hagymákon. Három év alatt Hol-land egyik városában tiz millió forintnál több jött forgalomba csak a tulipánhagyma üzlet által.

Mennyire meg a szédelgés jelen par excellence szédelgő korunkban, midőn a tőzsdék minden oldalról támogatják sőt nagyra növesztik a szédelgőt, az eléggé ismeretes.

Angolország a nagy szédelgési korszakban tervet terv után látott felmerülni. Egy részvénytársulat a mobile perpe-tuum feltalálását tüzte ki céljául. Egy másik vállalkozó 2 1/2 millió fontra hirdet aláírást oly vállalatra, melynek célja csak később fog hirül adatni. Egy tervelő nagy előnyökkel kecseg-tető vállalatra hivta fel a közönséget, de senkinek sem szabad tudni, mi a vállalat célja. A résztvevők: ha 2 font sterlinget fizetnek le, évi 100 fontnyi nyeményre lesznek jogosítva, és e nagymerészségű vállalatra 5 óra alatt 2,000 ft sterling volt leté-teményezve. Egy terv szerint egy társaságnak célja lett volna fűrészpont felolvasztani és a felolvasztott anyagból szilárd deszkákat önteni, hogy el lehessen mellőzni a természetes fa-

deszkák hasadékainak hátrányait. A hirhedt Law-féle Nyugat-indiai compaignie díjat tüzött ki egy az Arkansas folyóban fekvő smaragdszikla fölfedezésére; ily mesterséges uton kívánta felcsigázni részvényei árfolyamát. A „L'Independence Belge“-ben 1858-ban következő esetet lehetett olvasni: A jezsuiták Parisban templomot építenek, s miután nem volt elengedő pénzük, Lefevre atya azon elmés gondolatra jutott, hogy saját magát szolgáltassa nyereséggel gyanánt egy sorsjegykölcsönhez. E sorsjegykölcsönre csak nők irhatnak alá, egy sorsjegy ára 100 frank. A kire a nyereség esik, Lefevre atyátkapja három napra lelkioktatásra vagy egyéb a nő által kijelölendő tetszés szerinti célra. A sorsjegyek rohamosan keltek. „Párisban 1855-ben egy részvénytársulat alakult 20 millió forintnyi alaptőkével, egy-egy részvény egy frankról szólt, a társaság célja „Amerikát Afrikával összeházasítani.“ Hogy a nagy közönséget annál jobban rá lehessen szedni, több társaság seprővel keverte össze vissza részvényeit, így a részvények piszkosakká tettek és e piszok a nagyobb fogalomnak, a keresettségnek tulajdonított. Londonban 1824-ben egy társaság alakult, melynek célja „arany gyártás“ volt. Az előleges hirdetésekben a sikert bizonyosnak mondták. A részvények rohamosan keltek. Midőn a részvényekre egy rész már be volt [fizetve, s különböző tőzsdéi fogásokkal a részvények folyama nagyra emelkedett: egyszerre hírül adatik, hogy az arany gyártása sikerült ugyan, de egy latnak előállítására tulajdonképi értékének kétszeresébe kerül s így a társulatot fel kell osztani; a már befizetett részvényösszegek mindazonáltal az eddig tett költségek fedezésére fordítatnak.

Mily nagy szerepet játszik különösen az ú. n. agiotage a tőzsdéken, ismert dolog. Papirok, melyeknek reál értékük alig van, a tőzsde-látogatók által értékeseknek tüntettetnek fel; a hírlapok és egyes cliquek segítségével árúk magasra csigáztatik s azután ha a tőzsde „nagy emberei“ már kellően megtölték erszényeiket, e papirok legjobb esetben „játzópapírrá“ (Spielpapier) lesznek, vagy értéküket teljesen veszítve a tőzsdékről egészen eltűnedeznek. Az utolsó válság alkalmával pesti tőzsdénken volt alkalmunk ezt tényleg tapasztalni. A

szédelgés vállalatokat létesített, melyeket józan észszel támogatni alig lehetett volna; a tőzsde felkarolta a vállalatokat; a papírok még kiadatásuk előtt parin felül álltak, a közönség hiszékenysége lépre ment, vette a papírt s megcsalatt, mert néhány hónap mulva senkinek sem kellett a fennen dicsért jeles vállalat értékpapira. A Tramwayféle részvényeknek, mint játszópapírnak a pesti és bécsi tőzsdén való szerepe szintén kiváló példát nyújt a szédelgésre nézve. Tőzsde nélkül az 1868. és 1869-ki szédelgések sem Pesten, sem Bécsben nem keletkeztek vagy legalább oly nagy terjedelmet nem nyertek volna. A bécsi piac 1869. május havában 902 millió forintnyi összeget vett igénybe részvényvállalatokra. Pesten 1868-ban 42 részvényvállalat keletkezett 104 millió ftnyi alaptőkével; 1869-ben szeptember végeig 41 társaság 237 millió tőkével. Ily óriási pénzösszegek a szédelgő agyában igen, de a valóságban nem voltak feltalálhatók.

Jelen korunkban talán alig említhetjük fel a szédelgés kirivóbb példáját, mint a párisi credit mobiliert. Ezintézet, mely tulajdonképen a banküzletek valamennyi nemét s azonkívül még új vállalatok támogatását foglalta működési körébe Páris, Róma és Hamburg legelőkelőbb bankárjai által alapított. Részvényei 500 francról szóltak; de még meg sem jelentek a tőzsde hivatalos lapján és már 1000, 1100 sőt 2110 frankon keltek. A tőzsdén legelőször 1852. november 23-án jegyeztettek; folyamuk ekkor 1100 frank volt. Ez időponttól kezdve naponkint 150—200 franknyi hullámozást lehetett a részvényeknél tapasztalni, a nélkül hogy az agiotage belsőleg indokolva lett volna. Ugyanezen év november 26-án reggel 1725 frankon álltak és délben 1500-ra estek s ily ingadozás mellett december 31-én 875-re süllyedtek. Az intézet igazgatói mindig találtak alkalmat, melylyel a nagy közönséget izgatták s folytonos feszültségben tarták. Majd hiteljegyek kibocsátásáról volt szó, melyek minden napra kamatot hoznak s a legszerényebb megtakarított összeget épen úgy gyümölcsöztetik, mint a gazdagok tőkéit; majd európai általános hiteljegyekről beszéltek; majd Spanyol-, Olaszország és Hollandban alapítottak fiókeredit mobiliert; továbbá alapíták a compagnie maritime-t, a compagnie immobiliéret, az ottoman

bankot, a párisi gáztársaságot, több biztosító társaságot s ezen kívül számos vállalatot. Ily izgalmas viszonyok mellett az intézet részvényei folytonos hullámzásoknak voltak kitéve. Így 1855-ben az árfolyam 721—1650 frank közt, 1856-ban 1140—1982 közt, 1857-ben 670—1487 közt ingadozott. A folytonos agiotage nem vezetett eredményre; 1866-ban a bankkormányzók, hogy a nagyszerű veszteségeket fedezzék, 60 millió fknvi összeggel szaporították az alaptőkét, már a következő évben 8 milliónyi veszteség mutatkozott. Ez időtől fogva letűnt a részvények kedvező folyama 1866-ban 880-ról 420-ra, 1867-ben 140-re csökkentek. Az 1868-ki közgyűlés 40 milliónyi veszteséget derített ki s a részvényesek pört indítottak a kormányzók ellen. A y c a r d ez intézet történetét egy 500 lapra terjedő munkában vázolja, számtalan példával világosítva fel azon visszaéléseket, melyeket a bankkal összeköttetésben álló egyének elkövettek.

Ily körülmények mellett nem lehet csodálni, ha egyes írók is undorral fordulnak el a tőzsdei élettől és mint például S c h ä f f l e „Capitalismus und Socialismus“ című legújabb munkájában, felkiált: „Ein Diebstahl im Grossen wird heute in Europa getrieben, woneben das Raubritterthum und die theokratische Auszehntung von ehemed edle Metiers waren, — und er führt zu Ehren, statt ins Zuchthaus!“ és Proudhon „Manuel du spéculateur à la bourse“ című művében így sóhajt: „Oh! si cette Gomorrha pouvait se consumer sans répandre sur le pays la désolation, les miasmes pestilentiels, l'asphictie et la mort, combien nous serions plus disposés à attiser le feu qu'à l'éteindre!“

Midőn így a tőzsdék egy részt elítéltetnek, s nem csak az erkölcsstan, hanem a közgazdaság részéről is káros hatásuaknak nyilvánítatnak, mást részt ellenben hatalmuk napról napra növekszik és az egész közéletben most már nélkülözhetetlen intézményekül bizonyulnak: indokoltnak látszik a tőzsdék lényegével közelebbről is foglalkozni s különösen az államnak a tőzsdék tekintetében való működését tárgyalás alá venni.

A tőzsdék nem egyebek mint vásárhelyek, vagyis az üzletezők rendes találkozási helye, melyen üzletek megkötése foganatosíttatik. És csodálatos, hogy éppen jelen korban és éppen a műveltség emelkedésével, midőn a vásárok jelentősége csökkenik, a tőzsdék fontossága emelkedik. Ennek oka a tőzsdének, mint üzlethelynek azon sajátosságában fekszik, hogy míg a vásárokon rendszeren áruk kínálatnak és vétetnek, még pedig azonnal, és az áruk felraktározva tartatnak, addig a tőzsdéken ha u. n. árútőzsdékről szólunk is az áruk nem tetteg adatnak és vétetnek át, az adásvevés nem történik meg azonnal tényleges átadás útján, hanem vagy „szokásszerűleg“, vagy mustra szerint köttetnek üzletek, melyek azután a tőzsdén kívül tényleges átadás által foganatosíttatnak. Míg tehát jelenleg a közlekedés nagy fejlettsége mellett a vásárok tökéletesen feleslegessé lettek, miután most már nem szükséges, hogy a kereskedő helyről helyre vándoroljon áruival: addig oly helynek, hol a közvetítés, az adásvevés foganatosíttatik, hová az ország minden részéből, a világ minden tájairól levélileg vagy táviratilag lehet fordulni s biztosítva van az illető, hogy vevőt vagy eladót talál, ily helynek szüksége nagyon is indokolt.

A tőzsdék jelentősége újabb időben még nagyobb lett az értékpapírüzlet kifejlődésével. Értékpapírok új áruk. Ilyeket az előbbi idők nem, vagy nem oly mérvben ismertek. Európa egyes államai tömérdek adósságot csináltak, a tőkepenzesek pénzeiket ily kölcsönökbe fektették, az újabb társulás vasutakat s egyéb vállalatokat létesített egyesült erővel részvények útján. A részvények szintén tőkeelhelyezésre szolgálnak. Ezen részint állami, részint magán értékpapírok piacává a tőzsde szemeltetett ki, s azt lehet mondani, hogy újabb időben, főképp nagyobb világpiacokon az értékpapír üzlet képezi a tőzsdék főüzletét, s az árúüzlet lassan visszaszoríttatik piacokra, rendszeren a raktárakba. Így pl. London árútőzsdéi nem egyebek állandó piacoknál; Párisban daczára annak, hogy a tőzsdén az esti órák az árúüzletre szánvák, a tőzsdén magán csak úgy lézengnek az üzletezők, holott pl. a gabnaüzlet a Halle aux blés-ben, a borüzlet a Halle aux vins-ben nagyszerű élénkséget mutat naponkint.

Az értéküzlet s vele az árüzlet a tőzsdén külön alakokban jelentkezik, mely alakok a tőzsdei életet igen jól tüntetik fel. Kétféle üzletet különböztethetünk meg: készpénzüzletet (Cassageschäft, opération au comptant) és üzletet időre (Zeitgeschäft, opération à terme).

A készpénzüzletnél az üzletezők kötelezik magokat az illető árut azonnal átadni, s árát azonnal kifizetni. A tőzsdéken rendszeren azon szokás fejlődött ki, hogy a készpénzüzletnél is nem mindjárt az üzlet megkötésekor teljesítetik a szerződés, hanem az ezen üzletekre nézve megállapított tőzsdei idő alatt; például a nap délutáni 4 óráig, vagy a következő nap tőzsde nyitásáig. Ezen üzlet rendszeren csak tőke elhelyezés végett történik ugyan, de gyakran üzsékedésre is ad alkalmat. Veszünk azon reményben, hogy a papír legközelebb emelkedni fog, azaz mert „hausse“-ra van bizalmunk, eladunk azon hiszembben, hogy a papír legközelebb csökkenni fog, azaz, mert „baisse“-tól tartunk.

Az időre való üzletnél a szerződés teljesítése az üzletezők által kikötött napon történik. A tőzsdei szokások szerint mindenütt a szállítási napok (Stichtag) megvannak határozva, s vagy a hó közepére (medio) vagy végére (ultimo) esnek, vagy mindkét nap szolgál szállítási időül, úgy hogy ha ily üzlet köttetik a napnak megjelölése nélkül is a szállítási határidő bizonyos. Az időüzlet számtalan nemeivel az üzérkedésnek főtámasza. Az időüzletnél ugyanis értékeket lehet venni vagy adni, anélkül hogy az értékek az eladó kezében, vagy a szükséges pénz a vevőében volna; a letelő idő alatt ugyanis még mindig elég idő s tán jó alkalom nyílik a szükséges értékeket vagy pénzt tőzsdei üzletek által megszerezni. Az idői üzletnél a vevő azért vesz, mert bizton hiszi, hogy a szállítási napon a papír folyama magasabb lesz, mint a szerződés napján volt, tehát emelkedést (hausse) remél; az eladó ellenkezőleg ad, mert csökkenésre (baisse) számít. Tőzsdéken rendszerint pártok vannak, melyek bizonyos papiroknál mindig csökkenésre játszanak, mások ismét mindig emelkedésre; ezen pártok saját nevet kapnak egyes tőzsdéken; így az emelkedésre törekvők „coulisse“-nak neveztetnek, a csökkenésre, „contremine“-nek, anélkül azonban, hogy

e kifejezések minden tőzsdén előfordulnának, vagy ha előfordulnak, ugyanezen értelemben használtatnának. A párisi tőzsdén például a „coulisse“ a közvetítést eszközökre alkalmaztatik, kik nem „agens“-ok. — A londoni tőzsdeéletben az emelkedést várók „bulls“ (bikák), a csökkenést várók „bears“ (medvék), míg a tőzdei üzleteket nem teljesítők, azaz a harcban már elestek „lame ducks“ (sánta kacsá) díszes nevet viselnek.

Az idői üzlet számtalan válfajt mutat, s minden válfaj ismét több alakban jelenkezik. Tekintsük az üzleteket sorban.

A szoros idői üzlet háromféle. Vagy meghatározott napon kell szállítani (Kauf auf fixe Lieferung); pl. szállítson e hó közepéig magyar vasuti kölesőnpapirból 20 darabot 105 forinton. — Vagy a vevő szabadságában áll meghatározott napig naponkint a szállítást követelni (Kauf auf tägliche Lieferung); úgy hogy az előbbi példa esetében a vevő a szerződés kötésétől kezdve a hó közepéig a 20 darab vasuti kölesönt 105 fton bármely napon kívánhatja. Előfordul többször, hogy ily szállításnál két nap tüzetik ki, oly formán hogy a szállítás csak az egyik nap s a kijelölt nap közt követelhető (Kauf auf fixe und tägliche Lieferung), pl. szállítson a hó közepéig, a hó 8-kától kezdve naponkinti választással; vagy végre az eladónak jogában áll a szállítási napig bármely napon szállítani s a vevő köteles a papirokért az illető árt a szállításkor azonnal megfizetni (Kauf auf Ankündigung). Ez üzletnél is előfordulhat az előbb említett kettős időhatár.

Ezen most említett üzletek a legnagyobb kockázattal járnak. A szerződés megkötésekor, a legügyesebb egybevetés s a netán előfordulható körülmények legszorgosabb figyelemre méltatása mellett, sem lehet még csak valószínűleg is meghatározni, milyen lesz a szállítás napján a papir folyama. E nagy kockázat elhárítása tekintetéből honosodott meg a díjüzlet.

A díjüzletek (Prämiengeschäft) lényege ugyanis abban áll, hogy a felek előre meghatározzák a legnagyobb kockázatot, melyet az üzlet kötése alkalmával elvállalni készek; azaz az üzlet vagylagosan köttetik meg. A szerződő felek ugyanis vagy a szállításba belenyugszanak, vagy pedig az

üzlettől elállnak, de ezért mintegy bánatpénzt, díjt (Prämie) fizetnek. A díjüzleteknél igen sok tőzsdén a díj mindjárt az üzlet megkötésekor fizettetik, s a szállításnál azután betudatik. Vannak azonban tőzsdék (pl. a berlini), melyeken részint a szerződés megkötésekor, részint a szállítás napján fizethető a díj. E különbségen kívül a díj kétféle; ugyanis vagy a vevő áll el a szállítás követelésétől s fizeti a díjt, s ekkor elődíj (Vorprämie) nevet visel, vagy az eladó, a szállító nem akarja teljesíteni a szállítást, s ekkor utódíjnak (Rückprämie) neveztetik.

A díjüzlet számtalan fajjal jelentkezik. Ezek közül a szokásosabbak következők:

Üzlet szállítás-, esetleg vevésre (Stellgeschäft, Stellage, Schluss auf Geben und Nehmen). A szerződő felek egyike kötelezi magát, hogy meghatározott napon vagy szállít bizonyos áron papirokat vagy alacsonyabb áron ugyanazon mennyiséget megveszi a másik szerződőtől. Pl. Kötelezem magam, hogy e hó közepéig 105 frton szállítók 20 darab vasuti kölcsönt, vagy pedig 101 frton ugyanazon mennyiséget a másik szerzőtől veszem. A választás részint a vevőnek, részint a szállítónak tetszésére bízatik, ez akkor választónak (Wähler), a másik fél kötelezettnek (Steller) neveztetik.

Kétélű díjüzletté (Zweischneidiges Prämiengeschäft) lesz az előbb említett üzlet, ha az egyik vagy másik fél a szállítás vagy vevésen kívül bizonyos díj lefizetése mellett az üzlettől még vissza is léphet; mi által a szállítás- esetleg vevésre szóló üzlet nem lesz oly kockázatteljes, miután a veszteség nem oly bizonytalan, hanem a díj által korlátolt.

Üzlet határozott vagy tetszésszerinti szállításra (Schluss auf Fest und Offen). Ezen üzletnél a vevő (választó) tetszésétől függ a szállítási napon vagy a meghatározott összegben a meghatározott számú papirokat, vagy kisebb számú papirokat de magasabb áron venni. Pl. kötelezem magam 20 db vasuti kölcsönt a hó végeig 105 frton venni, vagy 5 darabot 108 frton.

Üzlet további szállításra (Nochgeschäft, Schluss auf Noch, Schluss mit Noch) a szerződő felek egyike vagy másika fel van jogosítva a meghatározott napon a meghatározott

összegű papiroknál többet szállítani vagy venni. Pl. Kötelezem magam, hogy a hó végeig 20 darab vasuti kölesönt 105 frton szállítok, de kikötöm, hogy még 5 darabot is szállíthatok; — vagy veszek a meghatározott napon 20 darabot, de azonkívül még vehetek 5 darabot. Az üzlet koczkázata tehát a tetszésszerű több szállítás vagy vevés által némileg korlátozható.

Az idői üzletekből fejlődött a meghosszabbítási üzlet (Prolongationsgeschäft). Az idői üzletnél ugyanis a szállítási napon két eset adhatja magát elő: vagy teljesült azon remény, melyre az üzletező számított s ekkor természetesen az üzletező nyer, vagyis elérte azt, mire az üzlet megkötésekor számított; vagy nem teljesült e remény, s ekkor az üzletező vesz. E veszteség elhárítására folytatja üzletét bizton számítva, hogy a későbbi időhatáron azon árt, melyre remélt s melyre számított, mindenesetre eléri.

Valaki például a hó végére vesz Magyar Lloyd részvényeket 105 frton, a szállítási napon a folyam csak 100 frt, minden egyes részvélynél tehát 5 frtot vesz; biztos reménye van mindazonáltal, hogy a részvények legközelebb emelkedni fognak, azaz e papir tekintetében „haussier“, megveszi tehát 105 frton meghatározott összegű papirmennyiséget, de azonnal ismét vesz és pedig 102 frton a hó közepére ugyanannyi darabot más valakitől; ha mármost jól számított és a hó közepén a részvény 108 frt, akkor a második vétel által megszerzett részvények eladásánál 6 frtot nyer minden egyes részvélynél, tehát az első vétel által vesztett 5—5 frt már fedezve van, s még egy-egy forintnyi nyereség marad; — az első vételből megmaradt részvényeket pedig, melyek neki 105 frtba kerültek, szintén eladhatja s darabonként 3 frtnyi nyereséget eredményez, szóval a körülmények következtében nyereségre tesz szert. Ha még ekkor sem eredményez nyereséget, folytatja a prolongatiót mindaddig, míg pénze engedi. Hasonló eset fordul elő a szállítónál. Vegyük, hogy valaki első hazai takarékpénztárt szállít a hó végére 3300 forinton; a hó végén e papir 3400 frton állana, a szállító tehát minden darabnál 100 frtot veszít; nézete szerint e papir csökkenni fog, vesz tehát 3400 ftjával ily részvényeket és átadja a

másik szerződő félnek, de egyuttal keres más valakit, kivel e papirnak 3350 frton való szállításra kötelezi magát a hó közepéig, ha a hó közepén a papir 3200 áll, minden egyes részvény után 150 frtot nyer, tehát előbbi száz frtnyi veszteségét fődözve darabonkint 50 frtot még nyer.

A prolongatio-üzlet report-üzletté alakúl, ha a meghosszabbítás egy s ugyanazon személynél történik. Ekkor ugyanis az adás illetőleg a vevés tényleg meg nem történik, hanem csak az árkülönbség téríttetik meg s az üzlet továbbra is meghosszabbíttatik. Az előbbi példa szerint tehát ki Magyar Lloydot vett a hó végén 105 frton, s a hó végén a folyam csak 100 frt, nem veszi át a papirokat szállítójától, hanem nála hagyja, megfizetvén az 5 frtnyi különbséget, s egyuttal kötelezi magát, hogy a hó közepéig ismét megveszi 103 frtjával. Ezen üzlet az ú. n. „eltartási“-üzlet egyik nemé (Kostgeschäft), a vevő ugyanis papirját ez esetben a hó közepéig a szállítónál hagyja eltartásul (in Kost geben); ha a papir nagy ingadozásoknak van alávetve, ez üzlet igen veszélyes és rendszeren romlására szokott lenni a tőzsdére menő „kis“ embereknek, azaz a nem eléggé vagyonos egyéneknek; mert tegyük az esetet, hogy a folyam valamely papirnál 3500 frtra volt megállapítva és a szállítás 20 darabra kötött, ha a szállítás napján a papir ára 3450 frt, a különbség 20 már darabnál 1000 frt; a vevő azonban bízik az emelkedésben és azonnal 3470 frtra ismét megköti az üzletet, de a szállítás napján nem csak emelkedés nem áll elő, hanem a folyam ismét 3400-ra csökken; a különbség most már 1600 frt; ha a csökkenés így kétszer-háromszor megújúl: a kis tőkepénzes tönkre jut; az „eltartási“ pénz felemésztí őt.

A tőzsdeüzletek igen elterjedt nemét s mely egyszersmind talán a legveszélyesebb, mindeddig fel sem említettük. Ez a különbözeti üzlet (Differential-Geschäft); a szerződő felek ugyanis az üzletnél egyszerűen kötelezik magokat, hogy a megállapított folyam mellett nem fognak szállítani vagy venni, hanem egyszerűen a különbséget megtérítik; pl. a szerződés szerint köteleztetem 20 darab általános biztosítót 650 frton venni, a szállítási napon a biztosítók folyama 670, kapok tehát szállítomtól minden darabért 20 frtot vagyis

összesen 400 frtot, ha a folyam 620 volna, én lennék köteles szállítómnak darabonkint 30 frtot szolgáltatni. Ezen üzlet oly veszélyes mint a hazard-játék. Veszélyessége különösen azáltal nagyobbodik, mert mindenki még az is, ki semmi pénzzel sem bír, játszhatik, illetőleg vehet részt ez üzletnél, és ép úgy szerepelhet, mint a tőkebirtokos, sőt ha a szerencse kegyeli, nagy vagyonra is tehet szert.

E differentiál s a vele rokon üzleteket legtöbb író kárhóztatja. Saling „Die Börse und Börsengeschäfte“ című művében azt mondja: „A differentiál-üzletek még veszélyesebbek a hazard-játéknál; ez utóbbiaknál legalább tudni lehet azon összeget, melynek vesztesége vagy nyere-ménye felett a sors határoz, e tőzsde-játékoknál még csak nem is tudhatni, mily összegről dönt a sors. Neveli a játék veszélyességét azon körülmény, hogy a játészó többnyire helyesen combinált viszonyokra alapítja üzletét, és azon hiszemben van, hogy nyerni kell.“ E játékról mondja oly találó keserűséggel Proudhon: „Le jeu, c'est la roue d'engrenage, une fois le doigt pris, il faut que le corps suive; l'impitoyable machine ne s'arrête ni aux cris d'angoisse, ni aux tortures, elle ne rendra que les lambeaux d'un cadavre!“

Ellenkezőleg vannak írók, kik még a leghazardabb tőzsdeüzletekben sem látnak rosztat, hanem a keresés meg kinálat folytonos és meggondolt ingadozásának tényezőjét. Courtois Alfons (fils) a tőzsdeüzletek védője „Traité élémentaire des opérations de bourse“ című, külömben igen ajánlható művében nem ismer tőzsdejátékot. A többi közt mondja: „A véletlen (hazard), mely a játészó asztalnál az uralkodó elem, a tőzsdénél a legcsekélyebb tényező (le moindre de tous les mobiles). A játészó asztalnál a véletlentől várok kedvező kártyát, mely által a lehető nyereséget megkaphatom; a tőzsdén ellenkezőleg mindent, vagy majd nem mindent szellemi munkámtól várok „(!) és valóban nevetséges lelkesedéssel isteníti a tőzsdét midőn következő szavakat mondja: „Certes, nous voyons de grandes fortunes acquises par la speculation, mais ces fortunes appartiennent à des intelligences qui sont pour la bourse ce que Raphaël est pour la peinture, Phidias pour la sculpture, Michel Ange pour l'architecture, Homère

pour les belles l tres ; ce sont, de par le talent, des princes de la bourse, les rois de la finance, et nul n' a droit de leur contester une position due   des études profondes combinées avec un génie special.“

Ily t lzásokban ugyan korántsem osztozunk, s a t zsd -üzletek t bbjében határozottan erk lcsileg s k zgazdas gilag roszalandót látunk; abban mindazáltal teljesen meg-egyez nk Courtois-val, hogy az állam itt hasztalanul l p k zbe, hasztalanul tiltja a j t kot; Nem ugyan az rt, mert e játékok  zletileg igazoltak, hanem mert az állam e téren nem tehet semmit, törvényei s rendelkezései e téren folytonosan k j tszatn nak.

Ha tekintetbe vesszük a tőzsdék közgazdasági jelentőségét, melynél fogva sok  r ra nézve rendes és biztos piac gyanánt szerepelnek és az értékpapirokra nézve egyedüli v s rhelyek l szolgálnak; ha tekintetbe vesszük továbbá azon nagy hatást, melyet a tőzsdék az által gyakorolnak, hogy az  llamok kölcsöneit elhelyezni szokták, vagy hogy e kölcsönök k telezvenyeit forgalomba hozzák és azoknak folyamát naponkint meghatározzák, ennélfogva tehát közvetlenül az állam hitelének, az államba helyezhető bizalomnak fokm r j t képezik; ha tekintjük végül az említett s több szempontból valóban k rosnak mondható visszaéléseket: okvetlenül azon kérdést kell tenn nk, mily szerep jut az államnak, a kormánynak a tőzsdéi életben? helyeselhető-e itt a „laisser faire“ elve? vagy kell-e az államnak főfelügyeleti jogánál fogva itt is közbelépnie s mikép lépjen k zbe?

E kérdés megoldásához azomban mindenek llett Európa nevezetesebb tőzsdéinek belső szervezetét, és az államnak e tőzsdékre való hatását kell figyelembe venn nk. E tapasztalati adatok alapján azután sikerülhet a tőzsdék lényegével egybehangzólag eredményre jutni; mert „a priori“ itt annál kevésbbé okoskodhatunk, mivel a gyakorlat elég nagy halmazt adott elénk, melyből az ujabb adatok tökéletesen ellene szólnak a rendesen k v telt állami beavatkozásnak.

Angolországban az állam hatása a tőzsdék alakulására és szervezésére egészen szenvedőleges. Itt, mint a politikai és magán életben majdnem mindenütt, a selfgovernment szel-
leme uralkodik. A tőzsdék gyülekezési helyeknek tekintetnek, melyekre nézve külön állami intézkedések és törvények teljesen hiányzanak.

Londonban a kereskedők kezdetben a „Lombard street“-et használták fel találkozási helyül; ez képezte a gyűlést, az akkori tőzsdét. Szabad ég alatt találkoztak az üzletemberek, és szabad ég alatt foganatosították üzleteiket. Az időjárás különböző változásai, melyek ép Londonban nem igen kedveznek a szabad ég alatti gyűléseknek, kellemetlenné tették e gyűléshelyeket s gyakran az üzletek megnehezítését is vonták magok után. A XVI. században már általános lett a kivánság biztos, és alkalmas menhely után; szilárd s fedett épületben sokkal czélszerűbben lehetett volna értekezni és üzletezni; de habár kiki átlátta is ezt, ki sem akarta ily épület építése által pénzét kockáztatni, a társulati szellem pedig még nem ismerte azon alakulásokat, melyeknek segítségével a nagyobb kockázattal járó vállalatok egyeseknek kis összeggel való részvéte által létesíttetnek, s így a kereskedelmi gyűlése építésének kivánsága hosszabb ideig csak pium desiderium volt.

Sir Thomas Gresham megtestesítette a sokáig óhajtott tervet. E férfi, ki Angolország közigazdasági életében oly emlékezetes szerepet játszott, az angol királyok, különösen Erzsébet királyné által gyakran Hollandiába küldetett pénzügyi míveletek foganatosítása végett. Antwerpenben személyesen tapasztalhatta, mily kényelemmel üzletezhetnek a kereskedők egy e célra külön épített tőzsdén, és angol nemzeti érzülete meg volt sértve, midőn látta, hogy Londonban a Lombard streeten a szabad ég alatt kell a kereskedőknek ácsorogni. Ajánlatot tett tehát London városának 1563-ban, s késznek nyilatkozott egy tőzsde épületének építési költségeit viselni, ha a város a maga részéről alkalmas helyen telekről gondoskodik. Ajánlatát 1564 január 4-én a város elfogadta, s így 1569-ben készült el Londonban az első tőzsde, melyet Erzsé-

bet királyné ugyancsak Gresham kérelme folytán királyi tőzsde „Royal exchange“ névvel ruházott fel.

Londonban jelenleg ezen tőzsde épület már nem létezik. Azon idő óta többször új épületet emeltek a kereskedők; az üzlet és kereskedelmi élet nagyobbodása és élénkülése folytán az üzletvilág meg nem elégedett egy épülettel, úgy hogy jelenleg Londonban meg lehet különböztetni a „royal exchange“ s a „stock exchange“ című tőzsdéket, ezen kívül számos vásárt, melyek szintén a tőzsdék jellegével bírnak milyenek pl. a coaltrade, a cattletrade, a cornhal stb. A dimenziók, melyek Londonban a kereskedésnél is mutatkoznak, a munkamegosztást a tőzsdék terén is meghonosították.

Nagyobb figyelmet, főleg a continens tekintetéből, különösen a royal exchange, és a stock exchange igényel.

A „royal exchange“ az angol bankkal szemközt álló nagyszerű épület, melynek belsejéhez (a tőzsdehelyhez) négy oldalról kapuk vezetnek. A tőzsdehely maga fedetlen udvar és tágas oszlop folyosóval van körülvéve. Ezen oszlopcsarnokban szoktak az egyes czégek főnökei elhelyezkedni. A kíváncsi utazónak a portás a főbejárással szemközt levő jobb sarkot, mint a Rothschild ház állomását szokta megmutatni. A tőzsde idő 3 $\frac{1}{2}$ —4 $\frac{1}{2}$ órakor van, különben a tőzsde egésze napon át nyitva áll; kiki bemehet, s a londoniak egyszerűen keresztüljáró háznak szokták a tőzsdét tartani. Üzletnapok különösen a kedd és péntek; ekkor igen nagy élénkséget lehet itt észlelni. Corbeille vagy parquet nincs, a felek s a közvetítők egymást saját helyeiken keresik fel. A royal exchange-en kizárólag csak váltók adatnak és vétetnek. Ez kizárólag a váltókereskedés székhelye.

A stock exchange egészen más jellegű. Ez ellentétben a royal exchange-el tisztán magán jellegű, e szót nem véve oly értelemben mintha az e tőzsdén előforduló üzletek a közéletre vagy a világüzletre ne szólnának; ellenkezőleg a tőzsde az egész világra hat ki, csak szervezetében van valami zárkozott, valami magán. A stock exchange társulat, melybe csak bizonyos és elég szigorú feltételek mellett juthatni; a stock exchange termébe csak annak tagja léphet, idegennek még a bejárás is tiltatik. E tőzsde az értékpapírok főpiacza.

A londoni viszonyokhoz tökéletesen hasonlók Angolország egyéb kereskedelmi piacainak viszonyai. Manchesterben például szintén royal exchange-et látunk, mindkettő a londoni hasonló nevezetű intézet szerint alakult. A liverpooli association of the liverpool corntrade a londoni gabnapiacz hasonmása.

A royale exchange és a különböző piacok mi különöst sem mutatnak fel szervezetükben; itt mindenütt a szabadtársulás eszméje és a piacz nyilvánossága mutatkozik; az állam, a kormány vagy a közhatóság beavatkozása teljesen hiányzik.

A stock exchange szervezete egészen más. Ez igen sajátos intézmény és tökéletesen megfelel az angol kereskedő jellemének, a mennyiben minden tagjától a soliditást követeli. A stock exchange, mint említettük, zárt testület; csak tagok (members) és azoknak segédei (clerk) mehetnek a tőzsdére. A tagok kétfélék: Proprietor az, ki a társaság alakulásakor részvényeket vett, tehát félig meddig az alapító. Subscriber az, ki utóbb a társulatba megvásárolt. Hogy valaki a tőzsde tagja (subscriber) lehessen, megkivántatik mindenekelőtt az angol polgárság; külföldi tehát csak azon esetre lehet tag, ha honosított (naturalised) vagy ha legalább öt év óta Angolországban tartózkodott. Ezen inkább politikai minősítvény mellett még más és sok tekintetben szigorú feltételeket követel a társulat. A stock exchange tagja a ugyanis nem lehet más foglalkozásnál (business) mint főnök vagy mint segéd alkalmazva; neje nem lehet valamely üzlet főnöke vagy segéde, saját maga nem lehet oly vállalat tagja vagy aláírója (subscriber), mely vállalat stock vagy részvények adása és vevésével foglalkozik. E feltétel által a tőzsde tagok érdekeletlenségét kívánják elérni.

Bukott vagy fizetéseképtelen (insolvent) mindaddig, míg vagy legalább 6 shilling 8 denárt nem fizet a font után, vagy a bukást megszüntető ítélet óta két év el nem telt, a stock exchange tagja nem lehet. Ha ki másodszor bukik, vagy válik fizetéseképtelenné, mindaddig nem lehet a tőzsde tagja, míg adósságait egészen ki nem fizette.

A tagok felvételére egy külön bizottság létezik. A felvételt kívánó köteles a bizottsághoz folyamodni, s a folya-

modás alkalmával legalább két év óta kötelességeiket pontosan teljesítő három tőzsdetagtól ajánlatot hozni. Az ajánlók miadegyike késznek nyilatkozik, hogy folyamodó hitelezőit 3000 font erejéig kielégítik, ha ajánlottuk két év eltelte alatt bukottnak (defaulter) nyilváníthatnák. Ha valaki csak „clerk“ akar lenni, elegendő két ajánló, s az ajánlók ez esetben egyenkint csak 250 fontig vállalnak felelősséget. A folyamodók nevei, valamint ajánlóikéi a tőzsdén nyolcz napig kifüggesztetnek, és a tagok az idő alatt bármikor megtehetik a felveendő ellen netáni kifogásaikat. A meghatározott idő eltelte után a tőzsde bizottság elnöke maga elé idézi a folyamadó ajánlóit és következő kérdéseket intéz hozzájuk:

„Mebukott-e már, vagy egyezkedett-e hitelezőivel a folyamodó? s ha igen, mely idő alatt s mily arányban törlesztette adósságait?”

„Akarják-e az ajánlók folyamodó chequejeit az üzlet rendes menete alkalmával 3000 font erejéig elfogadni?”

„Elvállalják-e a kezességet 3000 font erejéig?”

Ha az ajánlók kielégítő választ adtak s egyéb kifogás sem forog fen folyamodó ellenében, az tagnak felvételik. Az így felvett, ha illetékét pontosan megfizeti, mint subscriber szerepel.

A stock exchange-en clerk-ek is működnek. A clerk a rendes tagnak segéde. Clerk csak az lehet, ki a) legalább 15 éves; b) ki ugyanazon kellékeket mutatja fel, melyeket a rendes tagtól követel a tőzsde; c) ki legalább két évig valamely tőzsdetagnál alkalmazva volt. Az illető, ki „clerk“-et akar, köteles ezt a bizottságnál bejelenteni, és e clerkért a felelősséget elvállalni. A bizottság határoz a felett, valljon elfogadja-e a clerket vagy sem. Egyébiránt a clerk saját maga részére üzletet nem köthet.

Látni a mondottakból, hogy a stock exchange tagjává lenni nehéz feltételektől tétetik függővé, és hogy csak solid, tőkéletesen az üzletnek élő egyének a tőzsde tagjai. Ez által részben elhárítatik a szédelgés azon számtalan neme, melyeket más tőzsdehelyeken tapasztalni lehet és az üzletekben a nehézkességnek bizonyos neme honosul meg, melyet talán nem lehet egészen károsnak mondani.

A stock exchange tagja lenni megszűnik : a) ki csődbe esik, vagy fizetés képtelenné lesz, vagy hitelezőivel egyezkedik ; b) ki mással társaságba lép, anélkül, hogy erre nézve a tőzsdétől külön engedélyt kapott volna ; c) ki illetlen viselete vagy a tőzsdei szabályoknak meg nem tartása miatt a tőzsdebizottság által a tőzsdelátogatástól eltiltatik ; d) ki valamely a tőzsde tagjai közé tartozó társaság csak egyik társával köt üzleteket ; ez esetben a másik társ bejelentése folytán az illető üzlethez a tőzsdéből kizárható.

Szoros fegyelem, a végletekig vitt pedantság uralkodik a tőzsdeviszonyokban is, mint az angolok számos intézményeiben, és talán e pedantságnak köszönhetni hogy az angol viszonyokban nem fordul elő oly számos rendetlenség, melyet a tőzsdei életben majdnem mindenütt tapasztalni. Ezzel mindazáltal korántsem mondjuk azt, hogy az angol tőzsdeélet ment minden zavartól, hogy az angol viszonyok egészen mentek a szédelgéstől, mert az utóbbit elhárítani lehetetlen, bármily óvatosan árkolja magát körül az üzletvilág, a szédelgő keresztül hatol mindenben ; csak felakartuk tüntetni, hogy az angolok az üzleti életben honos nagy soliditás mellett is, mily nehézségeket tesznek a tőzsde látogatásra nézve.

A tőzsde igazgatása Angolországban egészen az illető tőzsdetársulat hatásköréhez tartozik, az állam vagy a község nem avatkozik annak ügyeibe. A londoni stock exchange-en e czélból a tagok évenként márczius 25-én közgyűlést tartanak és egy 30 tagú bizottságot választanak (committee for general purposes). Ez intézi a tőzsde belügyeit. E bizottság mellett még két más bizottság szerepel, melynek egyike a tőzsde pénzügyeit, másik pedig a tőzsde épületére vonatkozó ügyeket kezeli ; de ezek a tőzsde lényegére nézve nem bírnak jelentőséggel. Az igazgató bizottság a maga kebeléből választ elnököt, alelnököt, titkárt és három szavazatszedőt. A bizottság köteles minden hétfőn egy órakor ülést tartani. Az elnök, alelnök vagy három bizottsági tag rendkívüli ülést is hívhat egybe. Határozathozatalhoz legalább hét tagnak jelenléte (quorum) szükséges. A bizottság teendői rendesek (routine) vagy különlegesek (special). Rendes teendők : a szabályzatok megállapítása, a tagok fölvétele, a fizetési napoknak megha-

tározása s egyebek. A rendkívüli teendőkhez sorolhatnia tagok panaszainak elintézését s a tagokat érdeklő egyéb ügyeket. A tőzsdebizottság hatalma igen nagy, fel van jogosítva pl. tagokat a tőzsdelátogatástól időre vagy végkép eltiltani; felfüggesztheti a tőzsde alapszabályainak egyes rendelkezéseit s t b, a tőzsdebizottság szerkeszti a tőzsde hivatalos lapját, engedélye nélkül egy tőzsdetag sem adhat ki jegyzéklapot, a bizottság alapítja meg a tőzsde szokásait is.

E szokások összegyűjtve 1863-ban „Rules and regulations adopted by the committee for general purposes of the stock exchange“ czim alatt jelentek meg. Ezen szokásokból mint fontosabbakat fel lehetne következőket említeni: sorsjegykölcsönök tekintetében kötött üzleteket a bizottság érvényesekül nem tekinti (56); a bizottság nem tekinti jogérvényesekül oly idegen kormányok értékpapirjaiban kötött üzleteket, melyek előbbi kölcsöneik után teljesen meg nem fizették a kamatokat és pedig mindaddig, míg ily kormány az angolországi hitelezőkkel e tárgyban tökéletesen ki nem egyezkedik (58); a bizottság oly értéknek adás vevését vagy a tőzsdén jegyzését meg nem engedi, mely valamely állam Nagybritániával volt háborúja miatt felvett kölcsönből ered (59); a bizottság nem ismeri el érvényesnek a vasutak vagy más iparvállalatok értékei után fizetendő jövődöbeli osztalék tekintetében történt üzletet (60); egy tag sem köteles a nem taggal kötött üzleteket teljesíteni (62); következő napokon a tőzsde zárva van: január elsején, húsvét hétfőn, május 1-jén, pünköst hétfőn, november elsején és december 26-án; hogy vasárnaponkint a tőzsdei élet szintén szünetel, azt az angol szigorú vasárnapisztelet mellett nem kell említeni (69).

A tőzsdebizottság a tagok közt előforduló egyenetlenségek tekintetében is határoz, tehát a külön bíróság nemét képezi a tőzsde ügyekre nézve. Egyébiránt e nemű tevékenysége nem nagy jelentőségű, főképp, miután Angolországban tőzsdeügyekben ritkán fordulnak elő egyenetlenségek, melyekben a felek sajtát maguk meg nem egyeznének.

Franciaországban a mindent államilag szabályozó törekvés a tőzsdei életben is mutatkozik. Az állam mindenbe avatkozik, mindenre rendeletet hoz; a tőzsdeélet azonban a rendeleteket nagyrészen figyelembe sem veszi, legújabb időben a törvények tökéletesen ellenkeznek a gyakorlattal, úgy hogy épen a francia viszonyokban a legnagyobb rendetlenségeket lehet tapasztalni. Mennyire megy az állam beavatkozása a tőzsdei életbe, kitűnik azon körülményből, hogy a tőzsdére s az alkuszokra vonatkozó rendeletek és törvények párisi alkuszok által 1851-ben egy külön gyűjteményben adattak ki, a gyűjtemény „Nouveau manuel des agens de change“ című, nagy nyolczadrét-könyv 597 lappal.

Franciaországban különben már a XIV. század kezdetén akadunk tőzsdékre. Szép Fülöp egyik rendeletében (1304) már tesz a tőzsdékről említést. Legrégibb tőzsdék voltak Párisban (1304), Lyonban, Toulouseban (1549) Rouenban (1566) Bordeauxban (1571); nevük ugyan nem volt „bourse“, hanem „convention“, „change“, „estrade“, „loge“ és „college“ nevek alatt szerepelnek az életben s az okmányokban.

Párisban már igen korán létezett hely, hol a kereskedők tőzsdeszerűleg összejöttek. Ezt bizonyítja Szép Fülöpnek 1304-ki rendelete, melyben kívánja, hogy a tőzsde (change) csak a „grand pont“ mellett tartassék s egyéb összejövetelek tilosak legyenek. A párisi tőzsde különböző helyeken székelte és különböző viszontagságoknak volt kitéve. A forradalom a tőzsde életében is radicális akart lenni; 1793. június 27. ugyanis tekintettel arra, hogy a tőzsde az agiotage előmozdításának főszköze, az agiotage pedig a kormánynak a maximumra meghatározott szabályait ignorálja: a párisi tőzsdének bezáratását rendelte el, egyuttal megtiltja a kereskedőknek, hogy tőzsdeszerű összejöveteleket tartsanak. De mit ért a tilalom! A tőzsde be volt ugyan zárva, de a „Palais royal“ díszes csarnokaiban fel és alá sétálva járkáltak cstve felé az üzletemberek, és séta közben kötöttek üzleteket. A séta el nem volt tiltva, — a beszédet sem lehetett eltiltani, — s az assignatok csak úgy csökkentek, mint előbb a tőzsdén; az assignatok ismét agiotage alá estek. A törvényhozás belátta,

hogy hasztalanul küzd és 1795. dec. 13. (6 floreal an III.) ismét megnyiták a párisi tőzsde kapui.

Franciaországban jelenleg hatvannyolcz városban van tőzsde, részint árú, részint értéktőzsde. Legnevezetesebb tőzsdehelyek: Páris, Bordeaux, Lille, Lyon, Marseille és Nantes.

A párisi tőzsde nagyszerű épület s a „Place de la Bourse“-on áll. Az épületet Brongniart építész kezdte (1800) es Labarre (1827-ben) fejezte be. Az épület 8.149,192 frankba került és pedig terület nélkül; a város ugyanis az a filles de Saint Thomas d'Aquin elkobzott járda területét (3500 □ méter) kapta e célra. Az építési költségeket a város viselte, mely e célból hosszabb időig a kereskedőkre nagyobb adót is vetett volt ki. — Az épület nagy hosszegyenközényt képez; hossza 71, szélessége 49 és magassága 19 méter. A tőzsdét mindanegy oldalról csarnok futja körül, mely 66 korinthisz oszlop által képeztetik; e csarnokokban szoktak egyes üzerek rendszerint találkozni és magán ügyeiket a tőzsdei tolongástól menten elvégezni.

Maga a tőzsdehely az épület belsejében fekvő nagyszerű terem. Hossza 32, szélessége 18 méternyi, a világosságot felülről kapja s ennél fogva olykor elég sötét is. — A ki zajos tőzsdét akar látni, még nyugodt békés időben is, az jöjjön a párisi tőzsdére; helyezkedjék el a terem karzatján és alatta elterül egy vad ordítástól viszhangzó teremben egy úgy látszik cél nélkül ide s oda tolongó tömeg. A zsvaj oly pokoli, hogy a legnagyobb megerőltetésbe kerül saját szomszédjával csak egy szót váltani.

A terem közepében a főbejárattal szemközt van a „corbeille“ (más tőzsdéken parquet), egy emelkedettebb hely, mely rácszóttal van körülvéve; ide csak az agent de change léphet; idegennek nem szabad e helyre menni. A corbeille mellett kisebb elkülönített helyen ülnek az alkuszi testület syndicatusának irnokai, kik a „comptant“ üzleteket azonnal bejegyzik. A corbeille baloldalán az agens de change segédei állnak; ezek a „rente“ idői üzleteit foganatosítják. A corbeille háta megett áll a coulisse vagyis oly közvetítők, kik nem agens de change-ok. A francia törvény szerint ugyan csak

a császár által kinevezett alkuszok vannak feljogosítva a közvetítésre. Miután mindazáltal pl. Párisban csak 60 ily alkusz létezik, a tőzsdét pedig 3—4000 ember látogatja, teljes lehetetlen, hogy az alkuszok közvetíthessék valamennyi üzletet és így teremtet'e az élet a „coulisse“-t, egy a törvény által tiltott, de tényleg túrt közvetítést. Az agent-ok szeretik, hogy létezik ily coulisse; mert miután minden közvetítésnél ők felelősek, főkép a rente átruházásánál, a „transfert“-nél, az utolsó aláíróért mintegy ők vállalnak kezességet; mindazon üzletek, melyeket nem eléggé ismert egyénekkal kellene kötniök, csak nehézkes formaiság mellett volnának köthetők, holott a coulisse ezt minden formaiság nélkül teszi. Egy agent de change állítása szerint a „coulisse“ az alkuszok számára villámhárító gyanánt szolgál; az üzletek, melyeknél nagy veszély mutatkozhatik, mind a coulisse-hoz fordulnak s így az agentok annál biztosabban működhetnek. Végül még a tőzsdeteremen kívül is létezik egy üzletcsoport. Ez a tőzsdekapú előtti folyosón és szép időben a tőzsdéhez vezető lépcsőkön terül el. Az üzletezők itt egész napon át lármáznak. Ezen „szabad“ üzlet szintűgy tiltott volna a törvény értelmében mint a coulisse működése, de ki sem akadályozza; az üzlet a francia pénzügyi viszonyokból fejlődött ki. Minden üzlet, mely a tőzsdén megkötetik, bélyegköteles; a bélyeg az „enregistrement“ által fizettetik meg. Van mindazáltal sok értékpapír, pl. a külföldi papírok, melyeknek átruházásánál igen közönyös valljon „enregistré“-e a papír vagy sem, sőt a többszörös adásvevésnél az ily pénzügyi mívelet terhes is. Az üzérek tehát a tőzsde falai elől menekülnek, s künn a folyosón üzik e „szabad“ üzletet.

Ez épületben az érték és árútőzsde tartatik; az érték-tőzsde a déli, az árútőzsde az estéli órákban. Az árútőzsde mindazáltal, amint már egyszer érintettük, csak gyéren látogattatik; az üzletek künn a piaczkon szoktak foganosítottatni; ott tartatik tulajdonképen a tőzsdeösszejövetel. A gabna és a liszt-tőzsdének helye a „halle aux blés“ Ez épület a „rue de Viarme“-ban van. A csarnok 1763—1767 közt épült, kerek alakú és többszöri tűzvész után jenenleg egészen vashól és rézből van tetőzete. Az épületbe 15 bejárás vezet, e bejárások hu-

szonöt bolthajtásos folyosó által képeztetnek. A csarnok belsejében egy tágas hely, mely felülről kapja világítását, szolgál tőzsdehelyül; az egyes kereskedőknek itt vannak székhelyei, többnyire kis sátrak. E helyet körülfogja egy bolthajtásos csarnoksorozat, valamint az első emeleten is tágas hely kínálkozik, mely a gabna és liszt lerakására szolgál. Ezen lerakódó helyek a gabna és liszt őrizésére igen czélszerűek, miután félig homályosak, és koczkatalajjal fedezve levén, eléggé szárazak is. A párisi gabnakereskedők mindazáltal leginkább csak rossz időjárás alkalmával vonulnak a gabnacsarnokba, különben rendszerint az épület mellett elterülő utcákat lepik el, és pedig gyakran oly nagy mennyiségben, hogy némely napokon a kocsik nem is mehetnek át az utcákon. A gabnakereskedők ennek okául rendszerint azt emlegetik, hogy a csarnok maga nagyon sötét s hogy inkább szeretik a világos utcákat. Ez mindazáltal csak ürügy, a tulajdonképi ok részint a szokás hatalmában, részint abban keresendő, hogy a kereskedők a vidékről jövő gabnaszállítókat hamarább s úgyszólván közvetlenül érik, mintha reájuk benn a csarnokban várni kellene. Délelőtt, s különösen szombaton, a gabnakereskedők rendszeren a „Louvre“ mellett gyülekeznek össze, hasonlóan csak az okból, hogy a vidéki gabnaszállítókat hamarább ériék.

Egyéb árúk (bor, bőr, stb.) számára is léteznek külön csarnokok, melyekbe az üzlet lassankint a tőzsdékből egészen átszivárog, úgy hogy a tőzsde már most is csak másodrendű szerepet játszik az árúüzletben.

Azon számtalan törvények közül, melyek a tőzsdére vonatkoznak, fő- s mintegy alaptörvények gyanánt említhetni: a code de commerce V. címét, és az 1862. július 2-diki törvényt.

A code de commerce 71. §. szerint tőzsde csak császári engedély mellett alakúlhat, sőt a tőzsdék külön fajtái szerint külön engedély szükséges; ezt egy 1862. sept. 15. kelt császári rendelet határozottan mondja, különösen az értékek adását és vevését külön engedélyhez köti. Ha így a tőzsde alakulása nehézségekhez van kötve, maga a tőzsdelátogatása Franciaországban tökéletesen szabad.

A francia tőzsdék nem ismernek tőzsdetagokat, hanem csak tőzsdelátogatókat. Bárki minden igazolás nélkül bemeget a tőzsdére; régibb törvények megtiltják ugyan a nőknek a tőzsdelátogatást, s ezek jelenleg is csak a karzatra, mint kíváncsi szemlélők mennek; valamint meg volt tiltva azoknak is a tőzsdelátogatás, kik másutt mint a tőzsdén gyűltek össze tőzsdei czélok végett: jelenleg mindazáltal nincs kizárási tilalom. Ez első pillanatra feltűnőnek látszik. Franciaországban, hol a kormány mindenbe elegyedik, hol az államadósság, a „rente“, oly valóban nemzeti jelentőségű, hol majdnem minden családban úgyszólván hazafiui kötelességből s azért is, mert jól jövedelmez, egynehány darab „rente“ van, hol tehát a tőzsde nagy befolyást gyakorolhat az egész nemzeti és állami vagyponra, itt minden jött-ment mehet a tőzsdére, és még a tőzsdéken rendesen szokásos belépti jegyek sem honosak. Mélyebben tekintve a francia tőzsde viszonyokba, azonnal felismerhetjük, hogy a francia kormány másutt gondoskodott a baj elhárításáról. Ugyanis a közvetítés a tőzsdéken csak alkuszok segítségével történhetik, az alkuszokat (agens de change) maga az állam nevezi ki, ezeknek roppant biztosítékot kell letenni, Párisban 250,000 frankot; a Franciaország viszonyaira legnagyobb jelentőségű papírt a „rente“-t pedig csak a nagy államadóssági könyvben való átíratás alapján lehet megszerezni ezen átíratás (transfert) eszközésére az alkuszok vannak felhatalmazva; ha tehát bárki is „rente“-t vesz, saját érdekében az alkuszhoz fordul, különben saját magának kell a transfert eszközése végett számtalan és tekervényes utat tennie. Ily körülmények mellett természetesen közönyössé válik a tőzsde látogató közönség milyensége.

A tőzsde Franciaországban az illető megye „préfet“-je alatt áll. A „préfet“ mindazáltal csak rendőri tekintetben szerepel, ő határozza meg a tőzsde időt, a rend fentartásáról gondoskodik, s e czélból egy tőzsdebiztost is küld a tőzsdére. E biztosnak mindazáltal egészen más a szerepe és hivatása, mind pl. az Ausztriában és nálunk is honossá vált tőzsde biztosé. Nálunk a tőzsdebiztos a tőzsdeéletre bir hatással; a tőzsdelap szerkesztésénél, a tőzsde bíróságnál, a tőzsde köz-

gyűlésénél mindig fontos szerepet játszik. Franciaországban a tőzsdebiztos rendőri személy, milyent minden nyilvános helyen s minden nagyobb összejövetelnél eleget lehet látni; a tőzsde életre legkisebb hatással sem bír; legfeljebb álhírek terjesztése alkalmával fordulnak hozzá a tőzsdelátogatók s megkérdezik tőle mennyiben igaz a hír?

A tőzsde igazgatása Franciaországban egészen másutt keresendő. Említettük már, hogy az alkuszok szerepe igen nagy. A code de commerce szerint „les agens de change . . . ont seuls le droit de faire des negociations des effets publics et autres susceptibles d'être cotés;“ ők tehát a tőzsdén úgyszólván a hangadók, s habár a törvény mit sem mond, tényleg ők igazítják a tőzsdét. Az agens de change a törvénytől fogva egy külön testületet képeznek s e célból külön kamarát választanak kebelükből. A chambre des agens de change közvetlenül az alkuszok érdekeinek szemmeltartására van rendelve; miután azomban e kamara a tőzsdelapját készíti s a tőzsdeszokások megállapításánál irányadó, azt lehet mondani: a tőzsde üzleti életének igazgatására a „chambre“ van hivatva.

A tőzsdeszokásainak megállapítása a „chambre“ teendője, a párisi alkuszok ép most dolgoznak egy ily szokásjogon, úgy hogy a közkézen forgó szokásgyűjtemények jelenleg úgyszólván mind elavultak. Az értéktőzdeknek szokásai közt egyike a legszebbeknek és valóban és figyelemre méltó a leszámítolás „liquidation.“ Az időre kötött üzletek ugyanis a lejárási vagyis leszámítolás napján az illető alkuszok által foganatosítandók. Párisban hatvan alkusz van, mennyi kényelmetlenséggel volna összekötve, ha e hatvan egyénnek annyi üzletben közvetlenül érintkezni kellene. Az alkuszok ennél fogva 1846. június 1. elhatározták, hogy a leszámítás közös leendő. A kamara minden egyes alkusznak, minden leszámítási napra az illető értékekre vonatkozó jegyzéket ad. E jegyzék első rovatában valamennyi hatvan alkusznak neve áll; a jegyzék két részre oszlik, az egyikben követel, a másikon tartozik megjelöléssel. Az illető alkusz e jegyzékeket kitölti; azaz azon alkusz mellé, kitől vett, vagy kinek szállított, a vett vagy szállítandó értékek mennyiségét, ille-

tőleg azon összeget írja fel, melyet neki ki kellene fizetni. Valamennyi alkusz iránt fennálló követeléseit illetőleg tartozásait sommázza, s az összeget, illetőleg a különbséget, a jegyzék borítékára írja, úgy hogy a jegyzék borítékán nem lesz más, mint p. fizetek 500,000 frankot, vagy kapok 30 darab amerikaiat. Valamennyi hatvan alkusz beadván jegyzékét, a kamara pénztárnoka átveszi a „liquidatiót“, azaz mindenki a pénztárnál fizeti vagy kapja sommázatát, s az egyszerű mütét által-milliók és milliók ki vannak egyenlítve.

Az áruüzletre nézve legujabban az 1866. június 13-ki törvény „loi concernant les usages commerciaux“ az egész francia birodalomra nézve megállapította a szokásjogot.

A tőzsde jegyzéklapját az alkuszok kamarája készíti; és pedig mind az érték-, mind az áru-üzletnél. Az állam itt sem hat közre, sőt még az értékeknél is teljesen szabad kezét enged a kormány az alkuszoknak. Ez adott alkalmat arra, hogy a legutolsó bank-enquête alkalmával több párisi bankár határozottan azt állította, miszerint a kormány befolyása mellett készül a tőzsdelap, a mennyiben arra támaszkodtak, hogy az agent de change, miután a kormány által nyeri állását, nem független ember, hanem a kormány által hagyja magát vezettetni. Az alkuszok kamarája határozza meg; mely érték veendő fel a tőzsdelapba, s e részben hatalma korlátlan; külföldi vagy belföldi állam- vagy értékpapir legyen az illető érték: jegyzése a kamrától függ, a kormány nem avatkozik ez ügybe. Kivételt képeznek egyedül a külföldi vasuti papirok; e papirokat az 1858. május 22. és 1859. augusztus 16. törvények szerint forgalomba hozni csak következő feltételek mellett lehet: igazolni kell, hogy a vállalat az illető ország törvényei szerint megalakult. Ennélfogva a pénzügyi miniszterhez és az alkuszok kamarájához következő okmányokat kell beadni: a vállalat engedélyokmányát, alapszabályait s egyéb okmányait, melyekből kitétnik, hogy a társulat csakugyan életbe lépett, ki kell mutatni, hogy az érték azon országban is jegyeztetik, melyben a pálya fekszik; végül az érték nem lehet csekélyebb 500 francnál.

Franciaországban a választott vagy tőzsdebíróság tekintetében mi különös intézkedés sincs. Az alkuszok egymás

közi egyenetlenségeit az alkuszi kamara intézi el: egyéb a tőzsdéletből származó perek pedig külön bíróság elé nem kerülnek, miután a francia kereskedelmi törvény szerint úgy is léteznek külön kereskedelmi választott bíróságok, melyek eléggé gyorsan intézik el az ügyeket.

Belgium kereskedelmi viszonyaiban a legújabb időikig egészen Franciaországgal azonos volt, miután itt is a code de commerce és az ezáltal megerősített régebbi rendszabályok érvényesek. A tőzsdékre vonatkozólag még a legújabb királyi rendeletek is pl. az 1839. december 27-ki rendelet, tökéletesen a hasonló tartalmú francia rendeleteket vette zsinórmértékül.

Ujabb időben a code de commerce hiányai mindinkább feltűnők lettek. A képviselőház 1855. martius elsején azon óhaját nyilvánította, hogy a code de commerce vizsgáltassék át és tétessenek meg az idő által megkívánt s most már égető szükségessé lett módosítások. Ez óhajt a senatus is magáévá tette s így a kormány 1855. augusztus 13-án egy királyi bizottságot nevezett ki, mely a feladatot 1863. év vége felé be is fejezte és javaslatát 1864. november 17-én a képviselőháznak benyújtotta (l. Chambre des representants — documents, Session de 1864—1865. 374. l.)

A kamarák hozzá fogtak a javaslat átvizsgálásához; miután azonban egy egész codex átvizsgálása hosszú ideig tart s némely kereskedelmi ügyben azonnal kellett gyökeres reformot meghonosítani, egyes részek tárgyalásához fogtak s azokat azonnal külön törvények gyanánt ki is hirdették. Így történt a code de commerce V. címével, mely a tőzsdéről s az alkuszokról szól. E tárgyról 1867. dec. 30. adatott ki az új törvény.

Ezen új törvény szerint, hosszas évek tapasztalatainak s a belga nép jellemének megfelelőleg, a tőzsdék a lehető legnagyobb szabadelvűség szellemében rendezvék. Tökéletesen ellentétben a francia törvényekkel, Belgiumban most az állam egészen háttérbe szorult; az állam mi hatást sem gyakorol a tőzsdékre. De az angol rendszertől is lényegesen elüt

az új belga törvény, a mennyiben ugyanis nem egyes társulatoknak adja a jogot tőzsdék alakulására, hanem piacznak tekintve a tőzsdét, ép úgy mint más piacznál a községet tekintve e részben a szükséges teendőkbe hivatottnak. A község tehát gondoskodik, hogy rend legyen, szóval a község a tőzsdék szervezeténél a súlypont.

Belgiumban jelenleg következő helyeken van tőzsde: Bruxelles-, Antwerpen-, Gent-, Ostende-, Bruges-, Tournai-, Mons(Bergen)-, Louvain(Löven)- és Liége(Lüttich)-ben. Legnevezetesebb az antwerpeni tőzsde, a többiek csak másodrendűek, sőt a bruxellesi épen csak helyi jelentőségű. Bruxellesben a tőzsdének nincs is épülete; a „Place de la Monnaie“ egyik házában, a kereskedelmi testület összejöveteli helységében, a földszinti részben egy kis terem szolgál értéktőzsdéül. E terem vagy hat öl hosszú és 3 öl széles; tehát nem igen sok ember számára való. A sötét terem hátsó részén egy emelkedettebb hely szolgál „parquet“-nek. A parquet tökéletesen azonos a francia tőzsdéken levő corbeille-lel, holott Franciaországban a „parquet“ értelme: az üzlet végett egybegyült alku szok száma. Az árutőzsde Bruxellesben délutánonkint szintén a Place de la monnaie-n tartatik, még pedig szabad ég alatt a café à la bourse előtt; ha az időjárás kedvezőtlen az üzérek a kávéházban keresnek menedéket.

Az új törvény szerint a tőzsdére mindenki kivétel, belépti vagy más díj fizetése nélkül szabadon mehet be. Nincs semmiféle megszorítás. A tőzsde ügyeit a helyhatóság igazgatja ugyan, de ez igazgatást csak közvetve teljesíti. A belga törvény szerint ugyanis a helyhatóság évenként a kereskedők, illetőleg a tőzsdelátogatók közül hat egész tizenöt tagot nevez ki tőzsdebizottságúl; e tagok közül évenként egy harmad rész kiválik, úgy, hogy mindig új elemek vegyülnek a már tapasztalt bizottsági tagokhoz. E bizottságnak teendője a tőzsdelap szerkesztésénél felügyelni, s mindenre nézve mi a tőzsdét illeti, a helyhatóságnak kellő tanácsot és támogatást nyújtani.

A bizottság támogatása mellett hozatnak évenként rendszabályok; és a tőzsdeszokások évenként a tőzsdére nézve újra kihirdettetnek a helyhatóság által. E tőzsdeszokások

közül felemlíthetők a tőzsdejegyzékbe való felvétel végett megkivántató kellékek. Az értékek ugyanis csak a tőzsdebizottság engedélye mellett jegyezhetők a tőzsdelapon; e végből a tőzsdebizottságnál be kell jelenteni a jegyzendő érték teljes és szabatos nevét, az érték névértékét francokban vagy külföldi pénzben, az érték után fizetendő kamatok nagyságát, vagy az osztalék fizetésének idejét. A tőzsdei jegyzésre nézve még felemlítjük, hogy a külföldi államok kölcsönkötelezvényei, melyek sorsolás által törlesztetnek, csak államengedély mellett jegyezhetők.

Tőzsdebiróság nincsen. Belgiumban ép úgy mint Franciaországban a code de commerce alapján első folyamodásban kereskedelmi ügyekben választott kereskedőkből álló külön törvényszék ítél. Mig Franciaországban a választott bíróság működése iránt mi kifogás sincs, sőt általában gyors és jó eljárását dicsérik; ellenkezőleg van Belgiumban. Itt e bíróság egészen tekintélyvesztett, és általános az óhajtás, hogy jogtudók és kereskedőkből álljon az első folyamodású bíróság is. Mindazáltal, főleg a kereskedelmi életben divó soliditás következtében külön tőzsdebiróság Belgiumban eddig még nincs.

Hollandban a tőzsdeviszonyok a legnagyobb szabadságot élvezik. Külön törvény a tőzsdékről nincsen, hanem a kereskedelmi törvénykönyv szabályai birnak ez intéményre nézve is érvénynyel.

Tőzsdék Amsterdam és Rotterdamban vannak. E tőzsdék áru- és értéktőzsdék. Az állam legkisebb befolytást sem gyakorol, hanem a tőzsde ügyeit egy a kereskedők által évenként választott bizottság kezeli. E bizottság készíti egyszerismind a tőzsde jegyzéklapját és határozza meg, mely értékek s mily mennyiségben jegyzendők. A tőzsdére bárki mehet, sőt még a gyermekek és nők is szabadon bocsáttanak be. A rendfentartása végett mindazáltal három órakor (a tőzsde idő 3—4 $\frac{1}{4}$ óráig tart) tíz perczig a tőzsdeharanggal jelt adnak; e harangozás után mindenki, ki a tőzsdére akar menni, 25 cent. illetéket fizet.

E két tőzsde mellett vannak Hollandban vásárok, melyek a tőzsdékkal sok tekintetben hasonlóak; ilyenek pl. az alkmaari és bredai sajtvásárok, s az amsterdami gabnacsarnok (Graanen beurs). Itt is meghatározott órában tartanak az összejövetelek, és hasonlóan az angol vagy francia piacokhoz állandó vásárok gyanánt szolgálnak.

Németország kereskedelmi tekintetben egy törvény alatt áll ugyan, de az általános kereskedelmi törvény nem csak nem szab az egyes tőzsdeviszonyokra nézve általános határozatokat, hanem 331. §-ban határozottan elismeri az egyes tőzsdék rendszabályait. Ennélfogva a hány tőzsde, annyi-féle szabályzattal találkozunk, úgy, hogy e tekintetben az egyes tőzsdehelyeket egyenkint kell vizsgálat alá venni.

Poroszországban csak kormány engedély mellett alakulhat tőzsde, akár érték, akár árútőzsde legyen az. E tőzsdék különböző alapszabályokkal és szervezettel bírnak, lényegileg mindazáltal a berlinivel megegyeznek.

Berlinben jelenleg még az 1866. ápril 20-kán megerősített tőzsde rendszabály bír érvénnyel, melyet egész tartalmában közöl Saling die Börsenpapiere 340. lapon.

Ujabb időben a berlini kereskedők egy új tőzsde épületet építettek; ez 1862-ben Hitzig építész által készült el. A tőzsdeterem 220 láb hosszú és 85 láb széles. A terem egy oszlop sorozat által a középén két részre oszlik. Az egyik rész érték- a másik rész árútőzsdének szolgál. A közlekedés a két tőzsde közt egészen szabad, egyik teremből a másikba lehet és szoktak menni és az oszlopok csak eszményileg szolgálnak határvonalúl. A berlini tőzsdén nincsen parquet. Az egész teremben két sorban padok állanak; mindegyik bankár, üzletember s alkuszának meg van a saját helye, s ha üzletember akarnak kötni, elmegy az egyik a másikhoz. E tőzsdén tehát nincs is oly nagy zaj mint oly tőzsdéken, hol parquet vagy corbeille van, mind pl. a párisi tőzsdén.

A berlini tőzsdére minden üzletember mehet, ki a tőzsdeigazgatók által meghatározott belépti díjat lefizette. E belépti díjak azon kölcsön törlesztésére fordítatnak, melyet a

kereskedelmi testület a tőzsde építése céljából felvett. A tőzsdelátogatástól ki vannak zárva: nők; oly egyének, kikről bizonyos, hogy nem üzletezési célból akarnak a tőzsdére menni; csődbe esettek, míg a csőd tart; oly egyének kik a polgári jogok teljes élvezetében nincsenek; kik tékozlás vagy elmeengesség folytán gondnokság alatt állnak. A tőzsdeigazgatók egyébiránt fel vannak jogosítva, hogy azokat a tőzsdelátogatástól eltiltsák, kik bitelezőikkel csőd esetén bíróságon kívül egyezkedtek; továbbá azokat, kik tőzsdei kötelezettségeiknek eleget nem tettek; s végül azokat, kik a tőzsdei rendet zavarják. Az utóbbi esetekben a kizárás csak ideiglenes lehet.

A tőzsdét Berlinben a kereskedelmi testület idősbjei „die Aeltesten der Kaufmannschaft“ igazgatják. Ezen idősbek a mi kereskedelmi és iparkamaráinkhoz hasonló testület. A tőzsde tekintetében ők határozzák meg ki s mily feltételek alatt mehet a tőzsdére; ők határozzák meg a tőzsdei szokásokat; kebelükből két tagot választanak tőzsdebiztosokul. E tőzsdebiztosok felügyelnek a rendre, és a tőzsdelap szerkesztésénél ők gyakorolják a felügyeletet. Hatalmuk egyébiránt lényegileg csak rendőri, a tőzsdelap szerkesztése az egyedüli, mi a tőzsdeéletre fontos.

A tőzsdelap azomban Berlinben nem bír oly jelleggel, mint legtöbb tőzsdéken. E tőzsdén ugyanis meg van engedve bárkinek, hogy jegyzéseket tehessen; és egyes bankárok, valamint alkuszok élnek is e joggal, és külön árjegyzékeket bocsátanak ki saját nevük alatt. Nevezetes e tekintetben a Hertel-féle lap, mely a tőzsde hivatalos lapjával nem csak egyenlő tekintélynek örvend, hanem miután kisebb törtekig jegyez, a kereskedők s az üzletemberek által inkább pártoltatik.

A tőzsdeszokások a kereskedelmi testület által határozatnak meg s az állam e szokások megállapítására nem bír behatással. A berlini tőzsdén legujabb időben e szokások közül különösen felemlíthető a leszámítolás, mely a párisi rokon intézkedéshez igen hasonló, természetesen a különböző jellegű tőzsdék külön viszonyaihoz alkalmazott módon. Míg ugyanis a párisi tőzsdén a liquidationál valamennyi (60) agent de change részt vesz: Berlinben, hol a tőzsdén nem az alkuszok,

hanem az üzletezők képezik a lényegét és súlypontot, nem lehetett az ügyet oly könnyen rendezni. Hogy tehát a leszámítolásnak Párisból ismert előnyeit Berlinben meghonosítsák 1869. március 18-án egy leszámítolási egyesület alakult (Liquidations Verein für Zeitgeschäfte an der berliner Fonds Börse). Az egyesületbe minden egyes üzletező beléphet; belépti díj gyanánt 25 tallért fizet, e díjából biztosítéki alak képeztetik, mely a netán keletkező károk fedezésére szolgál. A tagok üzletükhöz képest évenként a társulat pénztárába 60, 40, vagy 20 tallért fizetnek. Ezen évdíjak a társulat szervezésére és kezelésére szolgáló szükséges összegeket adják. A társulat évenként 11 tagból álló bizottságot választ, mely azután kebeléből elnököt, alelnököt, titkárt és pénztárnokot jelöl ki. Minden hó végén minden egyes tag köteles a titkárnál időre kötött üzletei tekintetében, melyek a hó végén érvényesülnek kimutatást benyújtani, a leszámítolás a párisi tőzsdénél említett módon történik.

A peres tőzsdeügyek eldöntésére nézve újabb időben választott bíróság szerepel; a választott bíróság egy külön bizottság, melynek neve: Deputation der schiedsrichterlichen Commission der Aeltesten der Kaufmannschaft. A választott bíróság szereplése egyedül szokáson alapszik. A tőzsdelátogatók, a kereskedők s bankárok ugyanis megegyeztek abban, hogy minden a tőzsdén kötött üzlet tekintetében alávetik magukat az említett bizottságnak. Már a kötlevelek (Schluss-zettel) is magukban foglalják azon feltételt, hogy a netaláni keletkező egyenetlenség választott bíróság által fog eldöntetni.

Az intézmény azonban egészen új; az említett kötlevelek is csak 1869. november 15-ke óta vannak használatban. A bizottság (Sachverständigen Commission) hat tőzsdebiztosból alakul, kiket a kereskedőtestület idősbjei választanak; ezekhez járul 12 testületi tag (Corporationsmitglied), kiket a kereskedők évenként választanak. A tárgyalások, a tőzsdeépületben az említett bizottság három tagja előtt tartatnak, kik közül egy tőzsdebiztosnak kell lenni s ez elnököl is. Az illető három tagot havonként a választott birói bizottság plenuma jelöli ki; szabadságukban áll azonban a feleknek, hogy saját maguk válaszszzanak a bizottságból három tagot.

A választott tőzsdebizottság bizonyító eszközökül okmányokat és tanukat használ. A tanuk azonban nem eskedtetnek meg, hanem becsületszavuk mellett tesznek vallomást. A tőzsdebíróság ítéletét a rendes bíróság elé vinni nem szabad. Ez mindazáltal csakis a tőzsdei tagok közt megállapított szokás; mert a rendes törvényszékek ezt figyelembe nem veszik, és ha a tőzsdebíróság által már elítelt ügy jönne a rendes bíróság elé, az mint egészen új s el nem ítélt ügy tárgyalatnék; ennél fogva a tőzsdeszabályok kimondják, hogy az, ki a tőzsdebíróság ítélete által kivántaknak meg nem felel, vagy az ítéletben meg nem nyugszik és rendes bíróhoz fordul, a tőzsdéből kizáratik, s a másik félnek jogában áll ügyét a rendes törvényszékek elé vinni. A berlini tőzsdebíróság tehát csak azon a kereskedőkben megszilárdult meggyőződésből keletkezett, hogy a kereskedők saját érdekükben a tőzsdebíróság ítéleteiben megnyugszanak, és hogy saját magok lesznek azon, hogy a tőzsdebíróság ítéleteit rendes bíróság által meg ne semmisítsék. Itt is mint a kereskedelmi élet majdnem minden oldalán azt kell mondanunk, a kölcsönös bizalom gyors és biztos segílyt hoz, míg a bizalmatlanság tönkre tesz mindent.

A szász királyságban Lipcse mint kereskedelmi központ a legnagyobb nevezetességgel bír. Tőzsdei tekintetben azonban a szász királyság főtőzsdéje korántsem nyújt oly élénk képet, mint pl. Németország egyéb fővárosai, különösen Berlin, Hamburg vagy Frankfurt. Az állami behatás itt sem hiányzik. Tőzsdék alapításához állami engedély szükséges, egyébként az állam beavatkozása nem igen nagy.

Lipcseben kereskedelmi tőzsde, és olaj- meg árútőzsde van. Mindkét tőzsde számára egy épület szolgál. A lipcsei tőzsdeépület igen kicsiny, s a „Naschmarkt“-on a lipcsei városházzal szemközt levő sajátos külsejű házban van. A tőzsdeterem 6—7 öl hosszú s talán 3—4 öl széles. Parquet van. Az üzlet nem szokott nagy lenni. Az olaj- és árútőzsde (Oel- und Produktenhandels-Börse) 1842. szeptember 24. alakult; hetenkint kedden és szombaton, szeszre nézve

még csütörtökön tartatik. A tőzserendszabály újabb időben átdolgoztatott s jelenleg az 1870. martius 28-ki rendszabály bír érvénnyel.

A tőzsdére kivétel nélkül mindenki mehet, sőt idegenek is. Nők mindazáltal a tőzsdelátogatástól kizárvák; kereskedőnk azon kiváltságban részesülnek, hogy a tőzsdén is megjelenhetnek. Kizárvák továbbá azon egyének, kik a polgári becsületjogok teljes élvezetében nincsenek. A tőzsdeigazgatók azonkívül kizárhatják azon egyéneket, kik tőzsdén elvállalt kötelezettségeiknek eleget nem tesznek, és kik a tőzsdei rendet háborgatják.

A tőzsde igazgatása a kereskedelmi kamrára van bízva. A kamra e célból tőzsdebizottságot (Börsenvorstand) választ és pedig két osztálybelit; az egyik osztály az érték- a másik osztály a terménytőzsde számára illetékes. E bizottság gyakorolja a rendészeti felügyeletet és ellenőrzése mellett készül a tőzsdelap.

A tőzsde szokások megállapítására a kereskedelmi kamra illetékes. E szokások megállapításánál következő eljárás szokott megtartatni: a kamra a tőzsdebizottság meghallgatása után a tőzsdeszokássá emelendő módot közhírré teszi; ha négy hét alatt ezen kihirdetett mód ellen kifogás nem tétetik, a kamra végérvényesnek hirdeti ki a szokást s egyzersmind kimondja, hogy mindazok, kik e szokásnak alá nem vetik magukat, a tőzsde látogatástól eltilthatók.

Külön tőzsdebiróság nem fordul elő.

Frankfurtban jelenleg még nagyobbára azon törvények érvényesek, melyeket még a város mint birodalmi szabad város engedélyezett. Ezek szerint a tőzsdeviszonyokban az állam csakis a tőzsdealapszabályok megerősítésénél szerepel. A törvények, melyek jelenleg érvényesek, az 1869. febr. 15-ki tőzserendszabály (Börsenordnung) és az 1862. aug. 6-diki árútőzserendszabály (Satzungen der Productenbörse).

A frankfurti tőzsde tulajdonképen érték- és árútőzsde, az árúüzlet mindazáltal igen csekély Frankfurt szerepe az

értéküzletben van, s mint ilyen a világ első tőzsdéinek egyike. Az árútőzsde csak 1861-ben keletkezett, midőn t. i. a gabna-kereskedés e városban is a kereskedőket közvetlenül érdekelte; de következő években az arúforgalom egészen elenyészett. A kereskedők nagyobb lendületet remélnek, ha a várost a Rajnával egy tervelt csatorna által közvetlenül összeköthetik, s addig az árúüzletnek nem is tulajdonítnak nagy sulyt. A tőzsde rendszeresen hétfőn az árúüzletnek is szolgál.

A kereskedők igen szép tőzsde épületet emeltek, mely 1844-ben Stüler terve szerint készült. A tőzsdeterem közepén van a parquet, melynek két feljára két kapus áll. A falak mellett köröskörül szerény állványok és ezek az egyes bankárok és kereskedők állásaik vannak.

Frankfurtban a tőzsdét mindenki látogathatja. Kivételnek azonban: a csődbeesettek, a kik család, hamisítás, hamis eskü, szándékos vagy csalárd bukás, lopás vagy hasonló a tulajdon biztossága ellen irányzott büntett miatt jogérvényű ítélet által elmarasztaltattak. Azonkívül a tőzsdebizottság kizárhatja ideiglenesen azokat, kik rendellenesen viselik magukat.

Miután a tőzsdeépületet a kereskedők felajánlott összegből építették, s a kereskedők kikötötték, hogy ezen összegek ismét visszafizetessenek: a tőzsdebemenetel díjakhoz van kötve, s e díjakból törlesztetnek a felvett összegek. A díjak frankfurtiak számára egy-egy évre 30, 20, 15, 10 vagy 5 forint; a kereskedelmi kamra szokta meghatározni, hogy a cégek e díjak közül melyiket fizetik. Idegenek három napig ingyen mehetnek a tőzsdére, kötelesek azonban nevüket a vendégkönyvbe bejegyezni. Nem frankfurti cégek egy egész évre 30, félévre 15, negyedévre 10, egy hétre egy forintot fizetnek. A cégek cégvezetőjüket vagy társukat külön belépti díj fizetése nélkül küldhetik a tőzsdére. A díjak előre fizettetnek le.

A tőzsde igazgatása a kereskedelmi kamarára van bízva. A kamra e célból évenként három bizottságot választ. Egyet a tőzsde viszonyokból felmerülő egyenetlenségek eldöntésére (Syndicats-Commission), egyet a tőzsde díjak megállapítására, és egyet a tőzsdeépület kezelése végett. Azonki-

vül a rendészeti felügyelet céljából egy tőzsdebiztos rendeltetik ki. A tőzsdebiztos korántsem bír valami nagy befolyással. Ez rendesen alárendelt személy, ki inkább szolgálai minőségben szerepel s a külrendre ügyel fel. Az árútőzsde szintén a kereskedelmi kamra felügyelete alatt áll; az árútőzsde számára azonban külön tőzsdebizottság (Börsenvorstand) választatik; a kereskedelmi kamra ugyanis a tőzsdét látogató tagok közül ötöt jelöl ki azon tiz tag sorából, kiket a tőzsdelátogatók választottak.

Az tőzsdelap készítése Frankfurtban egészen sajátos módon történik. Az értéktőzsdének nincs külön hivatalos lapja. Minden egyes alkusz készíthet jegyzék-lapot (Makler-Coursblätter), a kamra mindazáltal a hibás jegyzésekért az alkuszokat bünteti. Hogy mindazáltal legyen mégis valami, mihez kétes esetekben maga a kamra mint hiteles okmányhoz fordulhasson, 1851 óta az alkuszok kötelesek tőzsdelapot kiadni. (Öffentliches Börsencoursblatt des Wechselmaklersyndicats zu Frankfurt a. M.). Az alkuszok ugyanis Frankfurtban egy testületet képeznek, melynek élén a syndicatus áll. A tőzsde befejezte után a syndicatus visszavonúl egy terembe, hová valamennyi alkusznak egybe kell gyűlni s itt hosszas, rendesen nagyon heves harc után megállapítják a folyamatot. Midőn az alkuszok az árfolyam felett tanácskoznak, a terembe nem léphet senki; még magok a kereskedelmi kamra tagjai is, kik pedig a tőzsdeviszonyok ellenőrzésére hivatvák, ki vannak a tanácskozásból zárva. Mely értékek jegyzendőek, annak meghatározása a kereskedelmi kamra hatáskörébe esik. Főkéllék, hogy a jegyzendő papir már Frankfurtban üzletre adott legyen alkalmat s hogy a papir osztaléka vagy kamata egy frankfurti bankár vagy pénzüintézet által fizettetik ki.

Az árútőzsdénél az árfolyam jegyzését nem valamennyi alkusz, hanem csak a kereskedelmi kamra által e célra külön kijelölt alkuszok fogatosítják. A kamra e tekintetben rendesen a tőzsdebizottság véleményét meghallgatja, s ha egyik vagy másik alkusz visszaél hatalmával, a jegyzéstől eltiltatik.

A tőzsdeszokások megállapítása a kereskedelmi kamra által történik; a bíróságok a kereskedelmi szokás felől rende-

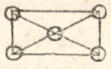
sen a kamra véleményét kéri, s ennél fogva a kamra hatásköre a törvényszékek által is el van ismerve.

Tőzsdebiróság az értéktőzsdénél elő nem fordul, itt a rendes törvényszékek elégségeseknek tüntek fel s külön bíróságnak szükségessége nem érezhető.

Az árutőzsdénél azonban már a tőzsde alakulásakor gondoskodtak tőzsdebiróságról. Itt az áruüzletből a tőzsde-tagok közt felmerülő egyenetlenségek egy három tagú választott bíróság által intéztetnek el. Az eljárás következő. A panaszló a tőzsdebizottságnál jelentést tesz, ez alkalommal megjelöli választott bíróját s leteszi a perköltségeket. A tőzsdebizottság a panaszról értesíti a vádlottat, s utasítja, hogy legfeljebb huszonnégy óra alatt (ha azonnali elintézés szükséges, rövidebb idő alatt is) jelölje ki a maga részéről választott bíróját. Ha a fél nem választott, vagy a kijelölt választott bíró a kijelölést el nem fogadja, a tőzsdebizottság jelöli ki a bírót. Az így megjelölt két bíró elnököt választ; ha az elnök-választásban huszonnégy óra alatt megegyezni nem tudnának, a tőzsdebizottság jelöli ki az elnököt is. Az így választott bíróság az eljárás tekintetében minden formaiság és törvény alól fel van mentve, egyedül lelkiismerete szerint ítél, s a tőzsdeszokásokhoz kell ragaszkodnia. A felek kötelesek magukat az ítéletnek alávetni s felelősségük helye nincs. A perköltségeket a peresztett fél viseli, hacsak mást nem határoz a bíróság.

Alig van tőzsde, mely annyira megfelelné a tőzsde lényegének, mint a hamburgi. Teljes szabadság mindenben egyesítve a kellő renddel, mit csak onnan magyarázhatni, hogy a nagymérvű kereskedelmi mozgalom, mely e városban már századok óta meghonosult, mintegy önként alakította mindazon intézeteket, melyekre szüksége volt, és hogy az állam, melynek kormánya is a város elsőrangú kereskedőiből alakult, ezen alakulás elé gátot nem vetett, hanem ellenkezőleg mindenütt támogatta a szabad fejlődést.

Hamburg tőzsdéje igen terjedelmes épület, melyet az

állam építtetett egy a Maria Magdolna kolostortól átvett telken; az állam e kolostornak évenként az átengedett telékért 9,000 márkot fizet; s e czélból a tőzsdeépület első emeletén levő helyiségek közül azokat, melyek ez üzletre nem szükségesek, bérbe adja, a befolyó jövedelem az említett költség fedezésére szolgál. A tőzsde a kereskedelmi üzletág valamennyi oldalára nézve fő helyül szolgál. Egy és ugyanazon időben van érték-, áru- s biztosítási tőzsde. Parquet e tőzsdén nincs. Az egész tőzsde négyszög alakban egymás mellett elterülő négy-szögekre és körökre el van osztva; minden kör számozva s e körök az egyes bankárok, alkuszok s üzletezők állandó helyök gyanánt ki van jelölve. A tőzsdén a tőzsdeórán naponként 3—4000 ember gyűl össze, s daczára annak, hogy nincs parquet, a tenger zajlásához hasonló moraj hallatszik az egymás közt üzletezők halk beszédéből.

A tőzsdére nézve állami törvények nem léteznek; a szokás által kifejldött rendszabályokat újabb időben Soetbeer Adolf, a hamburgi kamra ismeretes titkárja „Bestimmungen in Bezug auf den Kaufmansconvent, die Handelskammer und die Börse“ czím alatt összeállította.

A tőzsde reggeli 8 órától esti 10 óráig nyitva áll; bemehet minden illedelmes férfi (anständiges männliches Publicum); a bemenet díj nélküli. Az üzleti idő délután 1—3 óra közt van; 1 $\frac{1}{4}$ —2 $\frac{1}{4}$ óra közt a tőzsdezár (Börsensperre) telik le. Ez időben csak 4 schilling belépti díj mellett mehetni a tőzsdére; e belépti díj azért szedetik, hogy a tőzsdelátogatók rendhez szokjanak s a tőzsdeidő főszakában legalább már a tőzsdén legyenek. Csőd alá esett nem mehet a tőzsdére.

A tőzsde igazgatása a kereskedelmi kamrára van bízva. A kamra a rend felügyelése végett tőzsde-tisztviselőket (Börsenofficianten) alkalmaz; e tisztviselők csakis a külső rendet tartják fenn, és körülbelül jobbak a szolgálknál. A kamra állapítja meg a tőzsdeszokásokat, e részben egészen sajátos eljárás honosult meg Hamburgban. Ha a kamra ugyanis szükségesnek tartja, hogy némely üzletnél vagy általában a tőzsdén valamely egyöntetű eljárás kívánatos volna: összehívja mindazokat, kik az illető eltérés által érde-

keltetnek gyűlésre, melyben a tárgy iránt a nézetek nyilváníthatnak, s határozat hozatik. Gyakran ily ülés megtartása helyett, az illetők írásban megkérüzetnek. Ha ily módon a többség nézete az eljárás meghonosítása mellett szól, a kamra azt mint követendőt kihirdeti. Megjegyzendő, hogy az így megállapított kereskedelmi eljárás (Handelsbedingung), még nem tekinthető tőzsde- vagy kereskedelmi szokásnak, s még kevesbé törvényes rendeletnek, hanem csak a szokás ajánlását és kezdeményezését célozza, és csak a gyakorlati alkalmazás által lesz szokássá. Kimondja mindazáltal a kamra, hogy elvárja a kereskedőktől, hogy mindazon esetekben, melyekben a már megállapított eljárás vagy feltételek ellenére kívánnának üzleteket kötni, azt az üzlet megkötése alkalmával a másik félnek azonnal adják tudtára. Tehát Hamburgban a kereskedelmi és tőzsdeszokást szokássá csak a gyakorlat teszi, s a tőzsdebizottság vagyis a kamra a szokás megállapítására nem tehet s nem tesz mást, minthogy az egyöntetű gyakorlatra irányt ad.

A kamra további teendője a tőzsdelap kiadásánál mutatkozik. E részben is Hamburgban egészen különyszerű eljárást látunk. Minden csütörtökön [jelenik meg az árúk hivatalos tőzsdelapja (Allgemeiner Waaren Preis-Courant). A jegyzést ismeretes alkuszok vagy egyéb egyének eszközlik, kik ha nem is hites alkuszok, mégis az üzletek közvetítésével rendszeren foglalkoznak; az alkuszok és amaz egyének a kereskedelmi kamra felszólítása folytán készítik a jegyzést. Tehát nem valamennyi alkusz van hivatva — mint az más tőzsdéken szokásos — a jegyzésre, sőt nincs is joga minden alkusznak a jegyzéshez szólani, hanem csak a kereskedelmi kamra által kijelölt egyének azok, kik e tekintetben saját felelősségükre teljesítik e tiszteket.

A váltófolyam kedden és pénteken jegyeztetik. A jegyzés eszközlése céljából a kamra felszólítja mindazokat, kik a jegyzése hajlandók; a jelenlevők közül felváltva három-három jegyzi a folyamatot. Ha a jegyzés alkalmával egyenetlenségek vagy kételyek merülnek fel, a kereskedelmi kamra dönti el az ügyet.

Külön tőzsdebiróság Hamburgban nincsen; itt, a keres-

kedelmi élet teljes kifejllettségében, az üzletemberek a rendes törvényszék részéről elég és gyors védelemben részesülnek, s ennél fogva külön tőzsdebíróságnak még szüksége fenn nem forgott. A kereskedelmi kamra bármely kereskedelmi ügynél választott bíróság gyanánt szerepelhet, ha ugyanis a felek írásbelileg felkérlik a kamrát, hogy kétes ügyben ítéljen, akkor — de csakis, ha mindkét fél írásbelileg alá veti magát a kamra ítéletének — a kamra a bejelentett esetre tetszése szerint egy vagy több szakértőt jelöl ki, kik azután az ügyben végleg eljárnak.

Brema városában az állami behatás a tőzsde tekintetében nagyobb, mint más kereskedelmi városokban; ha mindazáltal megfontoljuk, hogy a hanzavárosokban az állam tulajdonképpen kereskedőkből áll, s hogy a kormány nagyobb részt a kereskedelmi érdekek képviselőiből alakúl, világos, hogy a kormány számára fentartott nagyobb jogosítványok csak látszólagosan hathatnak kártékonyan a szabad forgalomra, tényleg tökéletes szabadság uralkodik ott is.

Bremában a tőzsdét mindenki látogathatja, ki tőzsdeadót fizet (Börsensteuer). A tőzsdeadó részvénytársulatok- és nem bremai czégek ügynökeire nézve évenként 10 tallérról, bremai czégeknek 5 tallérról nem lehet kevesebb. A tőzsdeadó bizonyos tekintetben kereskedelmi adó és a kereskedők adójával részben egybe is olvad. Ez adó a tőzsde épület költségeinek fedezésére fordíttatik. A adót a kereskedelmi kamra szabja ki de a város senatusa által minden egyes esetben külön jóváhagyás szükséges.

A tőzsdeigazgatás egészen a kereskedelmi kamrát illeti, csakhogy fontosabb esetekben a senatus fentartja magának a megerősítés jogát. Rendészetileg a kamra intézkedik s e tekintetben a szükséges felügyelőt kiküldi. A jegyzéklapot a kamra felügyelete alatt az alkuszok készítik, s a kamra minden kétes ügyben dönt. A szokások megállapításánál a kamra irányadó.

Külön tőzsdebíróság nincs.

Ausztriában a szabad egyesülés eszméjével a kormány általában nem tudott megbarátkozni, s így nem csoda, ha a tőzsdénél is az állami beavatkozás terére lépett, s mindent, lehet mondani a legcsekélyebb és mellékes dolgot is kormányrendeletek által kívánt szabályozni. Egyébiránt lépten nyomon lehet itt a kormányintézkedésekben látni, hogy a kormányfőről a tőzsde lényege, természete és hivatása iránt kellően tájékozottak soha sem voltak.

Ausztriában jelenleg Bécsben, Triestben és Lembergben értékek- és árutőzsde, Prágában (legújabb idő óta) árutőzsde létezik. A törvény, mely a tőzsdékre nézve érvényes az 1864. július 11-ki császári patens. A bécsi kormány egyébiránt legújabb időben egy tőzsdetörvény kidolgozásán fáradozik, s így várható, hogy az állami mindenhatóság a gazdasági élet e terén is el fog törülni.

Bécs tőzsdéjének szervezete legnagyobb jelentőséggel bír reánk nézve, nemcsak mert e tőzsde a birodalom legnevezetesebb tőzsdéje, hanem mert szervezete kisebb-nagyobb mérvben a többi tőzsdéknél is alapul szolgált.

A bécsi tőzsde 1771. aug. 1. engedélyeztetett, s már az engedélyezés alkalmával, s még inkább 1794-ben a kormány a tőzsde által akarta meggátolni ama visszaéléseket, melyek az állami kötelezvények adásvevésében előfordultak.

A bécsi értéktőzsdére nem mehetnek: nők; csödbe esettek, mindaddig még jogérvényes ítélet által ki nem mutatják, hogy nem vétkesek; azon egyének, kik tőzsdekötelezettségeiknek eleget nem tesznek; kik büntetlben elmarasztaltattak vagy bizonyítékok hiányában a vizsgálat alól felmentettek; kik nyerészkedésből elkövetett áthágás miatt elítéltek; kik csempészkedés- vagy sulyos jövedéki áthágásban elmarasztaltattak; a kiskorúak, gondnokság alatt állók, tékozlók; végre katonák. Ezen elég terjedelmes kivételek mellett bárki mehet a tőzsdére, ha a meghatározott tőzsdedíjat megfizette, A tőzsdedíj lefizetésénél jegyek szolgálnak ki; a tőzsdebizottság e jegyek kiszolgáltatásánál szintén tehet — s azt lehet mondani, elég önkényszerű megszorításokat; fel van ugyanis hatalmazva a pénzügyi minisztérium által, hogy gyanús egyéneknek, főképp idegeneknek, ne

adjon belépti-jegyet. E rendszabály 1857-ben ama politikailag igen súlyos korszakban adatott, midőn a bécsi tőzsdén több egyén különféle álhírek terjesztése által nyugtalanítta nemcsak a tőzsdei üzletet, hanem különösen a népet is.

A tőzsdedíjat a kereskedelmi ministerium megegyezésével a pénzügyi ministerium határozza meg. Jelenleg évenként 80 forint fiztetetik egy a tőzsde közepén (am Schranken) levő állásért; 30 forint az egyszerű belépésért; és 5 frt. egy-egy hónapért.

A tőzsde igazgatása igen bonyolódott; négyféle közeg hat ez igazgatásnál közre: a) tőzsdekamra, b) az országfejedelmi biztos, c) az alsó ausztriai helytartóság és d) a pénzügyi ministerium.

A tőzsdekamra állami hatóság. E kamra tizennyolcz tagból áll, kiket a pénzügyi minister nevez ki, és pedig hatot a kereskedelmi kamra, hatot a nagykereskedői testület, és hatot a polgári kereskedők testületének ajánlatára. A tőzsdekamra tagok „kaiserlich königlicher Börsenrath“ czímet viselnek. A pénzügyminister a kamra ajánlatára elnököt és alelnököt nevez ki kebeléből. A tagok három évig működnek, évenként egyharmada kiválik, de ismét kinevezhető. A kamra a tőzsdeügyek rendszeres vezetésére egy vezértitkárt választ, kinek jogtudónak kell lenni és kit szintén a pénzügyminister nevez ki.

A tőzsdekamra vezeti a tőzsde ügyeit; jelesen ügyel arra, hogy a tőzsdére csakis jogosított személyek jőjjenek; gondoskodik, hogy a tőzsde kürendje fenntartassék, hogy tehát a tőzsde kellő időben kinyitassék és bezárattassék, hogy a csenzavarók kitilastsanak. A kamra továbbá az alkuszokat megvizsgálja s az alkuszi állomások betöltésénél javaslatot tesz. Végül a tőzsde pénzügyeit kezeli, jelesen a tőzsdedíjak, a tőzsdeépület bérhelyiségeiből s egyebekből befolyó jöve delmeket beszedi, s a tőzsde költségeket fedezi. E részben mindazáltal a kamra köteles a pénzügyministeriumnak évenként számolni.

Az országfejedelmi tőzsdebiztos hivatása: felügyelni arra, hogy a tőzsliderendszabály szorosan megtartassék. A tőzsdebiztos közvetlenül a pénzügyi ministeriumnak van alá-

rendelve. Fel van jogosítva a tőzsdekamara minden ülésében résztvenni, s az indokolatlanoknak látszó határozatokat, ha nem egyedül magán érdekről van szó, felfüggszteni és azonnal a pénzügyministernek jelentést tenni; tudomást kell szereznie minden a tőzsdekamra által tett intézkedésről. Részt vesz az alkuszok vizsgálatain. Főteendője pedig a tőzsdejegyzéklapjának szerkesztésénél a folyam magállapítása alkalmával mutatkozik. Látjuk tehát, hogy a tőzsdebiztos nem rendőri közeg, hanem a tőzsde forgalmába mélyen ható működési körrel ellátott államtisztviselő, s hogy Bécsben csakugyan nagy súlyt fektetnek e biztosra, kitűnik abból, miszerint egy pénzügyministeri tanácsos szokott tőzsdebiztos lenni, azonkívül egy ministeri titkár tőzsdebiztos helyettes és egy ministeri fogalmazó tőzsdebiztosi segéd; tehát egy teljes osztály működik s gondoskodik arról, hogy a tőzsde véletlenül ne maradjon egymagára államfelügyelet nélkül.

A tőzsdekamra mint bíróság szerepel több esetben. A tőzsderendszabály (cs. kir. patens) 14. §. szerint azon tőzsdeüzletek, melyek a tőzsdén tőzsdeképes egyének által és alkusz közvetítése mellett kötöttek, és oly értékekre vonatkoznak, melyek a tőzsdelapján jegyezték, azon előnyben részesítettek, hogy egyenletlenség esetében a tőzsdekamra által intéztettek el, ha csak a felek ellenkezőt nem kötöttek ki. Ily esetben a kamra tőzsdebíróságot jelöl ki. A tőzsdebíróság alakulásához s működéséhez legalább négy tőzsdetanácsos, az elnök, a tőzsdebiztos és a vezértitkár jelenléte szükséges. E bíróság eljárása sommás; tekintet nélkül az összegre ítél minden ügyben; a tárgyalások szóbeliek; ha tán határnapok tüzetnek ki, azok lehetőleg rövidek. A felek kötelesek személyesen megjelenni; ügyvédek nem jogosítják a felek képviselőtére; a bíróság ítélete ellen felebbezni nem lehet, kivéve ha a felek már előre megegyeztek volna a további eljárásra nézve. A bíróság eskü alatt kihallgatja a feleket, de tanukihallgatásokat nem fogantatosíthat. Az ítéletet rendesen három nap alatt teljesíteni kell. Az ítéletek a rendes bíróság által végrehajthatók.

A tőzsdeszokások megállapítására a tőzsdekamra rendszabályokat bocsát ki. E rendszabályok ugyan nem bírnak a

jog erejével, mivel a kamra nincs felhatalmazva törvényt hozni; a kamra által közbirré tett szokások mindazáltal mégis mint a tőzsdére járó kereskedők többségének hiteles nyilatkozata irányadók. A tőzsdekamra egyébiránt már tíz év óta gyakorolja a szokások megállapítását anélkül, hogy e tekintetben ama számos ellenőrző állami közeg által korlátozott volna.

A tőzsdelap szekeszítésére nézve 1861. előtt más szabály dívott. Ugyanis a tőzsde maga külön lapot adott ki, s az alkuszok testülete (Gremium der k. k. beeideten Sensale) szintén külön lapot adott. Az említett idő után törvény következtében a két lap egyesítettet, s az alkuszok, a tőzsdekamra és a tőzsdebiztos együttes közreműködése mellett készül.

A bécsi értéktőzsde mellett még az értéktársulat (Effekten-Societät) is jelentékeny szerepet játszik. A szédelgések és agiotage korszakában ugyanis a tőzsdeidő gyakran nem volt elegendő az üzletek foganatosítására, és ennél fogva egy társulat a pénzügyministeriumtól engedélyt kért a tőzsde időn kívül tőzsdei üzletek vitelére. A társulat 1860-ban alakult s a tőzsdével igen szoros összeköttetésben áll; a tőzsdeépületben van, és helyiségei rendesen akkor nyílnak meg, midőn a tőzsdén az üzlet szünetel. A tőzsde megnyílt előtt az üzlet az „előtőzsde“-n (Vorbörse), a tőzsde bezárta után az „esti tőzsde“-n (Nachtbörse) köttetik. E kifejezések pedig tulajdonképen nem a tőzsdére, hanem csak ezen társulat működésére vonatkoznak. A társulat felett a tőzsdebiztos gyakorolja a felügyeletet.

A bécsi tőzsde tehát mindenben az állami beavatkozásnak nyomát viseli magán.

Az árútőzsdéknél ugyanazon szellem uralkodik. Ezekre nézve 1860. febr. 26. bocsáttatott ki egy cs. kir. patens, melynek célja, a kereskedés emelése, a patens bevezető szavaiban határozottan ki van fejezve. E törvény főszmái a következők: Árútőzsdéken értékpapirokra nem szabad üzletezni; árútőzsde a szükség arányához képe t a fővárosokban, vagy ott hol a kereskedelmi kamrának székhelye van, a pénzügyministerium engedélye mellett alakulhat. A pénzügyminister fogja egyszersmind meghatározni, ha és mikor

lehetséges árutőzsdét értéktőzsdével egyesíteni. Minden tőzsdénél tőzsdebizottság választandó, melynek hatásköre a pénzügyminister által megerősítendő alapszabályokban megszabandó. A tőzsdék közigazgatási tekintetben közvetlenül az illető politikai hatóság alatt állanak. A tőzsdére való járhatás ugyanazon feltételekhez van kötve mint az értéktőzsdéknél, A tőzsdékhez országfejedelmi biztos küldetik, kinek jogai az értéktőzsdéknél alkalmazott biztosokéval egyenlők.

Pesten 1863-ban alakult a tőzsde, tehát oly időben, melyben Magyarország kereskedelmi tekintetben még a bécsi kereskedelmi ministeriumtól függött; nem csoda tehát ha e tőzsdén is mindazon elvek jutottak érvényre, melyeket az osztrák tőzsdékre nézve érvényesek. A magyar kormány a tőzsdékre nézve még mindeddig nem hozott elvi határozatokat, és így jelenleg is még a régiebb alapszabályok s a kormány beelegyedése honos.

A pesti tőzsdébe minden a férfinemhez tartozó, feddhetlen jellemű, illedelmes magaviseletű egyén beléphet, ha vagyonáról szabadon rendelkezhetik; különösen beléphet az üzletember, termelő, eladó és vevő. A belépés 12 frtnyi évi díj mellett engedtetik meg. A tőzsde látogatástól kizáratnak: meg nem hitelt (zug-) alkuszok, jogosítlan hajhászok, ügynökök, kik a közvetítésre a tőzsdebizottságtól jogot nem nyertek; — bukottak a csődtartama alatt, — és ha vétkes bukás miatt elítéltettek; mindazok, kik s meddig a tőzsdeüzletekből elvállalt kötelezettségüknek eleget nem tettek; kik büntett, általában nyereszkezdésből származó kihágás vagy vétesség, csempészet vagy súlyos jövedéki áthágás miatt elítéltettek vagy vizsgálat alatt állnak. Végül a tőzsdebizottság szintén kiutasíthat egyes egyéneket a tőzsdéből s eltilthatja tőlük a további látogatást.

A tőzsdeügyeinek intézésére egy 30 tagból álló bizottság választatik. A bizottsági tagok egy évre választatnak a közgyűlés által, választásuk a keresk. ministerium részéről megerősítés alá esik. A bizottság teendője rendőri, üzleti és

biráskodási. Rendőri tekintetben a tőzsde nyitása és zárása iránt gondoskodik; felügyel, hogy a tőzsde idő alatt a tőzsdén mi rendellenesség se forduljon elő, s ennél fogva jogában áll az illetlenkedőket a tőzsdéről kiutasítani. Üzleti tekintetben a tőzsdedíjakat beszedi, azoknak hováfordításáról gondoskodik, továbbá a napi árak kipuhatólásánál, tehát a tőzsdelap szerkesztésénél közreműködni; és a tőzsdeszokásokat megállapítani. A tőzsdeszokások megállapítása valamint a biráskodás a bizottságnak igen fontos teendője, melyről tüzetesebben is kell szólnunk.

Mielőtt azonban ezt tennök, a tőzsdebiztos hatáskörét is meg kell vizsgálnunk. A tőzsdebiztos a kormány részéről működik s jelenleg a kereskedelmi miniszterium alatt áll. A tőzsdebiztosról mondják az alapszabályok (17. §.) „ennek az intézet alá rendeltetik, a biztos megbizatik a tőzsdén és gabnacsakornokon a főfelügyelettel, ő gondoskodik a tőzsde idő alatt a csend és rend fentartásáról; ügyel arra, hogy az alkuszok rendesen látogassák a tőzsdét, felvigyáz az alkuszok üzlettevékenységére, s ennél fogva jogában áll az alkuszok könyveit megtekinteni. Köteles a közgyűlések és a bizottság minden tanácskozásainál jelen lenni, s jogosított a bizottságnak a tőzsdeügyek vezetésében hozott határozatait, ha előtte alaptalanoknak vagy a fenálló alapszabályokkal nem összhangzóknak látszanának és ha azok által nem csupán magánosok jogai érintetnének, felfüggeszteni, s az ügyet eldöntés végett a ministerium elé vinni. A tőzsdebiztos köteles a bizottság egyetértésével a fontosb árú- és értékpapírok középarát is kipuhatólni, s e célból az alkuszok a szükséges adatokat beszoigáltatni kötelesek.“ Láthatni ebből, hogy a ministeri (előbb országfejedelmi) biztos a tőzsde basája; az alapszabályok a lehető legnagyobb hatalmat adnak neki, és csak tőle függ e hatalmat tetszése szerint gyakorolni.

A tőzsdebizottság két s pedig igen fontos működése — a tőzsdeszokások jogainak megállapítása és a tőzsdebiráskodás. Alig nyílt meg a tőzsde 1864. január 18-án, midőn a tőzsdebizottság a helytartósághoz ugyanazon évi május havában a tőzsdeszokásokat benyújtotta. Ezen szokások nálunk annál nagyobb jelentőséggel bírnak, miután kereskedelmi törvény-

könyvünk nincs, különösen a kereskedelmi jognak az árukra és az üzletekre vonatkozó részére épen semmi rendelkezéseink nincsenek. A tőzsde szokásjogai egyébiránt csak azon üzletekre nézve irányadók, melyek a tőzsdén kötöttek, vagy a tőzsdén kívül kötöttek ugyan de világos hivatkozással a tőzsdeszokásaira, és melyeknél a tőzsde szokásai ellenére határozott kikötések nem történtek. E szokásjogok tehát, habár a helytartótanácsnál tudomásul vétettek, nem bírnak törvény erejével; azon körülmény mindazáltal, hogy a tőzsdebíróóság egyenest ezek szerint jár el, s hogy a váltótörvényszékek perек esetében kétségen kívül a gyakorlatot is kötelesek szemügyre venni, s a gyakorlat e szokásjogokban a kereskedelmi világ egyik fő testülete a tőzsdebizottság által nyert kifejezést, e szokásnak mindenesetre a jogi életre is beható jelentőséget fog adni.

A szokásjogokkal összeköttetésben áll a tőzsdebíróóság, vagy mint az alapszabályok mondják, „a tőzsde választott bírósága. A tőzsdei élet első feltétele, hogy az üzletek, melyek a tőzsdén kötöttek, biztosak legyenek; s ha netán a szerződő felek közt egyenetlenség támad, a kereskedő világ ily alkalommal gyors és erélyes közbenjárás által kellően védessék. Ha már ott, hol a jogállapotok rendezettebbek, gondoskodnak a tőzsdék egy külön bíróságról, mennyivel inkább kellett nálunk, hol egyrészt nemcsak a kereskedelmi üzletekben gyakrabban fordul elő az insoliditás, hanem hol a kereskedelem sem külön törvények által, sem külön s gyorsabban eljáró törvényszékek által kellően nem támogatatik, külön bíróságról gondoskodni. A tőzsdei alapszabályok tehát ily bíróság iránt is intézkedtek, s a kereskedelmi ügyekkel leginkább megférő alakot, a választott bíróságét választották.

A tőzsdei alapszabályok szerint „a tőzsdei választott bíróság illetékes minden üzletre nézve, mely a tőzsdén vagy azonkívül ugyan, de a tőzsdei szokásjogok vagy a tőzsdei választott bíróságra hivatkozólag kötöttet.” A bíróság a tőzsdebizottság öt tagjából áll. A peresfelek mindegyike két-két tagot jelöl ki a választmányból, s e négy választ külön még egy elnököt. Ha egyik vagy másik fél bírát ki nem jelölne, a tőzsdebizottság jelöli ki a hiányzót; szintűgy ha a bírák az elnök kijelölése iránt tisztába nem tudnak jutni, akkor is a

a tőzsdebizottság jelöl ki elnököt. Választott bírósági ítelet csak rendes, az ország fejedelmi biztos jelenlétében s a választott elnök előlülése alatt tartandó tanácskozmáy alapján, szavazattöbbséggel hozathatik. Magától értetik, hogy a választott bíróság szakértők véleményét kihallgathatja. A választott bíróságnak mindenekelőtt a kiegyenlítést kell megkísértenie; ha ez nem sikerül, a lehető leggyorsabban határoz és pedig szavazattöbbség útján. A feleknek személyesen, vagy a választott bíróság beleegyezésével, törvényes, vagy e célra kinevezett felhatalmazottak által képviselve kell megjelenniök. Ügyvédek által a helyettesítés meg nem engedtetik. A felek meg nem jelenése az ítélet hozatalát nem akadályozza. A választott bírák az ítélethozásnál a perrendtartásban előírt minden formaságoktól mentek, és csak legjobb tudomásuk s lelkiismeretök szerint ítélnék. Mindemellert köteles a választott bíróság a tanácskozmáy folyama-, s a határozatról rendes jegyzőkönyvet vezetni; e jegyzőkönyvbe az ítélet indokaival együtt foglalandó; az ítélet pedig a feleknek tudtára adandó s kívánatra hiteles alakban ki is szolgáltatandó.

A választott bíróság eljárása díjnélküli; a készpénzbeli s más költségek (bélyeg- vagy pajzánsági bírság stb.) a vesztes felet terhelik, hacsak a választott bíróság mást nem határoz. A választott bíróság által hozott ítélet jogérvényes és végerejű. Ellene sem a törvényes utra térés, sem fellebbezés, sem más törvényes eszköz meg nem engedhető. Az ítélet végrehajtási érvénynyel bír. Az ítélet kihirdetése vagy rögtön annak hozatala után, vagy ha ez utóbbit még nyomozásoknak s más időrabló intézkedéseknek kellene megelőzniök, egy a feleknek tudtúl adott s meghatározott későbbi napon történik. Valamelyik félnek a kihirdetésnél meg nem jelenése a végrehajtást nem akadályozza. A felek megesketezése közvetlenül a választott bíróság által történik, a tanuk ellenben az illető hatóság által a tőzsde megkeresése folytán eskettetnek meg. Ha az ítéletileg valamely félre rótt teendő az ítéletben meghatározott idő alatt nem teljesítetik: az ellenfél fel van jogosítva a végrehajtási alap megnevezésével a végrehajtást a tőzsdebíróságnál szorgalmazni. Ily esetben az ítélet annak

indokaival együtt a volt elnök s a titkár által aláírandó, az ország fejedelmi biztos által láttamozandó s a tőzsde pecsétjével ellátva, kérelemlevél kíséretében azon törvényhatósághoz küldendő, mely a végrehajtó hatalommal törvényesen fel van ruházva.

Mily szerepet játszik a tőzsdebiróság a pesti tőzsdén, kitűnik azon számos esetből, mely fennállta óta ez intézmény elé hozatott, ugyanis Kochmeister urnak a pesti tőzsde 1870. márczius 17. tartott közgyűlésén mondott beszédében közölt adatok szerint

	1865	1866	1867	1868	1869. évben
panasz tárgyalatott	225	328	765	878	758
egyesség útján kiegyenlítettett	199	220	431	149	57
ítéletileg elintéztetett	26	108	334	729	701
végrehajtás engedélyezettett	1	3	22	38	19

kitűnik továbbá e biróság nagy jelentősége azon bizalomból, melylyel iránta nemcsak a magyarországi kereskedők s üzletemberek viseltetnek, hanem melyet még a külföld részéről is tapasztalhatni, amennyiben többször a külföldiek is önkényt és a legnagyobb készséggel alávetik magukat ezen biróságnak s ítéleteit igen szakértőknek, igazságosoknak ismerik el; végre kitűnik e tőzsdebiróság nagy hordereje azon körülményből, hogy a legtöbb részvénytársaság alapszabályai-ba felvette azon pontot, mely szerint a részvénytársaság és részvényesek közt felmerülő egyenetlenségekben a pesti tőzsde választott birósága ítél.

Ily viszonyok mellett a kereskedő világot a legnagyobb meglepetés érte, midőn az 1868. perrendtartás alapján a legfelsőbb semmitőszék egy a tőzsde-választott birósága által hozott ítéletet semmisnek nyilvánított, s az üzletvilág által már megszokott biráskodást kitette azon veszélynek, hogy az ítéletben meg nem nyugvó fél semmitést szorgalmaz.

Az 1868. LIV. törvényczikkben ugyanis a külön biróságok alatt a tőzsde választott birósága nem fordul elő. A választott biróságra nézve pedig a törvény IX. czímének III. fejezete következő pontokat követel. „A felek kölcsönös szer-

zódás folytán választott bíróságra ruházhatják ügyeik eldöntését. A szerződésnek, melyben a választott bíróság kikötött, mindig írásban szerkesztve, s abban a per tárgyának, valamint minden jogviszonynak, melyre a választott bíróság hatásköre kiterjed, tüzetesen kijelölve kell lennie. Ha a felek közt a bírák személye iránt kölcsönös egyetértés létezik, a felek magában a szerződésben négy bírót és egy elnököt neveznek meg. Ha a választott bírósági eljárás a bírói személyek előleges megnevezése nélkül kötött ki, s a felek a bírói személyekre nézve nincsenek egyetértésben: mindenik fél négy bírót jelöljön ki, s erre a vonakodó fél az ellenfél kívánatára a rendes bíróság által 15 napi határidő kitüzése mellett, azzal a hozzáadással szólíttassék fel, hogy elmulasztás esetében a bíróság által fog történni a kijelölés. Mindenik félnek van joga az ellenfél, illetőleg a bíróság által kijelölt négy tag közül kettőt visszavetni, anélkül hogy a visszavetést indokolni tartoznék. A törvénykezési rendtartás szabályait a választott bíróság megtartani köteles. Ha az eljárás folyamában kézbesítés, tanúkihallgatás, szakértői vélemény vagy eskütétel szüksége forog fen, ennek foganatosítása végett a választott bíróság azon rendes bírósághoz fordul, melynek illetőségéhez a per, választott bíróság esetén kívül tartoznék. A választott bíróság a végrehajtást se el nem rendelheti, se nem foganatosíthatja: hanem azt a nyertes félnek a törvénykezési rendtartás általános szabályai szerint az illető bírói közhatóságnál kell kieszközölnie. A választott bírósági eljárás befejeztével az összes periratok jelentés mellett az illető rendes bírósághoz átteendők.

A tőzsde-választott bírósága természetesen nem alakul, nem működik, sőt határozottan állíthatni, nem is működhetik a perrendtartásnak ezen kívánalmai szerint; s így ezen törvény által tökéletesen indokolt volt a legfelsőbb semmitőszék ítélete. De másrészt a kereskedelmi világ hangosan követelte ezen a pesti piac legszebb intézményei egyikét fenntartatni, és a törvényhozás nem késett s legalább ideiglenesen, míg a tőzsde ügyei törvényhozás útján végleg nem rendeztetnek, a tőzsde választott bíróságának intézményét kivételesen fenntartotta továbbra is.

A pesti tőzsde folyvást emelkedő félben van; tagjainak száma napról napra nagyobbodik, mint ezt következő kimutatás eléggé mutatja:

tag volt	1865. évben	235
	1866. „	456
	1867. „	579
	1868. „	1,107
	1869. „	1,456

a tőzsdén fogatosított üzletek folyvást szaporodnak, mi különösen az értékpapírok üzletéből kétségkívül kitűnik; a tőzsdelapon ugyanis 1864-ben csak huszonkét értékpapír jegyeztetett, jelenleg, 1770-ben, százhuszonöt jegyeztetik. Ehhez járul még azon sok bécsi, illetőleg osztrák papír, valamint a külföldi, mely tőzsdénken nagy üzletekre ad ugyan alkalmat, de a tőzsde hivatalos lapján nem jegyeztetik, továbbá azon huszonkét új vállalat, mely a tőzsdelapon mint nem hivatalosan jegyzett szerepel. Tőzsdénk jelentősége kitűnik végre az egyes vállalatok alapításánál, az alapítók ugyanis rendszeren a tőzsde segítségével terjesztették a tőzsdén hivatalosan nem is jegyzett értéket, a mi főkép a tőkeelhezésnél az új vállalatoknak nagy előnyére volt.

Megvizsgáltuk az eddigiekben a tőzsdék szervezetét, és legtöbb államban azt tapasztaltuk, hogy a kormányok félnek a tőzsdét egészen szabad lábra helyezni, és kisebb-nagyobb mértékben a kormány közvetlenül is beavatkozik a tőzsdeügyekbe.

Ha mélyebben vizsgáljuk a kormányok ebbeli törekvéseit, azoknak okát következő három körülményre vezethetjük vissza: a kormányok a felügyelet által el akarják hátrítani, vagy legalább, amennyire lehetséges, gátolni a szédelgést, melyre a tőzsdék nagyon is tág tért engednek; gondoskodni akarnak arról, nehogy a tőzsdéken esalások fordulhassanak elő, és végre arra törekszenek, hogy az állam pénzügyei a tőzsde szabadsága vagy korlátnélkülisége következtében károsodást ne szenvedjenek.

De ezen egyes indokokat tüzetesebben szemlélve, s a gyakorlati életre folytonosan figyelve, azon meggyőződésre jutunk, hogy a kormányok czélzatai haszontalanok, törekvéseik csak a tőzsdeforgalomra hatnak akadályozólag, anélkül, hogy a szédelgést, a csalást vagy egyéb meggátolni vélt cselekményt meggátolhatnák. Ezen állítás bebizonyítást igényel és pedig annival inkább, mert attól függ az állami beavatkozás indokolatlansága, s a tőzsdék önállóságának igazoltsága.

Az állami beavatkozás s a törvényhozás a szédelgés megakadályozását kívánja, s e tekintetben kétféle intézkedést látunk több tőzsdén. Az állam a nagyon is szédelgésre vezető tőzsdeüzleteket eltiltja. Tiltja jelesen a különbözeti üzleteket, vagy ha ezeket nem is tiltja teljesen, tiltja azon tőzsdeüzleteket, melyeknél semmi esetre nem lehet tudni vagy egybevetni az ármozgalom nagyságát. Franciaországban például időre üzleteket két hónapnál hosszabb időszakra nem lehet kötni, s az idői üzleteknél általában ki kell mutatni hogy az illető papir vagy pénz az üzlet kötésekor már az üzletező birtokában volt. Senki, ki valaha a differential-üzletet csak névről is ismeri, nem fogja az általa eszközölt nyerevényeket pártolni, s nem fogja általában üdvösnek tartani, ha ily majdnem hazard-játékok által folytonosan alkalom nyitnak a vagyon megosztás megzavazására, és bizonyára senkisé fogja Wenzelburger emez állítását túlzottnak mondani: „ha a közvélemény a rendszeres tőzsdespeculanst nem bélyegezi meg oly módon, mint a tolvajt vagy a rablót, annak oka azon körülményben keresendő, hogy a nagy tömeg, melyhez igen sok úgynevezett mivelten is tartozik, a moloch és a gazdagság ezen eredményei előtt térdet fejt. Sem a vallás sem az erkölestan nem ismerhet el nyerevényt, hacsak munka által és arczod verejtékében nem szerezted azt.“ De nincs azon hatalom, mely a differential-üzleteket eltörleszthetné. A francia törvényhozás, habár igen szigorú, nem ért czélt, s habár még újabb időben is büntetik főképen azokat, kik két hónapnál hosszabb időre kötnek üzleteket, a párisi tőzsdén a differentialis üzletek ép úgy napirenden vannak mint azon tőzsdéken, hol ez üzlet tiltva nincs. Már maga

annak megállapítása is igen bajos, hogy mikor differentialis üzlet valamely tőzsdeszerveződés. Ki bizonyíthatja be nekem, hogy az illető szerződés alkalmával a kérdéses értékek nem voltak tulajdonomban? s mi okon kellene engem büntetni ki ma midőn az illető üzletet megkötöm, még nem bírom ugyan a papirokat, deszerződést kötöttem, a melynél fogva már e hét végén kezemben lesznek e papirok s így tulajdonképen a differential-üzlet lényege, hogy az értékek birtoka nélkül játszom, egészen hiányzik? És számos más eshetőséget lehetne itt felhozni, mely mind azt bizonyítaná, hogy a törvényhozó s a bíró nem tudja megállapítani a differentialis üzlet tényálladékát. De tegyük fel, hogy ezen üzlet megállapítása nem volna oly nehézségekkel egybekötve; tegyük, hogy a differential-üzlet tényálladéka könnyen felfogható és meghatározható: lehet-e s mikép büntetni az illető üzletezőket? Mindenekelőtt szem előtt kell tartani azt, hogy a differential-üzlet rendesen tőzsdelátogatók, tőzsdeemberek (Börsianer) közt létesül, s ezeknek érdekében áll, hogy az üzlet foganatosíttassék; tehát egyik fél sem fogja a törvényszéket igénybe venni a büntetés megszabása végett, mert jól tudja hogy ily üzleteknél az előny „ma neked, holnap nekem“ jut, s nem akarja magát azon veszélynek kitenni, hogy legközelebb ő álljon a bíróság előtt, vagy hogy vele mások ily üzleteket ne kössenek. Ez üzletek tehát csak ritkán fognak feljelentetni; a törvényszékek pedig máskép alig jöhetnek ily üzlet megkötésének nyomára; mert nem lehet minden egyes üzletet ellenőrizni s így csak a vak véletlentől fog függni a törvény végrehajtásának lehetősége. Ily üzleteknél azt mondani, hogy nem érvényesíthetők per esetén, azaz hogy a törvényszékek nem nyújtják a rendes védelmet az ez üzletekből folyó magánjogi kérdésekben, nagyon kétes eszköz az üzletek eltírtására. Az üzletezők rendesen azt fogják gondolni, hogy perre úgy sem fog kerülni ez ügy soha, és folytatni fogják az üzletezést úgy, mintha e törvényes rendelkezés fenn sem állana.

A szédeltetés meggátlása céljából a tőzsdejegyzések is általi ellenőrzés alá vettetnek. Az állam ez intézkedésével egyuttal a kormány pénzügyi érdekeit kívánja szemmel tartani; a

kormány ugyanis saját számára, jelesen a hadsereg élelmezésére rendszeren bizonyos mennyiségű czikkeket szokott vásárolni, a tőzsdei árak e részben irányadóul szolgálnak, ha tehát itt az állam bizonyos ellenőrzést nem gyakorol, nagy veszteségeket kellend szenvednie. Hasonlóképen az értéküzletnél is közletről érintetik az állam érdeke. Az állam papirjai talán mesterségesen lenyomatnak értékükben, és ez arra ad alkalmat, hogy e papirok csakugyan értékvesztetteknek fognak tekintetni, s így az állam hitelében is csorbultást szenvedhetne. Mindezen körülmények arra hatnak, hogy a jegyzésnél az állam közvetlenül felügyeletet gyakorol.

A tapasztalás a most említett eredményekkel tökéletesen ellenkezik. Ott hol az állam legkevesebb befolyást sem gyakorol a tőzsdejegyzésre, mint London, Frankfurt, Hamburg, Antwerpen s egyéb tőzsdehelyeken, a kormányok az elhárítatni vélt hátrányokról nem panaszkodhatnak; az értékek s az árúk árának jegyzéke egészen pontos, az egész világ bizik bennök, az egész világ tudja, hogy az említett tőzsdéken csakugyan olyan volt a folyam, milyennek jegyeztetik. A kereskedők, kik a tőzsde élén állanak, s kik a jegyzéssel megbízzák, nagyon jól tudják, hogy csak önmagukat csalják, s csak saját maguk kárát idézik elé, hahogy hamis folyamjegyzés következtében az üzletvilág bizalma az illető tőzsdehely irányában csökken. Csattanós példával találkozunk e tekintetben Berlinben. Mint említettük, itt a tőzsdebizottság adja ki a tőzsde hivatalos lapját, de a lap mellett meg van engedve az üzletembereknek, hogy saját nevük alatt szintén kiadhatnak tőzsdelapot; a Hertelféle cég által kiadott lap pontos jegyzései által oly nagy hírnevet szerzett magának, hogy még a tőzsdeszokásai is azt ép oly hitelesnek mondják, mint a tőzsde hivatalos lapját. Nézetünk szerint, ha az illető üzletezők a tőzsdelapba hamis adatokat akarnak hozni, tehetik azt állami beavatkozás mellett is; annyival is inkább, miután az állam rendszeren a kormányilag kiküldött tőzsdebiztos által szokta a jegyzést ellenőrizni, a tőzsdébiztos pedig nem lehet beavatva a tőzsdén előforduló azámtalan üzletek természetébe s az egyes üzletek iránt csakis szigorú nyomozás

utján szerezhette magánsk tájékozást. Jól mondta e tekintetben egy frankfurti üzletember: mi is kerestünk tőzdebiztosítást, mi is gátot akartunk vetni a tőzsdén előforduló számos visszaélésnek, de azon sajnós tapasztalatra jutottunk, hogy csak e kettő között választhatunk: vagy oly egyént kell tőzdebiztosítván kinevezni, ki az üzletekbe nincs avatva, s akkor pietus masculusnál egyebet nem nyerünk; vagy oly egyént alkalmazunk, ki mint bankár vagy üzlethez maga is részt vesz a forgalomban s így maga is ért az üzlethez; de akkor azon veszélynek vagyunk kitéve, hogy a tőzdebiztos saját maga javára fogja helyzetének előnyét kiböngészni, s ez még nagyobb veszély, mintha a tőzsde biztos nélkül marad. Szabadság e téren legjobb biztosíték itt is a visszaélés ellen.

A szédelés meggátlása céljából az egyes államokban, például nálunk is, külföldi papirokat csak az állam engedélyével szabad a tőzsdelapban jegyezni. Ennek okát csak abban találhatjuk, hogy az állam nem akarja azon papiroknak jegyzését, melyek iránt a belföldiek bizonyos biztosítékokkal nem bírnak. A belföldi állam- és értékpapírok iránt az állampolgárok bármikor tájékozhatják magokat; tudhatják az értékpapíroknál, mely vállalatokból származnak azok, hol és mikor juthatnak az illető papír után pénzhez. Külföldi értékek-nél ez nem oly könnyű, s így a netáni visszaélések ellen az állam azon óvszert alkalmazza, hogy államilag azokat nem is jegyezteti. A mostani élénk forgalom mellett azonban, úgyhiszszük ezen plausibilis ok is megsemmisül. Nem vagyunk már jelenleg azon korszakban, midőn az államhatalomban a gondviselést látták helyettesítve; talán a közgazdaság a nemzeti életnek azon ága, mely legsikeresebben és a tapasztalat alapján vetett határt az állam túlbúzgóságának, s kimutatta, hogy a kormányok nem lehetnek oly kérdésekben felelősek, melyekben a felelősség terhe egyedül a magános állampolgárra eshetik. Még a sorsjegyekre nézve is e nézetben vagyunk; mert a tilalmi rendszert, melyet eddig a kölcsönök e fajtájánál több állam követett, semmivel sincs indokolva. Ha én pénzemet a külföldnek akarom kölcsönözni mi köze ahhoz az államnak? S azután a papír jegyzésének megtiltása által még nem következik annak a forgalomból

való kivonulása. Mennyi papír van, mely nem jegyeztetik a pesti tőzsdén és mégis rendes forgalomnak örvend!

A csalás lehető meggátolása céljából a kormány a közvetítést államilag kinevezett egyénekre bizza. Nem akarjuk említeni a francia rendszert, melyszerint ott a tőzsdéken csak alkusz közvetítésével lehet üzleteket kötni, mert ezt úgy is már a gyakorlat érvényen kívül helyezte; hanem csak azon viszonyra fordítjuk figyelmünket, melynél fogva az állam a közvetítést magát csak kormány által kinevezett alkuszok által engedi meg. Ezen intézkedés által mindenekelőtt az üzlet egyesek monopoliumává tétetik anélkül, hogy e monopolium előnyöket nyujtana másnak, mint csak az illető alkuszoknak. Az állam maga pedig még ily kormányilag kinevezett alkuszok által sem nyújt biztosítékot az üzletek közvetítésénél előfordulható csalások teljes megszűnése vagy a csalásokból származó károsodások kárpótlása iránt; s így a közönség ily félintézkedések által legfeljebb önámításba ringattatik, de előny senkinek sem nyújtatik.

A csalás elhárítását az állam továbbá azáltal kívánja elérni, hogy bizonyos embereket, kik eddigi eljárásuk által méltán azon gyánura adtak alkalmat, hogy az üzleti életben mások megrontására törnek, a tőzsde látogatásától eltiltanak. Így látjuk, hogy a csödbe esettek, hamis csőd miatt vagy csalárdságból elkövetett büntett, csempészet stb. miatt elítéltek igen sok tőzsdétől a törvény értelmében kizárvák. Ki sem tagadhatja, hogy igen előnyös az üzletre nézve, ha a csalárd egyének lehetőleg távol tartatnak az üzletezéstől, ámde egyrészt nem a kormánynak, nem az államnak hivatása gondviselést játszani és az egyes polgárokat mintegy biztosítani akarni arról, hogy ha egyszer a tőzsde szentélyébe lépnek, csak „igazlelkű becsületes“ egyénekkel találkoznak; az említett „megbélyegzett“ egyének kizárása korántsem nyújt ily biztosságot; a kormánynak, ha e részben célzott akarna érne, minden egyes üzletember belsejét kellene megvizsgálnia, szóval oly valamit kellene tennie, mit józan észszel kívánni jelenleg senki sem mer. A dolognak azonban még más oldala is van. A tőzsdéből kizártak e kizárás következtében oly előnytől fosztatnak meg, mely reá-

juk nézve talán életkérdés, s eltiltani őket a tőzsdei üzletektől, annyit tesz, mint már kiállott büntetésüket egy talán élet-hosszigan tartó más büntetéssel tetézni. A jog s méltányosság még inkább már rég felállította azon elvet, hogy a bűnös, mihelyt kiállotta büntetését, mihelyt a megsértett igazság a törvény szava szerint ki van engesztelve, ismét bevétessék a társadalomba s folytathassa napi teendőit. Ez elv eltörülte a megbélyegezés embertelen szokását; de fennmaradt még az állami beavatkozás folytán sok helyütt a büntett élethossziglani büntetése, s látjuk itt a tőzsdeéletben is a következőt még jelenleg is: ki vannak zárva a kereskedés főhelyéről emberek, kik tulajdonképen a tőzsdén talán nem is vétettek. Engedje az állam itt is a társulást fejlődni, amint tetszik; részünkről legalább nem látunk hátrányt abban, hogy a csempészett végett megbüntetett ember üzletet köthessen a tőzsdén.

Midőn így a tőzsde számára határozottan a „laisser faire“ elvét követeljük és külön intézkedések szükségét át nem látjuk, két pontot kell még érintenünk, melynél az állam behatása mégis igazoltnak látszhatnék. E két pont a tőzsde szokásainak megállapítása, és a tőzsde külön bírósága. Ha a tőzsde szokásainak oly jelentőséget követelünk, melynél fogva az „szokásjog“-gá minősödik: akkor ki sem követelheti, hogy az állam e tőzsdei szokások megállapítását egészen a tőzsdebizottság önkényére bizza. Jogalkotásra az államban a törvényhozó van hivatva, s azt a törvényhozás bármely téren kezéből ki nem bocsáthatja; de a tőzsde szokásai kifejlődtek, mert a kereskedelmi életben számos oly viszony fordul elő, melyet gyakran a szerződésben, ha szokás nem léteznék, hosszabban kellene körül írni. Így például valljon a liszt-zsákostúl adatik-e? milyen zsákokban? mennyi lehet e zsáknak súlya stb. Vagy az értékpapír szelvényestül adatik-e? az átadásnál az átiratási költséget ki tartozik viselni? Ezen és más számtalan körülményt, ha a külön szerződésben fel nem említetik, és az üzlet a tőzsdén köttetik, a tőzsdei szokások szerint kell megítélni. Ez által ki sem károsíttatik jogában, s feltéve hogy a szokások a magán-, illetőleg a kereskedelmi joggal nem ellenkezők, mert ez esetben, mint jogellenesek, sem-

misek, a szokások az összes üzletvilágra előnnyel vannak és kívánatosak. Ily szokások megállapításához mindazáltal nem kell külön állami engedély; a törvényellenes szokás a törvényesékek által esetileg úgylis meg fog semmisítettetni.

A tőzsde külön bírósága történetileg nem más, mint a tőzsdelátogatók által a tőzsdelátogatás ténye folytán elismert bíróság, mely minden egyes esetben tőzsdeüzleteknél mint illetékes bíróság működik, melynek ítélete alá a tőzsdetag nem azért veti magát, mert a köztörvény szerint az ítélet érvényes volna, hanem egyedül azért, mert bizalma által emelte ezen bíróságot illétékességre. Ha a tőzsdebíróságot így tekintjük, akkor az államnak ismét mi köze sincs e bíróság szervezete, működése és tevékenysége tekintetében; de e bíróság szintén az államtól sem követelhet mi előnyt sem, tehát nem követelhet kényszert a tanúk kihallgatása vagy ítéletének végrehajtása tárgyában.

Vannak mindazáltal országok, s ide tartozik jelesen hazánk is, hol a jogviszonyok rendezetlen volta, s különösen külön kereskedelmi jog- és külön kereskedelmi törvényszékek hiánya folytán a kereskedelmi és üzleti világ a törvénykezés lassúságát nagyon is érzi. Főkép az árúüzletnél mily mulhatlanul szükséges a gyors intézkedés! A vaspályán érkezik néhány hordó zsir; az átvevő avasnak mondja azt; ha a dolog perre kerül s a bíróság hetekig huzza az ügyet, akkor nehezen lehet kideríteni, vajjon a megérkezéskor csakugyan avas volt-e a zsir? holott ha oly bíróság működik, mely, mint a tőzsdebíróság, azonnal saját maga megnézi s megvizsgálja a küldeményt: haladék nélkül és jól lesz az ügy elintézve. Ha Magyarország „prokátor nemzet“ nem volna, talán a tőzsdebíróság úgy állhatna fenn, mint a külföld több tőzsdéin; ítéletei oly pontosan teljesítettének, mint ott, s végrehajtásra szükség nem volna; ha kereskedelmi törvényszékeink kereskedelmi jog alapján működhetnének, a tőzsde bíróság ítéleteinek semmibe vétele talán nem volna bajnak tekinthető. Mostani állapotaink mellett mindazáltal okvetlenül kell követelnünk, hogy a tőzsdebíróság ítéletei végrehajthatók legyenek; azaz, hogy az állam részéről oly külön joggal ruháztassék fel ezen intézmény, mely ál-

tal léte nincs egyesek szeszélyeinek kitéve. És ha ily külön jogot követelünk: akkor egyszersmind meg kell engednünk, hogy az állam a tőzsdebiróság szervezete-, működése- s eljárásához hozzászólhasson, azaz hogy a tőzsdebiróság tekintetében az állam. tevékenysége nem áll egyedül az állami főfelügyeletben, hanem külön felügyelet is szükséges. Nem akarjuk ezuttal tüzetesebben kifejteni, mikép kellene ily tőzsdebiróság szervezetét megállapítani, elegendő ha egy és pedig főpontot emelünk ki, mely szerint a tőzsdebiróság tagjai közt legalább egy jogtudó egyén legyen, pl. ha egy kereskedelmi törvényszéki rendes ülnök, működne a tőzsdebiróságnál. A kereskedelmi szakférfiak bármily igazságszeretők legyenek is, bármint ismerjék is a tárgyat kereskedelmi és üzleti oldaláról, a jogi formaiságokban és a jogi felfogásban mégis kevésbé jártasak, s ítéleteikben e jogtudományi hiány kétségkívül sajnosan érezhető leend.

A tőzsdei üzleteknél rendszeren alkuszok szerepelnek, s ezeknek jogi állapotát meg kell határozni. E kérdés mindazáltal sokkal fontosabb s tulajdonképen nem is tartozik szorosan a tőzsde állapotokhoz, s ennél fogva annak tárgyalását ezuttal mellőzzük.

A tőzsde szabad gyülekezet, melynél az állam semmi külön jogot sem gyakorolhat, ha csak az állam hivatásával s a tőzsde természetével ellenkező állapotok nem erőszakoltatnak létre. Ez legyen az állami tevékenység vezérelve e téren. A szédelgés megszüntetését tőzsdei rendszabályok által soha sem lehet elérni; a szédelgés okai egészen máshol, s nem a tőzsde intézményében keresendők. A forrásnál kell a bajt elfojtani. A forrás pedig nem a tőzsdében, hanem igen az államok improductiv kiadásai, a fegyveres béke milliárd kölcsönei által létesített számtalan kötelezésben keresendő. Ha ezek nem volnának, akkor a szédelgés nem érhetne oly magas fokra, milyenre évenként emelkedni szokott.

És alig fejezhetném be értekezésemet épen e tárgyra és pontra vonatkozólag méltóbban, mint Kochmeister Frigyes a pesti tőzsde elnökének következő szavaival: „a

tőzsde, mint az üzletek közvetítésének semleges területe, a forgalom, vállalkozási kedv és a közgazdasági állapotok kedvező vagy kedvezőtlen viszonyainak sem feltétele, sem oka, hanem egyedül a szintér, melyen azok következményeikben nyilvánulnak.“

A MAGYAR-HORVÁT TENGERPART

H A J Ó F O R G A L M A

1868-ban.

Összehasonlítva a korábbi négy év forgalmával.

DR. BARSÍ JÓZSEFTŐL.

A magyar tengerpart hajóforgalma, bármily csekély is az a világpia czok hajóforgalmához képest, s bármily jelentéktelen önmagában, minket mégis, mivel a magunké, közvetlenül és legközelebből érdekel, s ezen érdeket több más tekintet még fokozza. Irodalmunk e tengerpartot korántsem kíséri azon figyelemmel, melyre mint tengeri külkereskedelmünk egyetlen támpontja érdemes. Nem mintha Fiume neve nem fordulna elég gyakran elé mind a szóbeli, mind a sajtó útján folyó vitákban, de kiki tapasztalhatta, hogy a közönség előtt Fiumén kívül tengerpartunk többi pontjairól alig van valaha szó, és maga Fiume is csak úgy áll a köz-képzület előtt, mint azon végpont, melyet szükségesnek tartatik minél előbb az alföldi vaspályával kötni össze. Hogy az ország többi vaspályái mily vonalban érintendik Fiumét, vagy mi történik a magyar föld mezei és iparterményeivel, ha egyszer Fiumében lesznek, erről, legalább e sorok írójának tudomására, nem sok szó hangzott eddig a tájékozatlan közönség előtt. Hogy Fiumén kívül hány és milyen más kikötő áll a magyarhorvát tengerparton nyitva a tengeri forgalomnak; mily mértékben vesznek ezek egyenként részt e

*) Triest hajóforgalmát 1868-ban szintoly összehasonlítással I. e. folyóirat V. köt. 295 s köv. l., hol a czímben 1868. helyett hibásan áll 1866.

forgalomban ; milyen lobogóju hajók jönnek-mennek, üresen vagy megrakodtan ; mennyi horderővel birnak ; honnan jönnek, hová járnak, s gőzerővel vagy vitorlásan teszik-e útjukat, és az évi forgalom a korábbi évekéhez képest emelkedik vagy hanyatlal-e ; az emelkedés vagy hanyatlás folytonos és fokozatos-e vagy egymást felváltva csak időszakos ; mik lehetnek ennek vagy amannak okai, s mily változást remélhetni e forgalomra nézve egyfelől a vaspályai kapcsolat szerencsés létrejötte után, másfelől a már megnyílt suez-i csatorna aránylagos közelségénél fogva : ezek és hasonló kérdések még eddig nem sok zajt keltettek napi irodalmunkban, s állapotaink avatottab ismerője nem is fogja ezt vádnuak venni, hanem egyedül a tényállás jelzésének, s mintegy mentségéül annak, hogy midőn tengerpartunk hajóforgalmát ismertetni vállalkozám, némely elemi dolgokkal kezdem előadásom, melyek más nemzeteknél, mint köztudomásuak, kimaradhattak volna.

Mindenki természetesnek fogja találni, hogy e helyen, minden politikai vagy közjogi czélzástól távol, tisztán csak a hivatalos uton szerzett adatok közlésére és rövid statist. méltatására szorítkozunk, azon sorban és rendben, mint azok beküldettek, és csak az itt közlendő táblás kimutatások könnyebb megértésére bocsátunk előre néhány tájékoztató szót.

A magyar-horvát tengerpart, felügyelet okáért, két fő-révhatóságnak van alárendelve. Ezeknek egyike Fiumében székel, másika Zenggen. A kettőnek felügyeleti körében összesen tizenegy rév és kikötő állt nyitva az 1864 és 1868 közti években, melyekről adataink szólnak, a tengeri forgalomnak. Névszerint tartozott a fiumei fő-révhatóság alá Fiume és Martinschizza, Buccari, Porto-Ré, (király rév) Novi és Szeleze ; a zenggi alá viszont Zengg Carlopago, Szentgyörgy, Jablanác és Portoteplo.

Ezen beosztást követik kimutatásaink is, melyek a többiben az összes forgalmat két féle szempontból tüntetik elé ; először ugyanis a lobogók szerint, melyek alatt a jött ment hajók közlekedtek, azután pedig azon országok szerint, melyek közt a közlekedés folyamatban volt. A lobo-

gók szerinti közlekedésnek egybevonásánál világosabb átnézet kedvéért csak két rovatra szorítkoztunk, az egyikben a magyar-osztrák lobogó alatt közlekedett hajók számát és tonnatartalmát adván, a másikban minden más lobogót egybevonva; míg a részletes kimutatásokban minden egyes lobogó külön szerepel. Tábláink e szerint kétfélék, úgymint részletesek és összesítők.

Az első részletes tábla mutatja előbb a fiumei, azután pedig a zenggi révhatóság alá tartozó révek és kikötők hajóforgalmát, vagyis a beérkezett és kiindult, megrakott és üres hajók számát és tonnatartalmát illető lobogóik szerint, külön adva a vitorlásokat és külön a gőzösöket, és pedig a tábla első felében az 1868-ik évi forgalmat, második felében pedig visszamenve az 1867, 1866, 1865 és 1864-ik évek forgalmára. Ezen utóbbiaknál térkimelésből a rakott és üres hajók egybeadattak és csak az egyes kikötők végösségénél ki van tüntetve az üres hajók száma és tonnatartalma, melyeket a főösszezből kivonva, marad a megrakottak száma és tonnatartalma.

A lobogókra nézve meg kell jegyeznünk, hogy az 1867-ik és 1868-ik év forgalmában a nápolyi, szardíniai, és toscanai lobogó többé nem szerepel, minthogy akkor az egyesült olasz lobogó lépett azok helyébe. Hasonló módon olvadt be a jonai szigetek lobogója a görögországiba, s a poroszt az éjszaknémet szövetség közös lobogója váltotta fel. Általában a fiumei kikötő 1868-ban nem látott sem francia, hollandi és spanyol, sem dán és orosz lobogót. Legtöbb idegen lobogót mutat fel az 1864-ik év nem csak a fiumei, hanem a zenggi kikötőben is.

A második részletes tábla ugyanazt a hajóforgalmat mutatja melyet az első, csak másképen csoportosítva, t. i. nem a lobogók szerint, melyek alatt a hajók közlekedtek, hanem az országok és tartományok szerint, melyekből jöttek vagy melyekbe indultak. Itt a forgalom 1866-ban mutat legnagyobb változatosságot, úgymint mely tizenhat ilyen országra szóló forgalmat tüntet ki, azután pedig 1864-ben, melyben tizenöt ország neve fordul elő, holott 1868-ban csak tizenegy, épen úgy mint 1867-ben. Ezekhez közel áll az 1865-dik

évi forgalom, hol tizenkét ország neve látható. Mindezeket a Fiumébe érkezett hajókra értjük; tetemesen azonban a távozott hajóknál sem változik az arány, s a zenggi forgalomban is a jött és ment hajó párhuzamosan halad.

Az összesítő táblák elseje, vagy szám szerint a III-dik, az egyes kikötők végösszegeit még egyszer állítja egymás alá, de az összehasonlítás könnyebbitése végett az 1868-ban érkezett és elindult, megterhelt és üres hajókat előbb külön, azután egybevonva mutatja ki, hogy őket ez által az előbbi négy év összegeivel és ezen összegeknek ugyanott látható átlagával egy pillanat alatt össze lehessen mérni. Még nagyobb világosság kedvéért mind a hajók számát, mind tonnatartalmukat úgy 1868-ban, mint a korábbi négy év átlagát százalékokban is adjuk. Azonkívül a korábbi négy év végösszegeinél mindenütt az üres hajók száma és tonnatartalma az összes számból tetteg ki van vonva, s ez által úgy az üresek mint megterheltek száma és tonnatartalma külön láthatóvá téve, mi azután kiterjed az átlagra s a százalék számokra is.

A III. tábla tartalmának ezen bővülése szükségessé tette, hogy a megérkezett hajók összesítése külön, és az elindultaké ismét külön nyomassék. E különbséget az *A*, és *B*, betűk tüntetik szembe.

Hogy azonban a lobogók közti arány is láthatóvá legyen, szükségessé vált az itt mutatkozó számokat külön táblán újra összesíteni. Ezt a IV. tábla teljesíti, adván *A*, alatt a megérkezett és *B*, alatt az elindult vitorlások és gőzösök számát és tonnatartalmát, mind 1868-ról, mind pedig a korábbi négy évről, tekintet nélkül arra, hogy üresen közlekedtek-e vagy megterhelten.

E táblák alján végre a két révhatóság összes forgalma 1864-től 1868-ig látható.

Vegyük most az alább közlött táblákat egyenként elemzés alá.

Az I. táblán a Fiumébe 1868-ban érkezett megterhelt vitorlás hajókat vevén szemle alá, azonnal szembe tűnik hogy az összes számból, mely 3,435-re megy, 2,927 volt osztrák, tehát 85.21% és csak 508 vagyis 14.79% idegen. Ezek közül ismét 494 olasz és 9 görög, mely két szám már 503-ra

megy, minél fogva már csak öt hajó hiányzik az 503-hoz. Táblánk ezt az ötöt ki is mutatja, t. i.

egy törököt . . .	80 tonnatartalommal,
1 angolt . . .	191 "
1 németet . . .	105 "
1 svédországit . .	347 "
és 1 éjszakamerikait .	489 "

Ha az érkezett osztrák hajók tonnatartalmát felosztjuk

a hajók számával, kitűnik, hogy $\frac{40,154}{2,927} = 13.71$, vagyis,

hogy az osztrák hajók legnagyobb része csekély tonnatartalmu, vagy a mi ezzel egyet jelent rövid útú volt. Ugyanezt cselekedvén az olasz és görög hajókkal, kitűnik, hogy az olasz hajók átlag 41.54, a görög hajók átlag 64 tonnatartalmuak voltak. Ha tehát az olaszországi hajók 41.54, a görögök pedig 64 tonnatartalmuak voltak, abból azt kell következtetni, hogy a 13.71 tonnatartalmu osztrák hajók közül alkalmasint csak kevés hagyta el a birodalmi tengerpart határát.

Az érkezett üres hajók összes száma 2,988 volt 40,597 tonnatartalommal, tehát 547 hajóval és 21,869 tonnával kevesebb. Ezek közt volt osztrák 2,871, vagy az egész összeg

96.08%-a átlag $\frac{33,308}{2,871} = 11.60$ tonnatartalommal. Ezeken kívül

érkezett még Fiumébe 114 üres olasz hajó 7,203 tartalommal, vagyis $\frac{7,203}{114} = 63.18$ és három görög 86 tonnatartalommal,

vagyis $\frac{86}{3} = 28.66$.

A Fiuméből elindult megterhelt vitorlás hajók összes számából, mely 3,830-ra ment, 3,401 volt osztrák, összesen 41,679 tonnatartalommal, s így az elindult megterhelt hajóösszegek 88.79%-a, átlag $\frac{41,679}{3,401} = 12.25$ tonnányi horderővel ;

tehát idegen hajó csak 429, vagyis az összes számnak csak 11.21%-a, de 19,514 tonnatartalommal, melyből egy hajóra átlag 45.48 tonna esik. Ezen idegen hajók közül ismét 415 volt olasz, 18,501 tonnatartalommal, vagy átlag

44.58 tonnával ; tíz görög összesen 296, vagy átlag 29.60 tonnával ; két német együtt 290 vagy átlag 145 tonnával ; egy török 80 tonnával és egy svédnordvég 347 tonnával.

A Fiuméből elindult vitorlás, de üres hajók összes száma 2,630 volt 39,736 tonnával, miből egyegy hajóra átlag 15.10 esett. E hajószámból ismét 2,399 volt osztrák 29,441 ttm.-mal ; vagyis az összes hajószámnak 91.21%-a , hajónként átlag 12.27 tonnával ; idegen ellenben csak 231, vagy 8.79% , de 10,295 ttm.-mal, átlag 44.56 tonnával. Ezek közt volt olasz 226 hajó, 9,180 ttm.-mal, átlag 40.61 tonnával ; görög három, 435 ttm.-mal, vagy átlag 145 tonnával, egy angol 191, és egy éjszakamerikai 489 tonnányi horderővel.

Az érdekelt olvasóra kell biznunk, hogy az általunk jelölt nyomokon vegye vizsgálat alá a korábbi négy év hajóforgalmát, azon különbséggel, hogy ott a megterhelt és üres hajók összegei egybeolvadtak. Hogy azonban a kétrendű, t. i. a megterhelt és üres hajók egymásközi viszonya legalább átlag kitűnjék, az egyes évek összegei alatt ki van mutatva, hány volt az összes hajók közt üres.

Eddig csak a vitorlás hajókra voltunk figyelemmel, mert ezek képezik a közlekedett hajók túlnyomólag nagy többségét. Vessünk most egy pillantást a Fiume alatt megfordult gőzösökre, s látni fogjuk, hogy gőzös érkezett összesen 224, és pedig megterhelt 194, üres 32 ; amazok 30,091, ezek 4,803 ttm.-mal, vagyis amazok átlag 155.10, ezek 150.09 ttm.-mal. A megterhelt gőzösök közt egy sem volt idegen ; az üresen érkezettek közt pedig csak kettő : egy angol 487, és egy orosz 33 ttm.-mal. Az orosz gőzös kicsinysége mutatja hogy a fekete tenger felől jött, a II. táblából pedig kitűnik, hogy e két utóbbi gőzös, ámbár az egyik angol, a másik pedig orosz lobogó alatt kötött ki, mégis legközelebb ausztriai kikötőből érkezett Fiumébe.

Elindult Fiume alól 222 megterhelt osztrák gőzös 34,391 ttm.-mal, vagyis átlag 154.60, üres ellenben csak egy, 138 ttm.-mal. Az angol 487 tonnányi hajó, melyet üresen érkezni láttunk, megrakodva ment el, az orosz ellenben, a mint üresen jött, üresen el is ment.

A korábbi négy év alatt idegen gőzös egyetlen egy volt

látható, és pedig angol, 672 tt.-mal. Ez még 1866-ban volt. Ezt ott látjuk az érkezett és az elindult gőzösök sorában, de megrakodtan vagy üresen jött és távozott-e, ezt már a kezünkhöz jutott kimutatásból nem lehetett sem látni, sem kiszámítani.

Hasonlítsuk most még össze a Fiumei kikötőben megfordult összes hajók számát, a mint az 1864-től 1868-ig, tehát öt év alatt mutatkozott, melyet itt újra átírunk :

	é r k e z e t t		e l i n d u l t	
1864-ben	6,539 h.	115,579 t.	6,544 H.	130,557 T.
1865-ben	6,746 „	122,837 „	6,778 „	130,963 „
1866-ban	6,478 „	133,335 „	6,547 „	141,652 „
1867-ben	6,139 „	109,136 „	6,285 „	120,970 „
1868-ban	6,649 „	137,957 „	6,685 „	135,978 „

öt évi átlag szerint 6,510.2 h. 123,767.8 t. 6,575.8 H. 132,024 T.

s látni fogjuk, hogy az érkezett hajók száma legnagyobb volt 1865-ben, mikor az öt évi átlagnál 235.8 hajóval több érkezett, legkisebb ellenben 1867-ben, mikor az évi átlagnál 371.2 hajóval kevesebb érkezett Fiumébe. Az 1868-ban érkezett hajók száma 138.8-al múlja felül az öt évi átlagot, az 1867-ik év hajóforgalmát ellenben, mint különben is leggyengébbet, 510 hajóval múlja felül. De ha a tonnatartalmat vizsgáljuk, ez legnagyobb volt 1868-ban, melyben 14,188.2 tonnával multa fölül a tonnatartalom öt évi átlagát. 1868-hoz legközelebb áll az 1866-dik év, mely 9,566.2-del multa fel az átlagot. Leggyöngébb azonban itt is az 1867-dik év, mely az átlaghoz képest 14,632 tonnányi fogyatkozást mutat, az 1868-dik évhez képest pedig 28,821 tonnányit.

Az elindult hajók száma és tonnatartalma minden évben nagyobb volt, mint az érkezetteké, egy eltéréssel, hogy 1868-ban az érkezett hajók tonnatartalma nagyobb volt, mint az elindultaké. Az egyes éveket az elindult hajók ötévi átlagához mérve, kitűnik, hogy legtöbb hajó ismét 1865-ben indult el. Ugymint 202.2-vel több az átlagos számnál; legkevesebb szintén 1867-ben, névszerint az átlagos számnál 290.8-al kevesebb, 1868-hoz képest pedig 400-zal. A tonnatartalom legkisebb szintén 1867-ben volt, úgymint 12,054-gyel kisebb az öt évi átlagnál, és 15,008 tonnával kisebb

az 1868-dik évi számnál. Az 1868-dik évi tonnatartalomnál erősebb csak az 1866-dik évi volt, mely az 1868-dik évet 5,674 tonnával mulja fölül, az átlagot pedig 9,628 tonnával.

Miután így a fiunei hajóforgalmat lobogók szerint elemeztük, következik, hogy betekintsünk a II. táblába, hol ugyanazon évi összegekkel találkozunk, csak hogy ezen összegek egyes tételei már nem lobogók szerint, hanem azon országok szerint csoportosulnak, melyekből a hajók jöttek, vagy melyek felé indultak.

Vegyük elő itt is előbb az 1868-ban érkezetteket, és pedig a vitorlásokat. Táblánk szerint :

	megterhelt h a	üres j ó	Összesen
Ausziából érkezett	2,940	2,836	5,776
Olaszországból	470	137	607
Törökországból	15	3	18
Görögországból	3	—	3
Angliából	3	—	3
Maltából	—	1	1
Franciaországból	1	5	6
Algirből	—	3	3
A hanza városokból	1	—	1
A berber államokból	—	3	3
Az éjszakamer. Egy. Államokból	2	—	2
Összesen	3,435	2,988	6,423
Ha ezen összegből kivonjuk az Ausziából érkezett hajók számát	2,940	2,836	5,776
kitünik, hogy idegen országokból csak	495	152	647
hajó érkezett, vagyis százalékokban kifejezve :			
Ausziából jött	85.59	94.92	89.93
Nem Ausziából jött csak	14.41	5.08	10.07

Másképen alakulnak a százalékszámok, ha nem a hajók számát, hanem a tonnatartalmat állítjuk egymás alá.

az Ausziából jött megterhelt hajók tt.-ma volt 39,792, az üreseké 15,885			
az Olaszországból " " " "	17,644,	"	9,733
a Törökországból " " " "	1,705,	"	743
a Görögországból " " " "	1,248,	"	—
az Angliából " " " "	844,	"	—
a Maltából " " " "	—	"	314
a Franciaországból " " " "	292,	"	1,833

az Algirből jött megterhelt hajók tt.-ma volt	—	az üreské	764
a hanza városokból „ „ „ „	105	„	—
a berberállamokból „ „ „ „	—	„	1,325
az éjszakamer. Egy.			
Államokból „ „ „ „	836	„	—
Összesen a megterhelt hajók tt.-ma	62,466	az üreské	30,597
Ebből levonva az Ausztriábóljöttek tt.-mát	39,792	„	15,885
Marad a nem Ausztriából jött megterheltekre	22,674	az üresekre	14,712

Mit százalékokban kifejezve, kitűnik, hogy a tonnatartalomtól esett az Ausztriából jött megterhelt hajókra 63.71, az üresekre 55.19, a nem Ausztriából jött „ „ 36.29, „ 44.81.

A megterhelt és üres hajók tonnatartalmát összeadva, esik :

Ausztriából jött hajókra .	55,677,	vagyis 59.83%.
a nem Ausztriábóljöttekre	37,386,	„ 40.17 „
Összesen . .	90,063,	„ 100— „

A hajók száma közt megosztva a tonnatartalmat, kitűnik, hogy az Ausztriából jött megterhelt hajók közül egy-egyre átlag csak $\frac{39.792}{2,940} = 15.35$ tonna esik; az Olaszországbóljöttek közül pedig $\frac{17,644}{470} = 37.54$ tonna, míg a törökországiakra $\frac{1,705}{15} = 113.66$ tonna esik, a görögországiakra $\frac{1,248}{3} = 416$, az angolokra $\frac{844}{3} = 281.33$, az éjszakamerikai Egyes. Államokból jött hajókra pedig $\frac{836}{2} = 418$.

Itt mindenütt átlagszámokra szorultunk, és csak két hajó tonnatartalma bizonyos, t. i. a Franciaországból jött egy hajóé, mely 292 tonnányi volt, és a hanza városokból jött egy hajóé, 105 tonnával.

Állítsuk őket sorba és melléjük az üresék tonnatartalmát, mint következik :

	megterhelt hajók	átlagos Tt.	üres hajók	átlagos Tt.
Ausztriából jött	2,940	15.35	2,836	5.60
Olaszországból	470	37.54	137	71.04
Törökországból	15	113.66	3	247.66
Görögországból	3	416	—	—
Angliából	3	281.33	—	—
Éjszakamerikából	2	418	—	—
Franciaországból	1	292	5	366.60
A hanza városokból	1	105	—	—
Maltából	—	—	1	314
Algirből	—	—	3	254.66
A berber államokból	—	—	3	441.66
összesen	3,435	18.15	2,988	10.24

Ebből világos, hogy az Ausztriából jött megterhelt hajók annyira túlnyomó számmal vannak, hogy a tonnatartalom átlagát igen alacsony számra súlyesztik, s míg a tonnatartalom maximuma majdnem négyszázzal nagyobb az átlagnál, a minimum csak 2.50-nal kisebb.

Gőzös 1868-ban Fiumébe érkezett Ausztriából megterhelt 194, összesen 30,091, átlag 155.10 tonnatartalommal. Idegen országból 1868-ban gőzös Fiumébe nem érkezett.

Nézzük most a Fiuméből 1868-ban elindult vitorlás hajókat.

Ezeknek összes száma volt	6,460,	megterhelt	3,830,	üres	2,630
E számból osztrák	5,875	"	3,349	"	2,526
olasz	531	"	439	"	92
görög	12	"	11	"	1
jóniai	13	"	13	"	—
franciaországi	6	"	6	"	—
algiri	4	"	4	"	—
maltai	4	"	4	"	—
pápai	1	"	1	"	—
török	13	"	2	"	11
egyiptomi	1	"	1	"	—
vagyis mint fenn	6,460,	megterhelt	3,830.	üres	2,630
Ezekből levonva az Ausztriába indultakat	5,875	"	3,349	"	2,526
marad idegen országokra	585	"	481	"	104
vagy százalékokban ausztriai	90.95	"	87.45	"	96.03
idegen	9.05	"	12.55	"	3.97

A tonnatartalom viszonyát a hajókhoz keresve, most az egyszer nem teszünk különbséget a megterhelten és üresen indult hajók közt, hanem a két sorozatot egybefoglalva teendjük meg a számítást, és lesz :

T o n n a t a r t a l o m			
Ausztriába . . .	indult összesen hajó	5,875,	összes 64,125, átlagos 10.91
Olaszországba	„ „ „	531	„ 24,669 „ 46.45
Görögországba	„ „ „	12	„ 789 „ 65.25
a jóniai szigetekre	„ „ „	13	„ 1,030 „ 79.23
Franciaországba	„ „ „	6	„ 2,631 „ 438.33
Algírba	„ „ „	4	„ 1,732 „ 433
Maltába	„ „ „	4	„ 302 „ 75.50
a pápai birtokokba	„ „ „	1	„ 350 „ 350
Törökországba	„ „ „	13	„ 5,207 „ 400.05
Egyiptomba!	„ „ „	1	„ 94 „ 94
G ö z s indult Ausztriába	223	—	„ —
	Ezek közül . . .	222	„ 34,391 „ 154.91
	és . . .	1	„ 138 „ 138
Oroszországba		1	„ 33 „ 33
a berber államokba		1	„ 487 „ 487
	összesen	6,685 H. „	135,978 T. „ 20.34
E szerint Ausztriába indult vitorlás		5,875 hajó	64,125 Tt.
gözös		223 „	34,529 „
	összesen	6,098 H.	98,654 „
Ezt kivonva az összes számból, marad a többi országokra		587 H.	37,324 Tt.
vagy százalékokban Ausztriába indult		91.22 „	72.56 „
a többi országokba		8.78 „	27.44 „

Ha most a korábbi négy év adataiba is bepillantunk, látni fogjuk, hogy 1867 előtt Nápolyból és a pápai birtokból elég szép számmal érkeztek hajók Fiumébe, jöttek Sardinia-ból meg Siciliából is. Minthogy azonban a pápai birtokból érkezett hajó azóta nem látható, az elindultak közt pedig szintén csak egyetlen egy: ebből biztosan lehet következtetni, hogy a mi közlekedés 1867 előtt a pápai birtok és Fiume közt folyt, azt a pápai birtok azon részeire kell számítanunk, melyek azóta az olasz királysághoz csatoltattak, és köztudomás szerint az adriai tenger nyugati partján terülnek el.

Az elindult hajók közt volt 1867-ben és 1866-ban egy-egy spanyol is, 1865-ben pedig három.

Az érkezett gőzösök közt a korábbi négy évben csak egy angolt látunk 1866-ban 672 tonnával. Ugyanez ott van az elindult gőzösök közt is. Ezen kívül 1867-ben elindult két olasz gőzös 566 tonnával.

A gőzösök forgalma Fiumében 1867-ben feltűnőleg alább szállt, de 1868-ban új lendületet nyert.

Ezt a II. táblából ide átvett számok világosan tanúsítják.

Érkezett gőzös			Elindult gőzös		
1864.	125 H.	22,051 T.	1864.	130 H.	22,816 T.
1865.	157 "	24,296 "	1865.	149 "	23,367 "
1866.	128 "	31,827 "	1866.	130 "	32,024 "
1867.	106 "	17,120 "	1867.	110 "	17,403 "
1868.	226 "	34,891 "	1868.	225 "	35,049 "

Az 1868-ban érkezett gőzösök száma e szerint 1867-hez képest 106.5% százaléknyi növekedést mutat, az elindultaké pedig 102.5% nyit. Hasonló arányu növekedést látni a tonnatartalmon is.

Ezzel egy időre itt hagyjuk Fiumét, hogy a többi révek és kikötők forgalmát is néhány szóval méltathassuk.

Martinschizában a forgalom 1868-ban nagy hanyatlást mutat. Míg ugyanis:

érkezett			elindult		
1864.	19 H.	90 T.	1864.	20 H.	92 T.
1865.	201 "	10,410 "	1865.	199 "	10,078 "
1866.	28 "	1,365 "	1866.	29 "	1,692 "
1867.	69 "	3,937 "	1867.	67 "	3,867 "
1868.	csak 18 "	215 "	1868.	csak 14 "	210 "

s míg 1865, 1866 és 1867-ben ausztriai gőzösök is megfordultak a kis révben, 1868-ban gőzöst ott nem láttak.

Hanyatlást mutat Buccari réve is, de itt inkább a hajók számában, mint a tonnatartalomban.

Porto Rében, vagy Királyrévben a hajók száma 1868-ban szintén még messze maradt az 1866 és 1865 évek hajószáma mögött, mert 1865-ban érkezett 1,433, 1866-ban 1,407, 1868-ban ellenben csak 1,207 hajó; de a tonnatartalomra nézve 1868 és 1865 közt nem nagy a kü-

lönbség. Ugyanis 1865-ben az érkezett hajók tonnatartalma 21,753-ra ment, 1868-ban pedig 19,453-ra.

Noviban a hajóforgalom legnagyobb volt 1864-ben, mikor 308 hajó jött és ugyanannyi ment, legkisebb 1866-ban mikor csak 155 hajó 788 tonnatartalommal jött, s ugyanannyi hajó, de csak 778 tonnatartalommal indult.

Szelcze, mely a korábbi négy évben tetemes forgalmat mutatott, kivált az érkezett és indult hajók számát tekintve, 1868-ban egészen üres volt.

Ezen kikötők forgalmának viszonyát egymáshoz III. táblánkon láthatni, mely e viszonyt két sorozatban adja, melyek közül az egyik 1868-ra szól, a másik pedig a korábbi négy év átlagára támaszkodik, külön tüntetve ki a hajók és külön a tonnatartalom viszonyát.

Mindaz, a mit eddig magyaráztunk, a fumei révhatóság alatti kikötőkre vonatkozik. Hasonló módon lehetne elemezni a zenggi révhatóság alatti kikötők hajó forgalmát is, de ezt már az olvasó magán szorgalmára kell bízunk.

Érdekes azonban látni a viszonyt, mely a fumei és a zenggi révhatóság alatti kikötők hajóforgalma közt mutatkozik. Ezt a IV. táblán láthatni.

E táblán lefelől áll az 1868-ik év, s innen megy vissza 1864-ig. Azután összefoglalja az öt évet, külön adva a megterhelt s külön az üres hajók számát és tonnatartalmát, s erre a két fejrovatot együttevve, s a hajók mind számát mind tonnatartalmát százalékokban fejezve ki.

Az átlag százaléka szerint az érkezett hajók száma:

a fumei révhatóságnál 71.68, a zengginél 28.32.

az elindultaké 71.62 és " 28.38.

Ezt az átlagszázalékot tartva szem előtt, mindjárt szemünkbe tűnik az 1864-ik év százaléka, mely 77.13 és 22.87. Ez nagy eltérés Fiume javára, melyet látva önként keressük az évet, melyben hasonló eltérést látnánk de már Zengg javára. Ezt 1868-ban találjuk, hol a Fiumei révhatóság forgalma 67.70%-ra szállt alá, a zenggié ellenben 32.28%-ra emelkedett. S ha most a százalékszámokat egymásután nézzük, azt fogjuk találni, hogy a fumei révhatóság százalékszámai 1864

óta folyvást apadtak, a zenggiéi ellenben megfelelőleg öregbedtek, és pedig úgy az érkezett, mint az elindult hajók számánál.

A tonnatartalom átlagszáma a fiumei rhg.nál 69.32, a zengginél 30.68. Ettől azonban az eltérés lehol sem nagy. A legnagyobb eltérés 1866-ra esik, mikor Fiumére 67.67 Zenggre pedig 32.33% esett. Ezt is mind a megérkezett, mind az elindult hajókra kell érteni.

A IV. tábla alján még a viszony látható, mely a két révhatóságba érkezett hajók átlagos tonnatartalmában mutatkozik. Ez azonban semmiféle következtetésre nem nyújt alapot. Legfőlebb, ha azt mondjuk, hogy az érkezett hajók közül a fiumei révhatóság alatt egy-egy hajóra átlag 17.67 tonna esik, s a zenggire 20.02, az elindult hajók közül pedig amott 18.63, s itt 20.16. A középszám az érkezetteknel 18.33, az elindultaknál 19.06.

Az V. tábla összevonva adja ugyanezt a forgalmat de úgy, hogy minden kikötőnél és minden itt felmutatott évnél külön legyen látható úgy a vitorlások mint a gőzösök lobogója, mely alatt érkeztek és indultak.

A végösszegek azt mutatják, hogy vitorlás a magyar-horvát tengerpart összes kikötőiben megfordult, vagyis

	Érkezett		Elindult	
1868. osztrák lobogó alatt	11,347 H.	131,097 T.	11,483 H.	130,567 T.
„ idegen lobogó alatt	1,068 „	56,002 „	1,077 „	54,871 „
gőzös osztr. lobogó alatt	359 „	54,518 „	358 „	54,673 „
idegen „ „	2 „	520 „	2 „	520 „

A korábbi évekhez hasonlítva, az idegen lobogó alatt érkezett és indult vitorlás hajók száma legkisebb volt 1866-ban, mikor csak 612 érkezett, s 613 indult; legnagyobb volt 1867-ben, mikor 997 érkezett s 1,092 indult; és 1868-ban, mikor 1,068 érkezett és 1,077 indult.

A gőzösök forgalma, mely 1864-ben 227 hajót mutat ki, 1865-ben 269-re emelkedett, 1866-ban 245-re szállt vissza, 1867-ben pedig 209-re csökkent, 1868-ban 361-re emelkedett.

S ezek hözt 1868-ban csak kettő volt idegen. E kettőn kívül csak 1866-ban volt még egy idegen, t. i. az a 672 tonnányi angol, melyet már említettünk.

Hogy azonban a magyar-horvát tengerpart hajóforgalmát ne csak magában, hanem máshoz hasonlítva is méltányolhassuk, átveszünk némely adatokat azon czikkből, melyben a trieszti kikötő 1868-dik évi hajóforgalma fel van tüntetve.

Triesztbe ugyanis 1868-ban érkezett osztrák lobogó alatt megterhelt vitorlás hajó 5,156 178,189 Tt.

üres	"	"	1,801	111,249	"
------	---	---	-------	---------	---

együtt	.	6,957	289,437	"	Esett
--------	---	-------	---------	---	-------

egy-egy hajóra 41.6 tonna.

Idegen 14-féle lobogó alatt

megterhelt hajó	2,092	168,779	Tt.
-----------------	-------	---------	-----

üres	"	564	82,426	"
------	---	-----	--------	---

együtt	2,656	251,205	"	Esett egy-egy
--------	-------	---------	---	---------------

hajóra 94.6 T.

Gőzös érkezett oda osztrák lobogó alatt

megterhelt	774	293,994	Tt.
------------	-----	---------	-----

üres	. .	437	24,199	"
------	-----	-----	--------	---

együtt	1,211	318,193	"	Esett egy-egy gő-
--------	-------	---------	---	-------------------

zösre 262.7 T.

Idegen lobogó alatt

megterhelt gőzös	214	139,381	T.
------------------	-----	---------	----

üres	"	18	7,994	"
------	---	----	-------	---

együtt	232	147,375	"	Esett egy-egy
--------	-----	---------	---	---------------

gőzösre 635.2 T.

Elindult Triesztből 1868-ban osztrák lobogó alatt

megterhelt vitorlás hajó	4,626	240,968	T.
--------------------------	-------	---------	----

üres	"	"	2,195	48,977	"
------	---	---	-------	--------	---

együtt	6,921	289,945	"	Esett
--------	-------	---------	---	-------

egy-egy vitorlásra 42.0 T.

Idegen lobogó alatt elindult
 megterhelt 2,306 269,158 T.
 üres 298 17,458 „
 együtt 2,604 286,616 „ Esett egy-egy ha-
 jóra 110 T.

Gőzös indult Triesztből osztrák lobogó alatt
 megterhelt 781 292,720 T.
 üres 414 21,090 „
 együtt 1,195 313,810 „ Esett egy gőzösre
 262.6 T.

Idegen lobogó alatt megterhelt 226 158,289 T.
 üres 10 3,408 „
 együtt 236 161,797 „
 Esett egy idegen lobogóju gőzösre 685.5 T.

Százalékokban kifejezve a hajók számát, érkezett Tri-
 esztbe 1868-ban

vitorlás hajó osztrák lobogó alatt 72.32 elindult 72.66
 idegen lobogó alatt 27.68 „ 27.34
 s e 27.68-ból az olasz lobogóra esik 21.47% a 27.34-ből pedig
 21.22, gőzös érkezett osztrák lobogó alatt 83.92 elind. 83.51
 idegen lobogó alatt 16.08 „ 16.49
 s e 16.08-ból volt angol 9.98 } 14.34
 olasz 4.37 }
 a 16.49-ből pedig volt angol 10.20 } 14.66
 olasz 4.46 }

A vitorlások aránya a gőzösköz, százalékokban kife-
 jezve, ad az érkezetteknel 87% vitorlást
 és 13% gőzöst, az elindultaknál az
 arány ugyan az.

A tonnatartalomnál a százalékok másképen alakulnak,
 és pedig a vitorlásoknál az összes tonnatartalomból:
 az osztr. lobogóra az érkezett hajóknál esik 53.53 az elind. 50.46
 idegen lobogóra „ „ „ „ 46.46 „ „ 49.54
 a gőzösköznel pedig az osztr. lobogóra 68.44 „ „ 65.99
 idegen „ 31.66 „ „ 34.01

A vitorlások tonnatartalma az érkezetteknel 53.63 az elindultaknál 54.80.

A gőzösök tonnatartalma az érkezetteknel 46.37 az elindultaknál 45.20.

Mindezeket a VI. táblán láthatni, úgy, hogy minden trieszti rovat fölött a magyar-horvát tengerpart megfelelő rovata áll, s mindezek egyszersmind százalék számokban is ki vannak fejezve.

Térkimelésből azonban csak az érkezett hajókra szorítkozánk. Adataink részletessége egyébiránt könnyűvé teendi a figyelmes tanulmányozónak, hasonló táblát készítenie az elindult hajókról is, ha t. i. a tárgynak minden oldala érdeklí.

E táblánk tanúsítja, hogy a magyar-horvát tengerpart tizenegy kikötőjének hajóforgalma együttvéve 1868-ban a trieszti hajóforgalomhoz képest nagyon gyenge volt. Igaz ugyan, hogy ha a két tengerparton osztrák lobogó alatt megjelent és kikötött vitorlás hajók összes számát száznak vesszük, e száznak 53.73 része esik a magyar-horvát kikötőkre és 46.27 Triesztre a megterhelt hajók rovatában, 75.58% az előbbire s 24.42% az utobbira az üresek rovatában, s 62.99% 38.01% ellenében, ha a két rovatot összefoglaljuk; de már az idegen lobogó alatt megjelent hajókból a megterheltek száma Triesztben 77.98%-ra megy, a fiume zenggi 22.02% ellenében, az üresek száma amott 54.49%-ot tesz, míg itt csak 45.81%-ot, a két rovat együtt pedig Triesztben 71.33%, nálunk csak 28.67%. A megterhelt és üres, osztrák és idegen lobogóju vitorlás hajókat végre mindegyütt szintén száznak véve, a magyar-horvát kikötőkbe érkezett hajók száma még mindig túlsúlyban van ugyan, mert 56.36%-ra rúg, a trieszti 43.64% ellenében, de e túlsúly azonnal elenyészik, mihelyt a hajók tonnatartalmára fordítjuk szemeinket. E tartalomból ugyan is az osztrák lobogó alatt érkezett megterhelt hajók rovatában Fiume-Zenggre csak 26.92% esik a trieszti 73.08%-kal szemben; az üreseknel 37.04% a trieszti 62.96 ellenében, a két rovatbanegyütt pedig 31.17% esik ránk, s 68.83% Trieszt-

re. Még kedvezőtlenebb az arány az idegen lobogóju hajoknál, hol a megterheltek tonnatartalmából Fiume-Zenggre csak 13.16, az üresekéből 26.95, s a kettőt összevéve 18.22% esik, a többi Triesztre, s a végső rovatban, hol mindennemű érkezett vitorlás tonnatartalma látható, Fiume-Zenggnél 25.71% áll, a trieszti 74.29% ellenében.

E tény egyszerű magyarázatát táblánk azon rovatai nyújtják, melyek a vitorlás hajók átlagos tonnatartalmát mutatják. Fiume-Zenggre osztrák lobogó alatt oly csekély tonnatartalmú hajók érkeztek, hogy egyegy hajóra átlag csak 11.5 tonna jutott, a Triesztbe érkezetteknel ellenben 41.6 tonna áll. Az idegen lobogójuaknál e viszony kissé javul, mert a Fiume-Zenggre érkezetteknel 52.4 tonnát látunk, a trieszti-eknél pedig 94.6. De a végső rovatban Fiume-Zenggnél ismét csak 15.0 áll, Triesztnél ellenben 59.3, mely szám az előbbinek közel négyszeresét éri el.

De Trieszt hajóforgalmának túlsúlyát Fiume-Zengg föltt legvilágosabban mutatja a gőzösök táblája. Itt már nemcsak a tonnatartalom, nemcsak az idegen lobogó, hanem az osztrák lobogó maga is oly arányokat mutat a két fél között, mely ránk nézve még az ellenünk annyszor felpanaszolt 30:70%-nyi aránynál is kedvezőtlenebb, s a mint táblánkon balfelől jobb felé haladunk, fokenként sülyed. Esik ugyan is Triesztre az osztrák lobogóju megterhelt gőzösökből 70.18%, az üresekéből 93.58%, megterhelt és üresekéből együtt 77.13%. Idegen lobogóju gőzös nálunk összesen kettő kötött ki, az egyik angol, 487 Ttart. a másik orosz, 33 Ttart. mind a kettő üres, holott Triesztben idegen lobogóju kikötött összesen 232 gőzös, átlag 635.2 tonnatartalommal, vagy is 99.15% a hajószámánál, s 99.65% a tonnatartalomnál.

Ha azonban a mindenrendű vitorlásokat és gőzösöket egybefoglaljuk, akkor Fiume-Zenggnél a hajók száma tesz 53.49% kot, a tonnatartalom ellenben csak 19.39%.

Igy álltak a viszonyok 1868-ban. A korábbi négy évet is számba véve, az öt évi átlagból Fiume-Zenggre esik 55.26% a hajók számából, és 21.15% a tonnatartalomból, mihez ha-

sonlítva az 1868-ik évnék százalékait, Fiume-Zenggrec ezen évben még további apadás mutatkozik, a hajók számánál 1.47%-kal, a tonnatartalomnál pedig 1.76%-kal.

Tovább is mehetnénk hasonlításainkkal, a mennyiben e folyóirat mind egyes országok mind a világ hajóforgalmáról sok majd rövidebb, majd terjedelmesebb adatokat közölt már, melyek közül csak a VI. kötetben 155. l. látható liverpooli hajóforgalomra utalunk; azonban cikkünk már úgy is aránytalanul hosszúra terjedt, s így ezt is az olvasó magán szorgalmára kell hagynunk.

A trieszti kikötő régisége, (a monda szerint a Dunán feljött argonauták itt szálltak újra hajójukba, melyet Eszék-től állítólag vállakon czepeltek Triesztig) Fiume közjogi állásának még egyre kérdéses volta, s a Fiumébe vezetendő vaspályák eddigi hiánya eléggé magyarazzák Trieszt hajóforgalmának túlsúlyát a multban, sűrű homály fátyla fedi a legközelebbi jövőt. A távol jövőben mint fog alakulni a földközi tenger partjainak és az e partok közelében lakó népek sorsa, ki merné megjósolni?

A suezi csatorna meg van nyitva; a szabadon és önként társult erőknek ezen eddiglen legnagyobb nemzetközi műve át van adva, a világforgalom egyik nagy reményű eszközéül, a közlekedni kész nemzetek versenyének. A magyarosztrák birodalom fejedelme, és a korona tanácsadóinak főbbjei személyesen is megjelentek a nagyszerű magánvállalat ünnepélyén, melyről azonban távolabbi országok fejedelmi házainak díszei és sarjai sem hiányzanak. A keleti népek élénk képzelete gazdag táplálékot nyert a nyugatiak által ez alkalommal kifejtett szellemi és anyagi túlsúly jelenségeiben. Egyiptom újra belevonatott a művelődés közvetlen folyamába, s már csak a panamai földszoros átmetszése van hátra, hogy a világforgalomra szánt hajók aránylag jelentéktelen eltérésekkel a délkörök egész szélétében közlekedhessenek, az egyenlítővel csaknem egyenközü vonalokban, azon révek és partok közt, melyeket nyugatiaknak vagy keletieknek mond ugyan a nyelv szokás, de melyeket már csak viszonylagos értelemben nevezhetni olyanoknak. Tengerpartunk előtt vo-

nulnak el a Sueznek tartó, vagy onnan jövő lobogók. Vegyüend-e és mikor vegyüend ezek közé birodalmunk új alkotásu, s ennél fogva még kevésbé ismert, de mint remélljük, szép jövőjü lobogója, nagyrészt ugyan a sors kedvezéseitől függ, de a sors nem kérlelhetetlen, mint híresztelik; ellenkezőleg, sok igaz van a szóban, mely mondja „Dii laboribus **omnia** vendunt“, és a másikban, mely azt tartja, hogy „labor improbus **omnia** vincit!“

E cikk teljéhez tartozik még annak a felemlítése, hogy fenn, hol a fiume-zenggi révhatóságok alatti kikötők forgalmát a trieszti kikötő forgalmával hasonlítottuk össze, az osztrák tengerpart egyéb kikötőire és azoknak hajóforgalmára nem voltunk semmi tekintettel. Pedig az összes magyar-osztrák birodalomhoz 1863-ban összesen 111 kikötő tartozott, névszerint:

ausztriai	36	} 111.
dalmát	55	
magyar-horvát	11	
és velencei	9	

Ezek közül 1866-ban elesett a velencei kilencz, s ha leszámítjuk a tizenegy horvát-magyart is, marad nyolczvanegy kikötő, melyek közül a mondott évben igen szép forgalma volt nem egynek, mint azt más alkalommal közlendjük.

Átnézete a flumei és zenggi révhatóságok alá tartozó
és összehasonlításul

I. Lobogók

I. Tábla.

A kikötő neve	A lobogó neve	A.) É r -			
		1 8 6 8.			
		Megterhelt		Ü r e s	
		Hajó	Tonna	Hajó	Tonna
I. A flumei révhatóság alá tartozó kikötők.					
F i u n m e	A.) Vitorlás hajók:				
	Osztrák	2,927	40,154	2,871	33,308
	Olasz	494	20,524	114	7,203
	Nápolyi	—	—	—	—
	Szardíniai	—	—	—	—
	Toscanai	—	—	—	—
	Görög	9	576	3	86
	Jóniai	—	—	—	—
	Török	1	80	—	—
	Hollandi	—	—	—	—
	Angol	1	191	—	—
	Német	1	105	—	—
	Porosz	—	—	—	—
	Svédnорvég	1	347	—	—
	Francia	—	—	—	—
	Dán	—	—	—	—
	Éjszakamerikai	1	489	—	—
Pápai	—	—	—	—	
Orosz	—	—	—	—	
Spanyol	—	—	—	—	
	Összesen vitorlás .	3,435	62,466	2,988	40,597
	B.) Gőzös:				
	Oszttrák	194	30,091	30	4,283
	Angol	—	—	1	487
	Orosz	—	—	1	33
	Összesen gőzös .	194	30,091	32	4,803
	Vitorlás és gőzös együtt	3,629	92,557	3,020	45,400
	Megterhelt és üres egy:	6,649 H. 137,957 T.			

kikötőkbe érkezett s azokból kiindult hajóknak 1868-ban,
1864-től 1867-ig.

szerint.

k e z e t t								
1867.		1866.		1865.		1864.		
M e g t e r h e l t é s ü r e s e g y b e v é v e								
Hajó	Tonna	Hajó	Tonna	Hajó	Tonna	Hajó	Tonna	
I. A fiumei révhatóság alá tartozó kikötők.								
	5,500	67,368	5,983	81,342	6,167	76,760	5,990	71,833
	508	22,333	—	—	—	—	—	—
	—	—	125	6,640	123	6,272	160	6,874
	—	—	—	—	—	—	1	245
	—	—	1	336	—	—	1	85
	14	598	11	1,144	12	1,542	10	2,003
	—	—	—	—	—	—	4	209
	4	148	1	38	—	—	—	—
	—	—	—	—	—	—	1	171
	—	—	—	—	1	373	1	234
	—	—	—	—	—	—	—	—
	2	305	—	—	—	—	1	182
	2	695	—	—	—	—	—	—
	—	—	—	—	2	377	1	146
	2	387	1	336	—	—	—	—
	—	—	—	—	—	—	—	—
	—	—	226	11,275	283	13,001	243	11,343
	1	132	1	295	1	216	1	203
	—	—	1	102	—	—	—	—
	6,033	92,016	6,350	101,508	6,589	98,541	6,414	93,528
	106	17,120	127	31,155	157	24,296	125	22,051
	—	—	1	672	—	—	—	—
	—	—	—	—	—	—	—	—
	106	17,120	128	31,827	157	24,296	125	22,051
	6,139	109,136	6,478	133,335	6,746	122,837	6,539	115,579
Ezek kö- zül üres .	2,928	33,606	3,233	41,506	2,987	32,403	3,140	33,718

I. Tábla.

A kikötő neve	A lobogó neve	A.) É r-			
		1 8 6 8.			
		Megt terhelt		Üres	
		Hajó	Tonna	Hajó	Tonna
M a r t i n s c h i z z a	A.) Vitorlás:				
	Osztrák	14	140	4	75
	Olasz	—	—	—	—
	Nápolyi	—	—	—	—
	Pápai	—	—	—	—
	Görög	—	—	—	—
	Vitorlás összesen .	14	140	4	75
	B.) G ő z ő s:				
	Osztrák	—	—	—	—
	Vitorlás és gőzös együtt	14	140	4	75
	Megt terh. és üres együtt	18 H. 215 T.			
B u c c a r i	A.) Vitorlások:				
	Osztrák	355	3,270	140	3,896
	Hannoverai	—	—	—	—
	Görög	—	—	—	—
	Olasz	3	181	66	4,100
	Nápolyi	—	—	—	—
	Pápai	—	—	—	—
	Porosz	—	—	—	—
	Orosz	—	—	—	—
		Vitorlás összesen .	358	3,551	206
	B.) G ő z ő s:				
	Osztrák	—	—	—	—
	Vitorlás és gőzös együtt	358	3,551	206	7,996
	Megt terhelt és üres egy.	564 H. 11,547 T.			

k e z e t t								
1867.		1866.		1865.		1864.		
M e g t e r h e l t é s ü r e s e g y b e v é v e								
	Hajó	Tonna	Hajó	Tonna	Hajó	Tonna	Hajó	Tonna
	29	1,424	22	141	113	5,373	19	90
	34	1,501	—	—	—	—	—	—
	—	—	—	—	16	889	—	—
	—	—	—	—	68	3,536	—	—
	—	—	—	—	1	171	—	—
	63	2,925	22	141	198	9,969	19	90
	6	1,012	6	1,224	3	441	—	—
Ezek kö- zül üres .	69	3,937	28	1,365	201	10,410	19	90
	20	1,456	10	40	82	5,515	6	13
	510	8,444	655	11,024	750	12,858	637	9,931
	—	—	—	—	—	—	1	182
	—	—	—	—	3	814	—	—
	72	4,630	—	—	—	—	—	—
	—	—	2	142	6	881	14	1,273
	—	—	34	1,714	36	1,902	32	1,790
	—	—	—	—	—	—	2	679
	—	—	—	—	—	—	1	203
	582	13,074	691	12,880	795	16,455	687	14,058
	—	—	—	—	1	10	2	20
	582	13,074	691	12,880	796	16,465	689	14,078
Ezek kö- zül üres .	218	9,529	336	9,229	359	12,612	310	10,553

I. Tábla.

A kikötő neve	A lobogó neve	A.) É r -			
		1 8 6 8.			
		Megterhelt		Ü r e s	
		Hajó	Tonna	Hajó	Tonna
P o r t o r é	Vitorlás:				
	Osztrák	724	3,582	287	4,373
	Olasz	3	137	192	11,313
	Nápolyi	—	—	—	—
	Pápai	—	—	—	—
Görög	1	48	—	—	
	Érkezett összesen	728	3,767	479	15,686
	Megterhelt és üres együtt	1,207 H. 19,453 T.			
N o v i	A.) Vitorlás:				
	Osztrák	119	856	76	542
	Olasz	2	128	16	1,024
	Pápai	—	—	—	—
	Vitorlás összesen .	121	984	92	1,566
B.) Gőzös:					
Osztrák	—	—	—	—	
Vitorlás és gőzös együtt	121	984	92	1,566	
Megterhelt és üres együtt	213 H. 2,550 T.				
S z e l c z e	A.) Vitorlás:				
	Osztrák	—	—	—	—
	B.) Gőzös:				
	Osztrák	—	—	—	—
Vitorlás és gőzös együtt	—	—	—	—	
Megterhelt és üres együtt	— H. — T.				

k e z e t t									
		1867.		1866.		1865.		1864.	
M e g t e r h e l t é s ü r e s e g y b e v é v e									
		Hajó	Tonna	Hajó	Tonna	Hajó	Tonna	Hajó	Tonna
		997	8,750	1,300	15,328	1,317	14,642	1,041	10,904
		191	10,485	—	—	—	—	—	—
		—	—	4	366	1	77	5	541
		—	—	103	5,251	112	6,097	72	4,311
		—	—	—	—	3	937	2	430
Ezek kö- zül üres .		1,188	19,235	1,407	20,945	1,433	21,753	1,120	16,186
		631	16,284	725	17,088	1,088	19,781	855	14,850
		153	1,185	154	778	207	1,855	305	2,840
		10	634	—	—	—	—	—	—
		—	—	—	—	—	—	1	43
		163	1,819	154	778	207	1,855	306	2,883
		—	—	1	10	3	30	2	20
Ezek kö- zül üres .		163	1,819	155	788	210	1,885	308	2,903
		66	1,247	51	247	115	1,003	127	1,264
		766	7,402	802	6,279	775	6,186	761	5,317
		—	—	—	—	3	30	—	—
Ezek kö- zül üres .		766	7,402	802	6,279	778	6,216	761	5,317
		332	2,176	349	1,875	335	1,900	368	1,824

I. Tábla.

A kikötő neve	A lobogó neve	A.) É r -				
		1 8 6 8.				
		Megterhelt		Ü r e s		
		Hajó	Tonna	Hajó	Tonna	
II. A zenggi révhatóság alá tartozó kikötők.						
Z e n g g	A.) Vitorlás:					
	Osztrák	760	11,972	1,319	16,696	
	Éjszakamerikai	—	—	—	—	
	Olasz	63	2,513	60	5,547	
	Nápolyi	—	—	—	—	
	Pápai	—	—	—	—	
	Görög	—	—	17	676	
	Jóniai	—	—	—	—	
	Török	—	—	2	139	
	Angol	—	—	—	—	
	Hollandi	—	—	—	—	
	Meklenburgi	—	—	—	—	
	Oldenburgi	—	—	—	—	
	Porosz	—	—	—	—	
Orosz	—	—	—	—		
	Vitorlás összesen	823	14,485	1,398	23,058	
	B.) Gőzös:					
	Osztrák	135	20,144	—	—	
	Vitorlás és gőzös együtt	958	34,629	1,398	23,058	
	Megterhelt és üres együtt	2,356 H. 57,687 T.				
C a r l o p a g o	A.) Vitorlás:					
	Osztrák	262	3,532	287	2,211	
	Olasz	6	99	—	—	
	Nápolyi	—	—	—	—	
	Pápai	—	—	—	—	
	Görög	1	50	—	—	
		Vitorlás összesen	269	3,681	287	2,211
		B.) Gőzös:				
	Osztrák	—	—	—	—	
	Vitorlás és gőzös együtt	269	3,681	287	2,211	
	Megterhelt és üres együtt	556 H. 5,892 T.				

kezett

	1867.		1866.		1865.		1864.	
M e g t e r h e l t é s ü r e s e g y b e v é v e								
	Hajó	Tonna	Hajó	Tonna	Hajó	Tonna	Hajó	Tonna
II. A zenggi révhatóság alá tartozó kikötők.								
	2,171	32,076	2,267	32,413	1,877	32,267	1,568	30,162
	138	7,823	—	—	—	—	—	—
	—	—	19	742	13	451	17	536
	—	—	55	2,640	53	2,581	73	3,873
	6	272	14	613	9	665	4	985
	—	—	—	—	—	—	8	173
	—	—	—	—	1	30	—	—
	1	359	—	—	—	—	1	315
	—	—	—	—	—	—	1	160
	—	—	—	—	—	—	1	248
	—	—	—	—	—	—	1	223
	—	—	—	—	—	—	2	836
	—	—	1	480	—	—	—	—
	2,316	40,530	2,356	36,888	1,953	35,994	1,676	37,511
	97	13,901	108	32,648	101	23,130	98	16,010
Ezek kö-	2,413	51,431	2,464	69,536	2,054	59,124	1,774	53,521
zül üres .	1,500	24,820	1,611	33,275	1,266	19,691	1,044	24,299
	561	6,615	457	6,120	444	5,360	421	7,950
	2	98	—	—	—	—	—	—
	—	—	—	—	2	28	1	17
	—	—	—	—	—	—	1	30
	—	—	2	78	2	44	2	70
	563	6,713	459	6,198	448	5,432	425	8,067
	—	—	2	1,609	—	—	—	—
Ezek kö-	563	6,713	461	7,807	448	5,432	425	8,067
zül üres .	349	4,131	299	5,100	236	2,480	231	4,098

I. Tábla.

A kikötő neve	A lobogó neve	A.) É r -			
		1 8 6 8.			
		Megterhelt		Ü r e s	
		Hajó	Tonna	Hajó	Tonna
Sz Gy ö r g y	Cs a k v i t o r l á s :				
	Osztrák	291	978	322	1,963
	Olasz	2	77	3	130
	Pápai	—	—	—	—
	Összesen	293	1,055	325	2,093
	Megterhelt és üres együtt	618 H. 3,148 T.			
J a b l a n a z	A.) V i t o r l á s :				
	Osztrák	294	961	189	737
	Olasz	2	42	2	62
	Pápai	—	—	—	—
	Összesen vitorlás.	296	1,003	191	799
	B.) G ő z ö s :				
Osztrák	—	—	—	—	
	Vitorlás és gőzös együtt	296	1,003	191	799
	Megterhelt és üres együtt	487 H. 1,802 T.			
P o r t o - T e p l o	Cs a k v i t o r l á s :				
	Osztrák	25	97	81	1,654
	Olasz	—	—	2	135
	Pápai	—	—	—	—
	Összesen	25	97	83	1,789
	Megterhelt és üres együtt	108 H. 1,886 T.			

kezelt								
1867.		1866.		1865.		1864.		
M e g t e r h e l t é s ü r e s e g y b e v é v e								
	Hajó	Tonna	Hajó	Tonna	Hajó	Tonna	Hajó	Tonna
	570	3,807	573	2,909	375	3,139	230	4,131
	1	63	—	—	—	—	—	—
	—	—	4	252	3	136	—	—
Ezek kö-	571	3,870	577	3,161	378	3,275	230	4,131
zül üres .	551	2,642	385	2,369	265	2,706	204	4,079
	462	2,694	377	1,315	440	3,991	252	1,815
	8	520	—	—	—	—	—	—
	—	—	7	472	10	790	8	645
	470	3,214	384	1,787	450	4,781	260	2,280
	—	—	—	—	1	10	—	—
Ezek kö-	470	3,214	384	1,787	451	4,791	260	2,280
zül üres .	250	2,352	199	1,074	239	2,607	176	1,794
	112	2,628	88	1,641	103	1,932	110	1,753
	1	93	—	—	—	—	—	—
	—	—	—	—	3	172	—	—
Ezek kö-	113	2,721	88	1,641	106	2,104	110	1,753
zül üres .	104	2,697	66	1,520	72	1,922	87	1,600

I. Tábla.

A kikötő neve	A lobogó neve	B.) E l -			
		1 8 6 8.			
		Megterhelt		Ü r e s	
		Hajó	Tonna	Hajó	Tonna
I. A flumei révhatóság alá tartozó kikötők.					
F i u m e	A.) Vitorlás:				
	Osztrák	3,401	41,679	2,399	29,441
	Olasz	415	18,501	226	9,180
	Nápolyi	—	—	—	—
	Szardíniai	—	—	—	—
	Toscanai	—	—	—	—
	Görög	10	296	3	435
	Jóniai	—	—	—	—
	Török	1	80	—	—
	Hollandi	—	—	—	—
	Angol	—	—	1	191
	Német	2	290	—	—
	Porosz	—	—	—	—
	Svédnórvég	1	347	—	—
	Francia	—	—	—	—
	Dán	—	—	—	—
	Északamerikai	—	—	1	489
	Pápai	—	—	—	—
	Orosz	—	—	—	—
	Spanyol	—	—	—	—
	Összesen vitorlás .	3,830	61,193	2,630	39,716
	B.) Gőzös:				
	Osztrák	222	34,391	1	138
	Angol	1	487	—	—
	Orosz	—	—	1	33
	Összesen gőzös .	223	34,878	2	171
	Vitorlás és gőzös együtt	4,053	96,071	2,632	39,907
	Megterhelt és üres együtt	6,685 H. 135,978 T.			

elindult								
1867.		1866.		1865.		1864.		
M e g t e r h e l t é s ü r e s e g y b e v é v e								
	Hajó	Tonna	Hajó	Tonna	Hajó	Tonna	Hajó	Tonna
I. A flumei révhatóság alá tartozó kikötők.								
	5,549	76,781	6,049	88,839	6,217	83,837	5,971	83,004
	602	24,276	—	—	—	—	—	—
	—	—	130	7,062	120	6,354	175	8,254
	—	—	—	—	—	—	1	245
	—	—	—	—	—	—	1	85
	13	535	12	1,165	13	2,116	11	2,180
	—	—	—	—	—	—	4	209
	4	198	1	38	—	—	—	—
	—	—	—	—	—	—	1	171
	—	—	—	—	1	373	1	234
	—	—	—	—	—	—	—	—
	1	120	—	—	—	—	1	182
	2	695	1	336	—	—	—	—
	—	—	—	—	2	377	1	146
	2	387	1	336	—	—	—	—
	—	—	—	—	—	—	—	—
	—	—	221	11,455	275	13,905	246	12,828
	2	575	1	295	1	634	1	203
	—	—	1	102	—	—	—	—
	6,175	103,567	6,417	109,628	6,629	107,596	6,414	107,741
	110	17,403	129	31,352	149	23,367	130	22,816
	—	—	1	672	—	—	—	—
	—	—	—	—	—	—	—	—
	110	17,403	130	32,024	149	23,367	130	22,816
Ezek kö-	6,285	120,970	6,547	141,652	6,778	130,963	6,544	130,557
zül üres.	2,673	38,851	2,921	42,896	3,539	38,239	3,595	36,973

I. Tábla.

A kikötő neve	A lobogó neve	B) E l -			
		1 8 6 8.			
		Megterhelt		Ü r e s	
		Hajó	Tonna	Hajó	Tonna
M a r t i n s c h i z z a	A.) Vitorlás:				
	Osztrák	1	2	13	208
	Olasz	—	—	—	—
	Nápolyi	—	—	—	—
	Pápai	—	—	—	—
	Görög	—	—	—	—
	Vitorlás összesen .	1	2	13	208
	B.) Gőzös:				
	Osztrák	—	—	—	—
	Vitorlás és gőzös együtt	1	2	13	208
	Megterhelt és üres együtt	14 H. 210 T.			
B u c c a r i	A.) Vitorlások:				
	Osztrák	246	3,050	284	5,324
	Éjszakamerikai	—	—	—	—
	Hannoverai	—	—	—	—
	Olasz	43	2,820	—	—
	Nápolyi	—	—	—	—
	Pápai	—	—	—	—
	Görög	—	—	—	—
	Orosz	—	—	—	—
	Porosz	—	—	—	—
	Vitorlás összesen .	289	5,870	284	5,324
	B.) Gőzös:				
	Osztrák	—	—	—	—
	Vitorlás és gőzös együtt	289	5,870	284	5,324
	Megterhelt és üres együtt	573 H. 11,194 T.			

i n d u l t

	1867.		1866.		1865.		1864.	
Megterhelt és üres egybevéve								
	Hajó	Tonna	Hajó	Tonna	Hajó	Tonna	Hajó	Tonna
	29	1,497	23	468	111	5,041	20	92
	32	1,358	—	—	—	—	—	—
	—	—	—	—	16	889	—	—
	—	—	—	—	68	3,536	—	—
	—	—	—	—	1	171	—	—
	61	2,855	23	468	196	9,637	20	92
	6	1,012	6	1,224	3	441	—	—
Ezek kö- zül üres .	67	3,867	29	1,692	199	10,078	20	92
	41	2,015	23	468	125	6,203	17	68
	514	9,370	658	10,797	766	13,477	653	9,533
	—	—	—	—	—	—	1	380
	—	—	—	—	—	—	1	182
	74	4,701	—	—	—	—	—	—
	—	—	2	142	6	881	14	1,269
	—	—	34	1,666	33	1,757	34	1,922
	—	—	—	—	3	814	—	—
	—	—	—	—	—	—	2	679
	—	—	—	—	—	—	1	203
	588	14,071	694	12,605	808	16,929	706	14,168
	—	—	—	—	1	10	2	20
Ezek kö- zül üres .	588	14,071	694	12,605	809	16,939	708	14,188
	313	6,365	393	4,009	426	3,135	399	3,635

I. Tábla.

A kikötő neve	A lobogó neve	B.) E l -			
		1 8 6 8.			
		Megterhelt		Ü r e s	
		Hajó	Tonna	Hajó	Tonna
P o r t o r é	Vitorlás:				
	Osztrák	151	3,970	858	3,773
	Olasz	175	11,225	21	317
	Nápolyi	—	—	—	—
	Pápai	—	—	—	—
	Görög	1	48	—	—
	Összesen	327	15,243	879	4,090
	Megterhelt és üres együtt	1,206 H. 19,333 T.			
N o v i	A.) Vitorlás				
	Osztrák	59	730	132	631
	Olasz	18	1,152	—	—
	Pápai	—	—	—	—
	Vitorlás összesen .	77	1,882	132	631
	B.) Gőzös:				
Osztrák	—	—	—	—	
	Vitorlás és gőzös együtt	77	1,882	132	631
	Megterhelt és üres együtt	209 H. 2,513 T.			
S z e l c z e	A.) Vitorlás:				
	Osztrák	—	—	—	—
	B.) Gőzös:				
	Osztrák	—	—	—	—
	Vitorlás és gőzös együtt	—	—	—	—

i n d u l t									
		1867.		1866.		1865.		1864.	
M e g t e r h e l t é s ü r e s e g y b e v é v e									
		Hajó	Tonna	Hajó	Tonna	Hajó	Tonna	Hajó	Tonna
		1,003	8,831	1,305	16,594	1,324	14,566	1,033	10,241
		190	10,394	—	—	—	—	—	—
		—	—	4	366	1	77	5	541
		—	—	100	5,109	112	6,099	73	4,379
		—	—	—	—	3	937	2	430
Ezek kö- zül üres .		1,193	19,225	1,409	22,069	1,440	21,679	1,113	15,591
		840	4,033	1,020	6,696	939	6,069	734	3,492
		154	1,183	154	768	211	1,912	305	2,837
		10	634	—	—	—	—	—	—
		—	—	—	—	—	—	1	43
		164	1,817	154	768	211	1,912	306	2,880
		—	—	1	10	3	30	2	20
Ezek kö- zül üres .		164	1,817	155	778	214	1,942	308	2,900
		83	438	92	379	88	690	168	1,266
		771	7,146	811	6,283	776	5,405	782	5,528
		—	—	—	—	3	30	—	—
Ezek kö- zül üres .		771	7,146	811	6,283	779	5,435	782	5,528
		559	3,642	607	3,729	571	2,918	606	3,422

I. Tábla.

A kikötő neve	A lobogó neve	B.) E l -			
		1 8 6 8.			
		Megterhelt		Ü r e s	
		Hajó	Tonna	Hajó	Tonna
II. A zenggi révhatóság alá tartozó kikötők.					
Z e n g g i	A.) Vitorlás:				
	Osztrák	1,239	25,011	852	4,273
	Éjszakamerikai	—	—	—	—
	Olasz	122	8,104	1	36
	Nápolyi	—	—	—	—
	Pápai	—	—	—	—
	Görög	15	585	2	91
	Jóniai	—	—	—	—
	Török	1	90	1	49
	Angol	—	—	—	—
	Hollandi	—	—	—	—
	Meklenburgi	—	—	—	—
	Oldenburgi	—	—	—	—
	Porosz	—	—	—	—
Orosz	—	—	—	—	
Vitorlás összesen .		1,377	33,790	856	4,449
B.) Gőzös:					
Osztrák	135	20,144	—	—	
Vitorlás és gőzös együtt		1,512	53,934	856	4,449
Megterhelt és üres együtt		2,368 H. 58,383 T.			
C a r r i o p a g o	A.) Vitorlás:				
	Osztrák	378	4,141	188	1,697
	Olasz	1	22	5	77
	Nápolyi	—	—	—	—
	Pápai	—	—	—	—
	Görög	—	—	—	—
	Vitorlás összesen .		379	4,163	193
B.) Gőzös:					
Osztrák	—	—	—	—	
Vitorlás és gőzös együtt		379	4,163	193	1,777
Megterhelt és üres együtt		572 H. 5,937 T.			

i n d u l t								
1867.		1866.		1865.		1864.		
M e g t e r h e l t é s ü r e s e g y b e v é v e								
Hajó	Tonna	Hajó	Tonna	Hajó	Tonna	Hajó	Tonna	
II. A zenggi révhatóság alá tartozó kikötők.								
	2,175	32,345	2,270	31,957	1,882	34,188	1,575	31,267
	—	—	—	—	—	—	1	548
	138	7,823	—	—	—	—	—	—
	—	—	19	797	14	488	18	549
	—	—	58	3,101	53	2,581	74	3,770
	6	272	14	613	9	674	4	999
	—	—	—	—	—	—	8	173
	—	—	—	—	1	30	—	—
	1	359	—	—	—	—	2	794
	—	—	—	—	—	—	1	160
	—	—	—	—	—	—	1	248
	—	—	—	—	—	—	1	223
	—	—	—	—	—	—	2	836
	—	—	1	480	—	—	—	—
	2,320	40,799	2,362	36,948	1,959	37,961	1,687	39,567
	97	13,901	108	32,648	101	23,130	98	16,010
	2,417	54,700	2,470	69,596	2,060	61,091	1,785	55,577
Ezek kö- zül üres .	791	3,481	855	11,818	635	4,145	622	3,320
	634	5,209	435	5,606	458	5,492	420	8,036
	2	71	—	—	—	—	—	—
	—	—	—	—	2	28	1	17
	—	—	—	—	—	—	1	30
	—	—	2	78	2	44	2	70
	636	5,280	437	5,684	462	5,564	424	8,153
	—	—	2	1,609	—	—	—	—
	636	5,280	439	7,293	462	5,564	424	8,153
Ezek kö- zül üres .	278	1,415	160	2,680	217	1,406	146	1,521

I. Tábla.

A kikötő neve	A lobogó neve	B.) E l-			
		1 8 6 8.			
		Megterhelt		Ü r e s	
		Hajó	Tonna	Hajó	Tonna
Szent-György	Csak vitorlás:				
	Osztrák	252	1,864	388	1,205
	Olasz	4	169	1	38
	Pápai	—	—	—	—
	Összesen	256	2,033	389	1,243
Megterhelt és üres együtt		645 H. 3,276 T.			
J a b l a n a z	A.) Vitorlás:				
	Osztrák	135	697	346	1,120
	Olasz	4	104	—	—
	Pápai	—	—	—	—
	Vitorlás összesen .	139	801	346	1,120
	B.) Gőzös:				
Osztrák	—	—	—	—	
Vitorlás és gőzös együtt		139	801	346	1,120
Megterhelt és üres együtt		485 H. 1,921 T.			
Porto-Teplo	Csak vitorlás:				
	Osztrák	56	1,634	55	117
	Olasz	2	135	—	—
	Pápai	—	—	—	—
Vitorlás összesen .		58	1,769	55	117
Megterhelt és üres együtt		113 H. 1,886 T.			

i n d u l t									
		1867.		1866.		1865.		1864.	
M e g t e r h e l t é s ü r e s e g y b e v é v e									
		Hajó	Tonna	Hajó	Tonna	Hajó	Tonna	Hajó	Tonna
		577	3,806	589	3,005	285	3,676	255	4,651
		4	239	—	—	—	—	—	—
		—	—	4	252	3	136	—	—
Ezek kö-		581	4,045	593	3,257	288	3,812	255	4,651
zül üres .		382	1,187	356	1,045	185	1,098	194	1,109
		462	2,634	379	1,333	433	3,836	260	1,850
		8	520	—	—	—	—	—	—
		—	—	7	472	10	790	8	465
		470	3,154	386	1,805	443	4,626	268	2,315
		—	—	—	—	1	10	—	—
Ezek kö-		470	3,154	386	1,805	444	4,636	268	2,315
zül üres .		361	949	290	820	352	1,714	192	778
		114	2,620	89	1,638	103	1,932	112	1,888
		1	93	—	—	—	—	—	—
		—	—	—	—	3	172	—	—
Ezek kö-		115	2,713	89	1,638	106	2,104	112	1,888
zül üres .		37	198	38	172	30	173	32	256

Átnézete az alább megnevezett kikötőkbe érkezett s azok az államok szerint,

II. Tábla.

A kikötő neve	Az államneve, melyből jöttek	A.) É r k e			
		1 8 6 8.			
		Megterhelt		Ü r e s	
		Hajó	Tonna	Hajó	Tonna
I. A fiumei révhatóság alá tartozó kikötők.					
Fiume	A.) Vitorlás:				
	Ausztria	2,940	39,792	2,836	15,885
	Olaszország	470	17,644	137	9,733
	Nápoly	—	—	—	—
	Pápai birtok	—	—	—	—
	Sardinia	—	—	—	—
	Sicilia	—	—	—	—
	Görögország	3	1,248	—	—
	Joniai szigetek	—	—	—	—
	Anglia Irlanddal	3	844	—	—
	Malta	—	—	1	314
	Belgium	—	—	—	—
	Franciaország földközi tengerpartja	1	292	5	1,833
	Algír	—	—	3	764
	Hansa városok	1	105	—	—
	Spanyolország	—	—	—	—
	Oroszország fekete tenger partja	—	—	—	—
	Törökország	15	1,705	3	743
	Moldva	—	—	—	—
	Egyiptom	—	—	—	—
Berber államok	—	—	3	1,325	
Éjsz. Amer. Egyes. Áll.	2	836	—	—	
Vitorlás összesen	3,435	62,466	2,988	30,597	
B.) Gőzös:					
Ausztria	194	30,091	32	4,803	
Anglia	—	—	—	—	
Gőzös összesen	194	30,091	32	4,803	
Vitorlás és gőzös együtt	3,629	92,557	3,020	35,400	
Megterhelt és üres együtt	6,649 H. 127,957 T.				

ból kiindult hajóknak, 1868-ban és 1864-től 1867-ig,
a honnan és hová.

z e t t								
1867.		1866.		1865.		1864.		
Megterhelt és üres együttléve								
Hajó		Tonna		Hajó		Tonna		
I. A fumei révhatóság alá tartozó kikötők.								
	5,443	51,659	5,893	61,670	6,087	62,940	5,906	60,007
	532	27,686	—	—	—	—	—	—
	—	—	128	7,116	128	7,219	174	8,459
	—	—	265	16,297	327	17,653	288	15,118
	—	—	4	807	2	649	1	127
	—	—	7	1,492	4	732	3	721
	4	970	10	2,443	7	1,362	4	244
	—	—	5	1,100	—	—	1	470
	6	2,296	2	761	3	1,326	1	171
	5	1,477	2	859	—	—	—	—
	—	—	—	—	1	130	1	171
	5	1,253	2	665	2	671	3	361
	—	—	—	—	—	—	1	275
	—	—	—	—	—	—	—	—
	1	120	1	102	—	—	—	—
	3	1,263	—	—	—	—	1	210
	28	3,365	15	3,368	19	2,582	17	3,311
	—	—	4	842	3	619	9	2,067
	—	—	8	2,882	6	2,658	4	1,604
	2	794	3	858	—	—	—	—
	4	1,133	1	336	—	—	—	—
	6,033	92,016	6,350	101,508	6,589	98,541	6,414	93,528
	106	17,120	127	31,155	157	24,296	125	22,051
	—	—	1	672	—	—	—	—
	106	17,120	128	31,827	157	24,296	125	22,051
Ezek kö- zül üres	6,139	109,136	6,478	133,335	6,746	122,837	6,539	112,579
	2,928	33,606	3,233	41,506	2,987	32,403	3,140	33,718

II. Tábla.

A kikötő neve	Az állam neve, melyből jöttek.	A.) É r k e			
		1 8 6 8.			
		Megterhelt		Üres	
		Hajó	Tonna	Hajó	Tonna
M a r t i n s c h i z z a	A.) Vitorlás :				
	Ausztria	14	140	4	75
	Olaszország	—	—	—	—
	Nápoly	—	—	—	—
	Pápai birtok	—	—	—	—
	Franciaország, föld- közi tengerpart	—	—	—	—
	Törökország	—	—	—	—
	Vitorlás összesen	14	140	4	75
	B.) Gőzös :				
	Ausztria	—	—	—	—
Vitorlás és gőzös együtt	14	140	4	75	
Megterhelt és üres együtt	18 H. 215 T.				
B u c c a r i	A.) Vitorlás :				
	Ausztria	355	3,370	150	4,396
	Olaszország	3	181	56	3,600
	Nápoly	—	—	—	—
	Pápai birtok	—	—	—	—
	Franciaország föld- közi tengerpartja	—	—	—	—
	Egyiptom	—	—	—	—
	Vitorlás összesen	358	3,551	206	7,996
	B.) Gőzös :				
	Ausztria	—	—	—	—
Vitorlás és gőzös együtt	358	3,551	206	7,996	
Megterhelt és üres együtt	564 H. 11,547 T.				

z e t t								
	1867.		1866.		1865.		1864.	
Mégterhelt és üres együttvéve								
	Hajó	Tonna	Hajó	Tonna	Hajó	Tonna	Hajó	Tonna
	23	567	22	141	67	1,605	19	90
	40	2,358	—	—	—	—	—	—
	—	—	—	—	17	1,282	—	—
	—	—	—	—	110	5,974	—	—
	—	—	—	—	2	725	—	—
	—	—	—	—	2	383	—	—
	63	2,925	22	141	198	9,969	19	90
	6	1,012	6	1,244	3	441	—	—
Ezek kö- zül üres	69	3,937	28	1,385	201	10,410	19	90
	20	1,456	10	40	82	5,515	6	13
	535	9,944	660	10,316	763	13,360	646	10,572
	47	3,130	—	—	—	—	—	—
	—	—	3	602	9	841	16	1,258
	—	—	27	1,521	22	1,477	25	2,228
	—	—	1	441	—	—	—	—
	—	—	—	—	1	77	—	—
	582	13,074	691	12,880	795	16,455	687	14,058
	—	—	—	—	1	10	2	20
Ezek kö- zül üres	583	13,074	691	12,880	796	16,465	689	14,078
	218	9,529	336	9,229	359	12,612	310	10,553

II. Tábla.

A kikötő neve	Az állam neve, melyből jöttek.	A.) É r k e			
		1 8 6 8.			
		Megterhelt		Üres	
		Hajó	Tonna	Hajó	Tonna
P o r t o r é	Csak vitorlás:				
	Ausztria	721	3,424	378	8,054
	Olaszország	7	343	97	6,124
	Pápai birtok	—	—	—	—
	Sardinia	—	—	—	—
	Sicilia	—	—	—	—
	Toscana	—	—	—	—
	Görögország	—	—	1	134
	Franciaország, föld- közi partja	—	—	3	1,374
	Törökország	—	—	—	—
Egyiptom	—	—	—	—	
Vitorlás összesen	728	3,767	479	15,686	
Megterhelt és üres együtt	1,207 H. 19,453 T.				
N o v i	A.) Vitorlás:				
	Ausztria	120	920	82	857
	Olaszország	1	64	10	709
	Nápoly	—	—	—	—
	Görögország	—	—	—	—
	Vitorlás összesen	121	984	92	1,566
	B.) G ö z ö s:				
Ausztria	—	—	—	—	
Vitorlás és gőzös együtt	121	984	92	1,566	
Megterhelt és üres együtt	213 H. 2,550 T.				

z e t t

	1867.		1866.		1865.		1864.	
Megtérhelt és üres együttvéve								
	Hajó	Tonna	Hajó	Tonna	Hajó	Tonna	Hajó	Tonna
	1,068	10,619	1,354	15,187	1,362	15,466	1,078	12,738
	118	7,802	—	—	—	—	—	—
	—	—	43	2,655	62	4,287	31	2,088
	—	—	—	—	—	—	1	129
	—	—	2	248	6	919	9	957
	—	—	1	317	—	—	—	—
	—	—	1	113	—	—	—	—
	1	497	3	743	3	1,081	—	—
	—	—	—	—	—	—	1	274
	1	317	3	1,652	—	—	—	—
	1,118	19,235	1,407	20,945	1,433	21,753	1,120	16,186
Ezek kö- zül üres	631	16,284	725	17,088	1,088	19,784	855	14,850
	157	1,405	154	778	205	1,619	306	2,883
	5	309	—	—	—	—	—	—
	—	—	—	—	1	93	—	—
	1	105	—	—	1	143	—	—
	163	1,819	154	778	207	1,855	306	2,883
	—	—	1	10	3	30	2	20
	163	1,819	155	788	210	1,885	308	2,903
Ezek kö- zül üres	66	1,247	51	247	115	1,003	127	1,264

II. Tábla.

A kikötő neve	Az állam neve, melyből jöttek.	A.) É r k e			
		1 8 6 8.			
		Megtérhelt		Üres	
		Hajó	Tonna	Hajó	Tonna
S z e c s z e	A.) Vitorlás:				
	Ausztria	—	—	—	—
	Olaszország	—	—	—	—
	Görögország	—	—	—	—
	Vitorlás összesen	—	—	—	—
	B.) Gőzös:				
Ausztria	—	—	—	—	
	Vitorlás és gőzös együtt	—	—	—	—
	Megtérhelt és üres együtt	— H. — T.			
II. A zenggi révhatóság alá tartozó kikötők.					
Z o r o g o r s z á g	A.) Vitorlás:				
	Ausztria	763	11,340	1,343	17,442
	Olaszország	53	2,663	46	4,224
	Nápoly	—	—	—	—
	Pápai birtok	—	—	—	—
	Sardinia	—	—	—	—
	Görögország	1	89	6	592
	Jóniai szigetek	—	—	—	—
	Franciaország, föld- közi tengerpart	1	393	1	393
	Hansa városok	—	—	—	—
	Malta	—	—	—	—
	Oroszország, fekete tengerpart	—	—	—	—
	Törökország	—	—	2	407
	Oláhország	—	—	—	—
		Vitorlás összesen	823	14,485	1,398
	B.) Gőzös:	135	20,144	—	—
	Vitorlás és gőzös együtt	958	34,629	1,398	23,058
	Megtérhelt és üres együtt	2,356 H. 57,687 T.			

z e t t

	1867.		1866.		1865.		1864.	
Megterhelt és üres együttléve								
	Hajó	Tonna	Hajó	Tonna	Hajó	Tonna	Hajó	Tonna
	765	7,354	801	6,189	775	0,186	760	5,200
	1	48	—	—	—	—	—	—
	—	—	1	90	—	—	1	117
	766	7,402	802	6,279	775	6,186	761	5,317
	—	—	—	—	3	30	—	—
Ezek kö- zül üres	766	7,402	802	6,279	778	6,216	761	5,317
	332	2,176	349	1,875	335	1,900	368	1,824

II. A zenggi révhatóság alá tartozó kikötők.

	2,161	30,799	2,258	31,036	1,863	27,715	1,526	24,964
	142	8,831	—	—	—	—	—	—
	—	—	29	1,288	27	2,679	39	2,915
	—	—	48	2,576	54	3,526	96	6,327
	—	—	—	—	1	91	1	298
	12	863	11	634	2	1,215	2	285
	—	—	—	—	2	145	2	133
	—	—	—	—	—	—	—	—
	—	—	—	—	—	—	4	1,489
	—	—	9	1,326	1	91	4	530
	—	—	—	—	—	—	2	570
	1	37	1	28	1	16	—	—
	—	—	—	—	2	516	—	—
	2,316	40,530	2,356	36,888	1,953	35,994	1,676	37,511
	97	13,901	108	32,648	101	23,130	98	16,010
Ezek kö- zül üres	2,413	54,431	2,464	69,536	2,054	59,124	1,774	53,521
	1,500	24,820	1,611	33,275	1,266	19,691	1,044	24,299

II. Tábla.

A kikötő neve	Az állam neve, melyből jöttek.	A.) É r k e			
		1 8 6 8.			
		Megterhelt		Üres	
		Hajó	Tonna	Hajó	Tonna
C a r l o p a g o	A.) Vitorlás:				
	Ausztria	262	3,532	287	2,211
	Olaszország	6	99	—	—
	Nápoly	—	—	—	—
	Pápai birtok	—	—	—	—
	Görögország	1	50	—	—
Vitorlás összesen	269	3,681	287	2,211	
B.) Gőzös:					
Ausztria	—	—	—	—	
Vitorlás és gőzös együtt	269	3,681	287	2,211	
Megterhelt és üres együtt	556 H. 5,892 T.				
S z e n t - G y ö r g y	C s a k V i t o r l á s :				
	Ausztria	291	919	322	1,913
	Olaszország	2	136	3	180
	Pápai birtok	—	—	—	—
	Összesen vitorlás	293	1,055	325	2,093
Megterhelt és üres együtt	618 H. 3,148 T.				
J a b l a n a z	A.) Vitorlás:				
	Ausztria	294	961	189	737
	Olaszország	2	42	2	62
	Pápai birtok	—	—	—	—
	Görögország	—	—	—	—
	Vitorlás összesen	296	1,003	191	799
	B.) Gőzös:				
Ausztria	—	—	—	—	
Vitorlás és gőzös együtt	296	1,003	191	799	
Megterhelt és üres együtt	487 H. 1,802 T.				

z e t t									
		1867.		1866.		1865.		1864.	
Megterhelt és üres együttvéve									
	Hajó	Tonna	Hajó	Tonna	Hajó	Tonna	Hajó	Tonna	
	561	6,615	455	6,013	443	5,285	421	7,950	
	2	98	—	—	—	—	—	—	
	—	—	—	—	2	28	1	17	
	—	—	4	185	1	75	1	30	
	—	—	—	—	2	44	2	70	
	563	6,713	459	6,198	448	5,432	425	8,067	
	—	—	2	1,609	—	—	—	—	
Ezek kö- zül üres	563	6,713	461	4,807	448	5,432	425	8,067	
	349	4,131	299	5,100	236	2,480	231	4,098	
	570	3,807	573	2,909	376	3,178	230	4,131	
	1	63	—	—	—	—	—	—	
	—	—	4	252	2	97	—	—	
Ezek kö- zül üres	571	3,870	577	3,161	378	3,275	230	4,131	
	357	2,642	385	2,869	265	2,706	204	4,079	
	458	2,404	375	1,225	435	3,141	252	1,815	
	12	810	—	—	—	—	—	—	
	—	—	9	562	14	1,090	8	465	
	—	—	—	—	1	550	—	—	
	470	3,214	384	1,787	450	4,781	260	2,280	
	—	—	—	—	1	10	—	—	
Ezek kö- zül üres	470	3,214	384	1,787	451	4,791	260	2,280	
	250	2,352	199	1,074	239	2,607	176	1,794	

II. Tábla.

A kikötő neve	Az állam neve, melyből jöttek.	A.) É r k e			
		1 8 6 8			
		Megerhelt		Üres	
		Hajó	Tonna	Hajó	Tonna
P o r t o T e p l o	Csak Vitorlás:				
	Ausztria	25	97	80	1,582
	Olaszország	—	—	—	—
	Nápoly	—	—	—	—
	Pápai birtok	—	—	—	—
	Velenceze	—	—	3	207
	Összesen .	25	97	83	1,789
	Megterh. és üres együtt	108 H. 1,886 T.			

z e t t									
		1867.		1866.		1865.		1864.	
Mégterhelt és üres együttvéve									
		Hajó	Tonna	Hajó	Tonna	Hajó	Tonna	Hajó	Tonna
		110	2,483	88	1,641	104	1,941	106	1,373
		3	238	—	—	—	—	—	—
		—	—	—	—	1	107	2	193
		—	—	—	—	1	56	2	187
		—	—	—	—	—	—	—	—
Ezek kö-	113	2,721	88	1,641	106	1,104	110	1,753	
zül üres	104	2,697	66	1,520	72	1,922	87	1,600	

II. Tábla. folyt.

A kikötő neve	Az állam neve, a hová szándékoztak.	B.) E 1 -			
		1 8 6 8.			
		Megterhelt		Üres	
		Hajó	Tonna	Hajó	Tonna
I.) A flumei révhatóság alá tartozó kikötők.					
F i u m e	A.) Vitorlás :				
	Ausztria	3,349	31,756	2,526	32,369
	Olaszország	439	22,581	92	2,088
	Nápoly	—	—	—	—
	Pápai birtok	1	350	—	—
	Sardinia	—	—	—	—
	Sicilia	—	—	—	—
	Toscana	—	—	—	—
	Görögország	11	598	1	191
	Jóniai szigetek	13	1,030	—	—
	Anglia és Irland	—	—	—	—
	Malta	4	302	—	—
	Franciaország, föld- közi tengerpart	5	2,284	—	—
	Franciaország, atlanti tengerpart	1	347	—	—
	Algír	4	1,732	—	—
	Spanyolország	—	—	—	—
	Oroszország, fekete ten- gerpart	—	—	—	—
	Törökország	2	119	11	5,088
	Egyiptom	1	94	—	—
	Berber államok	—	—	—	—
Vitorlás összesen	3,830	61,193	2,630	39,756	
B.) Gőzös :					
Ausztria	222	34,391	1	138	
Olaszország	—	—	—	—	
Anglia	—	—	—	—	
Oroszország, fekete ten- gerpart	—	—	1	33	
Berber államok	1	487	—	—	
Gőzös összesen	223	34,878	2	171	
Vitorlás és gőzös együtt	4,053	96,071	2,632	39,907	
Megterh. és üres együtt	6,685 H. 135,978 T.				

i n d u l t								
1867.		1866.		1865.		1864.		
Mégterhelt és üres együttléve								
Hajó	Tonna	Hajó	Tonna	Hajó	Tonna	Hajó	Tonna	
I.) A flumei révhatóság alá tartozó kikötők.								
5,517	60,260	6,016	68,010	6,211	65,587	5,925	61,923	
546	26,906	—	—	—	—	—	—	
—	—	124	7,769	133	10,908	194	11,533	
1	237	165	8,964	203	11,865	190	9,823	
—	—	22	3,562	18	3,201	23	4,702	
—	—	26	4,589	16	4,187	13	1,720	
—	—	4	1,239	10	2,991	6	1,532	
4	336	4	469	6	629	10	1,389	
8	570	19	1,938	5	318	6	470	
—	—	—	—	—	—	—	—	
1	91	2	294	—	—	—	—	
10	3,842	16	5,342	11	3,434	21	6,057	
3	1,095	2	1,163	3	750	2	405	
5	1,952	5	1,564	1	135	5	1,400	
1	145	1	336	3	662	—	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	
17	7,275	9	3,643	1	510	14	4,853	
—	—	1	337	1	198	—	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	
6,175	103,564	6,417	109,628	6,629	107,596	6,414	107,741	
108	16,837	129	31,352	149	23,367	130	22,816	
2	566	—	—	—	—	—	—	
—	—	1	672	—	—	—	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	
110	17,403	130	32,024	149	23,367	130	22,816	
Ezek kö-	6,285	120,970	6,547	141,652	6,778	130,963	6,544	130,557
zül üres	2,673	38,851	2,921	42,896	3,539	38,239	3,595	36,973

II. Tábla. folyt.

A kikötő neve	Az állam neve, a hová szándékoztak.	B.) E l -			
		1 8 6 8.			
		Megt terhelt		Üres	
		Hajó	Tonna	Hajó	Tonna
M a r t i n s c h i z z a	A.) Vitorlás :				
	Ausztria	1	2	13	208
	Pápai birtok	—	—	—	—
	Vitorlás összesen	1	2	13	209
	B.) Gőzös :				
	Ausztria	—	—	—	—
Vitorlás és gőzös együtt	1	2	13	208	
Megt terh. és üres együtt	14 H. 210 T.				
B u c c a r i	A.) Vitorlás :				
	Ausztria	236	2,050	284	5,324
	Olaszország	53	3,820	—	—
	Nápoly	—	—	—	—
	Pápai birtok	—	—	—	—
	Toscana	—	—	—	—
	Franciaország, föld- közi tengerpart	—	—	—	—
	Algir	—	—	—	—
	Törökország	—	—	—	—
	Vitorlás összesen	289	5,870	284	5,324
	B.) Gőzös :				
Ausztria	—	—	—	—	
Vitorlás és gőzös együtt	289	5,870	284	5,324	
Megt terh. és üres együtt	573 H. 11,194 T.				

i n d u l t									
		1867.		1866.		1865.		1864.	
Megterhelt és üres együttvéve									
		Hajó	Tonna	Hajó	Tonna	Hajó	Tonna	Hajó	Tonna
		61	2,855	23	468	193	9,484	20	92
		—	—	—	—	3	153	—	—
		61	2,855	23	468	196	9,637	20	92
		6	1,012	6	1,224	3	441	—	—
Ezek kö- zül üres		67	2,855	23	1,692	199	10,078	20	92
		41	2,015	23	468	125	6,203	17	68
		493	7,680	650	8,284	758	11,363	647	8,160
		93	6,391	—	—	—	—	—	—
		—	—	4	1,587	15	3,004	14	1,400
		—	—	38	1,997	31	1,442	35	1,706
		—	—	—	—	1	225	—	—
		—	—	—	—	1	274	9	2,442
		—	—	—	—	1	220	—	—
		—	—	2	737	1	401	1	460
		58	14,071	694	12,605	808	16,929	706	14,168
		—	—	—	—	1	10	2	20
Ezek kö- zül üres		588	14,071	694	12,605	809	16,939	708	14,188
		313	6,365	393	4,009	426	3,135	399	3,635

II. Tábla. folyt.

A kikötő neve	Az állam neve, a hová szándékoztak.	B.) E l -			
		1 8 6 8.			
		Megterhelt		Üres	
		Hajó	Tonna	Hajó	Tonna
P o r t o r é	C s a k Vitorlás:				
	Ausztria	128	1,243	862	3,934
	Olaszország	193	12,285	17	156
	Nápoly	—	—	—	—
	Pápai birtok	—	—	—	—
	Sicilia	—	—	—	—
	Toscana	—	—	—	—
	Görögország	1	46	—	—
	Franciaország, föld- közi tengerpart	5	1,669	—	—
	Algír	—	—	—	—
Berber államok	—	—	—	—	
Vitorlás összesen	327	15,243	879	4,090	
Megterh. és üres együtt	1,206 H. 19,333 T.				
N o v i	A.) Vitorlás:				
	Ausztria	54	394	132	631
	Olaszország	23	1,488	—	—
	Nápoly	—	—	—	—
	Pápai birtok	—	—	—	—
	Vitorlás összesen	77	1,882	132	631
B.) Gőzös:					
Ausztria	—	—	—	—	
Vitorlás és gőzös össze- sen	77	1,882	132	631	
Megterhelt és üres együtt	209 H. 2,513 T.				
S z e l e c z e	A.) Vitorlás:				
	Ausztria	—	—	—	—
	Olaszország	—	—	—	—
	Vitorlás összesen	—	—	—	—
	B.) Gőzös:				
	Ausztria	—	—	—	—
Vitorlás és gőzös együtt	—	—	—	—	
Megterh. és üres együtt	— H. — T.				

i n d u l t									
		1867.		1866.		1865.		1864.	
Megtérhelt és üres együtt véve									
	Hajó	Tonna	Hajó	Tonna	Hajó	Tonna	Hajó	Tonna	
	973	5,078	1,275	10,847	1,299	10,797	1,009	6,817	
	214	12,447	—	—	—	—	—	—	
	—	—	1	526	—	—	—	—	
	—	—	115	6,539	121	6,472	77	4,651	
	—	—	8	1,318	13	2,385	20	2,517	
	—	—	2	514	1	117	6	1,449	
	1	96	—	—	1	90	—	—	
	4	1,164	6	1,604	3	934	934	157	
	1	440	—	—	—	—	—	—	
	—	—	2	721	2	884	884	—	
Ezek kö- zül üres	1,193	19,225	1,409	22,069	1,440	21,679	1,113	15,591	
	840	4,033	1,020	6,696	939	6,069	734	3,492	
	149	813	154	768	210	1,819	305	2,837	
	15	1,004	—	—	—	—	—	—	
	—	—	—	—	1	93	—	—	
	—	—	—	—	—	—	1	43	
	164	1,817	154	768	211	1,912	306	2,880	
	—	—	1	10	3	30	2	20	
Ezek kö- zül üres	164	1,817	155	778	214	1,942	308	2,900	
	83	438	92	379	88	690	168	1,266	
	769	6,985	811	6,283	776	5,405	782	5,528	
	2	161	—	—	—	—	—	—	
	771	7,146	811	6,283	776	5,405	782	5,528	
	—	—	—	—	3	30	—	—	
Ezek kö- zül üres	771	7,146	811	6,283	779	5,435	782	5,528	
	559	3,642	607	3,729	571	2,918	606	3,422	

II. Tábla. folyt.

A kikötő neve	Az állam neve, a hová szándékoztak.	A.) E l -			
		1 8 6 8.			
		Megterhelt		Üres	
		Hajó	Tonna	Hejó	Tonna
Z e n e n	A.) Vitorlás:				
	Ausztria	1,200	18,167	856	4,449
	Olaszország	119	7,468	—	—
	Nápoly	—	—	—	—
	Pápai birtok	—	—	—	—
	Sardinia	—	—	—	—
	Toscana	—	—	—	—
	Görögország	35	2,410	—	—
	Jóniai szigetek	—	—	—	—
	Anglia és Irland	—	—	—	—
	Malta	2	204	—	—
	Franciaország, föld- közi tengerpart	16	4,220	—	—
	Franciaország, atlanti tengerpart	—	—	—	—
	Algir	—	—	—	—
	Hansa városok	—	—	—	—
	Spanyolország	2	439	—	—
	Törökország	1	90	—	—
Egyiptom	2	792	—	—	
Berber államok	—	—	—	—	
Vitorlás összesen	1,377	33,790	856	4,449	
B.) Gőzös:					
Ausztria	135	20,144	—	—	
Vitorlás és gőzös együtt	1,512	53,934	856	4,449	
Megterh. és üres együtt	2,368	58,383	—	—	
C a r l o p a g o	A.) Vitorlás:				
	Ausztria	378	4,141	193	1,774
	Olaszország	1	22	—	—
	Nápoly	—	—	—	—
	Pápai birtok	—	—	—	—
	Vitorlás összesen	379	4,163	193	1,774
	B.) Gőzös:				
Ausztria	—	—	—	—	
Vitorlás és gőzös együtt	379	4,163	193	1,774	
Megterh. és üres együtt	572 H. 5,937 T.				

i n d u l t								
1867.		1866.		1865.		1864.		
Megterhelt és üres együtt								
	Hajó	Tonna	Hajó	Tonna	Hajó	Tonna	Hajó	Tonna
	2,124	25,573	2,231	25,129	1,860	29,944	1,524	22,828
	160	10,002	—	—	—	—	—	—
	—	—	21	856	17	529	19	640
	—	—	58	3,028	59	3,402	92	5,239
	—	—	—	—	1	139	—	—
	—	—	—	—	—	—	1	99
	21	1,750	20	1,117	1	55	—	—
	—	—	—	—	5	125	9	215
	1	359	—	—	—	—	2	525
	3	378	13	1,511	4	577	5	605
	8	2,313	12	3,147	8	2,030	23	5,461
	—	—	2	784	—	—	7	3,064
	—	—	—	—	1	484	5	605
	—	—	—	—	1	143	1	274
	2	402	—	—	—	—	2	323
	1	22	1	18	1	30	—	—
	—	—	4	1,298	—	—	—	—
	—	—	—	—	1	503	—	—
	2,320	40,799	2,362	36,948	1,959	37,961	1,687	39,567
	97	13,901	103	32,648	101	23,130	98	16,010
Ezek kö- zül üres	2,417	54,700	2,470	69,596	2,060	61,091	1,785	55,577
	791	3,481	859	11,818	635	4,145	622	3,320
	636	5,280	436	5,642	459	5,483	420	7,962
	—	—	—	—	—	—	—	—
	—	—	—	—	2	28	1	17
	—	—	1	42	1	53	3	174
	636	5,280	437	5,684	462	5,564	424	8,153
	—	—	2	1,609	—	—	—	—
Ezek kö- zül üres	636	5,280	439	7,293	462	5,564	424	8,153
	278	1,415	160	2,680	217	1,406	146	1,521

II. Táb'a. folyt.

A kikötő neve	Az állam neve, a hová szándékoztak.	B.) E l -			
		1 8 6 8.			
		Megterhelt		Üres	
		Hajó	Tonna	Hajó	Tonna
Szent-György	Csak vitorlás:				
	Ausztria	249	1,486	389	1,243
	Olaszország	7	547	—	—
	Pápai birtok	—	—	—	—
	Törökország	—	—	—	—
	Összesen vitorlás . .	256	2,033	389	1,243
	Megterh. és üres együtt	615 H. 3,276 T.			
Jablana z	A.) Vitorlás:				
	Ausztria	134	588	346	1,120
	Olaszország	3	213	—	—
	Pápai birtok	—	—	—	—
	Vitorlás összesen . .	139	301	346	1,120
	B.) Gőzös:				
	Ausztria	—	—	—	—
Vitorlás és gőzös együtt	139	801	346	4,120	
	Megterh. és üres együtt	485 H. 1,921 T.			
Porto Teplo	Csak vitorlás:				
	Ausztria	49	1,081	55	117
	Olaszország	—	—	—	—
	Pápai birtok	—	—	—	—
	Velence	9	688	—	—
	Összesen	58	1,769	55	117
	Megterh. és üres együtt	113 H. 1,886 T.			

i n d u l t								
	1867.		1866.		1865.		1864.	
Megterhelt és üres együtt véve								
	Hajó	Tonna	Hajó	Tonna	Hajó	Tonna	Hajó	Tonna
	560	2,145	592	3,207	285	3,247	249	2,551
	20	1,552	—	—	—	—	—	—
	—	—	1	50	2	97	—	—
	1	348	—	—	1	468	6	2,100
Ezek kö- zül üres	581	4,045	593	3,257	288	3,812	255	4,651
	382	1,187	356	1,045	185	1,098	194	1,109
	443	1,239	378	1,255	426	3,424	260	1,850
	27	1,915	—	—	—	—	—	—
	—	—	8	550	17	1,202	8	46c
	470	3,154	386	1,805	413	4,626	268	2,315
	—	—	—	—	1	10	—	—
Ezek kö- zül üres	470	3,154	386	1,805	441	4,630	268	2,315
	361	949	290	820	352	1,714	192	778
	112	2,480	89	1,638	103	1,932	112	1,888
	3	233	—	—	—	—	—	—
	—	—	—	—	3	172	—	—
	—	—	—	—	—	—	—	—
Ezek kö- zül üres	115	2,713	89	1,638	106	2,101	112	1,888
	37	198	38	172	30	173	32	256

III. Tábla.

Összesítés megterhelt és

A. Ér-

Folyó szám	A kikötő neve	Megterhelt	
		Hajó	Tonna
I. A fiumei révhatóság.			
Vitorlás:			
1	Fiume	3,435	62,466
2	Martinschizza	14	140
3	Buccari	358	3,551
4	Portoré	728	3,767
5	Novi	121	984
6	Szelcze	—	—
	Vitorlás összesen	4,656	70,908
Gőzös:			
1	Fiume	194	30,091
2	Martinschizza	—	—
3	Buccari	—	—
4	Portoré	—	—
5	Novi	—	—
6	Szelcze	—	—
	Gőzös összesen	194	30,091
	Vitorlás és gőzös együtt	4,850	100,999
		56.06	58.82
II. A zenggi révhatóság.			
Vitorlás:			
1	Zengg	823	14,485
2	Carlopago	269	3,681
3	Sz.-György	293	1,055
4	Jáblanaz	296	1,003
5	Porto-Teplo	25	97
	Vitorlás összesen	1,706	20,321
	Gőzös összesen	135	20,144
	Vitorlás és gőzös együtt	1,841	40,465
		44.63	57.47

üres hajók szerint.
kezett.

1 8 6 8.					
Ü r e s		megterhelt és üres együtt		%	
Hajó	Tonna	Hajó	Tonna	Hajó	Tonna
I. A flumei révhatóság.					
2,988	40,597	6,423	103,063	76.23	73.5
4	75	18	215	0.22	0.16
206	7,996	564	11,547	6.69	9.1
479	15,686	1,207	19,453	14.33	15.23
92	1,566	213	2,550	2.53	2.01
—	—	—	—	0.0	0.0
3,769	65,920	8,425	136,828	100	100
32	4,803	226	34,894	2.61	21.58
—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—
32	4,803	226	34,894	2.61	21.61
3,801	70,723	8,651	171,722	100	
43.94	41.18	100	100	%	
II. A zenggi révhatóság.					
1,398	23,058	2,221	37,553	55.68	74.68
287	2,211	556	5,892	13.93	11.72
325	2,093	618	3,148	15.49	6.26
191	799	487	1,802	12.20	3.58
83	1,789	108	1,886	2.70	3.76
2,284	29,950	3,990	50,271	96.72	71.39
—	—	135	20,144	3.28	28.61
2,284	29,950	4,125	70,415	100	100
55.37	42.53	100	100	%	

III. Tábla.
folyt.

Összesítés megterhelt és
A. Ér-

Folyó szám	A kikötő neve	1 8 6 7		1 8 6 6	
		Megterhelt és üres			
		Hajó	Tonna	Hajó	Tonna
I. A fumei révhatóság.					
Vitorlás:					
1	Fiume	6,033	92,016	6,350	101,508
2	Martinschizza	63	2 925	22	141
3	Buccari	582	13,084	691	12,880
4	Portoré	1,188	19,235	1,407	20,945
5	Novi	163	1,819	154	778
6	Szelce	766	7,402	802	6,279
	Vitorlás összesen	8,795	136,471	9,426	142,531
Gőzös:					
1	Fiume	106	17,120	128	31,827
2	Martinschizza	6	1,012	6	1,244
3	Buccari	—	—	—	—
4	Portoré	—	—	—	—
5	Novi	—	—	1	10
6	Szelce	—	—	—	—
	Gőzös összesen	112	18,132	135	33,081
		8,907	154,603	9,561	175,612
	Ezek közül üres	4,195	64,298	4,704	69,985
	E szerint megterhelt	4,712	90,306	4,857	105,627
II. A zenggi révhatóság.					
Vitorlás:					
1	Zengg	2,316	40,530	2,356	36,888
2	Carlopage	563	6,713	459	6,198
3	Sz.-György	571	3,870	577	3,161
4	Jablanaz	470	3,214	384	1,787
5	Porto-Teplo	113	2,721	88	1,641
	Vitorlás összesen	4,033	57,048	3,864	49,675
	Gőzös összesen	97	13,901	110	34,257
		4,130	70,949	3,974	83,932
	Ezek közül üres	2,554	36,642	2,560	43,333
	E szerint megterhelt	1,576	34,307	1,414	40,594

üres hajók szerint.

kezett.

1865		1864		Az itt közölt négy év átlaga		az átlag szám ‰	
együtvéve				Hajó	Tonna	Hajó	Tonna
Hajó	Tonna	Hajó	Tonna	Hajó	Tonna	Hajó	Tonna
I. A fumei révhatóság.							
6,589	98,541	6,414	93,528	6,346.5	96,398	67.63	68.8
198	9,969	19	90	75.5	3,281	0.82	2.3
795	16,455	687	14,058	688.7	14,116	7.35	9.9
1,433	21,753	1,120	16,186	1,287	19,524	13.63	13.8
207	1,855	306	2,881	207.5	1,833	2.23	1.2
775	6,186	761	5,317	776	6,296	8.29	4
9,997	154,759	9,307	132,062	9,379.7	141,455	100	100
157	24,296	125	22,051	129	23,823	95.1	97.1
3	441	—	—	3.7	674	2.74	2.74
1	10	2	20	0.7	7	0.52	0.03
—	—	—	—	—	—	—	—
3	30	2	20	1.5	15	1.12	0.1
3	30	—	—	0.7	7	0.52	0.03
167	24,807	129	22,691	135.7	24,553	100	100
10,164	179,566	9,436	154,153	9,517	166,008	100	100
4,966	73,217	4,806	62,222	4,667.7	67,430	49.04	40.62
5,198	106,349	4,630	91,931	4,849.3	98,578	50.96	59.38
II. A zenggi révhatóság.							
1,953	35,994	1,676	37,511	2,076.2	37,730	59.55	71.14
448	5,432	425	8,067	473.8	6,602	13.61	12.44
378	3,275	230	4,131	439	3,609	12.62	6.82
851	4,791	260	2,280	391.3	3,018	11.24	5.7
106	2,104	110	1,753	104.2	2,054	2.98	3.9
3,336	51,596	2,701	53,742	3,483.5	53,015	96.89	70.83
102	23,140	98	16,010	101.7	21,827	3.11	23.17
3,438	74,736	2,799	69,752	3,585.2	74,842	100	100
2,078	29,406	1,742	35,870	2,233.5	36,314	62.3	48.5
1,360	45,330	1,057	33,882	1,351.7	38,528	37.7	51.5

III. Tábla.

Összesítés megterhelt és

folyt.

B. Elin-

Folyó szám	A kikötő neve	Megterhelt	
		Hajó	Tonna
I. A fiumei révhatóság.			
Vitorlás:			
1	Fiume	3,830	61,193
2	Martinschizza	1	2
3	Buccari	289	5,870
4	Portoré	327	15,243
5	Novi	77	1,882
6	Szelce	—	—
	Vitorlás összesen	4,524	84,190
Gőzös:			
1	Fiume	223	34,878
2	Martinschizza	—	—
3	Buccari	—	—
4	Portoré	—	—
5	Novi	—	—
6	Szelce	—	—
	Gőzös összesen	223	34,878
	Vitorlás és gőzös együtt	4,747	119,068
		45,64	70,35
II. A zenggi révhatóság.			
Vitorlás:			
1	Zengg	1,377	33,790
2	Carlopago	379	4,163
3	Sz.-György	256	2,033
4	Jablanaz	139	801
5	Porto Teplo	58	1,769
	Vitorlás	2,209	42,556
	Gőzös összesen	135	20,144
	Vitorlás és gőzös összesen	2,344	62,700
		56,04	86,98

üres hajók szerint.

dult.

1 8 6 8.					
Ü r e s		megterhelt és üres együtt.		%	
Hajó	Tonna	Hajó	Tonna	Hajó	Tonna
I. A flumei révhatóság.					
2,630	39,736	6,460	100,929	76.34	75.23
13	208	14	210	0.17	0.15
284	5,324	573	11,194	6.77	8.34
879	4,090	1,206	19,333	14.25	14.41
132	631	209	2,513	2.47	1.87
—	—	—	—	—	—
3,938	49,989	8,462	134,179	100	100
2	171	225	35,049	2.59	14.81
—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—
2	171	225	35,049	2.59	14.81
3,940	50,160	8,687	169,228	100	100
45.36	29.65	100	100		
II. A zenggi révhatóság.					
856	4,449	2,233	38,239	55.16	74.69
193	1,774	572	5,937	14.13	11.58
389	1,243	645	3,276	15.94	6.32
346	1,120	485	1,921	11.98	3.74
55	117	113	1,886	2.79	3.67
1,839	8,703	4,048	51,259	96.77	71.7
—	—	135	20,144	3.23	28.3
1,839	8,703	4,183	71,403	100	100
43.96	13.02	100	100		

III. Tábla.

Összesítés megterhelt és

vége.

B. Elin-

Folyó szám	A kikötő neve	1 8 6 7.		1 8 5 6.	
		Megterhelt és üres			
		Hajó	Tonna	Hajó	Tonna
I. A fumei révhatóság.					
	Vitorlás:				
1	Fiume	6,175	103,567	6,417	109,628
2	Martinschizza	61	2,855	23	468
3	Buccari	588	14,071	694	12,605
4	Portoré	1,193	19,225	1,409	22,069
5	Novi	164	1,817	154	768
6	Szeleze	771	7,146	811	6,283
	Vitorlás összesen	8,952	148,681	9,508	151,821
	Gőzös:				
1	Fiume	110	17,403	130	32,024
2	Martinschizza	6	1,012	6	1,224
3	Buccari	—	—	—	—
4	Portoré	—	—	—	—
5	Novi	—	—	—	10
6	Szeleze	—	—	—	—
	Gözös összesen	116	18,415	137	33,258
		9,068	167,096	9,645	185,079
	Ezek közül üres	4,509	55,350	5,056	58,177
	E szerint megterhelt	4,559	111,746	4,589	126,902
II. A zenggi révhatóság.					
	Vitorlás:				
1	Zengg	2,320	40,799	2,362	36,948
2	Carlopage	636	5,280	437	5,684
3	Sz.-György	581	4,045	593	3,257
4	Jablanaž	470	3,154	386	1,805
5	Porto Tepla	115	2,713	89	1,638
	Vitorlás összesen	4,122	55,991	3,867	49,332
	Gözös összesen	97	13,901	110	34,257
		4,219	69,892	3,977	83,589
	Ezek közül üres	1,849	7,230	1,703	16,535
	E szerint megterhelt	2,370	62,662	2,274	67,054

üres hajók szerint.

dult.

1865.		1864.		Az itt közölt négy év átlaga		%	
együtt.							
Hajó	Tonna	Hajó	Tonna	Hajó	Tonna	Hajó	Tonna
I. A fumei révhatóság.							
6,629	107,596	6,414	107,741	6,408	107,133	67.7	70.29
196	9,637	20	92	77	3,263	0.8	2.15
808	16,929	706	14,168	69	14,443	7.4	9.47
1 440	21,679	1,113	15,591	1,288	19,641	13.5	12.89
211	1,912	306	2,580	208	1,844.25	2.2	1.21
776	5,405	782	5,528	785	6,090.5	8.3	3.99
10,060	163,158	9,341	146,000	9,465	152,415	100	100
149	23,367	130	22,816	129.75	23,902.5	95.09	96.15
3	441	—	—	3.75	669.25	2.75	2.72
1	10	2	20	0.75	7.5	0.53	0.03
—	—	—	—	—	—	—	—
3	30	2	20	1.75	15	1.10	0.07
3	30	—	—	0.5	7.5	0.53	0.03
159	23,878	134	22,856	136.5	24,601.75	100	100
10,219	187,036	9,475	168,856	9,601.75	177,016.75	100	100
5,688	57,254	5,519	48,856	5,193	54,909.25	54.08	31.02
4,531	129,782	3,956	120,000	4,407.75	122 107.5	45.12	68.98
II. A zenggi révhatóság.							
1,959	37,961	1,687	39,567	2,082	38,818.75	59.7	71.89
462	5,564	424	8,153	489.75	6,170.25	14	11.43
288	3,812	255	4,651	429.25	3,941.25	12.2	7.3
443	4,626	268	2 315	391.75	2 975	11.1	5.51
106	2,104	112	1,888	105.5	2,085.75	3	3.87
3,258	54,067	2,746	56,574	3,498.25	53,991	97.17	71.21
102	23,140	98	16,010	101.75	21,824.5	2.83	28.79
3,360	77,207	2,844	72,584	3,600	75,815.5	100	100
1,419	8,536	1,186	6,984	1,539.25	9,821.25	42.71	12.95
1,941	68,671	1,658	65,600	2,060.75	65,994.25	57.29	87.05

IV. Tábla.

A.) Érkezett. Vitorlás

Évszám	A révhatóság neve	Megterhelt	
		Hajó	Tonna
1868.	Fiumei	4,850	100,999
	Zenggi	1,841	40,465
	A kettő együtt 1868. . .	6,691	141,464
1867.	Fiumei	4,712	90,305
	Zenggi	1,576	34,307
	A kettő együtt 1867. . .	6,288	124,612
1866.	Fiumei	4,857	105,627
	Zenggi	1,414	40,594
	A kettő együtt 1866. . .	6,271	146,221
1865.	Fiumei	5,198	106,349
	Zenggi	1,360	45,330
	A kettő együtt 1865. . .	6,558	151,679
1864.	Fiumei	4,630	91,931
	Zenggi	1,057	33,882
	A kettő együtt 1864. . .	5,687	125,813
öt évi átlag	Fiumei	4,849.4	99,042.2
	Zenggi	1,449.6	38,915.6
	A kettő együtt	6,299	137,957.8
	Esett tonna egy hajóra :		
	A fiumei révhatóságban . .	20.43	
	A zenggi „	26.85	
	A kettő együtt	21.90	

és gőzös együtt.

Ü r e s		E g y ü t t		Százalékokban	
Hajó	Tonna	Hajó	Tonna	Hajó	Tonna
3,801 2,284	70,723 29,950	8,651 4,125	171,722 70,415	67.70 32.28	70.92 29.08
6,085 4,195 2,554	100,673 64,298 36,642	12,776 8,907 4,130	242,137 154,603 70,949	100 68.33 31.67	100 68.55 31.45
6,749 4,704 2,560	100,940 69,985 43,338	13,037 9,561 3,974	225,552 175,612 83,932	100 70.64 29.36	100 67.67 32.33
7,264 4,966 2,078	113,323 73,217 29,406	13,535 10,164 3,438	259,544 179,566 74,736	100 74.73 25.27	100 70.62 29.38
7,044 4,806 1,742	102,623 62,222 35,870	13,602 9,436 2,799	254,302 154,153 69,752	100 77.13 22.87	100 68.85 31.15
6,548 4,494.4 2,243.6	98,092 68,089.0 35,041.2	12,235 9,343.8 3,693.2	223,907 167,131.2 73,956.8	100 71.68 28.32	100 69.32 30.68
6,738 15.35 15.62	103,130.2	13,037 17.67 20.02	241,088	100	100
15.40		18.33			

IV. Tábla.

B.) Elindult. Vitorlás

Évszám	A révhatóság neve	Megterhelt	
		Hajó	Tonna
1868.	Fiumei	4,747	119,068
	Zenggi	2,344	62,700
	A kettő együtt 1868. . .	7,091	181,768
1867.	Fiumei	4,559	111,746
	Zenggi	2,370	62,662
	A kettő együtt 1867. . .	6,929	174,408
1866.	Fiumei	4,589	126,992
	Zenggi	2,274	67,054
	A kettő együtt 1866. . .	6,863	193,956
1865.	Fiumei	4,531	129,782
	Zenggi	1,941	68,671
	A kettő együtt 1865. . .	6,472	198,453
1864.	Fiumei	3,956	120,000
	Zenggi	1,658	65,600
	A kettő együtt 1864. . .	5,614	185,600
öt évi átlag	Fiumei	4,476.4	121,499.6
	Zenggi	2,117.4	65,337.4
	A kettő együtt . . .	6,593.8	186,837.0
	Esett tonna egy-egy hajóra :		
	A fiumei révhatóságban . .	27.39	
	A zenggi " . .	30.86	
	A kettő együtt . . .	28.33	

és gőzös együtt.

Ü r e s		E g y ü t t		Százalékokban	
Hajó	Tonna	Hajó	Tonna	Hajó	Tonna
3,940 1,839	50,160 8,703	8,687 4,183	169,228 71,403	67.49 32.51	70.32 29.68
5,779 4,509 1,849	58,863 55,350 7,230	12,870 9,068 4,219	240,631 167,096 69,892	100 68.24 31.76	100 70.50 29.50
6,358 5,056 1,703	62,580 58,177 16,535	13,287 9,645 3,977	236,988 185,079 83,589	100 70.80 29.20	100 68.89 31.11
6,759 5,688 1,419	74,712 57,254 8,536	13,622 10,219 3,360	268,668 187,036 77,207	100 75.25 24.75	100 70.79 29.21
7,107 5,519 1,186	65,790 48,856 6,984	13,579 9,475 2,844	264,243 168,856 72,584	100 77.00 23.00	100 69.94 30.06
6,075 4,942.4 1,599.2	55,840 53,959.4 9,597.8	12,319 9,418.8 3,716.6	241,440 175,459.0 74,935.2	100 71.62 28.38	100 70.73 29.27
6,541.6 10.91 6.00	63,557.2	13,135.4 18.63 20.16	250,394.2	100	100
9.71		19.06			

V. Tabla.

Összesítés lobo-

A. Érkezett megter-

Folyó szám	A kikötő neve	1 8	
		magyar osztrák	
		lobogó	
		Hajó	Tonna
I. A fiumei révhatóság.			
	Vitorlás:		
1	Fiume	5,798	73,462
2	Martinschizza	18	215
3	Buccari	495	7,266
4	Portoré	1,011	7,955
5	Novi	195	1,398
6	Szelezze	—	—
	Összesen vitorlás	7,517	90,296
	Gőzös:		
1	Fiume	224	34,374
2	Martinschizza	—	—
3	Buccari	—	—
4	Portoré még nem látott gőzöst	—	—
5	Novi	—	—
6	Szelezze	—	—
	Összesen gőzös	224	34,374
II. A zenggi révhatóság.			
	Vitorlás:		
1	Zengg	2,079	28,668
2	Carlopago	549	5,743
3	Szent-György	613	2,941
4	Jablanaz	483	1,698
5	Porto teplo	106	1,751
	Összesen vitorlás	3,830	40,801
	Gőzös:		
1	Zengg	135	20,144
2	Carlopago	—	—
3	Sz.-György még nem látott gőzöst	—	—
4	Jablanaz	—	—
5	Portoteplo sem látott még gőzöst	—	—
	Összesen gőzös	135	20,144

gók szerint.

helt és üres együtt.

6 8.		1 8 6 7.			
idegen		magyar ostrák		idegen	
alatt		lobogó alatt			
Hajó	Tonna	Hajó	Tonna	Hajó	Tonna
I. A fiiumei révhatóság.					
625	29,601	5,500	67,368	533	24,648
—	—	29	1,424	34	1,501
69	4,281	510	8,444	72	4,630
196	11,498	997	8,750	191	10,483
18	1,152	153	1,185	10	634
—	—	766	7,402	—	—
908	46,532	7,955	94,573	840	41,898
2 *)	520	106	17,120	—	—
—	—	6	1,012	—	—
—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—
2	500	112	18,132	—	—
II. A zenggi révhatóság.					
142	8,875	2,171	32,076	145	8,454
7	149	561	6,615	2	98
5	207	570	3,807	1	63
4	104	462	2,694	8	520
2	135	112	2,628	1	93
160	9,470	3,876	47,820	157	9,218
—	—	97	13,901	—	—
—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—
—	—	97	13,901	—	—

*) Egy angol 487, és egy orosz 33 Tonnatartalommal; mind a kettő üres.

V. Tábla.

Összesítés lobo-

folyt.

A. Érkezett megter-

Folyó szám	A kikötő neve	1 8 6 6.			
		magyar osztrák		idegen	
		lobogó alatt			
		Hajó	Tonna	Hajó	Tonna
I. A fiumei révhatóság.					
	Vitorlás:				
1	Fiume	5,983	81,342	367	20,166
2	Martinschizza	22	141	—	—
3	Buccari	655	11,024	36	1,856
4	Portoré	1,300	15,328	107	5,617
5	Novi	154	778	—	—
6	Szelceze	892	6,279	—	—
	Összesen vitorlás . .	8,916	114,892	510	27,639
	G ő z ő s:				
1	Fiume	127	31,155	1 *)	672
2	Martinschizza	6	1,244	—	—
3	Buccari	—	—	—	—
4	Portoré nem látott gőzöst	—	—	—	—
5	Novi	1	10	—	—
6	Szelceze	—	—	—	—
	Összesen gőzös . . .	134	32,409	1	672
II. A zenggi révhatóság.					
	Vitorlás:				
1	Zengg	2,267	32,413	89	4,475
2	Carlopago	457	6,120	2	78
5	Szentgyörgy	573	2,909	4	252
4	Jablanaz	377	1,315	7	472
5	Portoteplo	88	1,641	—	—
	Összesen vitorlás . .	3,762	44,498	102	5,277
	G ő z ő s:				
1	Zengg	108	32,648	—	—
2	Carlopago	2	1,609	—	—
3	Sz.-György nem látott gőzöst	—	—	—	—
4	Jablanaz	—	—	—	—
5	Portoteplo sem látott gőzöst	—	—	—	—
	Összesen gőzös . . .	110	34,257	—	—

*) Ez is angol volt.

gók szerint.

helt és üres együtt.

1 8 6 5.				1 8 6 4.			
magyar ostrák		idegen		magyar ostrák		idegen	
lobogó alatt				lobogó alatt			
Hajó	Tonna	Hajó	Tonna	Hajó	Tonna	Hajó	Tonna
I. A flumei révhatóság.							
6,167	76,760	422	21,781	5,990	71,833	424	21,695
113	5,373	85	4,596	19	90	—	—
750	12,858	45	3,597	637	9,931	50	4,127
1,317	14,642	116	7,111	1,041	10,904	79	5,282
207	1,855	—	—	305	2,840	1	43
775	6,186	—	—	761	5,317	—	—
9,329	117,674	668	37,085	8,753	100,915	554	31,147
157	24,296	—	—	125	22,051	—	—
3	441	—	—	—	—	—	—
1	10	—	—	2	20	—	—
3	30	—	—	2	20	—	—
3	30	—	—	—	—	—	—
167	24,807	—	—	129	22,091	—	—
II. A zenggi révhatóság.							
1,877	32,267	76	3,727	1,568	30,112	108	7,349
444	5,360	4	72	421	7,950	4	117
375	3,139	3	136	230	4,131	—	—
440	3,991	10	790	252	1,815	8	645
103	1,931	3	172	110	1,753	—	—
3,239	46,689	96	4,897	2,581	45,811	120	8,111
101	23,139	—	—	98	16,010	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—
1	10	—	—	—	—	—	—
102	23,140	—	—	98	16,010	—	—

V. Tábla.
folyt.

Összesítés lobo-
A. Érkezett megter-

Folyó szám	A kikötő neve	1 8	
		magyar osztrák	
		lobogó	
		Hajó	Tonua
V é g ö s s z e g e k :			
V i t o r l á s :			
1	Fiumei révhatóság	7,517	90,296
2	Zenggi "	3,830	40,801
A két révhatóság.			
	Magyar osztrák lobogó alatt	11,347	131,097
	Idegen " "	1,068	56,002
	Vitorlás összesen	12,415	187,099
G ö z ö s :			
1	Fiumei révhatóság	224	34,374
2	Zenggi "	135	20,144
A két révhatóság.			
	Magyar osztrák lobogó alatt	359	54,518
	Idegen " "	2	520
	Gözös összesen	361	55,038

gók szerint.

helt és üres együtt.

6 8.		1 8 6 7,			
idegen		Magyar ostrák		idegen	
alatt		l o b o g ó a l' a t t			
Hajó	Tonna	Hajó	Tonna	Hajó	Tonna
V é g ö s s z e g e k :					
908	46,532	7,955	94,573	840	41,898
160	9,470	3,876	47,820	157	9,218
1,068	56,002	11,831	142,393	997	51,116
		997	51,116		
		12,828	193,509		
2	520	112	18,132	—	—
—	—	97	13,901	—	—
2	520	209	32,033	—	—

V. Tabla.

Összesítés lobo-

folyt.

A. Érkezett megter-

Folyó szám	A kikötő neve	1 8 6 6.			
		magyar osztrák		idegen	
		lobogó alatt			
		Hajó	Tonna	Hajó	Tonna
Végösszegek.					
	Vitorlás:				
1	Fiumei révhatóság .	8,916	114,892	510	27,639
2	Zenggi „ .	3,762	44,498	102	5,277
	A két révhatóság Magy. oszt. lobogó alatt	12,678	159,390	612	32,916
	Idegen „ „	612	32,916		
	Vitorlás összesen . .	13,290	192,306		
	Gőzös:				
1	Fiumei révhatóság .	134	32,409	1	672
2	Zenggi „ .	110	34,257	—	—
	A két révhatóság Magy. oszt. lobogó alatt	244	66,666	1	672
	Idegen „ „	1	672		
	Gőzös összesen . .	245	67,338		

gók szerint.

helt és üres együtt.

1 8 6 5.				1 8 6 4.			
Magyar osztrák		idegen		Magyar osztrák		idegen	
l o b o g ó a l a t t				l o b o g ó a l a t t			
Hajó	Tonna	Hajó	Tonna	Hajó	Tonna	Hajó	Tonna
V é g ö s s z e g e k.							
9,329	117,674	668	37,085	8,753	100,915	554	31,147
3,239	46,689	96	4,897	2,581	45,811	120	8,111
12,668	164,363	764	41,982	11,334	146,726	674	39,258
764	41,982			674	39,258		
13,432	206,245			12,008	185,984		
167	24,807	—	—	129	22,091	—	—
102	23,140	—	—	98	16,010	—	—
269	47,947	—	—	227	38,101	—	—

V. Tábla.

Megterhelt és

folyt.

B. Elin-

Folyó szám	A kikötő neve	1 8	
		Magyar osztrák	
		lobogó	
		Hajó	Tonna
I. A fiumei révhatóság.			
Vitorlás:			
1	Fiume	5,800	71,120
2	Martinschizza	14	210
3	Buccari	530	8,374
4	Portoré	1,009	7,743
5	Novi	191	1,361
6	Szelcze	—	—
Összesen vitorlás		7,544	88,808
Gőzös:			
1	Fiume	223	34,529
2	Martinschizza	—	—
3	Buccari	—	—
4	Portoré gőzöst nem látott	—	—
5	Novi	—	—
6	Szelcze	—	—
Összesen gőzös		223	34,529
II. A zenggi révhatóság.			
Vitorlás:			
1	Zengg	2,091	29,284
2	Carlopage	566	5,838
3	Szentgyörgy	640	3,069
4	Jablanaz	481	1,817
5	Portoteplo	111	1,751
Összesen vitorlás		3,899	41,759
Gőzös;			
1	Zengg	135	20,144
2	Carlopage	—	—
3	Sz.-György gőzöst nem látott	—	—
4	Jablanaz	—	—
5	Portoteplo sem látott gőzöst	—	—
Összesen gőzös		135	20,144

üres együtt.

dult.

6 8.		1 8 6 7.			
idegen		Magyar osztrák		idegen	
alatt		lobogó alatt			
Hajó	Tonna	Hajó	Tonna	Hajó	Tonna
I. A fiumei révhatóság.					
660	29,809	5,549	76,781	623	26,786
—	—	29	1,497	32	1,358
43	2,820	514	9,370	74	4,701
197	11,590	1,003	8,831	190	10,394
18	1,152	154	1,183	10	634
—	—	771	7,146	—	—
918	45,371	8,020	104,808	932	43,873
2 *)	520	110	17,403	—	—
—	—	6	1,012	—	—
—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—
2	520	116	18,415	—	—
II. A zenggi révhatóság.					
142	8,955	2,175	32,345	145	8,454
6	99	634	5,209	2	71
5	207	577	3,806	4	239
4	104	462	2,634	8	520
2	135	114	2,620	1	93
159	9,500	3,962	46,614	160	9,377
—	—	97	13,901	—	—
—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—
—	—	—	13,901	—	—

*) Egy angol 484 tonnás és egy orosz 33 tonnás.

V. Tábla.
folyt.

Megterhelt és
B. Elin-

Folyó szám	A kikötő neve	1 8 6 6.			
		magyar osztrák		idegen	
		lobogó alatt			
		Hajó	Tonna	Hajó	Tonna
I. A flumei révhatóság.					
	Vitorlás:				
1	Fiume	6,049	88,839	368	20,789
2	Martinschizza	23	468	—	—
3	Buccari	658	10,797	36	1,808
4	Portoré	1,305	16,594	104	5,475
5	Novi	154	768	—	—
6	Szeleze	811	6,283	—	—
	Összesen vitorlás . .	9,000	123,749	508	28,072
	G ő z ő s:				
1	Fiume	129	31,352	1	672
2	Martinschizza	6	1,224	—	—
3	Buccari	—	—	—	—
4	Portoré gőzöst nem látott	—	—	—	—
5	Novi	1	10	—	—
6	Szeleze	—	—	—	—
	Összesen gőzös . . .	136	32,586	1	672
II. A zenggi révhatóság.					
	Vitorlás:				
1	Zengg	2,270	31,957	92	4,991
2	Carlopage	435	5,606	2	78
3	Szentgyörgy	589	3,005	4	252
4	Jablanaz	379	1,333	7	472
5	Portoteplo	89	1,638	—	—
	Összesen vitorlás . .	3,762	43,539	105	5,893
	G ő z ő s:				
1	Zengg	108	32,648	—	—
2	Carlopage	2	1,609	—	—
3	Sz.-György gőzöst nem látott	—	—	—	—
4	Jablanaz	—	—	—	—
5	Portoteplo sem látott gőzöst	—	—	—	—
	Összesen gőzös . . .	110	34,257	—	—

üres együtt.

dult.

1 8 6 5.				1 8 6 4.			
magyar osztrák		idegen		magyar osztrák		idegen	
lobogó alatt				lobogó alatt			
Hajó	Tonna	Hajó	Tonna	Hajó	Tonna	Hajó	Tonna
I. A flumei révhatóság.							
6,217	83,837	412	23,759	5,971	83,004	448	24,737
111	5,041	85	4,596	20	92	—	—
766	13,477	42	3,452	653	9,533	53	4,635
1,324	14,566	116	7,113	1,033	10,241	80	5,350
211	1,912	—	—	305	2,837	1	43
776	5,405	—	—	782	5,528	—	—
9,405	124,238	655	38,920	8,764	111,235	577	34,765
149	23,367	—	—	130	22,816	—	—
8	441	—	—	—	—	—	—
1	10	—	—	—	20	—	—
3	30	—	—	2	20	—	—
3	30	—	—	2	—	—	—
159	23,878	—	—	134	22,856	—	—
II. A zenggi révhatóság.							
1,882	34,188	77	3,773	1,575	31,267	112	8,300
458	5,492	4	72	420	8,036	4	117
285	3,676	3	136	255	4,651	—	—
433	3,836	10	790	260	1,850	8	465
103	1,932	3	172	112	1,888	—	—
3,161	49,124	97	4,943	2,622	47,692	124	8,882
101	23,130	—	—	98	16,010	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—
1	10	—	—	—	—	—	—
102	23,140	—	—	98	16,010	—	—

V. Tábla.
VégeMegterhelt és
B. Elin-

Folyó szám	A kikötő neve	1 8	
		magyar osztrák	
		lobogó	
		Hajó	Tonna
V e g ö s s z e g e k .			
Vitorlás:			
1	Fiumei révhatóság	7,514	88,808
2	Zenggi "	3,889	41,759
	A két révhatóságból magyar osztrák lobogó alatt	11,433	130,567
	idegen " "	1,077	54,871
	indult összesen vitorlás	12,510	185,438
G ö z ö s :			
1	Fiumei révhatóság	223	34,529
2	Zenggi "	135	20,144
	A két révhatóságból magyar osztrák lobogó alatt	358	54,673
	idegen " "	2	520
	indult összesen gőzös	360	55,193

üres együtt.

dult.

6 8.		1 8 6 7.			
idegen		Magyar osztrák		idegen	
alatt		lobogó alatt			
Hajó	Tonna	Hajó	Tonna	Hajó	Tonna
V e g ős s z e g e k.					
918	45,371	8,020	104,808	932	43,873
159	9,500	3,962	46,614	160	9,377
1,077	54,871	11,982	151,422	1,092	53,250
		1,092	53,250		
		13,074	204,672		
2	520	116	18,415	—	—
—	—	97	13,901	—	—
2	520	213	32,316	—	—

V. Tábla.

Megterhelt és

Vége

B. Elin-

Folyó szám	A kikötő neve	1 8 6 6.			
		magyar ostrák		idegen	
		lobogó alatt			
		Hajó	Tonna	Hajó	Tonna
V é g ö s s z e g e k.					
Vitorlás:					
1	Fiumei révhatóság .	9,000	123,749	508	23,072
2	Zenggi „ .	3,762	43,539	105	5,893
	A két révhatóságból magy. oszt. lobogó alatt	12,762	177,288	613	33,965
	idegen „ „	613	33,965		
	indult összesen vitorlás	13,375	211,253		
G ő z ő s :					
1	Zenggi révhatóság .	136	32,586	1	672
2	Fiumei „ .	110	34,257	—	—
	A két révhatóságból magy. oszt. lobogó alatt	246	66,843	1	672
	idegen „ „	1	672		
	indult összesen gőzös	247	67,515		

üres együtt.

dult.

1865.				1864.			
magyar osztrák		idegen		magyar osztrák		idegen	
lobogó alatt				lobogó alatt			
Hajó	Tonna	Hajó	Tonna	Hajó	Tonna	Hajó	Tonna
V é g ö s s z e g e k.							
9,405	124,238	655	38,920	8,764	111,235	577	34,765
3,161	49,124	97	4,943	2,622	47,692	124	8,882
12,566	173,362	752	43,863	11,386	158,927	701	43,647
752	43,863			701	43,647		
13,318	217,225			12,087	202,574		
159	23,878	—	—	134	22,856	—	—
102	23,140	—	—	98	16,010	—	—
261	47,018	—	—	232	38,866	—	—

VI. Tábla.

Érkezett

Vitorlás	Osztrák	
	megterhelt	
	Hajó	Tonna
A magyar-horvát kikötőkbe	5,771	65,642
Triesztbe	5,156	178,189
együtt	10,927	243,831
A fenebbi számok százalékokban		
A magyar-horvát kikötőkbe	53.73	26.92
Triesztbe	46.27	73.08
együtt	100	100
G ő z ő s		
A magyar-horvát kikötőkbe	329	50,235
Triesztbe	774	293,994
együtt	1,103	344,229
Ugyan ez százalékokban		
A magyar-horvát kikötőkbe	29.82	14.59
Triesztbe	70.18	85.41
együtt	100	100
Érkezett összesen vitorlás		
	1 8 6 7.	
	Hajó	Tonna
A magyar-horvát kikötőkbe	13,037	225,552
Triesztbe	10,175	894,337

1868-ban.

lobogó		alatt		Esett tonna egy-egy hajóra	Idegen	
üres		együtt			megterhelt	
Hajó	Tonna	Hajó	Tonna		Hajó	Tonna
5,576	65,455	11,347	131,097	11.5	591	25,587
1,801	111,249	6,957	289,438	41.6	2,092	168,779
7,377	176,704	18,304	420,535	—	2,683	194,366
75.58	37.04	61.99	31.17	—	22.02	13.16
24.42	62.96	38.01	68.83	—	77.98	86.84
100	100	100	100	—	100	100
30	4,283	359	54,518	151.8	—	—
437	24,199	1,211	318,193	262.7	214	139,381
467	23,482	1,570	372,711	—	214	139,381
6.42	15.03	22.87	14.63	—	0.00	0.00
93.58	84.97	77.13	85.37	—	100.0	100.0
100	100	100	100	—	100	100

és gözös megterhelt és üres együtt.

1 8 6 6.		1 8 6 5.	
Hajó	Tonna	Hajó	Tonna
13,535	259,544	13,602	254,302
11,422	982,105	9,964	837,423

VI. Tábla.

Érkezett

Vitorlás	lobogó	
	üres	
	H-jó	Tonna
A magyar-horvát kikötőkbe	477	30,415
Triesztbe	564	82,426
együtt	1,041	112,841
A fenebbi számok százalékokban		
A magyar-horvát kikötőkbe	45.81	26.95
Triesztbe	54.19	73.05
együtt	100	100
G ő z ő s		
A magyar-horvát kikötőkbe	2	520
Triesztbe	18	7,994
együtt	20	8,514
Ugyan ez százalékokban		
A magyar-horvát kikötőkbe	10.00	6.10
Triesztbe	90.00	93.90
együtt	100	100

Érkezett összesen vitorlás

	1 8 6 4.	
	Hajó	Tonna
A magyar-horvát kikötőkbe	12,235	223,907
Triesztbe	10,148	772,996

1868-ban.

alatt		Esett tonna egy-egy hajóra	Osztrák és idegen lobogó együtt		Esett egy-egy hajóra
együtt			Hajó	Tonna	
Hajó	Tonna	Hajó			Tonna
1,068	56,002	52.6	12,415	187,099	15.0
2,656	251,205	94.6	9,613	540,643	59.3
3,724	307,207	—	22,028	727,742	—
28.67	18.22	—	56.36	25.71	—
71.33	81.78	—	43.64	74.29	—
100	100	—	100	100	—
2	520	260.0	361	55,038	152.4
232	147,375	635.2	1,443	465,568	322.6
234	147,895	—	1,804	520,606	—
0.85	0.35	—	20.00	10.57	—
99.15	99.65	—	80.00	89.43	—
100	100	—	100	100	—

és gőzös, megterhelt és üres együtt.

1 8 6 8.		ötévi átlag		%	
Hajó	Tonna	Hajó	Tonna	Hajó	Tonna
12,776	242,137	13,037	241,088	55.26	21.15
10,056	1,006,211	10,553	898,614.4	44.74	78.85

062,026.073 209,177.222 202,117.724 188.7581
 510,287.827 040,071.168 506,506.676 1362.021
 019,090.328 381,129.843 262,021.974 106.081

Magyarország áruforgalma Ausztriával és a külfölddel a szállító intézetek kimutatásai alapján összeállítva, következő eredményt mutat a közelebb lefolyt három év alatt:

	1869. frt	1868. frt	1867. frt
Behozatal:			
A.) A magyar-osztr. határokon át:			
Az állam-vaspálya pest-mar- cheggi vonalán	245.762,980	163.197,776	} 161.405,632
Az áll. vasp. ujszöny-bécsi vo- nalán	9.075,101	6.636,486	
A déli vaspálya soprony-bécs- ujhelyi vonalán	26.730,631	} 59.088,070	36.795,555
A déli vaspálya n.-kanizsa- pragerhofi vonalán	40.792,318		
A déli vaspálya zágráb-stein- brücki vonalán	23.825,235	18.955,057	?
A Dunagőzhajózási társ. hajóin	101.290,084	93.813,969	55.602,263
Összesen	447.476,349	341.691,358	253.803,450
B.) Magyarországnak a külföl- det érintő határain át, a vám- hivatalok feljegyzései szerint	31.672,885	35.620,174	33.810,808
Mindössze	479.149,234	577.311,532	287.614,258
Kivitel:			
A.) A magyar-osztr. határokon át:			
Az állam-vaspálya pest mar- cheggi vonalán	154.017,114	135.185,729	} 157.213,564
Az áll.-vasp. ujszöny-bécsi vo- nalán	18.078,988	29.199,436	
A déli vaspálya soprony-bécs- ujhelyi vonalán	42.275,859	} 92.154,626	65.622,802
A déli vaspálya n.-kanizsa- pragerhofi vonalán	39.319,044		
A déli vaspálya zágráb-stein- brücki vonalán	20.543,022	21.744,546	—
A Dunagőzhajózási társ. hajóin	47.441,947	52.726,420	40.931,197
Összesen	321.675,974	331.010,757	263.767,563
B.) Magyarországnak a külföl- det érintő határain át, a vám- hivatalok feljegyzései szerint	25.265,211	20.460,233	19.004,429
Mindössze	346.941,185	351.470,990	282.771,992
	Behozatal frt	Kivitel frt	Összes forgalom frt
1867-ben	287.614,258	282.771,992	570.386,250
1868-ban	377.311,532	351.470,990	728.782,522
1869-ben	479.149,234	346.941,185	826.090,419

A földmívelési enquete Franciaországban kezdődött 1866-ban, befejeztetett 1868-ban. Munkálkodását a közgazdasági minister elé terjesztette, melyből a következőket emeljük ki. Az enquete azon óhajtság folytán keletkezett, hogy a gabnavám újra szabályoztassék és más rendszabályok hozzassanak a gabonakereskedés körül. E végből a császár külön szakértő bizottságot szervezett, melynek feladatául kitűzetett az adatokat e célra országszerte gyűjteni s összeállítani. Ezen bizottság feladata különbözik a már létező földmívelési bizottságétól, (enquêtes décennales) mely tíz évről tíz évre terjedelmesebb fölvételt eszközöl s nagyobb munkálatot a földmívelési statistikáról, mint történt 1852 és 1862-ben s fog ismételtetni 1872-ben is; egyúttal semmi összefüggésben nem áll ez utóbbival s külön készített utasítás szerint járt el feladatában. A katasteri munkálat, mely megkezdetvén 1808-ban 1846-ban fejeztetett be, s mely újabb fölvétel által 1852-ben és utoljára 1862-ben kiigazított, volt azon alap, melyet ezen bizottság is behatólag megvizsgált, és melyen azután tovább épített. Az adatok, melyeket a bizottság nyert, a következők:

A növényországra nézve:

A növény neve	Az 1862-ben mivelt földterületkiterjedése hektárban		1000-re az összes területnek		Vetőmag egy hektarra hektoliterben		Összes termelés		Összes pénzértéke			
	1862-ben mivelt földterületkiterjedése hektárban	1000-re az összes területnek	1000-re az összes területnek	Vetőmag egy hektarra hektoliterben	szemes hektoliter	szalma és gyökér, stb quint. (metr. #)	a szemes és termékeknek	a szalma, gyökér stb. féltékeknek	f r a n k			
Búza, őszi.....	7.372.819	135,62	2,01	108.143,647	144.248,240	2.322.208,623	560.993,286	6.193,289	27.772,024	4.817,347	1.168,130	41.619,935
" tavaszi.....	84.112	1,55	2,21	1.317,541	1.736,557	27.772,024	4.817,347	1.168,130	41.619,935	4.817,347	1.168,130	41.619,935
Tönköly.....	16.443	0,30	2,32	332,366	326,370	11.539,876	136.030,014	41.619,935	4.817,347	1.168,130	41.619,935	41.619,935
Kétszeres.....	514.542	9,47	2,06	7.972,056	11.539,876	136.030,014	41.619,935	4.817,347	1.168,130	41.619,935	41.619,935	41.619,935
Rozs.....	1.928.298	35,52	2,03	24.897,004	34.576,575	340.046,680	130.030,376	49.007,749	111.772,692	98.423,165	12.497,257	1.023,720
Árpa.....	1.086.991	20,04	2,17	20.514,631	16.291,097	215.876,681	49.007,749	111.772,692	98.423,165	12.497,257	1.023,720	1.023,720
Zab.....	3.323.875	61,20	2,46	81.118,645	58.981,621	610.189,620	177.472,439	489.285,912	791,004	147.695,156	400.308,270	84.178,187
Kukoricza.....	586.032	10,78	0,39	8.648,116	6.631,722	111.772,692	20.161,888	489.285,912	791,004	147.695,156	400.308,270	84.178,187
Muhar.....	668.904	12,37	0,82	10.877,934	8.468,460	98.423,165	12.497,257	1.023,720	489.285,912	791,004	147.695,156	400.308,270
Köles.....	38.805	0,72	0,26	346,865	338,000	4.699,007	1.023,720	1.023,720	489.285,912	791,004	147.695,156	400.308,270
Burgonya.....	1.234.807	22,76	—	142.684,306	—	—	—	—	—	—	—	—
Egyéb lisztár-talmú anyagok	2.737	0,05	13,43	177,225	—	—	—	—	—	—	—	—
Hüvelyesek.....	484.530	8,92	—	7.311,940	—	—	—	—	—	—	—	—
Főzelékfélék.....	229.942	4,23	—	—	55.491,515	—	—	—	—	—	—	—
Czukorépa.....	136.492	2,51	10,34	—	44.267,585	—	—	—	—	—	—	—
Olajosnövények	500.835	9,22	—	6.199,232	—	—	—	—	—	—	—	—
Szővénnyek	51.153	0,94	—	—	1.097,450	—	—	—	—	—	—	—
Egyéb ker. növ.	2.772.660	51,08	—	—	689,739	—	—	—	—	—	—	—
Széna.....	386.411	7,11	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Zöld takarmány	147.862	94,81	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ugarnak maradt	147.862	94,81	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

*) Egy quintal métrique = 2 mázsa.

A szükségelt mennyiség hektoliterben :

A növény neve	vetőmagnak	kenyérnek	baromnak	ipari czélokra
buza, őszi	14.807,832	68.540,933	344,394	4.255,209
„ tavaszi	185,970	813,474	20,869	91,667
tenkely	38,216	186,862	16,130	30,212
kétszeres	1.058,641	6.520,262	143,281	124,843
rozs	3.908,072	15.390,567	1.577,340	600,463
árpa	2.363,863	6.209,961	5.396,787	4.050,950
zab	8.194,614	1.625,385	42.215,562	3.090,509
kukoricza	227,214	4.153,669	3.533,480	186,252
muhar	548,887	5.471,427	2.201,494	213,847
köles	10,111	212,461	71,723	26,813
burgonya	16.594,092	34.667,472	46.237,347	6.533,846
egyéb liszttartalmu anyag	19,427	53,502	26,381	26,894

A földmivelésnél következő mennyiségben voltak a szerszámok és gépek alkalmazva:

eke, közönséges	2.411,785 darab.
„ javított, taligával	481,636 „
„ „ taliga nélkül	313,100 „
„ ritkító	9,855 „
„ irtó	37,884 „
„ túró	6,330 „
lókapa	25,846 „
borona	1.002,302 „
henger	35,939 „
vetőgép	10,853 „
gyökérszelőgép	27,958 „
gyűjtőgép	5,649 „
kaszálógép	9,442 „
aratógép	8,907 „
cséplőgép, gözzel	2,849 „
„ járgányos	97,884 „

A marhállomány 1862-ben a következő volt:

csikó	335,049 darab	} értéke:
kanczacsikó	327,570 „	
ló	1.112,783 „	} 1.065.758,262 frank.
kancza	1.129,010 „	
öszvér	330,987 „	92.078,458 „
szamár	396,237 „	35.902,880 „
bika	339,318 „	} 752.552,434 „
ökör	2.041,252 „	
tehén	6.406,261 „	1.349.930,729 „
tinó	2.168,412 „	220.743,544 „
borju felnevelésre	1.000,952 „	} 88.403,178 „
„ vágni való	855,384 „	
malacz	4.381,627 „	} 242.282,559 „
disznó	1.655,916 „	
kecske	1.216,774 „	20.418,379 „
gödölye	509,624 „	3.137,643 „

A juhállomány volt:

	nemesített	közönséges	értéke együtt
kos	77,853	425,200	18.088,297 frank.
ürü	2.928,512	6.449,555	229.521,344 "
anyabirka	3.210,912	11.361,499	256.568,888 "
bárány	1.127,959	3.948,169	56.890,657 "

A g y a p j u, és pedig a f n o m 494,208, a közönséges ellenben 530,695 quint. métrique-re van becsülve.

A v á g o t t m a r h a mennyisége a következő volt:

ökör, bika és tehén	1.552,004 darab.
borju	3.352,816 "
anyabirka és ürü	5.638,797 "
bárány	1.287,238 "

A b a r o m f i l é t s z á m a a következő volt:

pulyka	1.760,506 darab.
lúd	3.881,557 "
kancsa	3.610,841 "
tyuk	42.855,790 "
galamb	8.036,596 "

A b a r o m f i é r t é k e 103.851,410, a t o j á s o k é 51.748,480 frankra becsültetik.

M é h k a s volt 2.426,578, ezeknek értéke 32.687,824 fr. V i a s z termeltetett 25,123 quint. mtr., m é z 61,419 quint mtr.

A norvég statisztikai hivatal két kimutatása a nép- és felső iskolákról megjelent 1869-ben. Tartalmazza az országos kimutatást a népiskolákról 3 évre (1864—1867-ig) s külön kimutatást a tanügy állásáról a városokban, vonatkozólag az 1867-dik évre. E kimutatásból közöljük a következőket. Az iskolajövedelem szedetik részint mint adó, részint mint tanpénz. Tett pedig a jövedelem:

1864-ben . . .	836,028 frt — kr. ezüstben
1865-ben . . .	802,274 " 75 " "
1866-ban . . .	814,404 " 25 " "

A kiadások voltak:

1864-ben . . .	796,935 frt 50 kr. ezüstben
1865-ben . . .	823,657 " 50 " "
1866-ban . . .	818,041 " 50 " "

A tanítók fizetései:

1864-ben . . .	321,432 frt 25 kr. ezüstben
1865-ben . . .	345,213 " — " "
1866-ban . . .	344,966 " — " "

Tanköteles gyermek volt:

1864-ben	205,903
1865-ben	210,272
1866-ban	212,136

tettleg iskolába járt

		200,453
		204,941
		206,622

A kézi munkaiskolák száma 1866-ban volt 40, kiseddóvoda pedig 11. Külön a népiskolatanítók száma

	okleveles	a nélkül	összesen
1864-ben	1,710	1,323	3,033
1865-ben	1,921	1,166	3,087
1866-ban	2,108	1,010	3,118

Átlag egy tanító által oktatást évenként 66 gyermek nyert. A tanítófizetés egy hétre átlag 2—4.50 frt ezüstben, az élelmezésé 1—4.75 frt ezüstben. Az 1866-dik év végével volt a vidéken 20 felső népiskola 439 tanulóval. Nagyobb tanító-képezde volt 1866-ban öt, összesen 286 tanítványnyal, kisebb vagyis olyan, a melyben kevesebb tantárgy adatott elő, volt tizenöt, összesen 217 tanítványnyal.

A tanügy állása a városokban 1867-ben következő volt: Volt összesen tanuló 42,892, a lakosok száma ugyanott 264,855. Esik tehát egy tanköteles gyermek minden hat lakos után, vagyis 100 lakosra 16 tanköteles. Az iskolák száma volt 116, a tanítóké 346, (kinevezett volt 313) a nőtanítóké 121 (kinevezett volt 72). A tanítói legnagyobb fizetés volt 1,050 frt ez. a legkisebb 180 frt ez. nőtanítói legnagyobb 370 frttal, a legkisebb 90 frttal. Az iskolajövedelem ezen évben volt 283,492 frt ez.

Van még 35 ugynevezett polgár- vagy realiskola 2,531 tanulóval. Ezekben idegen élő nemzetek nyelvei is adatnak elő, de csakis egyben készítik a tanulókat az egyetemre. A legnagyobb s leglátogatottabb realiskola a kristianiai: 15 osztálylival, 22 tanító és 369 tanulóval, a legkisebb pedig a skudsnathavri 9 tanulóval.

Gymnasium volt 16, tanár 197, és tanuló 2,105. Ezeken kívül van 9 magán-gymnasium és realiskola Kristianiában 31,161 tanulóval. Hasonlóképp vannak Bergen és Drontheim városokban. Amabba jár 212, emebbe 351 fiú. Az országban levő egyéb magániskola van összesen 92 és ezekbe jár 4,727 fiú. E magániskolákban a kiképezés magasabb mint a népiskolákban. A kiseddóvodák száma volt 27, a gyermekek száma ezekben 2,876; vasárnapi iskola volt 20 és tanuló 1,526.

Az országos egyetem Kristianiában bir 36 rendes és 6 rendkívüli tanárral, az egyetemi hallgatók száma volt 850. A kiadások összesen 186,984 frt ezüstben. A kiadások az iskolák között következőképp oszlanak el:

vidéki népiskolákra	1,039,47	frt — kr. ezüstben.
városi nép- és realiskolákra	574,416	„ — „ „
költségek utazásra a tanfelügyelőknek	22,448	„ 25 „ „
az országos egyetemre	186,984	„ — „ „

TARTALOM.

A hetedik kötet tartalma.

	Lapszám.
I. Az osztrák-magyar monarchia államháztartása e század első felében, és Magyarország állása e háztartásban. Weninger Vincze . Másod. közl.	3
Az 1827-ik évi költségvetés	—
Az államháztartás 1828-ban	16
Ugyanaz 1837-ben	36
Ugyanaz 1838-ban	60
Baldacci bárónak, a főszámvevőszék elnökének felterjesztése ö felségéhez az államháztartás ügyében 1826. jan. 12-én	89
Az 1846- és 47-diki évek	100
(Kilenczféle kimutatás államháztartási adatokról.)	
1. A hadsereg és hadi tengerészet költségei évről évre 1816-tól 1865-ig	122
2. a) Az államadósság állapota 1847-nek végén	125
b) Államadóssági szükséglet 1848—1865	126
3. Állami vasutak eladásából folyt bevétel	—
4. Az állandó kataster költsége	127
5. A telekadó-ideiglen költségei	—
6. Az állami zárszámadásokban előforduló valódi bevételek és kiadások kimutatása 1851—1865	128
7. A polgári közigazgatásra fordított költségek 1851—1865	129
8. Magántársulatok vasutáinak beváltására tett állami kiadások, a birodalom egyes részei szerint	130
9. Vasutak építési- és felszerelésére tett állami kiadások 1848—1865	131
II. Nézetek a statistika tudományos állásáról. Kéleti Károly	132
III. A tőzde és az állam. Matlekovics Sándor	161

IV. A magyar-horvát tengerpart hajóforgalma 1868. összehasonlítva a korábbi négy év forgalmával és a Triesztivel ugyanazon évekről. Dr. Barsi József	222
I. Tábla. A fumei és zenggi révhatóságok alá tartozó kikötők hajóforgalma 1864—1868-ig, lobogók szerint	242
II. Tábla. Ugyanaz a forgalom az államok szerint a honnan és a hová a hajók közlekedtek	262
III. Tábla. Összesítése a forgalomnak révhatóságok és kikötők szerint	284
IV. Tábla. Fösszegek a lefolyt öt évről és ezeknek átlaga	292
V. Tábla. Összesítés magyaroszátrak és idegen lobogók szerint	296
VI. Tábla. Összehasonlítása a magyar-horvát tengerpart hajóforgalmának 1864—1868-ig a triesztivel ugyan azon időben	312

Egyveleg. Az 1869/70-dik évi népszámlálás előleges eredménye összehasonlítva az 1857-ik évi népszámmal. 148. l. — A birodalmi tanácsban képviselt országok 144 nagyobb községének népessége. 151. l. — A Pestmegyei árvák vagyon állása. 155 l. — A sóvári m. k. sófőzde 1869-ik évi termelése. 157 l. — Kohászati adatok 1855-től 1869-ig 158 l. — Zárdák és személyzetek, Magyarországon és Erdélyben 1867-ben. 160. l. — Magyarország áruforgalma Ausztriával és a külfölddel az utóbbi három év alatt (1867—1869.) 316. l. — A földmívelési enqête Franciaországban. 1866—1868. 317. l. — A norvég statisztikai hivatal kimutatása a nép- és felső iskolákról. 1864—1867-ig 319.—.

A VII-ik kötet II-ik füzetének tartalma:

III. A tőzsde és az állam. Matlekovics Sándor . . .	161
IV. A magyar-horvát tengerpart hajóforgalma 1868. összehasonlítva a korábbi négy év forgalmával és a Trieszti- vel ugyanazon évekről. Dr. Barsi József.	222
I. T á b l a. A fiumei és zenggi révhatóságok alá tartozó kikötők hajófor- galma 1864—1868-ig, lobogók szerint	242
II. T á b l a. Ugyanaz a forgalom az államok szerint a honnan és a hová a hajók közlekedtek	262
III. T á b l a. Összesítése a forgalomnak révhatóságok és kikötők szerint .	284
IV. T á b l a. Főösszegek a lefolyt öt évről és ezeknek átlaga	292
V. T á b l a. Összesítés magyaroszátrák és idegen lobogók szerint . . .	296
VI. T á b l a. Összehasonlítása a magyar-horvát tengerpart hajóforgalmának 1864—1868-ig a triesztiivel ugyan azon időben	312
Egyveleg. Magyarország áruforgalma Ausztriával és a külfölddel az utóbbi három év alatt (1867—1869.) 316 l. — A földmívelési enqûete Franciaországban. 1866—1868. 317 l. — A norvég statistikai hivatal kimutatása a nép- és felső iskolákról. 1864—1867-ig 319 l.	

A m. tud. akademia statist. bizottság . eddigi kiadványai:

1. Statistikai közlemények. Hat kötet. 1861—1864-ig. (Míg a készlet el nem fogy, a hat kötet összes ára 12 frt helyett 5 frt. — A kötetek egyébiránt egyenként is kaphatók 1—1 frtjával. — A hatodik kötet végén mind a hat kötetnek összevont tartalommutatója található.)

2. Statistikai és nemzetgazdasági közlemények 1866—1869. Hét kötet. Minden kötet tíz ívnyi két füzetből áll. Egyegy füz t ára 1 frt

A hetedik kötet tartalma.

I. Az osztrák-magyar monarchia államháztartása e század első felében, és Magyarország állása e háztartásban. Weninger Vincze.

Másod. közl.

Az 1827-ik évi költségvetés. — Az államháztartás 1828-ban. — Ugyanaz 1837-ben — Ugyanaz 1838-ban. — Baldacci bárónak, a főszámvevőszék elnökének felterjesztése ö felségéhez az államháztartás ügyében 1826. jan. 12-én. — Az 1846-és 47-diki évek.

(Kilencféle kimutatás államháztartási adatokról.)

1. A hadsereg és hadi tengerészet költségei évről évre 1816-tól 1865-ig. — 2. a) Az államadósság állapota 1847-nek végén. — b) Államadóssági szükséglet 1848—1865. — 3. Állami vasutak eladásából folyt bevétel. — 4. Az állandó kataszter költsége. — 5. A telekadó-ideiglen költségei. — 6. Az állami zárszámadásokban előforduló valódi bevételek és kiadások kimutatása 1851—1865. — 7. A polgári közigazgatásra fordított költségek 1851—1865. — 8. Magántársulatok vasutainak beváltására tett állami kiadások, a birodalom egyes részei szerint. — 9. Vasutak építése- és felszerelésére tett állami kiadások 1848—1865.

II. Nézetek a statistika tudományos állásáról. Keleti Károly.

III. A tőzsde és az állam. Matlekovics Sándor.

IV. A magyar-horvát tengerpart hajóforgalma 1868. Összehasonlítva a korábbi négy év forgalmával és a Triesztivel ugyanazon évekről. Dr. Barsi József.

I. Tábla. A fiumei és zenggi révhatóságok alá tartozó kikötők hajóforgalma 1864—1868-ig lobogók szerint. — II. Tábla. Ugyanaz a forgalom az államok szerint, a honnan és a hová a hajók közlekedtek. — III. Tábla. Összesítése a forgalomnak révhatóságok és kikötők szerint. — IV. Tábla. Főöstzegek a lefolyt öt évről és ezeknek átlaga. — V. Tábla. Összesítés magyarosztrák és idegen lobogók szerint. — VI. Tábla. Összehasonlítása a magyar-horvát-tengerpart hajóforgalmának 1864—1868-ig a triesztivel ugyanazon időben.

Egyveleg. Az 1869/70-dik évi népszámlálás előleges eredménye összehasonlítva az 1857-ik évi népszámmal. 148. l. — A birodalmi tanácsban képviselt országok 144 nagyobb községének népessége. 151. l. — A Pestmegyei árva kágyon állása. 155 l. — A sóvári m. k. só főzde 1869-ik évi termelése. 157 l. — Kohászati adatok 1855-től 1869-ig 158 l. — Zárdák és személyzetök. Magyarországon és Erdélyben 1867-ben. 160. l. — Magyarország áruforgalma Ausztriával és a külfölddel az utóbbi három év alatt (1867—1869.) 316. l. — A földművelési enqête Franciaországban. 1866—1868. 317. l. — A norvég statistikai hivatal kimutatása a nép- és felső iskolákról. 1864—1867-ig 319.—

Pest. Nyomatott az „Athenaeum“ nyomdájában 1871.